ALEXANDRU MITRU

LEGENDELE OLIMPULUI

EROII

ALEXANDRU MITRU

Legendele Olimpului

Lucrare distinsă cu premiul „Ion Creangă” al Academiei Române

Eroii

Volumul 2

Versiune electronică realizată
după edițiile 1978-1983

PERSEU

În cântecele vechi[1] se povesteşte că ar fi viețuit odinioară, în preavestitul oraş Argos[2], un rege care se numea Acrisiu. Şi regele avea o fiică de-o frumusețe uimitoare. Copila se chema Danae. Poeții o slăveau în versuri şi regii îi trimiteau daruri. Numărul pețitorilor era atât de mare, încât palatul lui Acrisiu nu dovedea să-i mai cuprindă. Şi regii, care mai de care erau mai falnici, mai puternici. De ar fi fost unul ales, se supărau, desigur, ceilalți. S-ar fi iscat poate războaie. De-aceea regele Acrisiu stătea mereu în cumpănă şi-i amâna pe fiecare cu vorbele-i meşteşugite, să treacă timpul, să se mai gândească.

Mai avea regele şi-o supărare. Se făceau grâne prea puține, deşi pământul era bun. Ploua prea rar, şi râul[3] ce străbătea întreg ținutul seca mereu în timpul verii. Poporul nu avea bucate.

Era nevoie de-un flăcău să țină frâiele puternic. Supuşii deseori cârteau, pentru că-n casa lui Acrisiu erau bucate din belşug, iar pruncii lor piereau de foame. Şi regele era bătrân. N-avea pe nimeni ajutor. Copila lui era prea slabă, şi-apoi urma să se mărite, să plece din ținutul Argos. Îi trebuia deci regelui braț de bărbat pe lângă casă. Vroia să aibă un fecior.

S-a dus atunci regele-Acrisiu la un oracol[4]. A dăruit acolo aur, a făcut jertfe şi libații, şi a cerut zeilor sfat:

— Cum aş putea, preamăriți zei, să dobândesc încă un prunc, dar nu o fată – fată am! – ci un băiat, un fecior vrednic, care să-mi fie de-ajutor şi la greutăți şi la necaz?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Tu nu vei căpăta, Acrisiu, nici un flăcău; eşti prea bătrân; dar fiica ta, mândra Danae, va fi-n puţină vreme mamă... Odrasla ei va fi băiat.

O! Cum s-a bucurat Acrisiu. A socotit că fiica sa va face nuntă în curând, îşi va găsi un mire bun şi o să aibă un copil.

— Va fi băiat? îmi pare bine... Atunci... atunci, nu mai am grijă. Nepotul meu o să m-ajute şi îmi va ţine loc de fiu...

Însă oracolul acela a mai grăit:

— Va fi ce ţi-ai dorit: fecior. Atâta că acest urmaş te va răpune într-o zi... Tu vei pieri de mâna lui... Deci, nu te bucura zadarnic.

— Mă va ucide el pe mine, bunicul lui? a strigat regele Acrisiu. Şi cum?... Şi când?... Grăiţi, voi, zei nepieritori, cum să împiedic crima asta?...

— Nu poţi s-o-mpiedici, au spus zeii. Tu vei muri, într-un amurg, de mâna fiului Danaei!...

ZEUS SE-NDRĂGOSTEŞTE DE DANAE

S-a-nspăimântat regele-Acrisiu şi s-a întors în ţara sa, cu ciudă-n suflet pe copila ce îi era-nainte. dragă. Şi ca să-mpiedice ursita, a dat poruncă să se facă o închisoare sub pământ. Aici a dus-o pe Danae. A-nchis-o bine sub zăvoare şi-a-ncredinţat-o unei sclave. (O sclavă ce-i fusese doică.)

— Aici va sta ascunsă fata, până la moartea mea târzie, a rostit regele Acrisiu. Să nu o poată vedea nimeni, cât voi trăi. Că-i prea frumoasă şi prea blândă, şi s-ar putea s-o îndrăgească vreun prinţ, sau poate chiar vreun zeu... şi să mi-o ceară de soţie. Sau, mai rău, să-mi răpească fata, fără măcar să-mi ceară voie. Fără de soţ, ea n-o să poată să aibă nici copii. Şi, neavând fecior Danae, nu sunt primejdii pentru mine...

Atât că-nspăimântatul rege uitase că-n Olimp sta Zeus cel cu puteri nemărginite. Zeus putea să vadă fata şi-n închisorile de piatră.

Şi aducându-i Hermes vestea că fata regelui din Argos a fost închisă sub zăvoare, Zeus a şi cătat spre ea. I-a cercetat înfăţişarea. Iară Danae era albă, cu pielea caldă, de mătase, cu ochii verzi ca valul mării şi părul roşu ca văpaia. Într-un cuvânt era frumoasă... Şi Zeus s-a aprins pe dată.

— Danae, fata lui Acrisiu, va fi soţia mea chiar astăzi!... a grăit Zeus către Hermes.

— Dar cum vei izbuti, o, Zeus? a-ntrebat Hermes cu mirare. Danae este zăvorâtă în temniţa de sub pământ, bătută-n plăci grele, de bronz, şi, nu ştiu, zău, cum vei pătrunde...

— N-ai teamă, fiule!... a zâmbit Zeus. Nunta ce vreau s-o săvârşesc va fi altfel decât socoţi. Tu du-te-acum... Întoarce-ţi faţa şi cată de păstrează

taina!

Şi Zeus s-a schimbat, vicleanul, nu-n taur, flacără sau cuc[5], ci într-o ploaie aurie, care-a căzut peste oraşul lui Acrisiu. Iar ploaia asta aurie a străbătut, după voința marelui Zeus, printre pietre şi printre plăcile de bronz; şi a ajuns în încăperea unde sta sub zăvor Danae. A-nvăluit-o pe copilă ca-ntr-o fierbinte-mbrățişare[6]

ACRISIU DESCOPERĂ CRIMA

Danae a devenit astfel soția lui Zeus, olimpianul.

Lunile-au început să treacă, şi chiar la timpul cuvenit copila regelui Acrisiu a dobândit un fiu bălai, frumos ca soarele din slavă şi fără seamăn de voinic, căruia ea i-a zis Perseu.

Nu ştia, biata, cum s-ascundă această crimă a lui Zeus. Pruncul, ca toți copiii lumii, râdea, plângea şi se juca. Dar, într-o zi, tatăl Danaei trecu pe lângă locul unde era închisă fata lui. Şi dinlăuntru s-auzea glas de copil şi râs zburdalnic.

Repede, tatăl smuci uşa, care fusese zăvorâtă. Trase pe doică la o parte... (deşi sărmana încercase s-arunce-un văl peste copil) – şi ce văzu? Danae, fata ce fusese închisă să n-o vadă nimeni, ținea la sânul ei un prunc.

— Doica să fie spânzurată! a zis Acrisiu spre ostaşii care stăteau la uşi de pază. Iar tu, netrebnică Danae, mă vei urma pe loc în templu. Şi ai să-mi juri cine e tatăl acestui prunc nelegiuit...

Dusă de plete până-n templul lui Zeus, care se ridica în mijlocul cetății, Danae-a trebuit să spună că regele din cer i-e soțul şi tatăl pruncului Perseu.

— Minți, ticăloasă fără seamăn, a grăit regele Acrisiu. Şi tare-aş vrea să te ucid cu mâna mea, aici, în templul marelui Zeus, olimpianul, pe care tu-l năpăstuieşti. De ți-ar fi soț, cum spui, nebuno, el ți-ar veni într-ajutor. Dar uite-l... Uite-l!... Stă pe soclu şi te priveşte neclintit...

— Răspunde, Zeus, îți sunt soață?... Nu ai pătruns la mine tu, sub chipul unei ploi de aur, în acea zi de neuitat, şi-apoi te-ai preschimbat în zeu, spunându-mi singur cine eşti?... Răspunde, Zeus!... zicea fata, şi pletele şi le smulgea şi se bătea în piept cu pumnii.

Însă măreţul olimpian privea tot neclintit la fată. Privea cu ochii lui de piatră. Nu îndrăznea să scoat-o vorbă, pentru că se temea de Hera. Ea şi aflase de-ntâmplare, stătea în cer, pe-un nor albastru, şi asculta ce se vorbea.

... Şi văzând regele Acrisiu că Zeus stă tot nemişcat, a chemat iute nişte

meşteri. A poruncit să i se facă o ladă mare, aurită, un fel de cufăr zăvorât.

În acest cufăr a-nchis fata şi pe micuţul ei Perseu. Le-a dat merinde: nişte fructe şi-o amforă plină cu apă. Şi-a zvârlit cufărul în valuri fără s-asculte cum striga biata Danae hohotind:

— O, tată, rege, fie-ţi milă… Nevinovată sunt, îţi jur!… De nu vrei să te-nduri de mine, fii bun măcar cu acest prunc venit pe lume fără voie… Nepotul tău e, tată drag…

Dar valurile au luat lada şi au purtat-o, îndelung, deasupra verzilor genuni unde sălăşluia Poseidon[7].

Zeus privea din cer cu grijă, dar nu putea să îi ajute, pentru că Hera-i sta alături şi-l priveghea bănuitoare.

PESCARUL DICTIS AFLĂ PE MARE LADA

Şi-a tot plutit în voie lada, pe valurile înspumate, trântită-n gropniţe de ape, lovită uneori de stânci, până când dusă de furtuni a nimerit între Ciclade[8]. Iar înlăuntrul ei şedeau, flămânzi şi însetaţi, Danae şi pruncuşorul ei, Perseu. Erau şi uzi până la piele, şi tremurau, pătrunşi de frig. Nu mai aveau nici o nădejde şi aşteptau să se cufunde sicriul plutitor, în care îşi trăiau ultimele clipe.

S-a întâmplat însă că-n ziua când a ajuns între Ciclade lada zvârlită de Acrisiu, să iasă un pescar pe mare. Acel pescar se numea Dictis. Pescarul şi-a întins năvodul. Dar, când să tragă de frânghii, simte c-atârnă ceva greu. În năvod se găsea o ladă. Trage la ţărm această ladă şi o desface c-un topor. Şi dinlăuntru i s-arată o biată mamă şi-un copil.

Când o zăreşte pe Danae, pescarul Dictis stă-nlemnit. El nu văzuse încă-n viaţă ochi mai senini, mai blânzi, mai verzi. Nici trup mai mlădios, mai zvelt. Nici păr să aib-aşa culoare de flacără cu vâlvătăi. Şi nici nu auzise încă un glas atât de mqngâios.

Fără să stea deloc pe gânduri, fără s-o-ntrebe cine e, pescarul îi aşterne fetei un pat de ierburi verzi şi moi şi îi aduce peşte proaspăt, fiert în căldare de aramă, şi fructe dulci: curmale, rodii şi-ntr-un pocal îi toarnă vin.

Pruncului său i-aduce lapte, de la o capră ce păştea pe lângă casa lui, pe coastă. Pe coasta insulei Serifos, unde trăia pescarul Dictis.

Înzdrăvenită, după hrană şi băutură mai ales, Danae-i povesteşte totul. Şi el, adânc înduioşat, o roagă, plin de bunătate, să fie oaspetele său.

— Eu sunt pescar, i-a grăit Dictis. Sunt om sărac, însă cinstit. În casa mea poţi fi stăpână. Te rog să fii soţia mea. Şi dup-atâtea suferinţe mă voi sili să-ţi făuresc o viaţă cât mai fericită…

Ea a primit. Pescarul Dictis era un om plăcut şi bun.

Iar anii s-au pornit să curgă prea repede pentru ei doi, ce vieţuiau în fericire. Perseu creştea şi el, grăbit, şi se făcuse-un flăcăiandru isteţ, voinic şi priceput la pescuit şi vânătoare.

Numai că-n insula aceea, unde-şi avea pescarul casa, domnea pe-atuncea Polidecte, un rege lacom şi hain. Deşi era frate cu Dictis, regele-acesta îl ura şi-l izgonise din palate. Şi se temea nespus de el, să nu-i râvnească cumva tronul. Cu-atât mai mult cu cât poporul era sătul de Polidecte, care îl asuprea grozav.

Iar răul rege Polidecte, trecând prin insulă cu carul, văzu-ntr-o seară pe Danae.

REGELE INSULEI SERIFOS URZEŞTE UN PLAN

O astfel de soţie are Dictis, pescar sărac şi amărât, ce-şi ţine zilele cu trudă?... Nu merită aşa ceva”!... şi-a zis în barbă Polidecte. „Asta-i femeie pentr-un rege, nu pentr-un nevoiaş ca el... “

Aflând apoi că bunul Dictis era din zori la pescuit, regele a intrat în casă.

— Frumoasa mea, i-a rostit el, ungându-şi glasul cu dulceaţă, este păcat să te păleşti într-o căsuţă amărâtă, îngrijind de un biet pescar... Eu sunt un rege plin de fală. Şi am palate – cred că ştii! – şi bogăţii nemăsurate. Te fac regină, dacă vrei, stăpână peste-aceste locuri... Şi orice voie ţi-o-mplinesc, dacă primeşti să-mi fii nevastă...

— Nu vreau!... Nu ţin să fiu regină!... a spus Danae regelui. Soţul meu e blajin şi harnic. Îl îndrăgeşte pe Perseu. Nu pot să-i fiu necredincioasă... Te rog, ne lasă şi te du...

S-a mâniat rău Polidecte. Şi-a vrut s-o prindă pe Danae şi să o tragă cu de-a sila până la carul său regal. Noroc c-atunci venea călare, pe malul mării, şi Perseu[9]. Auzind ţipetele mamei, s-a repezit într-ajutor. Şi-mbrâncindu-l pe Polidecte, a eliberat-o pe Danae din mâinile ce-o pângăreau.

Regele insulei Serifos ar fi putut să poruncească slugilor sale de credinţă să-i ia îndată viaţa tânărului ce-i sta-mpotrivă. Însă n-a vrut s-o îndârjească mai rău pe frumoasa Danae.

A mai lăsat să treac-anume câteva săptămâni sau luni. Şi a trimis după Perseu, zicând că are să-i vorbească.

— Flăcăule, i-a grăit el. Am auzit că povesteşti celor se vor să te asculte că tatăl tău ar fi chiar Zeus. I-aşa? Ori nu-i aşa? Răspunde!

— Aşa e, rege! Tatăl meu este însuşi măreţul Zeus!

— De este astfel, precum spui, ar trebui să fii viteaz... Zeus este

stăpânul lumii. Şi-n lume bântuie trei fiinţe îngrozitoare şi hapsâne. Sunt cele trei surori gorgone, care-au ucis sute de oameni. Două surori, cele mai mari, sunt, precum ştii, nemuritoare. Însă a treia, cea mai mică şi cea mai rea, zisă Meduza, are o fire muritoare... Nu vrei să pleci tu, s-o răpui?...

— Da, Polidecte, voi pleca... Ştiu că de fapt îmi doreşti moartea. Şi totuşi voi porni la luptă, pentru că vreau să scap pe oameni de mişeliile Meduzei... şi când mă-ntorc vom mai vedea...

Regele a rânjit în barbă de bucurie şi speranţă că fiul frumoasei Danae o să se piardă-n lupta asta. Şi-a mai rostit, în încheiere:

— Danae va rămâne-aicea, ostatică, până vii tu... De nu-ţi păstrezi făgăduiala, de nu-mi aduci capul Meduzei, Danae va plăti cu viaţa...

Perseu s-a înclinat spre rege, în semn că totul se va face aşa precum i-a poruncit, şi a plecat întâi spre templu. Aici şi-a ars pe altar jertfa şi l-a rugat pe tatăl său:

— Tu m-ai adus pe lume, tată... Puterea ta-i nemărginită... Îţi cer acum să mă ajuţi în lupta grea ce vreau s-o-ncep...

Îndată a vuit din slavă un zgomot lung peste pământuri şi peste ape, până-n Tartar. Şi lângă tânărul Perseu s-a ivit însuşi zeul Hermes, purtând o sabie întoarsă, cu lama bine ascuţită.

SFATUL ZEULUI HERMES

Frate Perseu. a grăit zeul, căci frate mi-eşti tu, după tată... Zeus m-a trimis din Olimp să-ţi dau în mână arma asta. Să-ţi mai destăinui şi o taină...

Flăcăul a luat arma-n mână şi-a ascultat ce-i spunea Hermes.

— Gorgonele-nspăimântătoare au braţe lungi, roşii, de-aramă; gheare tăioase, de oţel; aripi de aur, şi pe cap le-atârnă plete de aramă, în care-s încâlciţi mulţi şerpi. Dinţii lor ca de porc mistreţ, de o albeaţă uimitoare, sfâşie pe-orice muritor ce se abate pe la ele. Sub frunte au ochi mari, rotunzi. Dacă privesc pe cineva cu ochii lor sclipind de furie, omul acela împietreşte. Dar tu să nu te temi, Perseu. Şi ca să poţi să te apropii, fără primejdie, de ele, Atena iată ce-ţi trimite...

Şi Hermes i-a întins un scut strălucitor, făcut din aur.

— Când ai s-ajungi lângă gorgone şi vei dori să porneşti lupta, a mai spus Hermes lui Perseu, să nu te uiţi în ochii lor... Să caţi în scut, ca-ntr-o oglindă. Şi doar prin scut să le priveşti. Astfel vei fi ferit de moarte!... Pe trupuri sunt acoperite cu solzi albaştri, de oţel. Aşa-s de tari solzii aceia, că nici o sabie sau lance nu le-ar putea pătrunde carnea. Doar sabia ce ţi-o-mprumut, lucrată de zeul Hefaistos, şi care l-a răpus pe Argus, are puterea

de-a tăia şi solzi, şi oase, cu-nlesnire... Avqnd această armă-n mână, pleacă pe cale, fără grijă, mereu spre asfințit, spre țara unde sălăşluiesc zeul Tanatos[10] şi Nix, zeița-ntunecată, ce ține-n brațele ei noaptea. Caută în drum pe trei bătrâne, trei vrăjitoare ale mării, ce poartă numele de graie[11]. Ele ştiu drumul cel mai scurt până la locul unde stau necruțătoarele gorgone... Fii priceput şi fii viteaz. Atena, sora ta cerească, şi eu te vom călăuzi... [12]

Perseu i-a mulțumit lui Hermes. A luat şi scutul lat, de aur, trimis de sora sa, Atena, şi, fără teamă a plecat pe calea lungă, către țărmul unde aflase că trăiau cele trei graie ale mării.

Şi-a mers... A mers prin țări destule, şi peste ape-nvolburate, şi peste munți cu creste sure, şi prin zăpezi, şi prin arşițe... Dar, într-o seară, a ajuns în locul unde se aflau cele trei graie ale mării – surori cu cele trei gorgone.

Toate bătrânele acestea aveau însă un singur ochi, pe care-l foloseau cu schimbul, câte trei zile fiecare, în vremea cât stăteau de -strajă pe acel drum către gorgone.

Perseu s-a pitulat într-un tufiş. Alături şi-a săpat o groapă. Ştia că babele aveau şi-un dinte fermecat, de forma unei suliți lungi, cu care-i omorau pe oameni, când îi zăreau pe malul mării – şi trebuia să stea ferit.

PERSEU RĂPUNE MEDUZA

A stat de veghe cam trei zile. Însă în cea de-a treia noapte, Perseu s-a furişat prin beznă, până aproape lângă ele. Şi a pândit când o bătrână îşi scotea ochiul din orbită, ca să-l întindă celeilalte. Atunci s-a repezit ca uliul şi le-a smuls ochiul, într-o clipă, din ghearele-nfricoşătoare.

Ochiul ardea ca un tăciune. Perseu l-a azvârlit în groapă, punând deasupra lui pământ, şi s-a ascuns iar în tufiş.

— Cine-i tâlharul?... Unde-i ochiul?... strigau, cu gemete de spaimă, cele trei graie, umblând oarbe pe țărmurile-ntinsei mări.

Perseu le-a spus atunci că este fiul lui Zeus şi-al Danaei, şi le-a cerut să jure toate, pe Stix, pe râul din Infern, că îl vor ajuta s-ajungă la cele trei surori gorgone... Numai aşa le dă iar ochiul. Altminteri vor rămâne oarbe.

Văzând că nu mai au ce face, cele trei graie au jurat să îl ajute pe flăcău. Ba chiar l-au învățat să meargă, în primul rând, la nişte nimfe, care păstrau într-un palat casca zeului Hades – Pluto. Casca[13] aceasta, făurită de trei ciclopi, avea un har. Acel ce şi-o punea pe cap se făcea-ndată nevăzut. Tot nimfele păstrau la ele două sandale-naripate şi-un sac de piele

fermecat. În acel sac putea să-ncapă, după nevoie, doar o nucă (atuncea sacul se strângea) şi tot la fel, putea cuprinde, lărgindu-se, o casă-ntreagă.

Perseu aude toate astea. Dă graielor înapoi ochiul şi se porneşte către nimfe. Ajunge la palatul lor. Şi – poate învățat de Hermes – grăieşte-atâta de frumos, că nimfele îi împrumută sandalele înaripate, sacul de piele fermecat, casca lui Hades, nevăzutul, şi îl îndrumă mai departe cum să găsească pe gorgone.

Acuma da, putea să lupte, cu cele trei surori hapsâne! Perseu îşi pune la picioare sandalele înaripate şi se înalță în văzduh. Porneşte-n zbor, ca o furtună, către ținutul unde stau preafioroasele gorgone...

Chiar soarele se minunează, văzând sub bolta cea senină pe fiul ager al lui Zeus.

„Unde se duce? " se întrebă marele Helios, în sine, şi-l cercetează cu privirea, căci tare-i mai plăcea să ştie şi să vegheze-n lume totul.

Îl vede pe flăcău cum zboară spre-o insulă din piatră albă, ce se afla-n mijlocul mării. Gorgonele tocmai dormeau. Şerpii din pletele de-aramă se mişcau amorțiți de somn. Pe-o stâncă dreaptă ca un pat, pe aşternuturi de mătase, gorgonele stăteau întinse. Iar solzii-albaştri de oțel, ghearele roşii, de aramă, şi-aripile lor lungi, de aur, luceau cu scânteieri pe stâncă, gata aproape să-l orbească. Perseu s-avântă ca năluca lângă gorgonele ce dorm. Cu-nțelepciune se apropie, privindu-le nu drept în față, ci oglindindu-le în scut. Cu sabia lui ascuțită, retează, dintr-o izbitură, capul Meduzei cel hidos. Prinde de pletele de-aramă capul şi îl aruncă-n sac. Iar cu piciorul îi împinge trupul în apă, rostogol.

Meduza, ce fusese una din soațele zeului mării, se zice c-a născut atuncea, din gâtul retezat, un cal. Un cal cu aripi la picioare, numit Pegas de-olimpieni. Calul s-a înălțat ca gândul şi a pierit în înălțimi[14]. Însă zburând, a nechezat. Şi-a nechezat atât de tare, c-a răsunat până la cer. Gorgonele nemuritoare, de zgomot, s-au trezit din somn, şi glasurile lor de-aramă au țipat înfricoşător, văzând-o pe Meduză-n valuri.

Cu ele nu putea să lupte fiul Danaei şi-al lui Zeus. Şi, ascultând-o pe Atena, voinicul şi-a-ndesat pe frunte casca albastră a lui Hades, devenind astfel nevăzut. A luat în mână sacul unde vârâse capul plin de şerpi, şi cu sandalele-i vrăjite s-a ridicat iute spre cer.

Gorgonele, pline de furie, auzeau vuietul prin aer, dar nu puteau zări nimic. Şi, înălțându-se şi ele, bătând cu-aripile de aur văzduhul străveziu şi rece, au cercetat mai peste tot.

Însă Perseu, în vremea asta, zbura nestingherit spre zări mai azurii şi mai senine...

LA TITANUL ATLAS

Trecuse peste mări şi ţări, şi munţi, şi râuri cristaline... Plutea deasupra Africii...

Se povesteşte că, în cale, din sacul său ar fi curs sânge, câteva picături, în mare. Din ele s-a făcut mărgeanul – despre care cei vechi ziceau c-aduce-ntotdeauna lacrimi.

Alţi picuri roşii, curşi din sacul unde era capul Meduzei, au nimerit peste pământul cel ars de soare-al Libiei. Picurii s-au schimbat în şerpi. Iar şerpii-aceia veninoşi s-au înmulţit peste măsură, au ucis mii de animale, şi Libia s-a pustiit[15].

... Şi, tot zburând, fiul lui Zeus a ajuns, spre lăsatul-serii, deasupra unei ţări de vis. În revărsarea purpurie a razelor din asfinţit se vedea-n vale o grădină plină de roade şi de flori, şi-n ea sclipea un măr uriaş, cu fructele numai de aur.

Aici, în Mauritania, stăpânea regele Atlas, fiul titanului Iapet şi frate bun cu Prometeu[16].

Acum Perseu plutea deasupra acestei ţări mari şi bogate. Şi-n-flămânzit de drum şi lupte, s-a hotărât să se coboare şi să mănânce nişte fructe, să soarbă şi puţină apă şi să-şi urmeze apoi zborul...

Numai că regelui Atlas îi prezisese un oracol că, într-o seară, va să vie fiul vrăjmaşului său, Zeus, ca să-i ia merele de aur. Şi cunoscând acest oracol, Atlas s-a mâniat nespus.

Şi, coborându-se flăcăul în acea ţară desfătată, cu gând să ceară de mâncare. s-a pomenit în piept cu pietre şi pălmuit fără cruţare cu vorbe grele, de ocară.

— Ce vrei?... Ce cauţi?... striga titanul. Vrei poate merele de aur? Pleacă de-aici, că te ucid... Netrebnic fiu al celui care mi-a pus povara asta-n spate...

Şi l-a lovit cu-atâta ură, încât Perseu, până la urmă, n-a putut să se stăpânească.

— Eşti un titan bătrân şi prost, a glăsuit fiul lui Zeus. Tatăl meu te-a năpăstuit; dar eu nu-i seamăn în nimica. M-am luptat numai pentru oameni, şi am răpus-o pe Meduză. Vream să mă lupt şi cu alţi monştri. Tu m-ai lovit însă cu ură, deşi eram nevinovat. Nu-ţi doream merele de aur. Îţi ceream doar o-mbucătură, şi cel mult un căuş de apă. Şi fiindcă nu vreau să lovesc pe fiul marelui Iapet, am să-ţi plătesc insulta altfel...

Şi-a scos, din sacul fermecat, capul oribil al Meduzei. L-a pus în faţa lui Atlas. Iar el – cum a cătat spre cap – a împietrit numaidecât. Oasele lui s-au făcut stânci. Umerii s-au schimbai în creste. Barba şi perii de pe cap s-au preschimbat, ca prin minfune, în arbori deşi, păduri întregi, întunecoase şi-

ncâlcite. S-a făcut muntele Atlas, purtând încă pe umeri cerul, cu stelele-i nenumărate.

Spatele lui s-a-ncovoiat sub apăsarea dureroasă a bolții grele, înstelate. Cu deznădejde s-a-ncordat, să-şi mai păstreze-nfăţişarea de titan. S-a sprijinit pe talpa stângă şi pe genunchiul drept. Zadarnic!... Soarta i-a fost pecetluită. Trupul i-a fost pietrificat[17].

DEASUPRA ETIOPIEI

Şi, întristat de întâmplare, Perseu s-a hotărât să plece din țara regelui Atlas. A luat din pomi câteva fructe, s-a adăpat la un izvor şi s-a-nălțat din nou în slavă, cu-naripatele-i sandale.

A tot zburat întreaga noapte peste pământul Africii. În zori, cum povesteau aezii în cântecele de demult, s-a pomenit că se găseşte sub cerul Etiopiei[18].

„S-a făcut ziuă, şi-a spus el. De zbor mai cu temei acum, şi nu mă rătăcesc pe cale, până la noapte sunt acasă... "

Dar nu şi-a isprăvit tot gândul şi a zărit pe malul mării ceva cam neobişnuit. O fată tânără, gingaşă, era urcată pe o stâncă. Trupul ei, jumătate gol, se zbuciuma, legat în lanțuri, şi lacrimi i se prelingeau, în lungi şiroaie arzătoare, pe chipul alb, fermecător. O groază fără de pereche se oglindea în ochii săi, ce-aveau culoarea viorelei.

Iară pe mal gemeau părinții, regele țării şi regina. Şi sus, pe zidurile sure ale oraşului regal, stătea mulțimea-ncremenită, şi mulți plâigeau înduioşați.

Ce se-ntâmplase?

Soția regelui Cefeu, Casiopeea, se luase într-o zi la ceartă cu nişte nimfe nereide.

Dintr-una într-alta, cum e cearta, Casiopeea se lăudase că fața ei e mai frumoasă şi ochii-i mai străpungători decât ai nimfelor din mare.

Nimfele mării, supărate, s-au plâns zeiței Amfitrita, soția zeului Poseidon, care era tot o copilă a zeului marin Nereu.

Zeița şi-a vestit bărbatul. Şi el a poruncit să plece către regatul lui Cefeu, cel mai teribil dintre monştri, pe care îi ținea în grajduri de marmură, în fundul mării. Să pustiască-ntreaga țară, şi-n acest fel să le răzbune pe-acele nimfe nereide.

Monstrul s-a ridicat din valuri şi-a pustiit tot țărmul mării. A mâncat oameni, vite, păsări. Nici un pescar nu mai putea să iasă-n largul apelor, şi nici un vas nu mai sosea în porturile lui Cefeu.

Văzând nenorocirea asta, regele a plecat îndată la un oracol al lui Zeus

şi l-a-ntrebat ce-i de făcut.

— Zeul Poseidon îți trimite osânda asta meritată, a răspuns Zeus, prin oracol. Ci, dacă vrei să-l îmblânzeşti, nu poate fi decât o cale. Să dai pe dulcea-ți Andromeda, copila ta cea mult iubită, acestui monstru, s-o mănânce, în ziua când ajungi acasă...

— S-o dau pe fată?... Pe-Andromeda?... Asta îmi e peste putință! a spus Cefeu, cu glasul stins.

— Ba ai s-o dai, a cerut Zeus. Altminteri monstrul o să-nghită toți oamenii de prin oraşe, şi blestemele au să cadă asupra ta, rege Cefeu...

PERSEU CUNOAŞTE PE FIICA LUI CEFEU

Încovoiat de-asemenea durere, regele s-a întors acasă. A chemat sfetnicii de taină şi le-a mărturisit deschis poruncile date de Zeus. Iar ei, speriați, l-au sfătuit să o jertfească pe copilă.

— Nu, rege... Nu mai sta pe gânduri, au grăit sfetnicii cu grabă. Oare tu vrei să-ți pierzi puterea? O altă fată poți s-o capeți. Eşti încă tânăr... şi regina ți-e încă-ndeajuns de dragă... Dar alți supuşi de unde-ți iei, de ți-i mănâncă pe toți monstrul?... Şi, fără de supuşi, puterea-ți se stinge ca o flacără. Deci nu mai sta şi socoti. Sacrific-o pe Andromeda...

Şi regele, ascultând sfatul, a dat poruncă unor sclavi să o aducă pe copilă.

Sclavii s-au repezit îndată în încăperea luminoasă, unde fecioara, Andromeda, şedea cu prietenele sale, brodând o haină pentru rege. Au smuls-o ca pe-o mieluşică, care e dusă la altar, să înroşească piedestalul cu sângele-i nevinovat. Au smuls-o şi-au purtat-o-n brațe până la malurile mării.

În acest timp, aflând poporul de soarta ce se pregătea copilei regelui Cefeu, se grămădise sus, pe ziduri.

— Să n-o lăsăm!... glăsuiau mulți. De ce au osândit-o zeii pe ea, nu pe Casiopeea?... Casiopeea-i vinovată. Să moară ea, nu Andromeda...

Sfetnicii însă şi oştirea îi îmbrânceau pe acei oameni. Îi goneau înapoi, pe ziduri.

— Poruncile, pe care Zeus se-ndură să ni le trimită, nu le putem noi cumpăni, răspundeau ei. Noi avem numai datoria să le-mplinim cât mai curând. Casiopeea ar fi vrut să se jertfească bucuroasă în locul fetei sale dragi, dar Zeus nu s-ar fi-nvoit...

Sclavii-au legat-o pe fecioară pe-o stâncă ce ieşea din apă. I-au pus, pe brațele mai albe ca marmura albă de Paros, lanțuri mâncate de rugină, lanțuri ce zornăiau cumplit.

Şi-au aşteptat să vină monstrul. Să se ivească dintre valuri şi s-o înhaţe pe copilă.

Cum au legat-o pe-Andromeda, s-au văzut nimfe nereide scoţându-şi pletele de aur din valurile înspumate şi chicotind de mulţumire.

— În sfârşit, iată, ziceau ele, Zeus, din ceruri, ne răzbună cu mult mai bine ca Poseidon...

Însă tocmai atunci, prin aer, s-a arătat, zburând, Perseu. El a zărit-o pe fecioară. Lăsându-se domol pe stâncă a întrebat-o cu glas lin[19]:

— O, tu, care deloc nu meriţi să porţi aceste lanţuri grele, fii bună, spune-mi cine eşti, pentru ce te-au înlănţuit?

Întâi, frumoasa Andromeda nu îndrăznea nici să privească de-a dreptu-n faţă un bărbat, şi se sfia să-i şi vorbească. A, dac-ar fi avut atuncea mâinile libere, desigur şi-ar fi ascuns fruntea sfioasă în palmele-i micuţe, reci. Ochii i s-au umplut de lacrimi: un şuvoi proaspăt şi amar. Atât i-era îngăduit. Dar, nevroind să pară astfel că-i vinovată cu ceva, a deschis gura şi-a grăit. I-a povestit flăcăului tot ce dorise el să afle.

N-a apucat s-asculte totul, că valurile înspumate au început să fiarbă-n clocot şi să vuiască din adânc, şi dintre ele a ţâşnit un monstru fără de pereche, acoperind cu trupul său o mare-n-tindere de ape. El a pornit, săltând, spre stâncă...

MONSTRUL LUI FINEU ESTE RĂPUS

Frumoasa Andromeda plânge. Tatăl nenorocit şi mama, sub biciuirea disperării, jelesc şi gem îndureraţi. Mai ales mama e zdrobită!... Dar ei nu pot să o ajute. Plângând, aleargă lângă fată şi-i dau ultima-mbrăţişare.

Perseu atuncea le rosteşte:

— Eu sunt Perseu, fiul lui Zeus... Tot eu mai sunt şi-nvingătorul Meduzei cea cu şerpi în plete... Şi, după cum aţi văzut singuri, călătoresc doar prin văzduh, având sandale-naripate. Sunt gata să mă lupt cu monstrul, călcând voinţa zeilor, pentru că hotărârea lor este nedreaptă şi hapsână. Vă rog numai un singur lucru: dac-o salvez pe Andromeda, să mi-o daţi mie de soţie.

Părinţii îi făgăduiesc mâna copilei lor iubite. Şi îl imploră să se lupte. Ba îi promit că-i vor mai da şi tot avutul lor ca zestre...

Atuncea, tânărul erou se-nalţă repede-n văzduh. Umbra lui lunecă pe apă. Monstrul se-agită-nnebunit. Îşi uită drumul către stâncă. Vrea să-l ucidă pe flăcău...

Perseu, ca vulturul lui Zeus, se năpusteşte din văzduh şi vâră, până în

prăsele, sabia sa cea arcuită, în trupul monstrului uriaş.

Rănit, monstrul se saltă-n aer, ca să ajungă la Perseu, şi iar s-afundă-n apa mării şi se roteşte ca un lup când este încolţit de câini.

Dar cu aripile-i uşoare, Perseu pluteşte-n jurul lui şi-i ocoleşte muşcătura. În schimb îi tot dă lovituri, de câte ori îi vine bine, în cap, în spate şi în coaste.

Monstrul împroaşc-acuma apa, şi-un sânge negru şi vâscos curge din botul său oribil. Sângele-acesta se îmbibă în încălţările de piele pe care le poartă Perseu. Aripile de la sandale se moaie, nu mai au putere să îl înalţe pe erou. Dar el, luptând, sare pe-o stâncă al cărei vârf iese din apă... Cu mâna stângă se apucă de vârful stâncii colţuroase, iară cu dreapta îşi înfige sabia lui cea ascuţită, de trei sau patru ori, în monstru.

... Şi viaţa monstrului se curmă. El piere-n apele adânci, urmat de nimfele speriate, care priviseră-n tăcere uluitoarea bătălie.

Iar strigătele de izbândă umplu de astă dată ţărmul. Oamenii toţi se bucură. Ecoul lor s-aude-n ceruri, până-n palatele lui Zeus. Stăpânul zeilor priveşte cu încruntare pe pământ. Ba pune mâna chiar pe-un fulger ca să-l azvârle în eroul care-i nesocotea porunca. Dar o zăreşte pe-Andromeda, cu lanţurile sfărâmate, strânsă în braţe de Perseu. Şi-şi aminteşte o prevestire făcută de zeul Uranus. Perseu urma să se însoare, după această prevestire, cu-o fată ce-o scăpa de moarte. Era, desigur, Andromeda. Iară din spiţa lui Perseu şi-a Andromedei, soaţa lui, urma să se ivească-n lume cel mai mare dintre eroi, purtând numele de Heracle. Şi-acest Heracle trebuia să-l apere pe însuşi Zeus, într-o vestită bătălie, dată cu groaznicii giganţi.

De-aceea Zeus şi-a lăsat din mâini ucigătorul fulger, iertând de moarte pe erou, în timp ce regele Cefeu şi soaţa lui, Casiopeea, pregăteau nunta fiicei lor cu îndrăzneţu-i salvator[20].

LUPTA CU FINEU

Eros, zeul iubirii, şi Himeneu, zeul căsătoriei, îşi aprinseseră şi-şi înteţeau torţele lor strălucitoare, ca dragostea ce îi lega pe tineri să fie trainică, fierbinte. Flăcări – arzând esenţe aromate – luceau pe margini, în trepiede. Casa era împodobită cu flori, în culori vii, îmbălsămate, şi sunete de lire şi de flaute se auzeau până departe. Uşile la palat erau deschise, şi oaspeţii se grămădeau la mese, care gemeau de bunătăţi. Ospăţul nunţii începuse...

Peste vreun ceas sau două când mesenii, înveseliţi de vin, râdeau mai tare şi vocile se-amestecau voioase, toţi l-au rugat pe tânăr să le spună marile întâmplări ce le trăise, şi-n primul rând să povestească, pe îndelete,

cum nimicise pe Meduză.

Nu apucase el să termine ce-avea de spus, şi uşile palatului s-au zguduit... În pragul lor s-a arătat crudul Fineu, frate cu regele cetăţii şi unchi miresei, Andromedei. Fineu ceruse mai-nainte pe fată de soţie, şi-acum venise să şi-o ia. În urma lui foiau oştenii mulţi, mulţi ca frunza şi ca iarba.

— Iată-mă-s! strigă el cu ură. Eu sunt aici să pedepsesc trădarea. Trădarea care mi-a răpit mireasa de multă vreme hărăzită mie... Şi nici sandalele lui Hermes, nici Zeus, tatăl tău, mişele, nu vor putea să-ţi scape viaţa!...

Şi îşi ridică suliţa spre mire. Face şi-un semn către oşteni, să sară cu armele lor la eroul ce-i este mire Andromedei.

— Stai, nu lovi, spune Cefeu, oprindu-l. Mireasa nu ţi-a luaţ-o el. Pierdut-a fost ea pentru tine, de când era înlănţuită, ca jertfă monstrului din ape. Tu n-ai sărit, n-ai vrut s-o aperi, nici ca logodnic, nici ca rudă. Şi-acum, când altul a scăpat-o şi-a dobândit-o, prin izbândă, cu ce drept vii tu s-o mai ceri?

Fineu nu scoate nici o vorbă. Ochii-i sunt cufundaţi în sânge. Aruncă lancea spre Perseu. Însă flăcăul se fereşte, şi lancea se opreşte-n jilţ. Perseu apucă iute lancea din lemnul găurit de ea şi o întoarce spre Fineu. Fineu, la rându-i, se apleacă, şi fierul aprig se înfige într-un oştean, al cărui trup cade însângerat pe-o masă. Lupta se-ncinge îndârjită. Perseu înşfacă cupe grele de bronz şi aur, de pe mese, pline cu vin, şi le azvârle către oştenii care-l înconjoară. Apucă şi trepiede fumegânde, şi ţestele trosnesc zdrobite.

Dar tot mai mulţi vrăjmaşi de-afară vin împotriva lui Perseu. Chiar cântăreţul, ce sunase din lira lui atât de dulce, la nunta fetei lui Cefeu, este lovit de-un fier în tâmplă, şi cade jos rănit, gemând, şi degetele i se-agaţă de coardele melodioase, ce dau un vaier trist, pierdut.

— Mergi în Infern! zice-un oştean. Tu, care ai cântat la nunta vicleanului Perseu, sfârşeşte-ţi acolo, sub pământ, cântarea!...

Şi râd oştenii lui Fineu.

Fiul lui Zeus vede totul. Stă sprijinit de o coloană. Luptă din greu, căci este singur. Oştenii sunt prea mulţi. Au arme. Şi în şirag se-ndreapt-acum, cu ochii încruntaţi, spre el. Fineu e-n frunte, blestemând, cu gura strâmbă de turbare.

Perseu se simte istovit. Şi-atunci, c-o singură mişcare, îşi prinde sacul ce-l avea pe-o laviţă, mai la o parte.

Scoate din sac capul Meduzei şi îl îndreaptă spre oşteni.

— N-am vrut să mă slujesc de el, dar mă siliţi... strigă Perseu. În schimb, voi, care-mi sunteţi prieteni, daţi-vă-ndată la o parte... Ascundeţi ochii... Vă feriţi!...

— Ha, ha, rânjeşte un oştean. Caută-ţi pe alţii să se teamă de-un cap ce nu are suflare.

Numai că râsul îi îngheață. Toți câți privesc capul Meduzei rămân pe lespezi, împietriți. Fineu îi cheamă iar la luptă. Le-atinge trupurile reci, ce nu mai fac nici o mişcare; căci fiecare a rămas statuie dreaptă, neclintită: unul cu sabia în sus, altul cu lancea prinsă-n mână.

De frică-acum laşul Fineu cade-n genunchi şi îl imploră pe vajnicul erou Perseu:

— Tu ai învins, Perseu, ascunde capul acesta fioros. Nu mai am ură, nici dorința de a domni-n acest ținut. (De-aceea doar am pornit lupta!) Am să-ți dau totul, ce doreşti, pe Andromeda şi averea... Lasă-mi atâta, te rog, viața...

Zadarnic îşi fereşte ochii; fiindcă, fără voia lui, tot îşi azvârle-o uitătură spre capul ce-l ținea Perseu. Şi se preface într-o stană strâmbă, chircită, odioasă, având încă în ochii tulburi invidia ce îl rodea.

ÎNTOARCEREA ÎN ARGOS

După această biruință, Perseu a plecat spre Serifos, având alături pe iubita lui Andromeda, ca soție.

Însă cum au ajuns acolo, locuitorii insulei l-au şi vestit că mama sa se ascunsese de mult timp în templul închinat lui Zeus. De-acolo nu-ndrăznea să iasă. Stăpânul insulei Serifos, hainul rege Polidecte, voise iarăşi s-o răpească, şi ea fusese nevoită să-şi caute adăpost în templu, să stea acolo ocrotită.

Auzind veştile acestea, Perseu s-a dus drept la palat.

— Ei, ți-am adus capul Meduzei, a spus Perseu lui Polidecte. Şi-i vremea să ne socotim...

— Minți... Minți... Nu cred o iotă din tot ce spui... a țipat regele cu ură. Şi am să te ucid pe tine, ca şi pe mama ta, Danae...

— Dacă eu mint, acesta ce e?... a glăsuit fiul lui Zeus şi-a ridicat capul Meduzei.

Pe loc, preacrudul Polidecte a împietrit, s-a făcut stană, pe tronul lui înalt de aur, bătut în pietre nestemate. Şi, după cum cântau aezii, veacuri întregi stana de piatră a stat acolo nemişcată, până s-a năruit palatul, iară pământul l-a-nghițit. În locul lui, a ajuns rege, în insula Serifos, Dictis.

După aceea, cum se spune, Perseu i-a-napoiat lui Hermes sabia lui cea

răsucită; nimfelor, sacul fermecat şi-naripatele sandale; lui Hades, coiful său vrăjit, şi-Atenei, scutul ei de aur. Şi tot Atenei, ca dobândă, i-a dăruit capul Meduzei, pe care şi l-a pus zeița pe platoşa ce-i ferea pieptul.

... Şi s-au urcat, după aceea, pe o corabie, cu toții: Perseu, Danae şi-Andromeda, şi au pornit voioşi spre Argos. Credeau că-i duc o bucurie regelui cel bătrân: Acrisiu. Dar el, temându-se, pesemne, de-oracolul care-l vestise că moartea lui o să se tragă din mâna fiului Danaei, şi-a lăsat tronul şi-a fugit într-un oraş numit Larisa. Acolo sta-n haine schimbate, ascuns şi neştiut de nimeni. Tocmai erau puse la cale aci, -n Larisa, nişte jocuri, unde erau poftiți toți regii şi toți vitejii din Elada. Perseu, noul rege din Argos, a fost, de-asemeni, invitat.

Şi a-nceput întâi concursul. Perseu era înscris şi el. Au început s-arunce suliți. Au urmat alergări şi curse cu caii înhămați la care. Perseu a câştigat mereu. Venea apoi întrecerea cea mai de seamă în Larisa, întrecerea la zvârlit discul. Au aruncat unii şi alții. A venit rândul lui Perseu. El a luat discul, l-a-nvârtit şi, când l-a aruncat în slavă, s-a dus ca vântul până-n nori. Şi, din văzduhuri, ca un trăsnet, a căzut jos, izbind în creştet pe un bătrân ce sta-n mulțime şi căta mut la concurenți. Când s-a uitat la el mai bine, bătrânul mort era Acrisiu. L-a cunoscut însuşi Perseu.

Degeaba-şi aruncase-Acrisiu fiica şi pe nepot în valuri!... Degeaba, pe ascuns, fugise din țara lui, ținutul Argos[21]!...

... Şi, amărât că-şi ucisese fără de voia lui bunicul, Perseu n-a vrut să se întoarcă pe tronul regelui Acrisiu.

S-a înțeles cu un alt rege – regele din Tirint – să-şi schimbe tronul între ei.

Astfel a luat în stăpânire Perseu regatul din Tirint. Aici s-a aşezat cu soața, şi-au viețuit în armonie. Cel dintâi fiu al Andromedei, după legendă, a fost Perses, strămoşul neamului de perşi.

Iară când a murit Perseu[22], Zeus a hotărât să-l urce pe bolta cerului albastru şi l-a făcut o constelație. Şi, tot spre cinstea lui Perseu, s-au preschimbat în constelații şi Andromeda lui cea dragă, ca şi părinții ei: Cefeu şi soața lui, Casiopeea.

Note:

1. Povestea tristă a fiicei regelui Acrisiu, ca şi copilăria eroului Perseu ne sunt cântate în elegia poetului liric elin din Ceos, Simonide, în oda a XVI-a din cartea a III-a a poetului latin Horaţiu, şi în versurile altor poeţi de mai târziu.

2. Oraşul Argos se află în Poloponez. Numele său se tâlcuia prin câmpie, în limba vechilor localnici. Oraşul se afla în ţinutul Argolidei, în faţa golfului cu acelaşi nume. Prin Argos, însă, grecii, şi chiar romanii (aşa cum se vede din versurile lui Virgiliu), înţelegeau uneori tot ţinutul argolic, alteori chiar întreg Peloponezul. Oraşul Argos s-a făcut vestit prin eroii care au vieţuit pe tărâmul său.

3. Este vorba de râul zeu Inahos, care uda Argolida şi era socotit, după legende, întemeietorul ţării. La drept vorbind, pe malurile sale par a fi fost cele dintâi aşezări, încât grecilor, cu fantezia lor bogată, nu le-a fost deloc greu să-i atribuie lui Inahos calitatea de părinte al argienilor.

4. După unele legende, Acrisiu s-a dus la oracolul lui Zeus, după altele la acela al lui Apolo.

5. Se cunosc amănuntele, din cuprinsul primului volum, unde se vede că Zeus luase diferite înfăţişări de animale, păsări sau elemente ale naturii, ca să poată cuceri zeiţe, nimfe sau muritoare.

6 Într-un desen pe un vas antic, ce se află la marele muzeu de artă din Leningrad, Danae stă pe un pat de aur, şi ploaia cade asupra ei. Iar ea priveşte către slavă. Pe aceeaşi temă a pictat şi Rembrandt un tablou.

Copila regelui Acrisiu simbolizează, după unii învăţaţi, tot ca şi Cora-Per-sefona, sămânţa îngropată în timpul iernii, în pământ. Cum trec zilele friguroase şi se apropie primăvara, totul se umple de lumină şi ploi de aur cad din cer, fâcând să încolţească sămânţa aflată în pământ. Holdele rodesc atunci bogate. Tot astfel, fata lui Acrisiu a căpătat şi ea un prunc, care a devenit apoi legendarul erou Perseu.

7. Tema aceasta, a copilului aruncat pe ape, uneori singur, alteori însoţit de mama lui, este frecventă şi în mitologia altor popoare din Asia şi Europa. O găsim şi în legenda biblică despre Moise, şi în cea romană despre Romulus şi Remus. Basmele româneşti au preluat, de asemeni, această temă, în câteva variante, câteodată copilul fiind aruncat de tatăl său, sau de bunicul său, sau de mama vitregă.

8. Cicladele sunt un roi de insule în Marea Egee. Între ele se află şi Serifos, insula unde se povesteşte c-ar fi ajuns până la urmă Danae.

9. Perseu în plinătatea voiniciei tinereşti ne este înfăţişat atât într-un bust celebru aflat în muzeul comunal din Roma, cât şi într-un altul, sculptat în marmură de Paros de un artist din şcoala elină antică a lui Scopos, şi care se află acum în galeriile de artă din

Cracovia.

10. Tanatos, zeul înaripat al morții, era fiul întunecatei Nix, zeița nopții.

11. Graie înseamnă în limba greacă tot bătrâne.

12. Variante ale legendei despre Perseu se află în folclorul şi mitologia multor popoare. În folclorul nostru, de pildă, episodul cu graiele şi gorgo-nele se găseşte, bineînțeles sub altă formă, în numeroase basme, ca de pildă în „Harap-Alb". Aici însă, în locul Meduzei se află cerbul, căruia viteazul Harap-Alb îi retează capul bătut cu pietre scumpe şi ai cărui ochi aveau puterea să ucidă pe oameni.

13. În multe basme româneşti eroii dobândesc câte o căciulă, pălărie sau tichie fermecată, pe care, punându-şi-o pe cap, devin nevăzuți ca şi Perseu din legenda elină.

14. Într-o metopă din templul de la Selinonte – sud-vestul Siciliei – o fost înfățişată artistic clipa în care Perseu a răpus pe Meduză. Atena este alături, ca să-l ajute. În metopă se vede şi Pegasul, calul născut în ceasul morții din grumazul acestei hidoase ființe, despre care vom mai vorbi, când vom ajunge cu povestirea la eroul Belerofon. Această scenă mitologică l-a inspirat, dealtfel, şi pe artistul italian din secolul al XVl-lea, Benvenuto Cellini, pictor, sculptor şi bijutier. Acesta a făurit, turnând în bronz, o capodoperă de artă ce se găseşte la Florența, în marea Loggia dei Lanzi. Este reprezentată aici victoria lui Perseu, care a nimicit Meduza şi ține în mâna stângă capul ei retezat. Cu piciorul îi calcă trupul, pe care-l va zvârli apoi, imediat, în mare. Figura lui e luminată de bucuria biruinței. Statuia este atât de bine întruchipată de Cellini, încât Perseu crezi că respiră, şi aştepți parcă din clipă-n clipă să sară de pe soclu şi să s-avânte în văzduh.

15. Aşa îşi explicau poetic vechii elini faptul că în Libia de odinioară erau prea puțini oameni şi animale, iar prin pustiuri foiau şerpii.

16. Mauritania, adică țara maurilor, pământul ce se întinde în Africa septentrională, între Maroc, Algeria, Mali, Senegal şi Oceanul Atlantic. Atlas este şi el numit de obicei în legende titan. El era pedepsit de Zeus să poarte pentru veşnicie bolta cerului în spinare, pentru că se aliase cu Cronos în lupta împotriva noilor zei olimpieni.

17. Într-o statuie cioplită de un artist necunoscut din secolul I al erei noastre, aparținând muzeului din Neapole, îl vedem pe Atlas susținând povara cerului, probabil în clipa când, după legendă, trupul său lua înfățişarea unui munte, muntele Atlas, din Africa.

18. Elinii socoteau că Etiopia era la marginea de miazăzi o pământului.

19. Întllnirea celor doi tineri este cântată admirabil în „Metamorfozele" poetului latin Ovidiu.

20. Legenda aceasta palpitantă a fost înfățişată în numeroase opere antice. Salvarea Andromedei o vedem într-un vestit relief la Roma, în muzeul Capitoliului, într-o pictură din Herculanum şi într-un fragment de pictură decorativă, ce se găseşte în muzeul de artă din Cracovia. Pe urmă au zugrăvit-o Rubens, Pietro di Cosimo, Noel Coypel şi alți artişti, iar Pierre Puget a dăltuit-o în marmura ce se găseşte astăzi la

Luvru, în Paris. De asemeni Corneille a scris o tragedie intitulată „Andromeda”, fără să mai amintim versurile cântate în veac de atâția şi atâția poeți.

21. Ideea unei soarte hotărâte dinainte de o putere supranaturală a fost născocită de aceia care vroiau să-i facă pe cei asupriți să creadă că trebuie să se supună aşa-zisului destin, să se împace cu suferințele. Ca să-şi atingă acest scop, se foloseau de legende ca aceea despre Perseu şi Acrisiu, arătând că bătrânul rege din Argos nu putuse scăpa de soarta orânduită de zei. Prin astfel de amănunte, căutau să întunece adevărul că eroii luptau pentru binele oamenilor, din dragoste pentru cei oropsiți, întărind în schimb ideea unui imaginar destin şi a unor zei atotputernici, cărora muritorii de rând trebuiau să li se supună, în orice împrejurare, fără şovăire.

22. Pe seama lui Perseu, elinii puneau şi alte isprăvi. Astfel, povesteau că el ar fi zidit faimosul oraş Micena, din Argolida, cu ajutorul ciclopilor. Ruinele oraşului Micena, din blocuri mari, grele, de piatră, se văd în Grecia şi astăzi. De aici a pornit căpetenia aheilor, regele Agamemnon, în marele război troian, după cum se va vedea mai târziu, în povestirile noastre.

HERACLE

Se mai spunea-n legende că Zeus cel puternic, purtătorul de fulger, hotărâse odată să aibă un fecior cu totul deosebit, un erou fără seamăn, care să-i fie sprijin la vreme de nevoie[1]. Şi-a-ndreptat deci privirea către pământul larg, unde erau atâtea femei încântătoare. Şi a zărit-o pe Alcmena.

Prin frumuseţea feţei, prin mlădierea taliei, prin gingăşia ei, precum cântau poeţii, Alcmena întrecea toate femeile. Din pletele-i bogate şi pleoapele-adumbrite se desprindeau o vrajă, o graţie sublimă, mult asemănătoare celei a Afroditei cu podoabe de aur. Zeii şi muritorii îi lăudau frumuseţea. Atâta că Alcmena, în tainicele-adâncuri ale inimii sale, îi păstra soţului o dragoste fierbinte. Pentru că ea, Alcmena, era căsătorită. Soţul său era rege, pe nume-Amfitrion, şi locuia la Teba[2].

Zeus însă n-a vrut să ţină seama de dragostea femeii, şi-a aşteptat o vreme când bărbatul Alcmenei tocmai pornea la luptă. Cum l-a văzut că pleacă, a coborât în Teba. A făcut semn cu mâna, şi-n urmă-i s-a ivit o oaste numeroasă. S-a preschimbat la chip, luându-şi înfăţişarea bărbatului Alcmenei. A pătruns în palat, în sunete de tobe, făcându-se că este chiar el Amfitrion şi că se-napoiase mai repede din luptă.

— M-am reântors, iubito, a glăsuit el vesel. Duşmanul l-am învins la porţile cetăţii…

— Bine-ai venit, stăpâne, s-a bucurat Alcmena, plecându-se-nainte-i şi desprinzându-i coiful, şi pavăza, şi scutul.

Iar el a-mbrăţişat-o pe soaţa credincioasă a lui Amfitrion.

ZEUS VESTEŞTE SOSIREA PE LUME A FIULUI SĂU

Când s-a-mplinit sorocul şi-Alcmena a fost gata ca să devină mamă, Zeus, plin de mândrie, i-a adunat pe zei în palatul de aur, rostind în acest fel:

— O, zei, şi voi, zeițe, ascultați-mă bine ce am să vă destăinui, aşa cum mă îndeamnă cugetul meu divin. Chiar astăzi se va naşte, din spița lui Perseu[3], cel mai mare erou. Un erou fără seamăn. Acesta va domni ca rege-n Argolida, în cetatea Micena. Iar celelalte rude, toți, îi vor fi supuşi. Vor trebui s-asculte de el, ca de-un stăpân. Aşa hotărăsc eu, ce stăpânesc Olimpul, şi astfel va rămâne...

Auzind vorba asta, Hera – care aflase de noua-nşelăciune a soțului său, Zeus – arsă de gelozie, a spus cu îndârjire:

— De vrei să ai crezare, jură-ne chiar acuma pe râul din Infern, întunecatul Stix, că-ntr-adevăr copilul ce se va naşte azi, din spița lui Perseu, va fi rege-n Micena, iar ceilalți sclavii săi...

— Atâta vrei? Ei bine, a dat răspunsul Zeus, dacă-mi ceri numai asta, îți jur cu bucurie... Mă jur pe râul Stix că hotărârea luată va fi de neclintit!...

O! Cum a mai râs Hera, văzând că soțul său alunecase-n cursă... Şi, fără de zăbavă, s-a avântat pe-un nor, plutind spre țara Argos, spre cetatea Micena.

Aici luase domnia alt fiu al lui Perseu, ce se numea Stenelos[4]. Iar soața lui Stenelos urma să fie mamă peste vreo două luni.

Hera, fără zăbavă, a săvârşit o vrajă şi a făcut ca soața stăpânului Micenei să nască mai curând. În schimb, tot printr-o vrajă, a silit-o pe-Alcmena să nască mai târziu, poate cu-o zi sau două.

S-a-ntors după aceea, cu grabă, în Olimp, şi a rostit lui Zeus:

— Tu ai jurat că fiul care s-o naşte astăzi din neamul lui Perseu va fi rege-n Micena. Află dar, o stăpâne, că el s-a şi născut. E fiul lui Stenelos. Se cheamă Euristeu.

Trăsnetul greu, ce-l poartă în pumn mărețul Zeus, să-l fi lovit în frunte, nu l-ar fi zguduit mai mult ca ştirea asta.

— Ce-ai spus? a răcnit el.

— Am spus ce-ai jurat tu, i-a dat răspunsul Hera. Flăcăul prevestit a şi venit pe lume... Însă nu e odrasla pe care-o aşteptai în palatul din Teba, nu e feciorul tău şi-al reginei Alcmena, pe care-ai amăgit-o. Nu. Nu e cum credeai.

— Cum? Hera!... îndrăzneşti? a tunat iarăşi Zeus. Dar Hera a urmat:

— Cel care s-a născut şi o să fie rege se cheamă... Euristeu. Iacătă-l în Micena... E fiul lui Stenelos din țara Argolidei. Ha, ha, ha, ha... Zeus, păcălitul eşti tu!...

S-a mâniat stăpânul, s-a clătinat Olimpul sub furia lui cumplită, a azvârlit mănunchiul de fulgere în lume, făcând prăpăd şi moarte, dar n-a schimbat nimica. Făcuse jurământul ce nu-l putea călca. Feciorul lui Stenelos urma să fie rege, şi fiul său un sclav.

ALCMENA DEVINE MAMĂ

Iar la puțină vreme, în palatul din Teba al lui Amfitrion, scăpată de sub vrajă, năştea în chinuri grele şi-Alcmena doi feciori. Erau doi feciori gemeni... Unul avea ca tată pe Zeus, olimpianul, şi se chema Alcide[5], şi celălalt, Ificle – fiul lui Amfitrion.

Cum s-a născut Alcide, s-a auzit un glas:

— De n-ai s-asculți, Alcmena, poruncile divine, vei suferi amarnic. Copiii-ți vor pieri. Soțul tău o să cadă răpus în bătălie, şi tu o să te-afunzi în Tartarul lui Hades, fiindcă ai mâniat-o pe Hera din Olimp. De vrei să scapi de toate, azvârle-l pe Alcide!... Du-l pe un câmp pustiu şi-acolo părăseşte-l!...

Alcmena, -nspăimîntată, a luat copilu-n brațe şi a-ncercat să fugă.

Vocea o urmărea.

— Azvârle-l pe Alcide... Tot n-ai să-l poți scăpa...

Şi ea, strângându-şi fiul la piept, s-a dus pe o câmpie şi, deznădăjduită, vărsând lacrimi amare, l-a părăsit acolo.

Ştia cât era Hera de neîndurătoare, când îşi dorea ceva şi când era pătrunsă cumplit de gelozie.

Numai că din văzduhuri mai priveghea şi Zeus. El auzise glasul. O văzuse pe-Alcmena ducându-şi copilaşul pe acel câmp pustiu. Iară fiul Alcmenei trebuia să trăiască şi să-l ajute-n lupte. Şi, repede, din slavă, a poruncit să vină pristavul de credință, fiu-i înaripat, prea istețul zeu Hermes.

— Te du, a rostit Zeus, şi ia din câmp copilul. Adu-mi-l In Olimp şi fă tu cum vei face, ca să-l aşezi la pieptul soției mele, Hera, fie doar pentru-o clipă. Aşa, ca el să sugă laptele nemuririi chiar de la sânul ei.

Hermes n-a aşteptat să-i spună-a doua oară. Punându-şi la picioare cele mai repezi aripi, a coborât în locul unde se-afla copilul. L-a luat cu el în grabă. S-a întors în Olimp. S-a apropiat de Hera, care tocmai dormea, şi i l-a pus la sân.

Alcide, mititelul, flămând precum era, a început să sugă, cu poftă,

licoarea parfumată.

Când s-a trezit zeița l-a smuls. L-a aruncat. A vrut să-l şi ucidă. Atâta că prin voia părintelui său, Zeus, ca şi prin istețimea fratelui vitreg, Hermes, noul născut supsese laptele nemuririi.

Faptul era-mplinit.

În cântece, poeții ne povestesc că Hera, când l-a smuls pe Alcide, vrăjmaşă, de la sân, mai multe râulețe de lapte-ar fi țâşnit. Aceste râulețe s-au risipit în cer şi s-au schimbat în stele scânteietoare, albe, numite de elini, cum ştim: Calea lactee sau Calea laptelui[6].

LUPTA CU ŞERPII ZEIȚEI HERA

Aşa fiul lui Zeus scăpă nevătămat din cel dintâi pericol, şi Hermes îl întoarse la mama sa, Alcmena.

Nici nu-i venea să creadă că-l are lângă ea, că nu-i mâncat de fiare, şi povestea adesea:

— Feciorul meu, acela ce l-am jelit atâta, acum i-acasă iar. Ss joacă. E voinic. În fiecare seară îl îmbăiez cu grijă, la fel ca pe Ificle, pe celălalt copil, şi le întind blănițe de iepure, molcuțe, pe-un scut larg, de aramă, de-al lui Amfitrion, şi-i leagăn, şi-i adorm în cântece duioase… Vai, nu e mulțumire mai mare pentru-o mamă decât să-şi vadă pruncii că-s cufundați în somnul cel lin, odihnitor, şi nu-i pândesc nici rele, nici inimi duşmănoase…

Astfel grăia Alcmena. Şi-aşa trecură-n tihnă vreo şapte sau opt luni.

Părea că trec în tihnă!… Căci în Olimp sta Hera. Ea cerceta-ncruntată palatele din Teba şi socotea în sine: „Cum pot să-l fac să piară pe-acest fiu al Alcmenei? El ar putea să fie mai îndrăzneț ca Ares, mai îndrăgit de Zeus decât feciorii mei. I-adevărat c-a supt laptele nemuririi; dar sunt încă mijloace… “

Tot cugetând, zeița zăreşte-ntr-o pădure doi şerpi. Nu şerpi, balauri. Încolăciți pe-o ciută, o strângeau de grumaz şi-i strecurau otrava prin colții veninoşi.

Şi-ndată porunceşte şerpilor să pornească spre palatul din Teba, unde pe-un scut de-aramă dormeau cei doi copii: Alcide şi Ificle. Cam pe la miezul nopții şerpii-au ajuns la Teba. Amândoi monştrii, lacomi de sângele cel tânăr, se târau pe pământ, şi-n încolăcituri se-ndreptau către scutul unde dormeau copiii. Din ochii lor aprinşi țâşneau scântei verzui şi-n guşă prefirau un venin negricios.

Se apropiau întruna, şi limbile-otrăvite le jucau printre colți.

Pe negândite însă, fiul drag al Alcmenei s-a deşteptat din somn. (Poate-l trezise Zeus care vedea din slavă tot ce se petrecea!) Şi o lucire vie a luminat

palatul. Orbit de-aşa lumină, Ificle a sărit şi el din aşternut. Şi-a zărit, plin de groază, cei doi şerpi monstruoşi, ajunşi chiar lângă scut. Văzând colții oribili şi limbile-ascuțite, a țipat cu putere şi a luat-o la fugă. În timp ce el fugea cu lacrimi pe obraz, țipând prin tot palatul, fiul lui Zeus s-a săltat în genunchi şi a prins în mânuțe grumazurile reci şi înfricoşătoare ale celor doi şerpi. Le-a strâns ca într-un cleşte. Şerpii au încercat cu mii de-ncolăciri să scape de strânsoare şi să cuprindă trupul micuțului băiat care îi sugruma. Dar mâinile acelea, care-i strângeau puternic, erau parcă din fier. Şi el i-a strâns atâta, până ce monştrii Herei au pornit să-şi desfacă inelele-albăstrii…

Când au venit părinții, treziți de gălăgia făcută de Ificle, au început să strige de teamă şi uimire. Şi pruncul ce-nfrânsese dihăniile, c-un strigăt de izbândă, a arătat Alcmenei şi lui Amfitrion monştrii fără de viață, zvârlindu-i la picioare[7].

AMFITRION ÎL TRIMITE PE ALCIDE SĂ ÎNVEȚE MEŞTESUGUL ARMELOR

Se zice că Alcmena, după această primă victorie-a lui Alcide, a chemat pe-un proroc – Tiresias pe nume – şi i-a cerut să-i spună viitorul ce-o să-l aibă preadragul ei copil.

Tiresias, prorocul, i-a dat răspunsul astfel:

„Fiul tău o să fie un erou neînvins la vârsta bărbăției. El o să împlinească douăsprezece munci, o să distrugă monştrii şi o să biruiască războinici renumiți. Apoi o să se-nalțe spre bolta înstelată, urcându-se cu cinste în palatul lui Zeus… “

Aflând această veste, bunul Amfitrion a cugetat că-i bine ca tânărul Alcide să-nvețe meşteşugul cel aspru-al armelor.

— De trebuie să lupte, să dea piept cu primejdii, vreau ca acest fecior să-şi învingă duşmanii! a spus Amfitrion, şi mama s-a-nvoit.

Alcide a-nvățat, în anii ce-au trecut, să-nfrunte pe oricine, în lupta corp la corp, cu pumnii sau cu arcul, cu sabia şi lancea. Amfitrion, de-asemeni, l-a deprins să conducă în goana cea mai mare carul de bătălie şi să vâneze fiare. Şi s-a silit Alcide cu-atâta vrednicie să-şi însuşească arta cea grea a luptelor, să-şi sporească puterea, încât, în scurtă vreme, şi-a întrecut tatăl, şi pe prietenii săi, războinicii din Teba[8].

GELOASA HERA ÎL LOVEŞTE DIN NOU CRUNT PE FIUL ALCMENEI

Era acum Alcide un flăcău minunat, de optsprezece ani: frumos, voinic şi ager, şi drept, şi înzestrat cu alte multe haruri. Ducea o viață simplă. Nu-i plăcea să îmbrace veşminte-mpodobite, ca alți feciori de regi. Se hrănea-n timpul zilei cu fructe şi legume; seara, cu carne friptă; şi-arareori bea vin. Era de-o vitejie nemaivăzută încă. Odată înfruntase el singur o oştire – ce năpădise-n Teba, şi-o jefuia de aur, şi luase mii de sclavi – doar cu-o măciucă-n mână. Şi izgonise oastea şi pe regele ei.

Creon, regele Tebei, acela ce-i ținea la el în ospeție pe-Amfitrion, Alcmena, Alcide şi Ificle, era nespus de vesel. „Iată că şi feciorul seamănă tatălui, îşi spunea el în gând, şi-mi va fi de folos”. Şi, fiind regele Creon atât de mulțumit de biruința asta, a făurit un plan. Avea şi el o fată, ce se chema Megara. N-ar fi putut găsi un ginere mai bun decât mândrul Alcide. Ştia că de-i va fi urmaş la tron Alcide, scăpa de orice grijă. L-a chemat deci la sine pe voinicul Alcide şi l-a rugat să-i fie ginere şi urmaş.

Tânărul s-a-nvoit.

— Mărețe rege Creon, a glăsuit Alcide, ne-ai găzduit şi prieten ne-ai fost întotdeauna. Voința ta-i poruncă. Mă-nsoțesc cu Megara. Să ne gătim de nuntă…

În anii ce-au urmat, Megara a avut trei prunci de la Alcide. Eroul îi iubea, le cânta cântece sau îi purta pe cal, în goana cea mai mare. Alteori se juca alăturea de ei, prin ierburile verii, râzând şi chiuind, privegheați de Megara.

Dar iată că-ntr-o zi, când se jucau cu toții, şi hohotele lor răsunau în văzduh, Hera îşi lasă ochii către cetatea Teba. Îl vede pe Alcide, fiul rivalei sale, Alcmena cea frumoasă. Şi-n inima zeiței se-aprinde o mânie atât de-ncrâncenată, încât nu ține seama de bieții copilaşi fără de nici o vină.

Cere unei zeițe, Mania, fioroasa, ce păstra o otravă într-o cupă de aur, s-alerge pe pământ. Să-i rătăcească mintea eroului Alcide.

Zeița nebuniei, Mania, a zburat şi-a-mprăştiat veninul asupra lui Alcide. I-a insuflat dorința să îşi răpună fiii şi tânăra-i nevastă.

Atunci, bietul Alcide, cu mintea răvăşită, a socotit că pruncii şi soața sa, Megara, ar fi nişte ciclopi. Numai c-o lovitură i-a răpus pe tuspatru. Apoi s-a prăbuşit cu fruntea în țărână, cu sufletul zdrobit[9].

LA ORACOLUL DIN DELFI

Când s-a trezit sărmanul, a vrut să se azvârle de pe o stâncă-naltă. Gemea, îmbrățișându-şi copiii, pe Megara; se blestema amarnic pentru grozava-i faptă. Dar s-a ivit Atena, sora sa din Olimp, zeița-nțelepciunii, şi l-a oprit, zicându-i:

— Nu te pripi, Alcide. Tu nu ai nici o vină. I-o răzbunare-a Herei. Erai prea fericit. Ea a orânduit ca să-ți loveşti copiii şi să fii nevoit să ispăşeşti o crimă care nu e a ta. Deşi nu este drept, deşi eşti fiu lui Zeus, ceilalți zei din Olimp vor fi de partea Herei, căci e răzbunătoare şi toți se tem de ea. Nimeni nu-i stă-mpotrivă. Chiar Zeus însuşi tace de-atâtea ori molcom, căci Hera e şireată şi poate să-şi lovească şi soțul uneori. Doar eu am să te-ajut, căci n-o iubesc pe Hera. E prea înfumurată... Şi poate zeul Hermes, pristavul tatălui. Acuma părăseşte Teba cu şapte porți. Te du până la Delfi şi purifică-ți trupul, cum porunceşte legea hotărâtă de Zeus. Puternicul Apolo o să-ți aducă ştire ce trebuie să faci...

Cu fruntea în pământ, cu umerii plecați, a părăsit Alcide Teba regelui Creon, şi s-a-ndreptat spre Delfi.

În templul de la Delfi, Apolo l-a vestit pe feciorul Alcmenei că este osândit de zeii-olimpieni – aşa cum cerea Hera – să-şi ispăşească fapta, slujind în chip de sclav regelui din Micena.

— Va trebui, ca sclav, a glăsuit Apolo prin gura Pitiei, marea sa preoteasă, să-i împlineşti cu sârg regelui Euristeu toate poruncile – douăsprezece-s toate – primejduindu-ți viața.

Tot el i-a dat acuma numele de Heracle, ştiind că o să-nvingă, cu glorie deplină, toate primejdiile pe care Hera i le va pune-n cale.

Heracle a primit această ispăşire şi a plecat în lume, mergând către Micena.

TÂNĂRUL ALEGE DRUMUL VIRTUȚII

Mergând el zbuciumat, îngândurat şi trist, pe drumurile vieții, a întâlnit deodată, la o răspântie, două femei ciudate[10]. Una era boită, cu ochii vineții, gătită în veşminte de stofă țipătoare; avea brățări, inele, podoabe, şi pe plete văluri trandafirii, şi, chicotind, zvârlea zâmbete deşucheate oricui îl întâlnea. Cealaltă era demnă, într-o haină ca neaua. Avea o frunte dreaptă; semăna cu Atena. Privirea sa senină te cerceta în față. În mână ea purta o cunună de laur.

— Îți cauți drumul, voinice? l-a-ntrebat cea dintâi, văzându-l pe Heracle.

— Nu ştiu care-i mai drept, i-a dat răspuns flăcăul.

Atuncea ea, grăbită să-l şi cuprindă-n mreje, a mai rostit mieroasă:

— Pot să-ți arăt o cale lipsită de greutăți. Urmează-mă pe mine…

— Eu nu fug de greutăți, a glăsuit Alcide. Doresc să merg în viață fără de ocoliş şi să slujesc dreptatea, binele şi pe oameni… Dar cine eşti, femeie?

— Cine sunt? a spus ea c-un glas amăgitor. Eu aduc fericirea, cu toate că adesea mulți îmi spun… Desfrânarea. Urmându-mă pe mine, poți trândăvi în voie, poți dobândi belşugul din munca altora, şi nu ai altă grijă decât să te desfeți… Haide, urmează-mă! L-a apucat de mână şi a vroit să-l tragă pe drumurile ei. Dar cealaltă femeie le-a răsărit în cale şi-a glăsuit aşa:

— Stai, nu pleca, voinice. Pe drumul Desfrânării, plăceri – e drept – sunt multe. Însă acela care se dăruieşte lor devine un nevolnic, dispreţuit de toți, şi bătrânețea lui e tristă, ruşinoasă. Drumul meu e mai greu, e presărat cu lupte, cu trudă şi primejdii. Dar la capătul lui se află biruința.

— Tu cine eşti?

— Virtutea. Eu însoțesc vitejii ce luptă pentru oameni, şi cinste, şi dreptate. Îi ajut să zdrobească relele-n a lor cale şi să triumfe astfel binele pe pământ.

Heracle, auzind-o, s-a smuls din mâna celei ce îl târa pe calea plăcerilor uşoare.

— Şi eu, deşi puternic, a glăsuit Heracle, sunt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osândit, după dorința Herei. Eu nu mă tem de soartă şi nu m-aş fi supus; dar vreau să ispăşesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, luptând neînfricat şi preschimbând tot răul, urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni… Tu-mi poți fi de folos?

— Ți-am spus-o, ți-o repet, a glăsuit Virtutea. Urmându-mă pe mine, vei fi victorios, iar după moartea ta, numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

— Mai bine dăruieşte-ți viața numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrânarea. Vei

fi mai mulțumit…

— Eu te aştept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea, Heracle a pus mâna pe greaua lui măciucă. S-a-ntors spre Desfrânare şi i-a rostit cu silă:

— Josnică Desfrânare, nu mă poți amăgi!… Am să mă lupt cu Hera şi, când o voi înfrânge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuții…

Din clipele acelea – cum au cântat poeții – fără de şovăire, Heracle n-a urmat decât drumul cel aspru, arătat de Virtute, oricâte piedici, lupte şi primejdii cumplite i-au aşternut în cale necruțătoarea Hera, regele Euristeu, alți regi, monştri şi fiare, duşmanii mii şi mii…

SOSIREA LA MICENA

Şi a plecat Heracle spre regele Micenei, cel sprijinit de soața puternicului Zeus. A ajuns la cetate, la Poarta leilor, într-un amurg de vară. Tocmai în acea vreme feciorul lui Stenelos aducea sacrificii pe un altar al Herei. Cu mâinile întinse spre cerul roşietic, în fumul jertfelor, Euristeu glăsuia:

— Îți mulțumesc, zeiță cu brațele ca neaua! Prin voia ta sunt rege în splendida Micenă. Şi osândit de tine, Heracle-i sclavul meu. El trebuie să-mplinească douăsprezece munci, şi într-una dintre ele să piară negreşit. Ți-o jură Euristeu!…

Nu îşi sfârşise vorba, şi-un sfetnic, alergând, a ajuns la altar:

— Slăvite!… Mare rege!… Heracle a sosit…

— Heracle?… Unde este?… a rostit Euristeu, lăsându-şi brațele să-i cadă fără vlagă.

— E dincolo de ziduri, la Poarta leilor. Vrea să intre-n oraş…

— Să intre?… Nu se poate… a mai spus Euristeu cu glasul răguşit. Dați-i porunci la poartă. Să plece, să ucidă pe leul din Nemeea, fiul monstrului Tifon şi-al viperei Ehidna.

Şi tremura fricosul. Ar fi fugit, desigur, de nu ar fi ştiut că-i e de sprijin Hera.

— Nu! Nu mă tem de dânsul! striga el ascuțit. Eu sunt stăpân, el sclav…

— Adevărat, stăpâne, glăsuiau sfetnicii. Puterea ți-e divină. Supuşii tăi nevrednici datori sunt să te-asculte, fără de nici un murmur.

— Să plece de îndată!… striga iar Euristeu. În ținutul Nemeei zac munți de oseminte. Câți s-au încumetat să dea lupta cu leul, acolo-au putrezit. Heracle, n-o să scape nici el din lupta asta!…

— Nu. N-o să scape! Nu! îi ziceau sfetnicii. Fii liniştit, stăpâne…

Şi toți râdeau cu poftă, fiind siguri c-o să piară Heracle, sfâşiat de colții leului.

Iar el mergea întins spre ținutul Nemeei[11], unde-ntr-o peşteră şi-avea culcuşul leul.

Poeții povestesc că feciorul Alcmenei a aflat văgăuna, dar n-a găsit pe leu. Şi-a aşteptat un timp, până ce cruda fiară s-a reîntors sătulă. Mâncase-n acea ziuă o turmă şi-un păstor.

Heracle a văzut-o săltând printre coline. Fiara era uriaşă. Avea nişte ochi mari, roşii şi plini de sânge. Colții săi ascuțiți erau ca nişte săbii şi străluceau în soare. Răgea-nfiorător. Întinzând bine arcul, a tras prima săgeată. Săgeata a zburat şi l-a lovit pe leu; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră. Nu i-a putut clinti măcar un fir de păr.

RĂPUNEREA LEULUI DIN NEMEEA

Heracle s-a mirat cum n-a pătruns săgeata în trupul leului. Şi a țintit mai bine. A tras încă o dată. Şi iar s-a dus săgeata vâjâind prin văzduh, s-a lovit ca de-o stâncă şi a lunecat jos.

Leul rănea cumplit, şi cu coama zbârlită, cu ochii-nsângerați, se pregătea să sară către voinicul nostru.

Heracle nu s-a-nspăimântat. A mai tras o săgeată; dar s-a-ntâmplat la fel. Nici ultima săgeată nu l-a rănit pe leu.

Putea să tragă el şi-o mie de săgeți. Pielea acestui leu, fiu al monstrului Tifon[12] şi-al viperei Ehidna, era de nepătruns. Nici sabia sau lancea n-ar fi putut străbate în trupul leului. Pielea i-era vrăjită. Chiar Tifon i-o vrăjise, cu învoirea Gheei.

Dar după ultima săgeată, leul s-a repezit, într-un salt, la Heracle, răgind atât de tare, că s-auzea în cer.

Din jilțul său de aur, stăpânul zeilor privea această luptă, neîndrăznind să-i vină-n vreun fel în ajutor viteazului Heracle, pentru că lângă el sta aşezată Hera. Preaputernicul Zeus îşi lăsa astfel fiul să-nfrunte moartea singur. Atâta că voinicul nu lupta pentru zei. Dornic să-şi ispăşească fapta cea-ngrozitoare, făcută fără voie, se lupta pentru oameni, să nimicească fiara care făcea prăpăd, vărsând atâta sânge în ținutul Nemeei.

Văzând eroul nostru că leul se repede, a ridicat măciuca şi l-a lovit în creştet. Puterea lui Heracle era-nspăimântătoare. De-ar fi izbit o casă, cumva, atât de tare, casa s-ar fi sfărâmat în mii de bucățele. Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărat şi-acuma. Măciuca lui Heracle s-a rupt de la mijloc. Fără să stea pe gânduri, voinicul s-a săltat spre gâtul leului, să-l prindă, să dea lupta. Numai că de-astă dată leul s-a-nfricoşat.

Urlând, s-a întors pe labe, mai că s-a răsturnat, fugind spre peşteră, şi s-a ascuns acolo.

Fiara, ce răpusese atâtea mii de oameni, vedea că i-a sosit acum şi ei sfârşitul.

Peştera leului avea două intrări. Fiul marelui Zeus a smuls din munte o stâncă şi-a zăvorât cu ea una din intrări. Apoi, fără de arme, a pătruns înăuntru. Călcând peste mormane de oase omeneşti, Heracle a intrat tot mai adânc în bezna acestei peşteri mari. Deodată a zărit două făclii aprinse. Aşa i s-au părut eroului, în beznă, ochii sticlind de ură ai leului uriaş. Iar urletele sale clătinau stâncile. Labele lui zgâriau pereții peşterii. Colții albi străluceau.

— Aicea eşti? Hai, vino! a glăsuit Heracle.

Leul la rândul său, cu botul larg căscat, a sărit la Heracle.

Ce-a fost nu ştie nimeni. A fost o-nvălmăşeală cum nu s-a mai văzut. Cât a durat? O zi, poate chiar două, trei. Dar până la sfârşit, Heracle a cuprins leul strâns de grumaz.

L-a strâns atât de tare, până l-a-năbuşit.

Leul, atunci, răpus, a căzut la pământ[13]. Sub bufnitura lui pământul s-a crăpat. Apucându-l de ceafă, învingătorul său l-a tras îndat-afară, cu gândul să-l despoaie de blana lui roşcată.

„Din blana ăstui leu, ce n-o poate străpunge, în veacuri, vreo săgeată, sau sabie, sau lance, am să-mi fac eu veşmântul, a cugetat Heracle. Şi țeasta lui de fier, am să mi-o pun pe cap. Nu-s platoşe sau coifuri mai bune decât ea”.

A tras însă zadarnic de piele s-o desprindă. Cât era de puternic, n-ar fi putut Heracle, muncind luni, poate ani, să-l jupoaie pe leul ce fusese vrăjit de fiorosul Tifon.

Atâta că Heracle nu era doar puternic, îndrăzneț şi viteaz. Era şi înțelept. Şi cugetând mai bine, şi-a dat repede seama că sabia sau cuțitul nu-i erau de folos. Şi a-ncercat flăcăul să jupoaie de piele îngrozitoarea fiară chiar cu ghearele ei.

Şi-aşa a izbutit.

Cu ghearele tăioase, întoarse în fel şi chip, Heracle a reuşit să-l desfacă de piele. Să-i desprindă şi țeasta. Şi, precum hotărâse, s-a-nveşmântat cu pielea, iar pe cap şi-a pus țeasta.

Prin vitejia lui îşi dobândise în luptă o platoşă şi-un coif, prin care nu puteau să pătrundă săgeata, nici sabia sau lancea.

Aşa înveşmântat, a plecat la Micena.

SPRE MLASTINILE LERNEI

Auzind Euristeu de-această biruință n-a mai îngăduit eroului Heracle să vină nici la poarta Micenei cea bogată. Atât i-era de teamă. Mai ales că aflase cum oamenii de Argos, poporenii de rând, îl urmau în şiraguri şi îi strigau voioşi:

— Îți mulțumim, Heracle! Tu ne ajuți pe noi, acei ce ne luptăm adeseori cu fiare şi monştrii-ncrâncenați. Regele te-a trimis la moarte, în Nemeea. Dar tu ai biruit. Noi suntem lângă tine. Cheamă-ne, şi venim să te-nsoțim la luptă.

Şi, ca să nu-l mai vadă pe eroul Heracle, regele Euristeu i-a poruncit s-aştepte poruncile regale, trimise printr-un crainic, în oraşul Tirint.

— Să plece, să ucidă, de astă dată, hidra care sălăşluieşte în mlaştinile Lernei[14], spusese Euristeu. Este tot ca şi leul, odraslă a lui Tifon şi-a viperei Ehidna. De-a nimicit pe frate, să răpună şi sora. Ea pustieşte turme, cirezi, holde de grâu, şi-i omoară pe oameni. Nici unul n-a scăpat din câți au vrut s-ajungă la mlaştinile Lernei. Nu cred c-o să mai scape acum fiul lui Zeus şi-al frumoasei Alcmena…

— Nici noi nu credem!… Nu!… râdeau toți sfetnicii înconjurând slugarnic jilțul lui Euristeu.

— Să plece deci la Lerna! glăsuise stăpânul. Şi să nu se întoarcă decât biruitor sau mort, adus pe scut…

… Şi s-a gătit Heracle să plece către Lerna.

Vrusese să pornească pe jos, ca de-obicei. Dar tânărul Iolau, feciorul lui Ificle, a cerut învoire tatălui să-l conducă pe eroul Heracle cu carul, până-n Lerna.

Îl iubea pe Heracle mai mult decât pe-oricine, şi-l admira nespus.

— Atâția oameni vor să fie lângă el în ceasurile grele, spusese lui Ificle. În numele mulțimii, vreau să-l însoțesc eu. Şi vreau să-l cruț măcar de truda drumului. Să-l duc până la Lerna, în goana cailor…

Tatăl a-ncuviințat; dar eroul Heracle n-a vrut să se-nvoiască.

— Nu pot să-l iau cu mine, spusese lui Ificle. Iolau e mult prea tânăr, şi-n Lerna sunt primejdii ce pot să-l coste viața!…

Numai că îndrăznețul flăcău al lui Ificle atâta se rugase de unul şi de altul, atâta stăruise, pregătise şi caii, şi carul pentru drum, încât până la urmă Heracle a primit să meargă cu Iolau.

Şi-au plecat împreună. S-au dus până la Lerna, în goana cailor. Din zare se vedeau aburi verzi, otrăviți, care se ridicau din mlaştina întinsă, unde stăpânea moartea.

LUPTA CU HIDRA

Hidra dormea la ceasul când au sosit cei doi. În jurul ei erau mormane fără număr de ființe omeneşti, răpuse şi târâte până-n sălaşul său. Nu le putea mânca, atât erau de multe, şi putrezeau prin mlaştini, umplând întreg văzduhul c-un miros otrăvit.

Heracle şi Iolau s-au apropiat încet, purtând în spate lemne şi-o grămadă de fân. Iolau a aprins focul. Apoi fiul lui Zeus a început să-ncingă săgețile în foc şi să tragă cu ele în hidra adormită.

— Te scoală, blestemată odraslă a lui Tifon, a glăsuit eroul, țintind-o iar pe hidră cu câteva săgeți, în vârful cărora legase şomoioage de fân aprins în foc.

Împunsă de săgeți, dihania uriaşă s-a ridicat din mlaştini. Avea nouă gâtlejuri şi nouă capete – şi-unul mai gros ca toate: capul nemuritor. Din boturile-i hâde, ca nişte flăcări verzi, țâşneau limbi otrăvite şi şuiera cumplit. Fără să piardă vreme, Heracle a sărit la ea cu ghioaga-n mână. Întâia lovitură a şi făcut să-i zboare unul din capete. Numai că-n locul unde fusese un singur cap creşteau acuma două.

Mult s-a mirat voinicul şi a lovit din nou. Dar orişicât lovea, în locul fiecărui cap smuls de pe gâtlej, se-nălțau altele. Încât, în loc de nouă, se ridicau acum verzi, mucede, hidoase, cu boturi plescăind şi colții ca pumnale de fier, cincizeci de capete.

Cu-aceeaşi istețime, pe care-o dovedise şi-n lupta din Nemeea, Heracle i-a strigat flăcăului Iolau:

— Adu-mi lemne aprinse şi arde fiecare gâtlej, de unde smulg căpățânile hidrei.

Iolau s-a repezit, şi cu bucăți de lemn, care ardeau în flăcări, a împlinit porunca. În acest fel, curând n-au mai putut să crească alte noi capete.

În vremea asta însă, hidra îşi răsucise coada ei de balaur peste picioarele eroului Heracle. Iar un crab monstruos, mare cât un vițel, răsărit de sub mlaştini la şuierele hidrei, încerca să-i reteze, cu cleştii lui tăioşi, unul dintre picioare.

Îi sfâşiase carnea şi-i tăia poate osul, de nu sărea Iolau c-un bolovan în brațe şi nu-i sfărâma trupul, cufundându-l în mlaştini.

Lupta durase din zori până-n amiaz. Şi încă-a mai durat până către amurg.

În acel ceas târziu, Heracle-a izbutit să-i zdrobească odraslei lui Tifon şi-a Ehidnei capul nemuritor, care era mai sus ca toate celelalte şi pe-un grumaz mai gros, în care gâlgâia venin negru-verzui. L-a zdrobit cu

măciuca; dar chiar aşa, zdrobit, capul împrăştia miasme otrăvite, colții puteau să muşte, şi ochii lui aprinşi azvârleau încă flăcări. Şi-atunci a-mpins Heracle şi-a răsturnat deasupra-i o stâncă grea şi-naltă, care se ridica în mijlocul mocirlei, lângă sălaşul hidrei.

— Aici, sub stânca asta, a glăsuit Heracle flăcăului Iolau, capul nemuritor va sta pe veşnicie, fără nici o putere. În schimb eu am să-mi moi toate săgețile în sângele acesta înveninat al hidrei…

— Va fi vai de duşmanii pe care-i vei ținti, i-a dat răspuns Iolau.

Heracle şi-a muiat toate săgețile în sângele-otrăvit al hidrei de Ja Lerna.

Le-a pus apoi în tolbă şi s-a urcat în car, alături de Iolau, pornind către Tirint.

PĂSĂRILE STIMFALIENE

Dar nici nu apucase să-şi odihnească trupul Heracle, la Tirint, că i-a venit poruncă să plece iar la drum. Trebuia să se lupte c-un soi de păsări mari, cu mult mai mari ca omul, care sălăşluiau în nişte smârcuri negre, pe țărmurile mării, lângă un oraş, Stimfalos[15]. Iar păsările-acestea aveau ciocuri de-aramă şi aripe de bronz. Din aripe zvârleau pene ca nişte lănci. Doborau animale şi oameni deopotrivă. Luau oamenii în gheare. Se urcau în văzduh, şi-acolo îi mâncau în timpul zborului. Cursese-atâta sânge în toată-mprejurimea oraşului Stimfalos, încât locuitorii îl părăsiseră, înfricoşați de moarte. Se pustiise locul.

Nimeni nu îndrăznea să se lupte cu ele, pentru că păsările-acelea slujeau cruntului Ares, zeul războiului. Şi el se desfăta, auzind gemete, sau când vedea-n Stimfalos sângele şiroind.

— De va scăpa de păsări, nu o să-l ierte Ares, socotea Euristeu, trimițând pe Heracle în smârcuri, la Stimfalos. Teafăr tot n-o să iasă din încercarea asta…

Şi a plecat Heracle către golful argolic, unde se afla smârcul. Câți îl vedeau pe cale, îl îndemnau să stea sau să se-ntoarcă-acasă.

— Euristeu vrea să pieri! îl sfătuiau ei toți. Cum poți tu să te lupți cu monştrii zburători, ce trimit din înalt lănci tari din aripe? Ares le ocroteşte. N-am încercat şi noi? Iar locul e deschis, n-ai unde te feri… Mult au mai pătimit oamenii din Stimfalos şi din împrejurimi. Cu miile s-au stins. Nu vrem să mori şi tu… Tuturor ne eşti drag. Tu ne-ai scăpat de cele două-nfricoşătoare odrasle-ale lui Tifon.

— Am să gonesc acum şi-aceste păsări negre, le răspunse Heracle. Poate să fie Ares oricât de mânios.

— Să te-nsoțim şi noi, îl rugau oamenii.

— Nu, nu... voi merge singur. Eu mă pot apăra cu blana mea de leu. Voi însă ați pieri...

Şi mergea mai departe.

Ducea cu el voinicul două timpane mari, făcute din aramă. Ajuns la țărmul mării s-a urcat pe un deal, ce era lângă smârcuri. A început să bată puternic în timpane. La zgomotul acesta s-au ridicat în stoluri păsările lui Ares, mii, mii şi zeci de mii.

Cerul se-ntunecase de-atâta păsărime, şi țipetele lor umpleau întreg văzduhul. Le-auzeau Euristeu şi sfetnicii-n Micena.

— Aha! îşi spuneau ei. Auziți ce se-ntâmplă! Acesta e sfârşitul feciorului Alcmenei...

Şi nu ştiau că el, învăluit în blana de leu, nepătruns, având coiful pe cap, nu se temea de păsări. Trăgea din arc săgeți, ce străbăteau deodată câte-o sută de păsări, ba poate şi mai bine. Azvârlea şi cu lancea. Lovea şi cu măciuca, de-i era la-ndemână. Şi, nu în lungă vreme, în smârcuri se scăldau cu aripile negre, întinse, fără viață, mormane mari de păsări.

Tot locul se-nvelea, ca într-un giulgiu negru, cu păsările-acestea. Puține rămâneau. Însă, de frica morții, zburau țipând cu grabă spre portul Euxin[16], într-o insulă mică, ridicată din ape de Tetis, la dorința preacrudului zeu Ares.

Ba, după cât se spune, dornic de răzbunare, Ares s-ar fi ivit c-o sabie-n mână în fața lui Heracle. Însă eroul nostru şi-a ridicat măciuca, gata să îl lovească. Şi Ares, sângerosul, a fost cuprins de frică numai văzându-i ochii cu care îl țintea şi a luat-o la goană. A pierit în văzduh. Dar s-a jurat s-ajute pe Hera totdeauna în contra lui Heracle.

Astfel s-a isprăvit şi-această încercare – a treia, după număr.

Heracle-a luat cu sine un trup de pasăre, străpuns de-o săgeată, să-i fie mărturie, şi-a plecat spre Tirint.

Pe drum se întâlnea cu oamenii în cete, oameni ce se-ntorceau spre oraşul Stimfalos. Şi ei îi mulțumeau cu lacrimi pe obraz, fericiți că puteau să-şi regăsească iar căminul părăsit, fără primejdie pentru copiii lor.

CĂPRIOARA ZEIȚEI ARTEMIS

Numai că inima haină a regelui Micenei nu se îndestula nicicând cu suferința eroului Heracle. Şi, fără să-i mai dea răgaz să se-odihnească, l-a trimis să-i aducă, din munții Arcadiei, o iute căprioară a sorei lui Apolo, zeița Artemis. Căprioara aceasta avea coarne de aur şi picioare de-aramă. Fusese hărăzită de zeița fecioară să facă pagube

în livezi şi pe-ogoare, şi-aşa să-i pedepsească pe bieţii muritori. Se mâniase tare pe ei zeiţa vânătoarei, fiindcă nu-i aduceau destule jertfe-n templu. Şi oriunde dădeau rod livada sau ogorul, grădina sau păşunea, căprioara sosea, la porunca zeiţei. Călca-n picioare totul, lovea cu coarnele şi părăduia rodul. Degeaba o rugau oamenii pe zeiţă să nu-i mai pedepsească, ea nu se îndura.

Acum pleca Heracle să prindă căprioara, s-o aducă legată în oraşul Tirint.

— Pe-această căprioară n-o poate nimeni prinde. Fuge ca o săgeată... râdeau toţi sfetnicii strânşi lângă Euristeu... Şi-apoi chiar de-o va prinde, s-adună duşmănia zeilor olimpieni. Pe lângă zeul Ares, îl va urî şi-Artemis. Toate sunt ticluite să-i grăbească sfârşitul feciorului Alcmenei...

— Aşa e! Va pieri! scrâşnea şi Euristeu, cu ochii mici de ură. Şi-abia atuncea, prieteni, am să fiu mulţumit şi am să fiu pe plac ocrotitoarei mele, marea zeiţă Hera.

Într-adevăr, Heracle, după ce colindase prin desele păduri ale Arcadiei, aflase anevoie sălaşul căprioarei cu coarnele de aur. Însă cum a zărit-o, i-a şi pierit din ochi. Nu părea că aleargă sau c-atinge pământul. Semăna c-un vârtej care alunecă, cu vuiet, pe-o câmpie, se-ntoarce, stă o clipă şi iarăşi se porneşte, ca să-l şi pierzi din ochi.

Era o căprioară cum nu se pomenise. Numai că nici Heracle nu se lăsa învins. Şi se spune-n legendă că, fără de odihnă, adesea fără hrană, sau apă, sau chiar somn, a urmărit-o-ntruna. Ea s-a-ndreptat, în goană, întâi spre miazănoapte, ajungând în ţinutul zis hiperborean, la marginile lumii, unde izvora Istrul, după străvechi legende[17]. Aici era s-o prindă; poposise o clipă, doar cât a răsuflat. Dar ea, făcând un salt, a şi ţâşnit din nou, pornind spre miazăziuă. Au fugit amândoi, aşa, un an de zile. Oamenii îi vedeau trecând cum trece vântul. Ar fi vrut să-l ajute pe dragul lor Heracle. Atât că nici o fiinţă, de pe întreg pământul, nu mai putea s-alerge atât de repede cum fugea căprioara, urmată de Heracle.

Alergând amândoi, pe când se-mplinea anul, au ajuns la un râu, albastrul râu Ladon. Şi dincolo de râu era templul zeiţei. Şi dacă apuca să pătrundă în templu, căprioara zeiţei era la adăpost. Heracle nu putea s-o mai scoată de-acolo.

Pân-atunci se ferise să folosească arcul. Văzând că peste-o clipă căprioara zeiţei o să ajungă-n templu, Heracle a ţintit-o, din fugă, cu-o săgeată, în piciorul ei stâng. Animalul rănit s-a oprit locului. Heracle, din doi paşi, a şi fost lângă ea şi a prins-o de coarne. I-a scos grabnic săgeata din piciorul său ager. Legând-o c-un curmei de celelalte trei picioare de aramă, a luat-o pe spinare.

— Unde te duci, Heracle? i-a strigat Artemis, de pe o culme înaltă. Dă-i drumul căprioarei. I-ai supărat pe Hera, pe Ares, şi acuma mă mânii şi pe mine?

— Nici nu mă gândesc, zeiță! i-a-ntors răspuns voinicul. Este porunca Herei, dată prin Euristeu, basileul din Argos. Cere-i ei socoteală. Eu sunt doar mulțumit că i-am scăpat pe oameni de-atâtea stricăciuni pe care căprioara le-aducea câmpurilor.

Şi-a plecat mai departe, lăsând-o pe zeiță să strige cât poftea[18].

MISTREȚUL DIN ERIMANT

Stăpânul cel nevolnic trăgea acum nădejde că viteazul Heracle, după atâtea lupte: cu leul din Nemeea, cu hidra de la Lerna, păsările lui Ares, şi goana necurmată, mai bine de un an, pe urma căprioarei zeiței Artemis, a obosit de-ajuns.

— Îl voi trimite dară, spunea celor din jur, în munții Erimant[19], să-mi aducă de-acolo, viu şi nevătămat, mistrețul fioros, care părăduieşte codrii deşi ai Psofidei[20], distrugând aşezări şi nimicind pe oameni. Să plece deîndată!

— Să plece deîndată! strigau toți sfetnicii.

Şi iar pleca Heracle – deşi abia sosise – săvârşind calean-toarsă către Arcadia.

Pe când mergea, eroul a întâlnit în cale pe centaurul Folos[21]. Centaurul acesta avea o fire blândă. Fiind prieten cu Heracle, l-a poftit la un ospăț şi-o oră de răgaz, după atâta trudă. Ba, vrând a-i fi pe plac, a mai desfundat Folos şi un butoi cu vin, pe care îl primise de la Dionisos, zeul viței de vie.

Era un vin din care nu sorbeau decât zeii. Aroma lui era atât de-mbătătoare, încât s-a răspândit peste tot muntele, amețindu-i pe oameni, pe monştri şi pe fiare. Cei dintâi au simțit aroma-mbătătoare frații centaurului. În tropote grozave, au alergat cu toții spre peştera în care Folos îl găzduia pe voinicul Heracle.

— De ce ai desfundat butoiul fără noi? au răcnit ei spre Folos. Nemernicul acesta, sclavul lui Euristeu, a băut vinul nostru?

Şi, fără să aştepte răspunsul fratelui, s-au repezit cu stânci şi trunchiuri de copaci să-l omoare pe fiul reginei de la Teba. Unul i-a aruncat o stâncă mare-n frunte, altul l-a izbit straşnic cu un trunchi de stejar. De nu era Heracle atâta de puternic, ar fi pierit îndată.

Atunci, s-a ridicat preavoinicul Heracle, cum sare o scânteie din focul cel uriaş, care cuprinde-un rug. Uşor ca rândunica, dar îndârjit ca leul când e rănit de moarte, s-a avântat Heracle la cel dintâi centaur şi, lovindu-l cu pumnul, l-a şi răpus pe loc. A pus mâna pe ghioagă, pe ghioaga lui cumplită, sfărâmând țeste, piepturi şi şale de centauri, culcându-i la pământ. Centaurii, cu spaimă, câți mai erau în viață, s-au năpustit afară

din peştera lui Folos.

Heracle, fugărindu-i, i-a țintit cu săgeți. Nici unul n-a scăpat.

Încă nepotolit de-această supărare, s-a dus în Erimant, căutându-l pe mistreț. L-a aflat cu greutate, ascuns într-un desiş. Avea nişte colți albi, lungi de un stat de om, tăioşi ca nişte lănci.

Văzându-l pe Heracle, mistrețul – ce fusese vestit de Artemis că vor veni primejdii – s-a zvârlit într-un trunchi înalt, gros, de stejar. Cu râtul lui enorm l-a smuls din rădăcină, trântindu-l spre erou.

Heracle s-a ferit. A vrut să ia el trunchiul care căzuse jos, să-l zvârle spre mistreț. Însă şi-a amintit că trebuie s-aducă mistrețul viu şi teafăr crudului Euristeu.

Mistrețul ar fi vrut să fugă către vale; dar Heracle, strigând şi aruncând cu pietre, l-a silit să se urce spre vârful Erimant. Căzuse peste munte zăpadă proaspătă. Mistrețul luneca sau se împotmolea, gâfâia tot mai mult. Nu mai putea să fugă. Isteț, sprinten, voinicul s-a repezit pe-o culme. De-acolo a sărit de-a dreptul peste fiară. A lovit-o în ceafă de i-a tăiat suflarea, şi fiara s-amblânzit.

A luat-o pe spinare şi-a pornit spre Micena.

Auzind Euristeu că a ajuns Heracle cu fiara la Micena, că a intrat pe poartă şi vine la palat, a început să strige spre sfetnici să-l oprească. Dar nimeni nu-ndrăznea să i s-arate-n cale.

De frică, laşul rege a fugit, s-a ascuns într-un butoi de-aramă şi, tremurând, țipa:

— Omoară-l sau dă-i drumul să plece unde-o ştii! Nu-mi trebuie mistrețul. Pleacă de-aici cu el... Nu uita că-mi eşti sclav, şi-aşa îți poruncesc...

— Am primit să-ți slujesc, nu fiindcă prețuieşti în ochii mei ceva, i-a dat răspuns Heracle. Datina noastră cere ca pentru orice faptă de sânge să plăteşti, stând un timp în sclavie. Şi eu m-am supus ei. Dar află, Euristeu, că eu orişice muncă nu o fac pentru tine, ci o fac pentru oameni, pe care îi iubesc. Pentru ei am plecat, să-i scap de-această fiară, pe care-o port în spate...

— Fă cu ea tot ce vrei, dar lasă-mă să ies din butoiul de-aramă, se tânguia fricosul.

Şi nu s-a liniştit decât când a văzut mistrețul jupuit şi carnea lui încinsă în frigare de-aramă.

GRAJDURILE LUI AUGIAS

Atunci a prins curaj, a ieşit din butoi şi-a început să spună cu-ameninţări în glas:

— Du-te acum în Elida, la regele Augias, fiul lui Helios, puternicul zeu soare. Iar regele Elidei are trei mii de boi, din care-o parte au picioarele ca neaua, alţii-s în întregime albi, parcă-s lebede, şi alţii-s purpurii, ca stofa sidoniană. Şi între toţi aceştia un taur, Faeton, se-aseamănă c-o stea de aur sclipitor. În grajdurile sale, gunoiul vitelor, neridicat de veacuri, s-a înălţat ca munţii. Şi vitele acelea, ce-s date în păstrare regelui chiar de soare, nu mai au loc în grajd. Du-te deci la Augias şi curăţă gunoiul...

— Mă duc, a spus Heracle, fiindcă ştiu prea bine câţi sclavi au fost ucişi de regele Augias, pentru că n-au putut să cureţe gunoiul. Ştiu câţi ar mai pieri...

Şi a plecat Heracle la regele Augias, să-mplinească porunca.

— Regele Euristeu te-a trimis pentr-un an, i-a glăsuit Augias, văzându-l pe Heracle. Eu cred că nici în zece, poate nici într-o viaţă, nu ai să izbuteşti să-mi cureţi grajdurile. Şi de nu izbuteşti, să ştii c-ai să-ţi pierzi viaţa aicea, în Elida...

— O, rege, a zis Heracle, omul are şi minte, nu numai braţ de fier. Ce-ai zice tu, de pildă, dacă eu aş putea să-ţi curăţ într-o zi gunoiul tot din grajduri, şi nu-ntr-o viaţă-ntreagă?...

— Atunci ţi-aş da răsplată, din cirezile mele, trei sute de boi buni. Dar nu e cu putinţă aşa ceva, Heracle. Nici zeii n-ar putea, dar tu, un muritor... Gândeşte-te ce spui.

— Să încercăm?

— Fireşte, dacă te încumeţi!...

— Şi-ţi ţii făgăduiala?

— Fac chiar şi-un jurământ.

— Bine. Atunci, priveşte!...

Şi isteţul Heracle a scos vitele-afară, ducându-le-ntr-un câmp. A pus mâna pe ghioagă. A lovit cu putere în zidul cel înalt, din fundul grajdurilor, făcând două spărturi. Din dreptul fiecărei spărturi făcută-n zid, a săpat după-aceea câte o albie, spre cele două râuri aflate-n apropiere: Alfeul şi Peneul. Apa a intrat pe albiile acestea, pe urmă, prin spărturi, în grajdul lui Augias. Heracle avusese grijă, mai înainte, să spargă şi în faţă zidul cel gros la fel. Apa intra prin fundul acelui grajd uriaş şi se vărsa prin faţă, ducând cu ea gunoiul.

Nici nu venise seara, şi grajdul lui Augias fusese curăţat, găurile din

ziduri astupate la loc. Alfeul şi Peneul curgeau iarăşi în mătci, iar albiile noi, umplute cu pământ, nu se mai cunoşteau.

— Ce zici acum, Augias? l-a întrebat Heracie. M-am ținut de cuvânt? Hai, ține-te şi tu!...

Dar şiretul Augias, văzându-şi împlinită dorința ce-o avea, s-a răzgândit îndată.

— Eşti sclav şi împlineşti poruncile primite, a glăsuit el aspru. Pleacă spre Euristeu. Fată de sclavi, un rege nu este nevoit să-şi păstreze cuvântul.

— După datina veche, acel ce nu-şi păstrează cuvântul va să piară! i-a dat răspuns Heracle. Când am să ajung liber, mă voi lupta cu tine, rege fără cuvânt, şi am să te răpun.

— Pleacă, îți poruncesc! a rostit regele.

Heracle a plecat, dar, după cum se spune, s-a-ntors când a fost liber. S-a luptat cu Augias şi i-a învins oştirea care îl apăra. Regele a căzut. Eroul, după luptă, a răsădit acolo trei sute de măslini şi a statornicit serbările vestite, numite olimpiade, în cinstea biruinței dobândite de el, spre slava fără moarte a celor îndrăzneți, puternici şi cinstiți[22].

TAURUL LUI POSEIDON

După ce a curățat şi grajdul lui Augias, Heracle a primit o nouă însărcinare, mult mai primejdioasă. Euristeu l-a trimis afară din Elada, în regatul lui Minos, ce se afla în Creta, insula minunată, unde copilărise odinioară Zeus, ascuns de mama sa şi de bunica-i, Gheea.

Acolo se afla un taur alb ca spuma, trimis de zeul mării, Poseidon furtunosul. Şi taurul acesta era, spune legenda, turbat ca vijelia. Ochii-i ardeau văpaie, din bot îi curgeau bale, mugea-n-fiorător. Străbătea toată Creta, călcând-o sub copite. Muşca oameni şi vite. Cu coarnele strica locuințe şi grajduri, livezi, grădini şi holde. Chiar regele din Creta, Minos, fiul lui Zeus şi-al frumoasei Europa, stătea-nchis în palat, înfricoşat de taur. Nici el, nici sfetnicii şi nici oştenii lui nu cutezau să lupte cu taurul turbat al zeului Poseidon.

Ci, iată că soseşte Heracle cu o barcă.

Porunca îi suna să-l aducă pe taur în Argos, viu şi zdravăn.

Ca să-l poată supune, fără să-i ia şi viața, Heracle şi-a făcut din fire de oțel o plasă, cum sunt cele cu care se prind peşti. A pornit după taur, l-a

ațâțat la luptă cu strigăte şi pietre. Iar când s-a repezit, cu coarnele plecate, taurul lui Poseidon a nimerit în plasă. Heracle i-a strâns botul în pumnii lui de fier. I-a-ncovoiat grumazul.

Şi în puțină vreme, taurul lui Poseidon fusese îmblânzit. Îi asculta porunca viteazului Heracle. Stătea cu fruntea-n jos şi-n-genunchea-nainte-i, mugind încetişor, parcă-şi cerea iertare.

Luându-şi deci rămas bun de la regele Minos şi de la poporenii din insula lui Zeus – ce-l binecuvântau că-i scăpa de urgie – Heracle s-a urcat pe taur, ca pe-un cal. Ținându-l strâns de coarne, a-ndreptat taurul spre valurile mării. Taurul a intrat în marea lui Poseidon, şi-a înotat cu sârg până-n Peloponez. De-aici, prins într-un ştreang, l-a dus fiul Alcmenei până-n ținutul Argos şi l-a închis în grajdul regelui Euristeu.

Şi iarăşi Euristeu s-a ascuns în butoi, strigând înfricoşat slujitorilor săi ca să desfacă poarta la grajduri şi să lase taurul lui Poseidon să fugă unde-o şti.

Taurul lui Poseidon, când s-a văzut scăpat, a fugit ca năluca. S-a dus în Atica, pe câmpul Maraton, unde-l va doborî un alt erou, Tezeu.

PLECAREA SPRE TRACIA

După ce s-a întors Heracle şi din Creta, Euristeu a-ntrebat-o pe stăpâna sa, Hera, unde să-l mai trimită.

Hera i-a amintit că este-n Tracia un fecior al lui Ares, stăpân peste bistoni, pe nume Diomede. Regele Diomede are grajduri de-aramă, şi-n ele se găsesc nişte cai fără seamăn. Sunt negri ca tăciunii, gonesc ca nişte vulturi când zboară prin văzduh. Dar sunt legați în lanțuri, pentru că se hrănesc numai cu carne vie. Orice străin ajunge în Tracia e prins de crudul Diomede şi dus, târâş, la grajduri; e zvârlit cailor, care-l sfâşie-ndată, flămânzi ca nişte lupi.

— A scăpat el de multe, glăsuia Euristeu, auzind sfatul Herei, dar de caii aceştia nu cred c-o să mai scape. Îi vor veni de hac. Aceasta-i munca a opta. Socot că-i ultima. Regele Diomede este fiul lui Ares. Ares o să-l învețe pe fiu-i, Diomede, ce trebuie să facă, să nu poată scăpa din nou teafăr Heracle.

Şi-a plecat iar voinicul. Euristeu îi dăduse o corabie mare, în frumosul port Argos, cum ceruse Heracle, s-aducă pe ea caii – dacă-i va putea lua.

În drum, prins de furtună, a poposit o vreme pe țărmul tesalian. Aici domnea, în Fera, prietenul său, Admet. Heracle s-a gândit că n-ar putea să treacă pe lâng-oraşul Fera, fără să se oprească la regele Admet.

Atâta că la vremea când a sosit Heracle, în casa lui Admet intrase

nenorocul. Hades cel mohorât trimisese să-l ia pe regele Admet în negrul lui sălaş.

— Găteşte-te, Admet, spusese solul morții. Am venit să te iau. Totuşi ai mai putea să vieţuieşti un timp, de s-ar găsi o ființă care îți este dragă să vie-n locul tău, jos, sub pământ, la Hades.

S-a îngrozit Admet. Cine se învoieşte bucuros să pornească înspre tărâmul morții, când este încă tânăr şi-i însetat de viață?

A întrebat Admet cine ar vrea să plece în locul lui, la Hades. Nimeni nu a primit. Nici părinții, şi nici bunicii, cât erau de bătrâni, nici slugile, supuşii, nici prietenii cei buni. Nimeni n-a vrut să plece. Ba da, a vrut o ființă, şi cea mai dragă lui – preatânăra-i soție. Aceasta, auzind ce glăsuise solul mohorâtului Hades, fără a fi-ntrebată, fără să stea pe gânduri, s-a hotărât să plece ea însăşi în Infern, în locul lui Admet.

BIRUINȚA ASUPRA MORȚII

Soțul mi-e mult prea drag, a spus ea solului. Țin la zilele lui mai mult decât la mine. Singura mea durere e că n-o să-l mai văd. Altminteri, eu sunt gata să plec, fără zăbavă, jos, sub pământ, la Hades, doar să trăiască el.

Iar solul, zeul morții, Tanatos, cel ce are o sabie tăioasă, s-a învoit s-o ia pe tânăra Alcesta, în locul lui Admet. S-a apropiat de ea, cu sabia în mână, tăindu-i o şuviță din părul mătăsos. Cum i-a tăiat şuvița, Alcesta a-nchis ochii, scoțând doar un suspin:

— Admet, rămâi cu bine. Eu te-am iubit nespus...

A lunecat pe lespezi. Trupul i s-a răcit.

Vă-nchipuiți ce jale a potopit palatul! Inima lui Admet s-a sfâşiat de chinuri, văzând pe cea mai bună şi cea mai credincioasă dintre soțiile ce-au trăit pe pământ pierind sub ochii lui.

— Mai bine muream eu, zicea, plângând, Admet. Cum să se ducă ea, atâta de frumoasă, atât de tânără? Cum să-şi jertfească ea zilele netrăite, doar ca să trăiesc eu? Nu-mi trebuie nici mie viața fără de ea.

Tocmai când aveau loc întâmplările-acestea în palatul din Fera, a sosit şi Heracle. Admet, care-l iubea şi-l prețuia nespus pe eroul Heracle, n-a vrut să-l întristeze cu suferința sa.

Şi nu i-a spus nimic din chinul ce-l rodea. A poruncit să fie Heracle ospătat cu tot ce-avea mai bun: bucate, băuturi şi fructe din grădini. I-a-ntins o masă mare.

Atâta că Heracle, în timp ce sta la masă, a şi băgat de seamă că toți aveau şiroaie de lacrimi pe obraz.

A întrebat pe-o slugă, a întrebat-o pe-alta, şi până la sfârşit a aflat adevărul.

„O, preabunul meu prieten, a cugetat Heracle, n-ai vrut să mă mâhneşti! Numai că am aflat. Mă voi lupta cu moartea ce ți-a răpit soția, şi am s-o smulg lui Hades. “

Noaptea, când toți dormeau, Heracle s-a sculat uşor din aşternut. Ştia că-n prima noapte, după ce-nchidea ochii oricare muritor, venea zeul Tanatos ca să ridice umbra trupului adormit.

S-a furişat Heracle, în taină, spre lăcaşul unde zăcea Alcesta. Potrivit datinei, nu avea voie nimeni să stea prin apropiere când trebuia să vină zeul morții, Tanatos. Însă eroul nostru s-a aşezat la pândă. A aşteptat un timp, şi-a auzit deodată fâlfâitul de aripi al zeului Tanatos. Atunci s-a repezit şi l-a cuprins pe zeu în brațele-i vânjoase. S-au luptat toată noaptea. Spre ziuă l-a trântit Heracle pe Tanatos cu pieptul la pământ şi l-a legat în ştreanguri. Moartea fusese-nvinsă[23].

— Nu-ți mai dau de-aici drumul, iar sabia ți-o sfarm, i-a glăsuit Heracle, dacă nu redai viața soției lui Admet şi dacă n-ai să juri că şi prietenul meu va rămâne în viață.

Nemaiavând ce face, Tanatos a jurat. A-ntors-o iar la viață pe tânăra regină; l-a lăsat şi pe Admet să viețuiască-n tihnă.

ADUCEREA CAILOR LUI DIOMEDE

Era spre dimineață când au intrat Heracle şi-Alcesta în palat. Admet se hotărâse să-şi ridice viața cu un pumnal de fier şi să-şi urmeze soața în ținutul lui Hades. Văzând-o pe Alcesta vie, surâzătoare, tânără şi frumoasă, nu ştia ce să creadă.

— E vis sau e aievea? glăsuia el, strângând-o la piept pe soața dragă.

— Aievea e, Admet, îi răspundea Alcesta. Heracle, pentru noi, l-a biruit pe zeul ce taie firul vieții. Îți mulțumim, Heracle!

— Îți mulțumim, Heracle! glăsuia şi Admet, dezlipindu-şi obrazul de cel al dragei sale.

Dar feciorul Alcmenei nu mai era. Plecase. Lăsase fericire în palatul din Fera şi pornise din nou, să-şi împlinească slujba.

Plutise iar pe mare, şi-n sfârşit ajunsese la cruntul Diomede, regele bistonian, pe care zeul Ares îl vestise din vreme. Şi debarcând acolo, se văzuse pe dată încercuit de sute şi sute de războinici. Totuşi, până la urmă i-a biruit pe toți. A luat din grajduri caii, legându-i peste boturi cu lanțuri de aramă, şi i-a pornit spre țărm, să-i suie pe corabie. Tot atunci, regele, cu o altă oştire de călăreți armați cu săbii, lănci şi arcuri, l-a atacat din nou.

S-a luptat iar, trei zile. În cea de-a treia zi, oştenii bistonieni, câți mai erau în viață, au trebuit să fugă. Regele Diomede a căzut însă prins în mâna lui Heracle. El l-a suit pe punte; dar caii flămânziți, pe drum, l-au sfâşiat. Mânia zeului ce-ațâță la războaie a sporit şi mai mult; dar Ares n-a-ndrăznit să se arate iar şi să-l cheme la luptă pe feciorul Alcmenei.

Întorcându-se-n Argos, Heracle-a adus caii în oraşul Micena.

Regele Euristeu, aflând că Diomede a fost mâncat, pe drum, de propriii lui cai, iarăşi s-a-nspăimântat şi-a sărit în butoi. Heracle a-nchis caii în nişte grajduri largi, dar regele Micenei a poruncit din nou slujitorilor săi să le deschidă poarta, să fie lăsați liberi. Aceştia au fugit. În goana lor nebună au ajuns în pădurea ce-mprejmuia Olimpul, muntele cel înalt. Zeus s-a mâniat şi-a trimis nişte lupi, care i-au încolțit şi i-au mâncat pe toți.

CINGĂTOAREA HIPOLITEI

De opt ori a scăpat până acum Heracle, şi-a rostit Euristeu, dar trebuie să vie şi ziua aşteptată. Odată şi odată soarta îl va lovi, cum îi urzeşte Hera. O! Cât am să mă bucur, când am să-l văd pe rug!... “

Şi l-a trimis s-aducă o cingătoare scumpă, dăruită cu vrăji de zeii olimpieni, pe care o avea regina Hipolita.

Viteaza Hipolita şi mândra Antiopa – copilele lui Ares, zeul războiului – domneau peste poporul de femei luptătoare, numite amazoane, care sălăşluiau la Pontul Euxin[24].

Câțiva eroi vestiți, ca Tezeu din Atena, Peleu şi Telamon, ştiind ce îndurase Heracle pân-atunci, n-au vrut să-l lase singur în țara amazoană. S-au adunat în Argos. Au stăruit să-i fie şi ei însoțitori. Heracle s-a-nvoit. Şi s-au urcat cu toții pe o corabie, plutind neîntrerupt, până ce au ajuns în Pontul Euxin.

Au debarcat pe țărmul cel larg şi nisipos, străjuit de amazoane, femei războinice, călărind pe cai iuți, purtând pe spate arcuri şi-n mâini lănci ascuțite.

I-a-ntâmpinat la țărmuri preamândra Hipolita. Ea a rămas uimită de chipeşii flăcăi ce coborau pe țărm. I-a întrebat ce vor. Heracle i-a răspuns cu glas blând, arătându-i că vine din Micena, trimis de Euristeu, să-i ceară cingătoarea, semnul ei de regină.

— Eu îți cer cingătoarea, după porunca Herei. Fata lui Euristeu, care e preoteasă chiar în templul zeiței, doreşte să o aibă, i-a mai rostit Heracle. O dai de bună voie? Sau trebuie să ți-o smulg, luptându-mă cu tine şi cu oştirea ta?

— O dau de bunăvoie, i-a glăsuit regina. Nu vreau să lupt cu voi.

LUPTA CU AMAZOANELE

Din cer, în vremea asta, priveghea însă Hera. Ea a văzut că-i pace şi că fiul Alcmenei dobândea prea uşor, prin vorba-i iscusită, splendida cingătoare. Regina era gata s-o scoată de pe mijloc s-o dea, fără zăbavă, eroului Heracle.

Atunci s-a prefăcut şi ea în amazoană, călare, înarmată. A sărit în mijlocul femeilor strigând:

— Minciună ne rosteşte acest fiu al Alcmenei! El nu vrea altceva decât să ne omoare şi să ne ia regina, nu numai brâul ei.

Şi a vorbit zeița atât de-nverşunată, încât războinicele femei s-au şi aprins. S-au pregătit de luptă. Lăncile au lucit. Din arcuri a țâşnit o ploaie de săgeți.

Degeaba Hipolita încerca să le țină. Nimeni n-o asculta. Toate intrau în luptă, repezindu-se, dârze, s-arunce lănci, săgeți sau pietre, în eroi.

Dar şi fiul Alcmenei, şi toți ceilalți eroi nu s-au înspăimântat. Au tras roi de săgeți şi lănci spre amazoane.

Când a intrat Heracle în luptă, mai ales, părea că se abate furtuna într-un lan. Ca spicele cădeau vestitele-amazoane, trântite la. pământ, cu caii lor cu tot.

Au căzut prizoniere frumoasa Antiopa şi-o căpetenie, pe nume Menalipa. Regina Hipolita ținea nespus de mult la fecioara aceasta. Şi – fiindcă Menalipa plângea şi se zbătea sub brațul lui Heracle – regina Hipolita i-a dăruit, în schimbul libertății fecioarei, scumpa ei cingătdare, plină toată de vrăji, să o ducă Admetei, fiica lui Euristeu, preoteasă a Herei. Frumoasa Antiopa a rămas însă pradă eroului Tezeu.

VACILE LUI GERIONE

Cea de-a zecea ispravă săvârşită cu cinste de eroul Heracle s-a petrecut departe, în asfințitul lumii.

— Te vei duce, Heracle, i-a poruncit din nou regele Euristeu, la marginile lumii, unde seară de seară coboară Helios – strălucitorul soare, ca să se odihnească. Acolo vei afla pe-un uriaş, Gerione, într-o insulă mică,

numită Eritia. Uriaşul Gerione, un nepot al Meduzei, are cirezi bogate de vaci roşii ca focul dăruite de zei. Tu să mi le aduci pe toate la Micena, şi, de nu eşti în stare, te voi scurta de cap, cu legea-mi de stăpân.

Şi-a trecut Heracle marea în Africa, cu-o plută săvârşită de mâna lui, pe ţărm, dintr-un copac uriaş. De-aici, prin Libia, a sosit după multă, prea multă oboseală, străbătând tot pustiul, chiar la capătul lumii[25]. Acolo-i o strâmtoare, unde se întâlnesc Oceanul nesfârşit, Africa şi Europa. Pentru că acest drum îl istovise mult, Heracle-a vrut să lase, pe veci, o amintire a suferinţei sale. Şi-atunci a smuls din coaste două stânci mari, albastre. Le-a aşezat cu grijă, de-o parte şi de alta, în strâmtoarea aceea care unea Oceanul cu Africa şi-Europa. Stâncile din strâmtoare s-au numit de-atunei „Coloanele lui Heracle” [26].

Insula Eritia, ţinta eroului, se găsea însă-n larg. Nu era nici un mijloc s-ajungă pân-acolo. Pe ţărm nu se vedeau copaci să-şi facă-o plută.

Venise însă seara, şi zeul Helios se cobora cu carul înflăcărat din slavă.

Din razele ce-ardeau pe fruntea zeului se răspândea dogoare atât de nemiloasă, încât bietul Heracle n-a mai putut s-o-ndure. Şi, supărat amarnic, a pus mâna pe arc. Era gata să tragă în zeul Helios, crezând că vrea anume să-i pârjolească trupul. Dar zeul Helios, mişcat de voinicia eroului teban, l-a îndemnat să-şi lase armele la o parte:

— Lasă arcul încolo, căci eu sunt Helios, zeul ce încălzesc pământul şi pe oameni. Și, fiindcă ştiu că vrei s-ajungi în Eritia, uite, îţi împrumut barca mea cea rotundă, făcută de Hefaistos din aur şi argint, a rostit Helios. Însă-o să-ţi fie greu să lupţi cu Gerione. El nu are un trup, ci trei, prinse din mijloc. Are trei capete şi şase mâini enorme. La fel, şase picioare. Luptând, el te izbeşte cu câte trei săgeţi şi trei lănci dintr-o dată. Mai bine nu pleca.

Totuşi, fiul Alcmenei nu s-a înfricoşat. A şi sărit în barca rotundă, fermecată, vâslind spre Eritia. La ţărm s-a arătat alt uriaş, Eurition – ciobanul ce păzea cirezile de vaci ale lui Gerione – şi câinele său, Ortos.

Ortos avea şi el două capete hâde şi era frate bun cu câinele lui Hades, paznicul din Infern.

După ce-a biruit pe cioban şi pe Ortos, Heracle-a fost silit să dea piept cu stăpânul cirezilor de vaci, uriaşul Gerione.

Lupta n-a fost uşoară, Heracle-a fost lovit; dar vitejia lui şi ghioaga cea grozavă l-au ajutat să-nvingă. El a suit în barca de aur cea rotundă a soarelui cireada de vaci nemaivăzute, şi a plecat spre casă.

Trecuse în Europa şi îşi mâna cireada prin munţii Pirinei, prin Galia, pe urmă prin Italia. Aici zeiţa Hera i-a răzleţit o vacă, ce s-a pornit înot până-n Sicilia. A trebuit s-o caute, să lupte pentru ea c-un fiu al lui Poseidon, care o ascunsese într-o cireadă-a lui. A ajuns dup-aceea la Marea Ionică. Aici, zeiţa Hera a semănat turbarea în toate vacile. Lovite de turbare, s-au rătăcit prin lume, în cele patru colţuri. Iar le-a căutat voinicul. Cu greu le-a adunat

şi le-a adus pe toate regelui Euristeu.

Numai că Euristeu a poruncit să fie vacile înjunghiate şi carnea lor jertfită ocrotitoarei sale, soaței lui Zeus, Hera.

ÎN ȚINUTUL LUI HADES

Se spune că, de ciudă, regele Euristeu s-a dus pe urmă-n templul zeiței şi, plângând, îi glăsuia astfel:

— Cum? Nu e nici un mijloc să-l răpun pe Heracle? Nu este nici un monstru să-l facă bucățele? O, Hera, tu mă-nvață unde să-l mai trimit? În tine mi-e speranța. Tu ai făcut, prin vraja ca să ajung pe lume eu înaintea lui, şi astfel să fiu rege iar el numai un sclav. Ajută-mă şi-acuma! Nu mă lasă zeițo Mi-e teamă de Heracle, căci el e prea puternic, şi eu sunt prea slab. Şi cum să lupt cu el? Aş vrea... aş vrea, zeiță, să-l văd odată-nfrânt. Şi să respir în voie, scăpat de marea teamă că se va răzbuna...

— Nu plânge, zicea Hera. De-asta te-am înălțat pe tronul din Micena, ca tu să te jeleşti? Iar el să biruiască un monstru după altul, făr-a păți nimic? Ascultă, Euristeu. Nu pierde nici o clipă. Trimite-l dar la Hades, să-ți aducă pe Cerber, câinele lui de pază, cel cu trei capete. Aşa se va sfârşi!...

— Pe Cerber?... Cum?... La Hades?... Cum de nu m-am gândit?... Îți mulțumesc, zeiță!

Şi-ndată-a dat poruncă regele din Micena sclavului său, Heracle, să plece în ținutul cel negru al lui Hades. Să-i aducă pe Cerber, teribilul dulău, cu capete de-aramă, cu inimă de piatră şi şerpi încolăciți, în gheme, pe grumaz.

— Să mi-l aduci, dar iute... s-a răstit Euristeu. De nu pătrunzi la Hades şi nu-l răpeşti pe Cerber, s-a terminat cu tine, ştii moartea ce te-aşteaptă!... Ştii că eşti blestemat chiar prin voința Herei!...

Şi eroul Heracle a pornit iar pe cale. A unsprezecea muncă ştia că e mai grea ca toate celelalte.

RĂPIREA CÂINELUI CERBER

Şi-a mers, a căutat locul, o peşteră adâncă, prin care se putea pătrunde în Infern. Infruntând genii, monştri, care-i stăteau în cale, ajunge pân'la Hades. Umbrele din Infern, cum îl zăresc, aleargă şi s-ascund prin cotloane. Pentru că şi Heracle era-nfiorător, mai ales la mânie. Şi ghioaga lui uriaşă, şi chiar pielea de leu purtată pe spinare îl făceau mai cumplit.

Pe-o stâncă stă în lanțuri, greu osândit, Tezeu, acel care-l urmase la Pontul Euxin, în țara amazoană, pe viteazul Heracle. Era înlănțuit pentru că încercase s-o fure pe soția regelui din Infern, pe Cora-Persefona, pentru prietenul său, regele Piritou

Heracle-i rupe lanțul doar cu o smucitură, îl trage de pe stâncă şi îi arată calea de-ntoarcere acasă prietenului Tezeu.

Pe urmă se îndreaptă către tronul lui Hades şi-i glăsuieşte tare:

— Venit-am pân'aci ca să ți-l iau pe Cerber, paznicul tău şi-al morții. Şi nu te-mpotrivi. Căci îl voi lua oricum...

Hades a înțeles, la fel ca zeul Ares, că lupta cu Heracle nu ar fi fost uşoară. N-a îndrăznit să-i stea prea tare împotrivă, dar i-a răspuns viclean:

— Poți să mi-l iei, Heracle, dacă te simți în stare să mi-l dobori pe Cerber, fără să lupți cu arme.

— Las ghioaga la o parte, nu folosesc nici arc, nici paloş şi nici lance. Cu mâna ți-l dobor! a mai rostit Heracle.

Şi s-a şi repezit. L-a înşfăcat pe Cerber, temeinic, de grumazuri, şi l-a strâns ca-ntr-un cleşte. Şerpii lui şuierau şi încercau să-l muşte. Coada i se zbătea. Însă era-n zadar. L-a strâns atât pe Cerber, atât l-a gâtuit, până ce şi-acest monstru s-a prăvălit ca mort.

— Lasă-l! a strigat Hades. Lasă-l! L-ai biruit. Poți să mi-l iei, Heracle, numai nu-mi omorî pe bietu-mi câine, Cerber.

Şi-atunci, eroul nostru l-a aruncat pe-un umăr pe câinele lui Hades, şi-a pornit spre Micena, spunându-i la plecare zeului din Infern:

— Nu fi mâniat, Hades, că ți-am înfrânt pe Cerber. Şi moartea uneori o putem birui, dacă o înfruntăm, dar pe un biet cățel, care-i paznicul ei!...

Pe drum, pe cât se spune, din gurile lui Cerber a picurat venin, şi de pe trup o spumă. Era sudoarea lui. Unde au căzut spuma sau verdele venin, au crescut buruiene: cucută, mătrăgună... Tot ce-i otrăvitor. Şi-aşa, după legendă, s-au ivit plantele veninoase

Auzind Euristeu că a sosit Heracle cu Cerberul pe, spate, înspăimântat de moarte şi tremurând ca varga, a sărit în butoi. În butoiul de-aramă,

unde se ascundea de câte ori Heracle aducea câte-un monstru – tot din porunca lui. Şi de-acolo țipa:

— Du-l înapoi, Heracle... Du-l înapoi, te rog... A fost numai o glumă. Ce să fac eu cu Cerber? Nu am câini destui? Du-l înapoi lui Hades. Te rog acum ca prieten. Nici nu-ți mai sunt duşman.

S-a-ntors din nou Heracle în Infernul lui Hades şi i-a zvârlit dulăul în peştera de piatră unde sălăşluia.

ÎNFRÂNGEREA LUI NEREU

Dar, cum s-a văzut liber de spaimă şi primejdii, regele Euristeu şi-a schimbat iarăşi glasul:

— Bine. Până acum, Heracle, ai împlinit mereu poruncile primite. Adică unsprezece. Mai este încă una. Douăsprezece-s toate. Şi de vei izbuti, s-a oțărât tiranul, vei fi eliberat. De nu... Ştii tu prea bine... Te-aşteaptă... ai să vezi... Deci ia-ți din nou măciuca şi pleacă să-mi aduci merele fermecate. Da, merele de aur, despre care aud că s-ar găsi-n grădina nimfelor hesperide[27]... Pe unde-o fi grădina nu ştiu, nu mă priveşte... Dar să-mi aduci trei mere... Porneşte! Poruncesc...

S-a dus din nou Heracle pe căile robiei, şi iar a colindat lumea toată de-a rândul, cum cerea Euristeu, cel sfătuit de Hera.

Şi unii spun c-Atena i-ar fi destăinuit eroului Heracle că drumul spre grădina cu merele de aur îl ştie doar Nereu – un bătrân zeu al mării. Atâta că Nereu nu-l va mărturisi decât silit prin luptă.

A trebuit s-aştepte, pe țărmurile mării, Heracle, multă vreme, până ce l-a zărit pe zeul cel bătrân, când a ieşit odată, să stea puțin la soare. Şi, fără multă vorbă, eroul i-a sărit îndată în spinare şi s-a luptat cu el. Era dibaci bătrânul şi-avea muşchi de oțel.

S-au luptat mult acolo, pe prundurile mării, s-au prăvălit în ape, s-au ridicat pe țărm şi, în sfârşit, Heracle l-a strâns peste mijloc cu mâinile-ncleştate şi l-a legat burduf. Zadarnic zeul mării a luat înfățişări de taur şi de cal, berbece şi chiar câine – n-a mai putut să scape.

Silit, zeul Nereu a spus unde-i grădina: la marginile lumii, în locul unde Atlas ține pe umeri cerul. Iar grădina se află sub paza unor nimfe – numite hesperide – nişte nimfe-ale serii – şi-a unui monstru, Ladon, c-un ochi neadormit.

De va putea Heracle s-ajungă pân-acolo, să-l învingă pe monstru, să treacă şi prin vraja nimfelor hesperide, va putea să culeagă din fructele de aur. Dar calea spre grădină nu o ştie nici el, cu toate că e zeu.

— Şi cine-o ştie oare? l-a strâns tare Heracle.

— O ştie unul singur, însă el e-nălțat din porunca lui Zeus pe-o piatră colțuroasă, pe Elbrus, în Caucaz, şi-un vultur îi sfâşie ficatul ne-ncetat…

— Acesta-i Prometeu, părinte-al omenirii, a glăsuit Heracle. Nu-i nimeni ca să fie mai prețuit de mine în toată lumea asta. S-a jertfit pentru oameni. Zace de-atâta vreme în lanțuri pe nedrept, greu osândit de Zeus. De când râvnesc la cinstea de a-l elibera…

— Să nu cutezi, Heracle, a spus zeul Nereu. Pe nimeni nu urăşte mai mult marele Zeus decât pe-acest titan, ce-a îndrăgit pe oameni, supărându-i pe zei…

— Încotro este drumul spre Elbrus? a-ntrebat, cuprins de nerăbdare, fiul mândrei Alcmena.

— Încolo! i-a răspuns Nereu cu încruntare, arătându-i cu mâna spre răsăritul lumii. Dar stai, nu te pripi…

Însă fiul Alcmenei nici nu-l mai asculta. Cu pas grăbit pornise voios spre răsărit.

ELIBERAREA LUI PROMETEU

Şi-a mers, a mers Heracle, străbătând mări şi țări, şi s-a luptat pe drumuri cu un uriaş, Anteu, un alt fecior al Gheei. Acest uriaş vestit chema pe trecătorii prin țara lui la luptă, şi toți erau învinşi.

De fapt, Anteu, uriaşul, avea o taină-n luptă. El fiind feciorul Gheei, cât timp atingea țărâna, pământul ce-l născuse, era nebiruit. Pământul larg – chiar Gheea – îi da din nou puteri.

Şi cum trecea Heracle prin Libia[28], uriaşul l-a strigat:

— Voinice, vino-ncoace să ne-ncercăm puterea, şi care-o fi învins să i se stingă viața. Te învoieşti?

— Fireşte!… a-ncuviințat Heracle.

În acest fel s-au prins la luptă îndârjită. Dar feciorul lui Zeus – şi voinic, şi isteț – a cam băgat de seamă că ori de câte ori îl ridica pe-Anteu, iute-i slăbea puterea. Şi, cum îl trântea jos, cum atingea uriaşul doar talpa de pământ, iarăşi se-nviora.

Dornic să nu-i mai scape, l-a prins de subțiori, l-a ridicat în sus şi l-a ținut aşa o vreme-ndelungată, strângându-l tot mai tare, zdrobindu-i os de os.

Nemaiputând s-adune putere din pământ, Anteu, sleit cu totul, s-a prăvălit, învins.

S-a mai luptat pe urmă eroul şi cu-alți regi, căci era calea lungă. Dar până la sfârşit, tot a ajuns pe munte, pe Elbrus, în Caucaz.

Aici zăcea feciorul titanului Iapet, cel osândit de Zeus la chin pe veşnicie, pentru că dăruise celor de pe pământ focul răpit de zei. El sta în lanțuri cu mâinile la spate şi un piron în piept. Şi vulturul lui Zeus, flămând necontenit, cu ghearele înfipte în trupul său slăbit, îi scormonea ficatul cu ciocu-nsângerat, fiindcă nici o clipă titanul osândit nu s-a plecat lui Zeus şi n-a cerut iertare.

Dar Prometeu, titanul, de mii şi mii de ani înlănțuit pe stâncă, privea tot ne-nfricat spre cer şi spre pământ.

— Aşadar tot aicea te afli, Prometeu? a glăsuit Heracle, când a ajuns acolo şi s-a urcat pe munte, luptându-se cu vântul ce aducea cu sine grindini biciuitoare.

— Tu cine eşti, voinice? a murmurat titanul, văzându-l pe viteaz în vârful muntelui.

— Heracle mă numesc. Sunt fiu de pământeană. Tu suferi pentru oameni. Şi-un om te va salva.

— Dar nu te temi de Zeus şi de mânia lui?

— Nu. Nu mă tem de nimeni. Tu singur ne-ai dat pildă. Ai ridicat din tină pe muritori, titane. Le-ai dăruit puterea de-a înfrunta pe zei.

Din cer, în acea clipă, s-a auzit un țipăt şi-un vâjâit de spaimă. Venea, dinspre Olimp, chiar vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, cu ochi roşii, de foc, cu ciocul de oțel. Se rotea împrejurul acelei stânci înalte, țipând cu-amenințare, gata să se repeadă către cei doi eroi, gata să-i pedepsească în numele lui Zeus.

— Fereşte-te, Heracle! a rostit Prometeu, în timp ce vântul aspru urla peste Caucaz. E vulturul lui Zeus, cu ciocul de oțel, cel care îmi sfâşie ficatul zi de zi...

— E vulturul lui Zeus? a hohotit Heracle. De azi nu va mai fi. Şi şi-a pus o săgeată, muiată în veninul hidrei ucisă-n Lerna, îi arcul său temut. Şi-n timp ce-naripatul trimis al cerulu se avânta spre ei, a țintit plin de grijă. Coarda a zbârnâit. Săgeata şi-a luat, zborul, şi vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, dând țipătul de moarte, s-a prăvălit străpuns, în marea furtunoasă.

Se spune că atuncea vântul s-a întețit. Prometeu se zbătea în lanțurile sale, dar ele, cetluite de zeii olimpieni, erau cu mult prea tari pentru puterea lui, atât de mult sleită în veacurile lungi de când sta osândit.

Însă fiul Alcmenei şi-a proptit un picior în colțuroasa stâncă şi, când a tras de lanțuri, le-a rupt numaidecât. A smuls apoi pironul gros şi lung, de-aramă, din pieptul celui care suferea pentru oameni.

Furtuna şi mai tare s-a întețit atunci. Cerul s-a despicat. Bubuituri grozave au sunat din Olimp. Valuri de grindină i-au izbit pe eroi cu pietre mari cât oul. Muntele cel înalt se clătina şi el, încât părea că este o plută frământată de valuri, pe ocean.

— Olimpul clocoteşte de ură şi mânie că m-ai eliberat, a mai spus

Prometeu...

— Zadarnică mânie, a rostit liniştit sclavul lui Euristeu. Coboară-te, titane... Sprijină-te pe mine...

Şi fiul lui Iapet, deşi sleit de chinuri, s-a coborât încet, dar maiestuos, din munte, sfruntând cu ochii cerul, în mijlocul acelei cumplite vitejii. Marele Prometeu uitase cum se umblă, şi greu putea păşi.

Spun unele legende că Zeus ar fi vrut să-şi ucidă feciorul în clipele acelea de groaznică mânie, văzându-l pe Heracle că a eliberat, din lanțuri, de pe munte, pe duşmanu-i de moarte, pe dârzul Prometeu. L-a domolit Atena, ce i-a reamintit că, după prevestirea bătrânului Uranus, puteau să se ridice din nou feciorii Gheei, giganții fioroşi, la luptă contra lui şi-a olimpienilor. Şi-atunci şi-ar pierde tronul însuşi marele Zeus, de n-ar putea să aibă pe fiul său, Heracle, alături, în război. Mai bine să-i dea pace.

— Prometeu a scăpat din lanțurile sale. Dar e prea ostenit. Nu mai poate lupta. Şi fiindcă el a fost osândit să rămână înlănțuit de-o piatră, să facă făurarul, Hefaistos cel şchiop, un inel, o, verigă. La ea să pună-o piatră. Iară acel inel să-l poarte Prometeu. Eu însămi i-l voi da. Pe mine mă va crede că nu-i un vicleşug. Aşa rămâne totul în lume neschimbat. Nici Heracle nu piere, şi-ți poate ajuta la vreme de nevoie, iar Prometeu păstrează lanțul – acea verigă legată de o piatră – precum ai jurat tu.

Şi atunci se zice că s-a făcut inelul cu piatră nestemată, ce se poartă şi astăzi în amintirea celui ce-a fost înlănțuit.

După această faptă, Prometeu a plecat într-o insulă mică de la capătul lumii – unde sălăşluia bătrânul zeu Uranus, cel doborât de Cronos – să-şi odihnească trupul atât de chinuit.

HERACLE ADUCE MERELE DE AUR

Ei s-au îmbrățişat, şi Prometeu, titanul, l-a-nvățat pe Heracle, în ceasul despărțirii, ce drum urma s-apuce, ca să ajungă grabnic în țara hesperidă:

— Acolo, în grădina nimfelor hesperide, a rostit Prometeu, cresc merele de aur. E toată avuția pământului furată şi-nchisă într-o grădină de zeii olimpieni. Tu du-te şi le-o smulge. Adu-o întregii lumi.

— Voi fi tare ca tine... a glăsuit Heracle şi a pornit la drum. N-a trecut mult, şi sclavul regelui din Micena a ajuns la Atlas, în țara hesperiană. Aici şedea Atlas cu picioarele-n mare, şi pe umeri purta larga boltă cerească. Mai departe de el, se întindea grădina în care străluceau, prin frunzele de aur, merele fermecate, bogate în parfum.

Când a sosit Heracle, a rostit lui Atlas:

— Bătrân slăvit, sunt fiul Alcmenei şi-al lui Zeus, trimis de Euristeu să-mi dai câteva mere…

— Eu am să-ți dau ce-mi ceri, a glăsuit titanul, da-n schimb să ții tu cerul cât timp le voi culege.

— Ți-l țin, a spus Heracle.

— Bolta-i nespus de grea!

— Nu-mi pasă, tot o țin, a glăsuit Heracle.

Şi fiul lui Iapet i-a trecut lui Heracle bolta, uşor, pe umăr. Era atât de grea, că muşchii lui Heracle s-au îngroşat ca munții. Sudoarea-i curgea-n râuri. De şale se plecase aproape de pământ.

Atlas, în vremea asta, s-a dus şi a cules numai câteva mere. S-a-ntors apoi şi-a spus:

— Te-ai înşelat, Heracle… Te voi lăsa aici, în locul meu, pe veci. M-am săturat să port povara blestemată, pe care însuşi Zeus mi-a pus-o pe spinare… Te las aici cu bine. Iar eu plec la Micena cu merele de aur.

Şi, hohotind de râs, Atlas a vrut să plece.

Heracle, pentru o clipă, n-a ştiut ce să facă, pe urmă i-a răspuns:

— Desigur, ai dreptate, ai îndurat destul… Dar eu nu sunt ca tine sămânță de titan… şi umărul mă doare. Aş vrea să-mi pun pe umăr blana asta de leu, să-mi fie mai uşor… deci ia-ți înapoi, Atlas, bolta, numai atât cât îmi aştern pe umăr blana moale, de leu.

Atlas era şiret; dar nu şi înțelept. A pus merele-alături şi-a luat pe umăr bolta.

— Hai, potriveşte-ți blana, a spus el lui Heracle.

Însă Heracle a râs:

— Aşa te socoteai, bătrânule Atlas, că poți să mă înşeli? Dar una-i socoteala şi alta e isprava… Rămâi deci tu, cu bine… Îmi pare rău de tine, dar nu-ți pot ajuta…

Şi luând acele mere, de-unde erau lăsate de titanul Atlas, Heracle a pornit cu ele spre Micena.

Euristeu le-a primit negru de supărare.

Nici cea din urmă muncă nu i-a fost de folos şi n-a putut s-aducă pieirea lui Heracle.

Nemaiavând ce face, regele Euristeu a trebuit să spună, înaintea tuturor, că eroul Heracle a împlinit cu cinste douăsprezece munci. Poate să plece liber din oraşul Micena.

Scăpase deci Heracle de cruntul Euristeu[29], dar în Olimp zeița cea nemiloasă, Hera, tot îl mai urmărea şi nu vroia să-l ierte că s-a ivit pe lume, din dragostea lui Zeus cu regina Alcmena.

ÎNŞELĂCIUNEA LUI NESUS

Şi-a trebuit Heracle să intre-n alte lupte… Să-nfrunte şi alți monştri, şi fiare, şi alți regi… Nici nu pot fi descrise, atâtea sunt de multe aceste întâmplări. L-a ajutat pe Zeus să-nvingă pe giganți. A pedepsit pe-un rege, Laomedon din Troia, care îl înşelase. S-a războit cu Ares şi cu feciorii lui; şi i-a înfrânt în luptă. S-a bătut cu Apolo şi-a-nfrânt pe Ahelou, un fluviu zeu puternic, fecior al lui Ocean. Acesta îşi pusese privirea însetată pe o copilă dalbă, mândra Deianeira, pe care şi-o dorea Heracle de soție. Biruind pe-Ahelou, Heracle s-a-nsurat cu frumoasa fecioară.

Plecând apoi spre casă, Heracle şi cu soața au întâlnit alt fluviu cu apele umflate. Aici sta un centaur cu numele de Nesus.

Centaurul acesta ajuta călătorii, în schimbul unei plăți, să treacă peste fluviu.

Ajungând şi Heracle cu tânăra-i soție prin locurile-acestea, Nesus s-a îmbiat să treacă pe mireasă pe malul celălalt. Heracle s-a-nvoit, ba i-a mai dat şi plată. Atunci Deianeira s-a urcat pe spinarea centaurului Nesus. Urma ca mai apoi să-l treacă pe Heracle.

Atâta doar că Nesus şi el se-ndrăgostise de frumoasa mireasă.

De cum a trecut râul, a vrut s-o ia la fugă, să răpească mireasa, să piară prin păduri. Însă Deianeira a început să țipe.

Heracle-auzind glasul iubitei lui soții, deşi năvălea râul cu unde învârtejite, s-a năpustit înot. Sosind apoi pe țărmul care-i sta împotrivă, a pus săgeata-n arc – săgeată ce avea vârful muiat în fierea dihăniei din Lerna.

Iar centaurul Nesus s-a prăvălit în tină, cu sângele curgându-i şuvoi otrăvitor.

Dar nici centaurul n-a vrut să-şi dea sfârşitul făr-a se răzbuna. Fiind sfătuit de Hera, Nesus, în ceasul morții, a strâns tot acel sânge într-un vas de pământ, l-a dat Deianeirei, învățând-o aşa:

— Tu, preafrumoasă fată, eşti cea din urmă ființă pe care o trec râul şi, fiindcă te-am iubit, doresc să-ți fac şi-un dar. Uit ura pe Heracle. Trăieşte fericită. Dar ia sângele-acesta, care-mi curge din rană. Adună-l într-un vas şi tăinuieşte-l bine. Dacă nu păstrezi taina, sângele-şi pierde vraja. Şi dacă vreodată Heracle şi-o răci dragostea pentru tine, îmbibă-i puțin haina în sângele-mi jertfit, şi el se va întoarce. Nici o altă femeie nu va mai izbuti atunci să-i fie dragă… Păstrează însă taina, a mai murmurat Nesus, cu ultimul suspin, şi-ncrede-te în mine.

Mândra Deianeira s-a lăsat amăgită, cu gândul să-şi păstreze dragostea lui Heracle. Copilă fără minte, s-a încrezut în Nesus. Aproape fără voie, a luat vasul cu sânge şi l-a vârât sub haină.

Tocmai venea Heracle. El l-a împins pe Nesus în apă cu piciorul. Luând-o pe soața sa de mână, cu iubire, au pornit împreună spre casă, mai departe.

HERA URZEŞTE EROULUI NOI SUFERINȚE

Părea acum că totul, în sfârşit, va fi bine. Deianeira, soața frumoasă, iubitoare, i-a dăruit şi-un prunc. Un băiat dolofan, care se numea Hilos. Tare-i mai îndrăgea Heracle şi pe soață şi pe flăcăul lui!

Numai zeița Hera, cu ura ei nestinsă, nu se mai potolea. Şi-ntr-o zi, când Heracle şedea cu un bun prieten, Ifite, sus, pe zidul cetății din Tirint, vorbind de câte toate, l-a zărit iar zeița ce îl ura de moarte. Şi ce i-a dat prin gând? A fost Heracle sclav la regele Micenei, dar a scăpat cu bine. Hai să-l robească iarăşi şi să-i pricinuiască alte noi suferințe. Şi a trimis o furie, un geniu al lui Hades, să-i rătăcească mintea. Heracle a simțit o fierbințeală-n piept, ochii i s-au făcut ca la un lup turbat, brațul împins de Hera l-a lovit pe Ifite fără de pricină, şi el a căzut jos, izbindu-se la frunte, rămânând mort pe loc.

După legea cea veche, urma a ispăşi pentru-o astfel de faptă, şi pedeapsa era vinderea lui ca sclav oricui, în lumea largă.

Aşa, fiul Alcmenei s-a pomenit iar sclav. L-a cumpărat Omfala, o regină trufaşă, bogată, capricioasă, stăpâna Lidiei. L-a luat pentru trei ani.

În timpul cât Heracle a fost sclavul Omfalei a-ndurat umilințe. O, ce mai umilințe…

Regina îl silea pe voinicul bărbat să se-nveşmânteze-n văluri, ca fetele de casă. Să toarcă pe fus lână. Să țese la război pânzeturi pentru ea, cu mâna lui deprinsă numai în luptă grea. Iar ea-şi punea în schimb blana cea fioroasă, ce se târa pe jos, şi lua în mână scutul, şi îşi punea armura, şi se juca cu ghioaga ce nimicise-n luptă şi monştri şi balauri.

Astfel se străduia să-l facă de ocară pe voinicul Heracle.

Şi el, cu moliciune, uitându-şi bărbăția, privea la ea oftând, căci şi-acolo-n robie, Hera tot nu-i da pace. Trimisese pe Eros să-i săgeteze pieptul, să-i tulbure simțirea, făcând să-i izvorască o dragoste nedemnă de un erou ca el, pentru acea regină din țara Lidiei, care îl umilea.

Dar au trecut şi anii cei negri de sclavie. Deianeira, soața, îl aştepta plângând. Ştia c-o să sosească acasă, lângă ea. Nu mai avea răbdare. Ieşea

mereu la porți şi cerceta în zare.

Când, iată-i vine veste că-n drumul către casă, însoțit de tovarăşi viteji, tot ca şi el, s-ar fi luptat c-un rege, care-l batjocorise. Că regele acela ar fi căzut în luptă, şi fiica lui, Iola, o preagingaşă fată, se afla între robi. Mai mult, chiar se zvoneşte că eroul Heracle a-ndrăgit-o pe fata regelui doborât şi-o va lua de soție.

— Cum? Eu l-am aşteptat atât de credincioasă, jelea Deianeira. şi el m-a şi uitat? A îndrăgit pe alta?...

Dar vestea o dăduse din nou zeița Hera, în ura ei nebună, căci, fără îndoială, nici nu era aşa. Heracle se gândise că va-nsura pe Hilos, fiul său mult iubit, cu gingaşa Iola.

Atunci Deianeira, prinsă de deznădejde, şi-a amintit de sfatul ce i-l dăduse Nesus, în ceasul când pierise. A luat pe loc o haină. A îmbibat-o-n sânge. În sângele lui Nesus, otrăvit de săgeata ce fusese-nmuiată în verdele venin al hidrei de la Lerna. Şi a trimis veşmântul iubitului Heracle, socotind că prin farmec îşi va recâştiga dragostea lui pierdută.

APOTEOZA LUI HERACLE

Acest trimis al soaței a sosit la Heracle tocmai când se serbau biruințele sale şi când se pregătea să se întoarcă-acasă. Şi în semn de cinstire pentru Deianeira, Heracle-a vrut să-mbrace haina abia primită. Însă, punând eroul veşmântul pe spinare, a simțit o arsură, şi stofa s-a lipit şi i-a pătruns în carne. Parcă-l bătea în cuie. Parcă-l frigea cu jar.

A vrut să-şi smulgă haina, dar cum trăgea de stofă, i se rupea şi pielea. Carnea se sfâşia şi îl durea mai tare.

— O!... a-nceput să spună Heracle. E prea mult. Cad, în sfârşit, din voia preaduşmănoasei Hera. Tu, Zeus, care ştii că nu am nici o vină, fiindcă ți-am fost fecior, primeşte-acum ofranda!... Iată, sunt jertfa ei...

Şi el a dat poruncă să fie dus pe-o targă de ramuri, sus, pe muntele Eta, lângă oraşul Trahis. Aici să se ridice un rug, ca pentru morți.

Cu ultimele forțe, în chinuri mai cumplite ca ale lui Tantal – căci tot mai mult otrava îi pătrundea în sânge – Heracle s-a urcat pe rugul pregătit.

— Unde-i Deianeira? a întrebat eroul. Unde e soața mea?

— Soața ta şi-a vârât în inimă un paloş, aflând că vei muri, au răspuns cei din preajmă.

— Dar Hilos unde e?

— El este lângă tine şi se va însura cu prințesa Iola, precum ai hotărât.

— Atunci totul e bine. Să se aprindă rugul... Aprindeți! Poruncesc!...

Cum? Nu-ndrăzneşte nimeni?...

— Nu, nu putem, Heracle, au răspuns toți bărbații ce erau lângă el. Cine să îndrăznească să dea foc unui rug, care va arde trupul celui mai viteaz om, celui mai bun din lume?... Tu, ce-ai distrus pe monştri şi-ai luptat pentru oameni, să pieri de mâna noastră? Heracle, nu putem...

— Aprindeți iute rugul... Mă chinuiesc prea mult... a mai rostit Heracle.

Înduioşat pesemne, Filoctet, un bun prieten, care îl însoțise în lupte deseori, a scăpărat amnarul şi a vârât scânteia sub rugul cel înalt.

Focul a prins să ardă, şi trupul lui Heracle s-a-nvăluit încet în flăcări orbitoare.

Plângeau toți cei de față, gemând cu întristare. Numai el nu gemea. Sta neclintit în giulgiul de flăcări ce îl învăluia.

În clipita aceea, legendele ne spun că s-a despicat bolta, şi trăsnete-au căzut, şi fulgere mai albe ca neaua de pe munți.

Un car făcut din aur s-a coborât din cer, şi-n el se aflau Hermes, Atena şi Nike, zeița biruinței. Nike conducea carul. Iar Hermes şi Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp. Acolo, însuşi Zeus la-ntâmpinat la porți şi, după-atâta trudă şi-atâtea suferinți, pe care le-ndurase în viața sa Heracle, s-a-nduplecat şi Hera.

În cântece voioase Zeus a poruncit ca eroul Heracle să rămână-n Olimp; şi-n semn de-mpăcăciune, Hera i-a dăruit pe fiica ei de soață, pe grațioasa Hebe, zeița tinereții[30].

Note:

1. Zeus ştia, aşa cum s-a mai arătat, de la bunicul său, Uranus, cel dintâi zeu al cerului, că în anumite lupte, cum au fost bunăoară cele date cu giganții, n-ar fi putut să învingă fără ajutorul unui pământean. De aceea hotărâse ca pământeanul care trebuia să-l ajute în aceste lupte să fie un fecior al său.

2. Regele Micenei, Electrion, o făgăduise pe fiica sa, frumoasa Alcmena, de soție, aceluia care-l va scăpa de urgia unor triburi vecine, ce-l jefuiau de aur şi cirezi şi-i uciseseră feciorii. Amfitrion îl scăpase de primejdie pe regele Micenei şi, drept răsplată, o primise pe Alcmena de soție. Dar, dintr-o întâmplare nenorocită, fără să vrea, Amfitrion îşi lovise socrul, pe regele Electrion. După datini, trebuise să-şi răscumpere vina, părăsind Micena. Se stabilise, împreună cu Alcmena, la Teba, fiind primit cu mare cinste de către regele Creon căruia îi plătea ospeția, apărându-l cu armele de duşmani. Zeus se înflăcărase de dragoste pentru Alcmena într-un astfel de răstimp, când soțul ei era plecat la război.

3. Regele Electrion – tatăl Alcmenei cea frumoasă – era fiul eroului Perseu şi al Andromedei. După ce întemeiase Micena, eroul Perseu îl făcuse regele oraşului pe fiul său, Electrion. Deci fiul Alcmenei, Alcide sau Heracle, se trăgea din spița lui Perseu, fiind un strănepot al acestui erou.

4. Stenelos era cel de-al doilea fiu al lui Perseu şi al Andromedei. După Electrion, el urmase pe tronul de mare basileu al Micenei.

5. Numele de Alcide, dat odraslei lui Zeus şi a Alcmenei, pare că înseamnă „Vigurosul”.

6. Aceasta întâmplare a fost pusă pe pânză de Tintoret şi Rubens, doi pictori renumiți. Iar poetul romantic, Alfred de Musset, a zugrăvit-o în versuri nespus de delicate.

7. Într-o statuie, care se află la Roma, în Capitoliu, este înfățişat Alcide-Heracle – copil – când nimiceşte şerpii. Pe unul îl ridică la înălțimea ochilor, privindu-l fără teamă. Iar celălalt se află aproape mort, pe scut. Între ruinele oraşului Pompei, în Italia, s-a aflat, de asemenea, pe ziduri, o pictură cam asemănătoare. Aici este însă de față şi Alcmena, trezită de Ificle, cu plânsetele lui. Este şi Amfitrion cu sabia în mână. Privesc amândoi, înmărmuriți, cum un copil răpune doi monştri ca aceia ce fuseseră trimişi de Hera.

8. Apolodor, poet măiestru din Atena, şi alți cântăreți din vremea lui povesteau că Heracle ajunsese de o forță şi o grandoare neobişnuită. Era înalt şi falnic. Ochii îi scânteiau. Când trăgea cu arcul sau când azvârlea lancea, pământul se zguduia. Nu se întâmpla niciodată să-şi greşească ținta.

9. Scena este zugrăvită impresionant pe un vas antic. Heracle îşi ucide copiii. Megara încearcă să fugă. Totul se petrece sub ochii îngroziți ai Alcmenei şi ai prietenului său, Iolau, sub blestemele zeiței nebuniei, Mania. Pe această temă au mai scris două

piese şi marele poet elin Euripide şi scriitorul latin Seneca.

10. Despre această întâmplare ne povesteşte Xenofon, discipolul filozofului Socrate, reluând unele legende mai vechi. Artele plastice au ilustrat din plin această povestire.

11. Văgăuna leului legendar se vede şi astăzi în Grecia, lângă urmele fostului oraş Nemeea, din Argolida.

12. Tifon, cel mai puternic gigant, feciorul Gheei, avea şi el, într-un anumit fel, puteri divine. Se luptase cu Zeus, şi la început îl învinsese. Abia târziu, şi greu de tot, a fost şi el învins.

13. Scena luptei cu leul a fost cântată de nenumăraţi poeţi, între care şi de Apolodor din Atena. Pictorii au zugrăvit această luptă cel mai des pe vasele eline, dintre care unele au ajuns până la noi. La muzeul de artă al României se află una dintre cele mai renumite pânze ale lui Rubens, pe această temă, ca şi o copie după cunoscuta operă sculpturală a lui Antoine Bourdelle: Heracle arcaş, Heracle trăgând prima săgeată în leul din Nemeea. Leul din Nemeeă o fost urcat, după legendă, de Zeus însuşi pe boltă. O constelaţie a căpătat numele lui. În cinstea acestei biruinţe s-au organizat în Argolida celebrele jocuri nemeice, sărbătoare care avea loc din doi în doi ani, unde participau tineri din toate colţurile Eladei. Biruinţa eroului asupra leului reprezintă în mitologia elină lupta grea, dar victorioasă, a omului cu fiarele monstruoase şi de mărimi colosale, ce populau pământul în timpurile geologice, primejduind existenţa omenirii. Iată de ce artiştii au cântat cu atâta patos această legendară ispravă a lui Heracle.

14. Lerna se află în preajma golfului Argos. Era un loc mlăştinos, în care bântuiau întotdeauna molimile. Dealtminteri, pentru vechii greci, hidra din Lerna se pare că semnifica tocmai molimile ce iau naştere în locurile umede şi mocirloase. Ea era tot fiica monstrului Tifon şi a viperei Ehidna, din care cei vechi pretindeau că s-ar fi născut o mulţime de alte fiinţe monstruoase la înfăţişare şi răufăcătoare pentru oameni. Heracle a fost la început un mit solar. El reprezenta însă nu strălucirea soarelui, ca zeul Apolo, ci puterea lui. Soarele usucă mlaştinile cu razele fierbinţi şi face să piară molima, tot aşa cum Heracle, cu săgeţile lui încinse în foc, nimiceşte teribila şi ucigătoarea hidră din Lerna. În locurile uscate – scăpate de sub domnia hidrei, ucisă de Heracle – au putut trăi apoi oamenii şi s-au putut întinde holdele cu grâne. Poetizarea acestei forţe solare de către oameni este una dintre cele mai interesante din întreaga mitologie a elinilor. Pentru a slăvi această biruinţă, cei vechi au dat numele hidrei de la Lerna unei constelaţii ce se află, dealtfel, chiar lângă constelaţia Heracle. Tema aceasta este frecventă şi în majoritatea basmelor noastre, unde voinicii înfruntă şi răpun fel de fel de balauri, monştri zburători sau subpământeni.

15. Păsările stimfaliene simbolizează, după unii mitologi, ploile cu grindină, care cădeau cu prisosinţă, în timpuri foarte, foarte vechi, şi nimiceau vegetaţia, omorând animalele şi chiar oamenii. Soarele, încălzind atmosfera, făcea să nu mai cadă astfel de ploi. Aici este o nouă aluzie la Heracle ca putere solară.

16. Legenda spunea că puţinele păsări stimfaliene, scăpate cu viaţă pe ţărmul golfului argolic, s-ar fi refugiat într-o insulă necunoscută din cuprinsul Mării Negre.

17. Elinii socoteau că Dunărea – Istrul, cum o numeau ei – izvorăşte din marginea de miazănoapte a pământului.

18. Căprioara zeiței Artemis, căprioara cerinitică, aşa cum se mai numea – după locul unde îşi avea sălaşul: Cerineia, în Arcadia – se pare că simbolizează sălbăticiunile atât de numeroase în vechime, care distrugeau semănăturile şi grădinile oamenilor. La Pompei, între ruinele îngropate sub lavă, a fost găsită o statuie de bronz, înfățişându-l pe Heracle prinzând căprioara zeiței Artemis. Eroul este prezentat cu un genunchi pe trupul animalului, ținându-l cu mâinile de coarne. Şi citeşti în atitudinea ei nobilă setea de libertate. Îi vezi parcă picioarele tremurând de încordare. Îi simți răsuflarea întretăiată, după goana istovitoare. Această operă de o rară măiestrie se găseşte acuma în muzeul de artă din Palermo. Altă lucrare vestită este un mozaic de marmură, ce se găseşte în galeriile de artă ale Cracoviei.

19. Muntele Erimant se află între vechile ținuturi ale Arcadiei şi Elidei. Era un munte bântuit de fiare. Mistreții, mai ales, se pare că ar fi fost nenumărați şi distrugători în codrii deşi ai Erimantului. Lupta lui Heracle cu mistrețul mitic din Erimant simbolizează, neîndoios, si de această dată, efortul omului de apărare împotriva fiarelor din perioadele foarte îndepărtate ale istoriei.

20. Psofis era tot un oraş arcadian. Ținutul din jur purta numele de Psofida.

21. Centaurii erau nişte ființe ciudate, jumătate oameni – până la brâu – şi jumătate cai. Ei se pare că reprezentau, în imaginația celor vechi, furtuna care se dezlănțuie pe munte. Atunci când izbucneşte vijelia în pădurile munților, când bolovanii se prăbuşesc în prăpăstii, iar copacii se agită, iz-bindu-şi coroanele, pare uneori că aleargă în tropot herghelii întregi de cai, nechezând şi sforăind. Se prea poate ca de la aceste zgomote să se fi născut personificarea fabuloşilor centauri ai mitologiei eline.

22. Se ştie că jocurile olimpice, după unele legende, reeditau luptele lui Heracle, făcându-se întreceri de alergare, de curse cu carul, aruncări cu discul şi lancea şi trageri cu arcul. Învingătorilor li se puneau pe frunte cununi din rămurele verzi de măslin şi primeau cele mai mari onoruri. În timpul serbărilor olimpice, orice certuri sau războaie încetau între oraşele greceşti, pentru ca atleții cei mai de seamă să poată veni în Elida.

23. În folclorul nostru se găseşte, de asemenea, motivul prinderii şi legării morții de către un flăcău îndrăzneț. Mitul acesta reprezintă dorința de totdeauna a oamenilor de a se lupta cu moartea şi a o birui.

24. Amazoanele aveau, după legendă, o țară pe țărmurile Mării Negre, unde cârmuiau numai femeile. O dată pe an, ele se însoțeau cu vecinii lor, gargareenii. Dintre pruncii care se năşteau, păstrau numai fetele. Le tăiau însă sânul drept, ca să poată ținti bine cu arcul. Le învățau să călărească şi să lupte, spre a deveni războinice temute.

25. Grecii vechi credeau că marginile lumii sunt coasta de asfințit a Africii şi, în răsărit, Caucazul. La miazăzi era Libia, iar la miazănoapte aşa-zisele ținuturi hiperboreene.

26. Este vorba de strâmtoarea Gibraltar. Se spunea că Heracle a fixat stâncile uriaşe, ce domină de-o parte şi de alta această strâmtoare. Multă vreme aceste stânci au purtat numele de „coloanele lui Heracle” (sau Hercule, aşa cum îl numeau romanii).

27. Țara hesperidă, sau țara înserării, se pare că era pentru cei vechi occidentul

Africii. Elinii, plutind pe Marea Mediterană, vedeau acolo, în zare, muntele Atlas. Aşa le-a venit, probabil, gândul că muntele de piatră sprijină cerul. Dincolo de munte vedeau, în fiecare seară, cum soarele asfinţeşte, lăsând în urma lui valuri de foc şi nori poleiţi, ca o grădină, minunată cu fructe de aur. Îşi închipuiau că acolo este ţara nimfelor hesperide. Deşi Atlas fusese prefăcut în munte, în legenda lui Perseu, îl regăsim ca titan în legenda lui Heracle. Cei vechi îşi permiteau de multe ori astfel de ciudăţenii şi contradicţii în legendele povestite de ei.

28. Într-o povestire, Anteu apare chiar ca rege al Libiei.

29. Legenda arată că regele Euristeu şi-a primit mai târziu pedeapsa pentru suferinţele pricinuite lui Heracle. Într-o luptă, pe care Euristeu ar fi dat-o în oraşul Atena, a fost învins de heraclizi, urmaşii lui Heracle. Regele a fost luat prizonier de nepotul şi tovarăşul de luptă al lui Heracle, lolau. A fost adus ca sclav la Atena. Acolo, Alcmena, mama lui Heracle, l-a răzbunat pe fiul ei, scoţându-i ochii lui Euristeu şi poruncind apoi să fie ucis.

30. Căsătoria lui Heracle cu Hebe, în Olimp, simbolizează că biruinţele sunt aproape întotdeauna legate strâns de tinereţe. Soarele însuşi, pentru grecii vechi, era întotdeauna tânăr. Heracle care – aşa cum am arătat mai sus – reprezenta şi soarele în putere, a luptat contra Herei, a cerului umed, înnorat. Norii dimineţii, lungi, semănând cu şerpii, par a fi, dealtfel, alegoria şerpilor, monştrilor, pe care el i-a sugrumat când era copil. Heracle, ca forţă tânără solară, a combătut tot ce era nesănătos. A ars capetele hidrei, simbolul molimii în teren mlăştinos. A biruit pe Cerber, paznicul morţii, şi moartea însăşi. Apoi, după ce a făcut să piară atâţia monştri, a sfâşiat haina îmbibată cu sânge, ca norii purpurii în asfinţitul zilei, şi a dispărut din vârful acelui munte, Eta, într-un vârtej de flăcări. În cinstea lui Heracle, a puterii solare, grecii au orânduit serbări heracleene în Teba, Sicione, Maraton, Atena, unde aveau loc jocuri şi lupte fastuoase. Marii poeţi Sofocle, în piesa „Trahinienele”, Euripide, în piesa „Heraclizii” (unde se vede moartea dată lui Euristeu de mama lui Heracle), Apolodor din Atena, romanul Ovidiu şi alţi artişti de seamă l-au cântat pe Heracle în versurile lor.

În plastică, de asemenea, figura lui Heracle a generat veacuri de-a rândul atâtea monumente şi opere de artă, cum n-au avut nici zeii olimpieni şi nici un alt erou. Isprăvile lui au fost pictate pe zeci, sute de vase, în nenumărate tablouri, au fost săpate în metope, pe frize, pe frontoane, pe marmure votive, pe stele funerare, monede şi efigii. În afară de cele două lucrări amintite mai înainte – tabloul lui Rubens: „Lupta cu leul” şi „Hercule arcaş” de Bourdelle – într-un tablou, aflat tot în galeriile de artă ale Palatului Regal din Bucureşti, pictorul spaniol Ribera ne înfăţişează lupta lui Heracle cu centaurul. O altă operă, pe aceeaşi temă, era odinioară la galeriile din Dresda, realizată de pictorul Silvestre. A fost distrusă de urgia războiului. La Ermitajul din Leningrad se mai găseşte o statuie a lui Heracle matur. Iară la Belvedere, în Roma, se află un tors de o mare perfecţiune. Heracle stă în repaos şi, din toată ţinuta pe care o are, se degajă un simţământ de linişte şi pace. Este chiar simţământul pe care-l dă conştiinţa puterii fără seamăn. Totuşi, se crede că statuia „Hercule Farnesse” este desăvârşită. Statuia e cioplită de marele artist Glicon, din Atena. Se pare că Heracle este înfăţişat în clipa când se întoarce cu merele de aur la regele Micenei. Stă sprijinit pe ghioagă. În mâna dreaptă ţine fructele dobândite după atâta trudă. Statuia înfăţişează idealul de forţă, cum îl visau cei vechi; forţa care înfrânge obstacolele şi relele iscate de natură; puterea omenească mare, triumfătoare, care civilizează şi aduce progresul prin efort necurmat. Parcă ar fi un imn de slavă închinat de artist puterilor umane, eroice, uriaşe şi binefăcătoare, ce domină pământul şi – apoteozate – pătrund şi în Olimp.

TEZEU

Se povesteşte că un rege-al Atenei, numit Egeu, era foarte, foarte mâhnit. Fusese însurat de două ori şi de la nici una dintre cele două soţii nu căpătase vreun urmaş.

Ce n-a făcut? Pe unde nu s-a dus? Pe la oracole, la oameni înțelepți, la prieteni. S-a sfătuit. I-a întrebat. A adus jertfe zeilor şi i-a rugat în fel şi chip. Dar n-a fost cu putință să aibă vreun copil.

... Şi, amărât, regele-Atenei s-a dus în ospeție la un prieten al său, ce domnea-n Argos, şi-anume la regele Piteus, în oraşul Trezena.

— Eu nu mai sunt prea tânăr, şi fratele meu, Palas, un om hain şi crud, are cincizeci de fii, la fel de răi ca el, a glăsuit Egeu regelui din Trezena. Ar vrea să-i vadă regi în oraşul Atena. Are de gând să-mpartă între aceşti feciori şi tronul, şi oraşul. Cu toții-au pus la cale – după cum am aflat – să-nceapă un război şi, luându-mi viața, să se-nscăuneze ei. Acum mai am putere. Pot să-i înfrunt în luptă. Dar ce fac mai târziu? îmi trebuie un fecior, sprijin la bătrânețe. Cum să mi-l dobândesc?...

Regele din Trezena a stat un timp pe gânduri. Pe urmă i-a răspuns:

— Uite, iubite prieten, eu am o fiică: Etra... Țin foarte mult la ea. Şi tu mi-eşti drag. De-aceea, gândindu-mă-ndelung, am socotit că-i bine să ți-o dau de soție... Spune-mi, te învoieşti?...

— O, preadevotat prieten, s-a bucurat Egeu, cinstea e mult prea mare... Tu vrei să-mi salvezi viața, şi tronul, şi oraşul... Şi vrei să-mi dai de soață, astăzi, pe fiica ta, pe Etra... Ei bine, mă-nvoiesc cu multă bucurie...

— Ți-o dau, a spus Piteus, însă te rog ceva... E singura-mi copilă, şi eu

sunt cam bătrân. Să nu mi-o iei cu tine. Să stea aci-n Trezena, până ce voi muri... Pe urmă în Atena va locui mereu...

— Ruga ta-i o poruncă... Să fie precum vrei!... a glăsuit Egeu.

Aşa s-a pus la cale nunta între fecioara din oraşul Trezena şi regele Atenei.

Atât că-n apa mării sta de veghe Poseidon. El o-ndrăgea pe Etra, copila lui Piteus. Şi-o dorea de soție. Ceva mai mult, făcuse şi anume semne, prin care îl vestea pe regele Trezenei că va fi socrul său.

Dar bătrânul Piteus, din marea prietenie ce-o purta lui Egeu, n-a vrut să țină seama de zeul mărilor, şi a hotărât nunta copilei sale, Etra, cu regele Atenei.

— Vai vouă, a zis Poseidon, aflând această ştire. Vai Etrei, lui Egeu şi regelui Piteus! Nemernici muritori, care nesocotiți, cu-atâta îndrăzneală, dorința unui zeu...

Dornic să se răzbune, Poseidon a ieşit din valurile mării; pândind-o pe mireasă, când făcea sacrificii, pe un altar la țărm.

Puternic ca toții zeii, Poseidon a cuprins-o la pieptul său pe Etra, fără să țină seama de gemetele ei, de rugăminți şi lacrimi... Şi-n timpul cuvenit, prințesa din Trezena a născut lui Poseidon un prunc de-o frumusețe de neînchipuit.

MICUL TEZEU ÎL CUNOAŞTE PE EROUL HERACLE

Egeu, care n-aflase crima ce-o săvârşise zeul atunci, pe țărmul mării, căci Etra, din ruşine şi teamă, nu-i spusese, s-a bucurat nespus şi-a trimis la Atena solie, precum că are-un prunc.

— Fiul meu se numeşte Tezeu[1], vestise el, prin crainici, tot poporul. Are cine-mi urma la tron, când mă voi stinge... Nu mă mai tem de Palas, nici de feciorii lui...

Curând, chemat de treburi, a fost silit să plece şi el către Atena. Mai înainte însă, luând-o cu el pe Etra la marginea Trezenei, i-a arătat o stâncă mai grea decât o casă. Egeu era voinic. A săltat puțin stânca şi şi-a vârât sub ea sandalele şi-o spadă.

— Când o să crească mare feciorul tău, Tezeu, i-a spus mâhnitei soațe, să vină la Atena. Dar ca să-l recunosc, să poarte în picioare sandalele acestea, şi peste mijloc spada, ce le-am ascuns aici, aşa cum ai văzut...

Îmbrățişându-şi apoi soția şi feciorul, regele a pornit cu carul spre Atena.

Şi-a început să treacă vremea, cum trece de-obicei, când te grăbeşti, alene, şi, dimpotrivă, iute, când vrei să zăbovească…

Tezeu se-nălța însă mai repede ca alții, căci era fiu de zeu.

Crescuse cam de-o şchioapă, când s-auzi-n Trezena că va veni Heracle, eroul renumit, ce răpusese fiare şi monştri fără număr. Într-adevăr, Heracle se arătă pe drum. Iar regele Piteus îi ieşi înainte cu dregătorii săi şi-l rugară să intre în marele palat cu porțile de-argint, care se ridica în oraş, pe-o colină, şi-l poftiră la masă.

I se fripsese-anume un bou, doar pentru el, şi i se adusese şi un butoi cu vin.

Mai înainte însă, sclavii s-au grămădit să-l spele pe erou şi să-i împrospăteze trupul trudit de lupte şi de atâta cale.

Heracle şi-a scos blana de leu cea fioroasă, ce o purta pe spate, şi-a azvârlit-o-n lături, ca sclavii să-şi golească vasele lor de apă pe trupul dezvelit.

Copiii ce prin preajmă îl priveau pe erou, văzând această blană, au crezut că-i un leu ce are încă viață, şi-nspăimântați la culme, cu țipete şi lacrimi, au zbughit-o la fugă care-ncotro putea.

Numai Tezeu, micuțul fecior al lui Poseidon, s-a repezit afară, a-nşfăcat o secure şi s-a întors îndată să dea lupta cu leul.

Cu toții-au râs cu poftă, dar cel mai mult Heracle, care-a glăsuit mamei:

— Puțini or să-i stea-n fața fiului tău, Tezeu, şi multe biruințe va dobândi în viață. Sunt sigur că odată elinii-l vor cinsti şi-i vor înălța temple…

Astfel a dat copilul întâia lui dovadă – în fața lui Heracle – că va fi un viteaz.

DOBÂNDIREA SABIEI ŞI SANDALELOR LUI EGEU

Aezii povesteau apoi cum a crescut Tezeu în casa lui Piteus, până ce-a împlinit cam şaisprezece ani, vârsta de bărbăție, cum s-a deprins să lupte cu sabia şi lancea, să-şi încordeze arcul, cu praştia să tragă, să mânuiască ghioaga şi să-şi conducă-n goană caii-nhămați la car[2].

Era, spuneau aezii, un flăcău zvelt şi-nalt. Avea ochii albaştri, şi părul în inele îi luneca pe umeri, negru, strălucitor.

Când Etra a văzut că Tezeu a ajuns la vârsta bărbăției, că e voinic, viteaz şi priceput în lupte, i-a arătat şi stânca sub care se-ascundeau sandalele şi spada soțului său, Egeu.

Se spune că-n Trezena unii cunoşteau taina ce-o rostise Egeu soției la plecare. Poate-o spusese vântul, sau soarele din ceruri, sau poate c-o şoptise vreo nimfă, vreun satir... Destul e că mulți tineri şi-au încercat puterea, silindu-se s-apuce sandalele şi spada, şi-avându-le să plece spre oraşul Atena, dându-se drept Tezeu, ca să ia moştenirea bătrânului părinte.

Ei s-au silit să-mpingă stânca aceea mare oleacă mai deoparte. S-au unit câteodată şi doi, trei sau mai mulți, fără să izbutească... Stânca sta neclintită, parcă era un trunchi răsărit din pământ.

Dar într-o ziuă Etra l-a chemat pe Tezeu la marginea Trezenei şi i-a povestit totul.

Flăcăul s-a apropiat de colosul de piatră. S-a încordat o dată, l-a ridicat în mâini şi l-a zvârlit în vale, şi-n locul unde stânca stătuse pân-atunci era – scânteietoare ca soarele amiezii – sabia lui Egeu, cu prăsele de fildeş, bătută-n nestemate. Şi-alăturea de ea, sandalele regale.

Toți câți erau de față s-au minunat de forța ce o avea Tezeu. Etra l-a strâns în brațe, l-a sărutat pe frunte şi i-a rostit duioasă:

— Feciorule, e vremea să pleci către Atena, spre regele Egeu, ce sigur că te-aşteaptă... Urcă-te pe-o triremă, căci calea peste mări este mult mai uşoară. Pe drumuri sunt tâlhari ce jefuiesc pe oameni, şi-i lovesc, şi-i ucid...

— Am să plec spre Atena, a hotărât Tezeu, dar nu plutind pe mări... Nu caut calea uşoară, ci drumul cel mai greu şi cel mai plin de lupte...

PRIMELE LUPTE ALE FECIORULUI ETREI

ricât au vrut Piteus şi Etra să-l silească să plece cu-o triremă, pe care vâsleau sclavi, Tezeu n-a vrut s-audă, şi a plecat pe jos, spre Atica, spre-Atena – prin istmul de Corint.

Numai că-n vremea asta preavoinicul Heracle căzuse în sclavie – cum îi urzise Hera – la regina Omfala, departe, -n Lidia. Şi mulți tâlhari şi monştri, aflând despre sclavia eroului Heracle, bântuiau prin Elada, săvârşind multe crime.

Şi tocmai de aceea pleca pe jos Tezeu, prin istmul de Corint. Vroia să-i nimicească pe toți acei tâlhari şi monştri nemiloşi, ce-i asupreau pe oameni.

Aşa s-a şi-ntâmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toți drumeții, zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel meşter,

tatăl său.

— Ia stai, drumeţule, l-a strigat Perifete. Ce te grăbeşti atâta? Viaţa tot ţi-e sfârşită – eşti doar în mâna mea…

Şi şi-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lângă el cu zgomot, a frânt câţiva copaci şi s-a-nfipt în pământ adânc, la câţiva stânjeni.

Până ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz…

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trântit la pământ, căutând să-şi afle ghioaga de unde-o azvârlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, până ce l-a răpus.

După victoria asta, feciorul lui Poseidon şi al frumoasei Etra a plecat mai departe, prin istmul de Corint, purtând în mâna dreaptă ghioaga lui Perifete[3]

Trecea cântând un imn, când, dintr-o pădurice, i-a ieşit înainte preafiorosul Sinis.

Sinis era o fiinţă cu trei ochi, cu cocoaşă, picioare răsucite şi-o forţă fără seamăn. Oprind şi el drumeţii, întâi îi jefuia, pe urmă apropia doi pini unul de celălalt, lega pe călător de cele două vârfuri ale copacilor, în straşnice curmeie, şi, hohotind sălbatic, le dădea iarăşi drumul. Pinii, scăpaţi din mâna monstrului Sinis, se şi-ndreptau la loc, smucindu-se puternic şi sfâşiind în două pe bietul călător.

Sinis îi taie drumul şi strigă îndîrjit:

— În dimineaţa asta n-am vărsat încă sânge. Bine c-ai venit tu…

Ba, dă să-l şi înşface pe voinicul Tezeu, dar el, cu arma nouă pe care-o dobândise, ghioaga lui Perifete, îl miruieşte zdravăn.

Şi-i dă…

Şi-i saltă-n mână ghioaga cea năzdrăvană, parcă-i o nuieluşă.

Sinis însă-i răspunde cu bolovani şi trunchiuri, zvârlindu-le spre el cu multă-nverşunare.

Lupta s-a purtat aprig, din zori până spre seară; dar, în cele din urmă, flăcăul l-a culcat pe Sinis la pământ. A aplecat, la rându-i, două trunchiuri de pin şi l-a cetluit bine de vârfurile lor. De unul dintre vârfuri l-a legat de picioare, de altul – de grumaz. Şi le-a dat apoi drumul trunchiurilor de pin din zdravănă strânsoare, lăsându-le să-l rupă în două, din mijloc. Astfel a răzbunat mii, mii de călători ucişi nevinovaţi de acest tâlhar crud, care înfricoşa tot istmul de Corint[4].

SCIRION ŞI PROCUST

Când s-a aflat de moartea monstruosului Sinis, a răsuflat tot istmul.

După ce i-a scăpat pe oameni de fiorosul Sinis, Tezeu a plecat iar. Drumul către Atena ducea pe malul mării, deasupra unor stânci drepte, prăpăstioase, şi la poalele lor marea se zvârcolea gemând, vuind cumplit.

Aici hălăduia un rege numit Sciron. El pretindea, drept plată, celor care treceau prin locurile lui, să-l spele pe picioare. Însă când călătorul se apleca să-l spele, Sciron îi da un brânci şi-l prăvălea în mare. În apă vieţuiau nişte broaşte ţestoase enorme şi flămânde. Iar preacruntului Sciron îi plăcea să mănânce numai broaşte ţestoase. Pentru ca broaştele să aibă carnea mai fragedă, mai bună, el le hrănea cu oameni, cu bieţii trecători ce-i arunca în valuri.

Aşa a-ncercat Sciron să-l azvârle şi pe fiul prinţesei din Trezena şi-al zeului Poseidon. Dar el, băgând de seamă că nu-i lucru curat, s-a prins bine de glezna pe care i-o spăla răului rege Sciron şi, când l-a-mbrâncit, Tezeu s-a ţinut strâns. Apoi s-a ridicat şi, luând vasul de aur, unde-i spăla piciorul, i l-a trântit în cap.

În lupta-nverşunată, care s-a dat pe ţărm vreme de două zile, Sciron a fost înfrânt şi aruncat în mare broaştelor să-l mănânce.

Dreptatea s-a făcut!...

Şi s-a luptat, pe urmă, Tezeu şi cu alţi regi la fel de nemiloşi...

Cea de pe urmă luptă a dat-o cu Procust, pe malul unui râu ce se numea Cefis.

Procust, tot un tâlhar, pândea ades pe calea ce ducea spre Atena. Când vedea un drumeţ, îl oprea duşmănos:

— Cum îndrăzneşti să treci pe plaiurile astea, fără de voia mea?

Drumeţul se oprea şi îşi cerea iertare. Îi dăruia averea, şi hainele, şi carul, ba-i mai făgăduia şi plată, mai târziu, doar să-l lase cu viaţă.

Procust era înalt şi-avea o faţă neagră, păroasă, încruntată. Cum să nu pieri de spaimă şi cum să nu-i cerşeşti lui Procust îndurarea?

Dar el nu se-ndura...

— Uite, mai rostea Procust, cu voce tunătoare, ca să te iert, te culcă pe acest pat de-aramă. Dacă eşti lung cât patul, te las şi poţi pleca...

Călătorul, sărmanul, tremurând, se culca pe patul de aramă, însă rar se-ntâmpla să fie de-o măsură cu patul lui Procust.

Şi când era mai lung, îi tăia cu-o secure picioarele şi capul; şi când era mai scurt, zicea că-l alungeşte, zdrobindu-i os de os cu un ciocan de-aramă.

Dar, iată că acuma trecea pe lângă râu preaveselul Tezeu.

Procust îi sare-n față c-un răget, şi-l opreşte:

— Stai! Nu te mai mişca!...

Şi-i spune ce doreşte. Să se lungească-n pat, ca el să-i ia măsura.

Nestând însă de vorbă, Tezeu îi sare-n piept şi-ncepe-o luptă grea cu uriaşul Procust.

Se luptă ei trei zile. Alunecă-n Cefis. Se vâră prin nămoale. Se bat. Se răsucesc. Ajung din nou în iarbă şi, până la sfârşit, Procust, cu toată forța uriaşă ce-o avea, a trebuit să recunoască, în fața lui Tezeu, că este biruit..

Eroul îl sileşte să se urce pe pat, să-i ia şi el măsura, aşa precum o lua şi Procust, de-obicei.

Patul, de bună seamă, era cu mult prea mic pentr-un uriaş ca el, şi-atunci Tezeu ridică sabia lui tăioasă şi-l spintecă pe mijloc, ca să-l facă mai scurt.

Astfel s-a stins din viață şi ultimul tâlhar ce chinuia drumeții spre porțile Atenei.

Auzindu-se vestea că Procust a pierit, s-a adunat mulțimea: bărbați, femei, copii. Toți erau fericiți că au scăpat de groaza uriaşului Procust.

Apoi, înconjurat de un alai măreț, Tezeu s-a îndreptat către templul lui Zeus, aflat chiar lângă râu.

Vărsase pe drum sânge şi nu putea intra cu trupul pângărit în oraşul Atena.

După legea străveche, Tezeu şi-a spălat trupul şi-a săvârşit trei slujbe cerute după datini şi s-a purificat[5]. Acum, purificat, putea să calce pragul tatălui adoptiv, al regelui Egeu, în oraşul Atena[6].

INTRAREA ÎN ATENA

Soarele, Helios cu fața lui împurpurată, ca un disc roşu, de aramă, se cobora în apa mării – după credințele străvechi – la ceasul când Tezeu, fiul prințesei Etra, intra cu pasul sigur în Atena. Ce-i drept însă – pe cât ne spun poeții – nici chipul său, nici toată înfățişarea nu-l arătau că este un erou. Şi asta pentru că Tezeu era frumos şi delicat ca o fecioară. Părul său negru – strâns altminteri în conci, să nu-l împiedice în luptă – şi-l slobozise de-astă dată, în valuri lucitoare, peste umeri. Purta o haină lungă, ionică, în falduri. Iară cu ochii săi albaştri cerceta toate clădirile mărețe din Atena.

Tocmai trecea prin fața unui templu ce se zidea în cinstea lui Apolo. Mai mulți artişti, care ciopleau în piatră chipuri de zei, văzându-l pe Tezeu că trece cu pasul grațios, au început să râdă între dânşii:

— Priviți colea!... Ăsta-i băiat?...

— Ba nu, i-o fată!... Voi nu vedeți că are părul lung şi desfăcut, să-l vadă lumea?... Iar haina lui în falduri se târăşte şi mătură tot praful de pe uliți...

Tezeu s-a încruntat puțin auzind râsul. Nu le-a răspuns însă nimic, ci s-a-ndreptat mai lângă templu, unde era un car cu boi. În car se adunase piatră şi marmură. Dejugând boii cu iuțeală, el a-nşfăcat în brațe carul. I-a făcut vânt şi l-a zvârlit, ca pe o minge, peste templu.

Speriați, sculptorii au fugit ca nişte iepuri prin Atena, temându-se că-i paşte moartea. Însă flăcăul din Trezena a râs şi şi-a văzut de drum... şi, întrebându-i pe unul, pe-altul, iată-l ajuns degrabă şi la palatul lui Egeu.

În vremea asta, regele Egeu primise în palat pe-o vrăjitoare, despre care vom mai vorbi-n alte poveşti. Numele ei era Medeea. Ea îi făgăduise lui Egeu – cam gârbovit de ani şi lupte – c-o să-i întoarcă tinerețea.

Egeu se tot temea că Palas, fratele său, îi va lua tronul. Ca să se apere de Palas şi cei cincizeci de fii ai lui, vroia să fie iar voinic. De-aceea se şi învoise să o primească pe Medeea, care ştia atâtea vrăji şi îi spusese că-l va face, la trup şi fire, ca atunci când avea douăzeci de ani.

Cine n-ar vrea să fie tânăr, când oboseala bătrâneții îl încovoaie spre pământ?

EGEU ÎŞI DESCOPERĂ FIUL

Dar, între timp, sosise la poarta regelui Egeu voinicul tânăr din Trezena.

— Cine eşti tu? îl întrebase o strajă pe Tezeu. De unde vii?

— Sunt un drumeț. Sosesc din Creta. Ştiu să şi cânt. Vreau să-l desfăt pe regele Egeu, rostindu-i versuri şi cântându-i imnuri.

— Atunci, străine, calcă-i pragul!... zisese straja spre drumeț.

Tezeu intrase în palate şi se plecase regelui şi, după datina cea veche, bătrânul rege îl poftise pe oaspetele său la masă, neîntrebându-l cine este. Şedeau la masă el, Medeea şi tânărul abia sosit.

Însă Medeea, cu puterea de vrăjitoare ce-o avea, aflase că era Tezeu. Şi se temuse că bătrânul – de-o şti că i-a venit feciorul – să nu se lepede de ea. De-aceea-i strecurase lui Egeu, în şoaptă, că tânărul ce sta la masă era un criminal trimis de fratele său, Palas, să-l omoare. Ba-i mai dăduse, pe furiş, şi-un suc să-l toarne lui Tezeu în vin. Un suc făcut din floare de cucută, ce ucidea fulgerător.

Egeu, înspăimântat, umpluse cu vin pocalul lui Tezeu, şi-n el turnase sucul de cucuta.

Tocmai atunci feciorul Etrei scosese sabia de la brâu, să-şi taie o bucată de friptură, din hălcile de carne de pe masă.

Văzând această sabie, Egeu strigase tare:

— Stai!... Nu sorbi din vin, băiete...

Şi-şi aruncase ochii spre sandale.

— Tu eşti Tezeu, zisese el, feciorul soaţei mele, Etra. Te recunosc. Porţi în picioare sandalele ce le-am ascuns sub stâncă, acuma şaisprezece ani. Şi sabia strălucitoare, pe care-o ţii în mână e a mea. Medeea, vrăjitoarea cea hapsână, m-a pus la cale să îţi dau otravă... Fugi, vrăjitoare blestemată... Fugi, cât nu pun să ţi se toarne pe gât pocalul cu cucută...

Şi-a izgonit-o pe Medeea. L-a strâns la sânu-i pe Tezeu şi a-nceput să-i povestească despre Palas că uneltise să-l ucidă.

— În curte-s tocmai vestitori care mi-anunţă despre Palas că s-a pornit către Atena cu cei cincizeci de fii ai săi!... a spus bătrânul lui Tezeu. Tu ce gândeşti? Putem noi oare să-i înfruntăm, să-i alungăm?...

— O, tatăl meu, a zis flăcăul. De vreme ce-am ajuns aici, fii bun şi lasă-mi mie cinstea să mă lupt singur, să-i înving...

Fără a aştepta răspunsul, Tezeu, strângându-şi armele în pripă, a părăsit îndată masa şi a pornit să-ntâmpine duşmanul.

S-a dat o luptă crâncenă lângă Atena. Fiii cei răi ai unchiului său Palas s-au pregătit să-l înconjoare şi să-l lovească din trei părţi.

Însă Tezeu – aci trăgând cu arcul, aci-nfigându-şi lancea în vrăjmaşi, tăind cu sabia, izbind cu ghioaga – s-a luptat vitejeşte şapte zile şi şapte nopţi...

La capătul celor şapte zile, nici un vrăjmaş nu mai trăia. Erau cu toţii-ntinşi pe ruguri. Iară femeile-i boceau.

— Trăiască tânărul de la Trezena!... Să fie preamărit în veci!... striga mulţimea-nsufleţită, mirată de-ndrăzneala mare şi de puterea lui Tezeu. Dar n-ar putea tot dânsul, oare, să scape lumea şi de taur? De taurul adus din Creta, odinioară, de Heracle, din ordinul lui Euristeu?...

— Vorbiţi de taurul pe care l-a scos Poseidon dintre valuri?

— De el vorbim. Acum e liber şi pustieşte Atica, mai ales câmpul Maraton... Nu vrei să-l răpui tu, voinice?...

— Bine – am să încerc! a spus Tezeu.

Şi a plecat spre Maraton, pe unde vieţuia în voie taurul zeului Poseidon.

A dat cu el o luptă dârză. L-a prins de coarne; l-a plecat cu fruntea albă în ţărână, şi dup-aceea l-a-njunghiat, scăpând lumea de înc-un monstru.

PLECAREA ÎN INSULA CRETA

Venind Tezeu iar în oraş – după o biruinţă-atât de mare – s-a cam mirat că atenienii nu se înflăcărau deloc. Nu-l aplauda aproape nimeni. Ba, dimpotrivă, era jale. Femeile plângeau în hohot lângă palatul lui Egeu. Iară bărbaţii, cu mâhnire, cătau spre ele şi tăceau.

— Ce s-a-ntâmplat?... De ce-i atâta tristeţe în oraş? L-a-ntrebat dânsul pe tatăl adoptiv, Egeu.

Şi regele, plin de durere, i-a povestit că mai de mult venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta – ca să ia parte la nişte concursuri. Şi la concursurile acelea, fiul lui Minos, luptând straşnic, i-a biruit pe toţi flăcăii care s-au întrecut cu el la jocurile din Atena.

— Atunci, beat de succes, fiul regelui Minos a jurat tare către prieteni că este gata să doboare şi taurul din Maraton. Taurul alb al lui Poseidon, răpus acum de tine! a spus bătrânul rege lui Tezeu. Numai că planul său, făcut cu uşurinţă, a dat îndată greş...

— Taurul l-a ucis, pesemne?

— Da. L-a ucis... L-a luat în coarne. Şi ca pe-o zdreanţă l-a purtat până aproape de Atena... Ajuns aici, l-a aruncat doar ca să-l calce în copite... şi bietul tânăr a murit...

— Iar voi l-aţi îngropat, fireşte...

— L-am ars pe rug şi l-am cinstit... Dar Minos, regele din Creta, auzind vestea, a venit cu arme. Ne-a asediat şi ne-a lovit, zicând că noi suntem de vină... Noi l-am trimis la Maraton... Iar Zeus, ce ţinea cu Minos – ştii doar că el îi e fecior!... – ne-a trimis foametea şi ciuma. În acest fel am fost înfrânţi... şi, drept tribut plătim cu jale, în fiecare an, lui Minos, şapte băieţi şi şapte fete...

— Ce face el cu aceşti tineri?

— Vai nouă! a grăit Egeu. Pe toţi îi vâră-n labirint[7], un palat mare de la Cnosos, cu zeci, sute de coridoare, de unde nu mai pot ieşi... Acolo îi sfâşie-o fiară... O fiară zisă Minotaur, ce-i de la brâu în jos ca omul, iar de la brâu în sus e taur...

— Dacă-i aşa, dă-mi voie, rege, să plec şi eu când dai tributul, şi să-l înfrunt pe Minotaur. Socot că am să-i vin de hac şi am să curm această crimă, pe care-o săvârşeşte Minos asupra tinerilor noştri...

— Nu. Nu pleca!... a spus bătrânul. Nu pot să mai conduc Atena, decât având sprijinul tău. Povara anilor m-apasă şi forţele mi s-au sleit. Te-am aşteptat atâta vreme, şi vrei iar să mă părăseşti?...

— N-ai teamă, tată drag... Ascultă... îmbrăţişează-mă mai bine, de bun

rămas...

Şi cum la ţărm era trirema gata să pornească-n larg, Tezeu s-a dus întâi în templu şi-a adus jertfe Afroditei, i-a strâns apoi pe ceilalţi tineri, care alcătuiau tributul, şi le-a grăit voios aşa:

— Veniţi cu mine, n-aveţi frică!... I-am adus jertfe Afroditei şi m-am legat să o slujesc întotdeauna după plac, dacă şi ea o să ne-ajute. Puterea dragostei întrece, de-atâtea ori, pe-a altor zei. E cea din urmă oară, prieteni, când pleacă tineri din Atena. Iar noi ne vom întoarce-acasă, învingători şi sănătoşi...

— Dacă te-ntorci cu biruinţă, să pui triremei pânze albe, a rostit regele Egeu. Acuma iată-s agăţate pânze de doliu, sus, pe stâlpi. Şi eu, de astăzi înainte, spre depărtări am să privesc... Te-oi aştepta şi zi, şi noapte, să-mi vii, băiete, înapoi...

— Prea bine, tată... şi, să ştii, la-napoiere, pânza neagră va fi schimbată de cârmaci cu pânza albă-a veseliei... Adio... Voi veni curând.

LA ZEUL MĂRILOR POSEIDON

Aşa plecat-au, către Creta, Tezeu şi ceilalţi atenieni: şase băieţi şi şapte fete. Au plutit mult, pe mări senine şi pe furtuni, dar au ajuns...

Şi intrând în oraşul Cnosos s-au dus de-a dreptul la palatul lui Minos cel neîndurător.

Minos şedea pe-un tron de piatră, între curteni, şi lângă el era o fată frumoasă, dulce şi duioasă, ce Ariadna se numea.

— Voi sunteţi? a glăsuit Minos, cercetându-i pe atenieni.

— Noi suntem!... i-a răspuns Tezeu.

— Plecaţi-vă pe lespezi fruntea!...

— Nu vrem, căci noi nu suntem sclavi!... a dat din nou răspuns Tezeu.

— O să vedem, când veţi ajunge acolo, jos, în labirint... Iară pe una dintre fete... pe ea... (şi-a arătat cu mâna pe o copilă, Eriboia) pe ea o iau de soaţă eu, pentru trei zile. Doar atât. Pe urmă... Ha!... Am s-o ucid... V-o trimit tot în labirint...

— Să n-o jigneşti pe Eriboia, a zis Tezeu cu îndrăzneală. Este fecioară ne-ntinată şi-i fiica regelui Megarei.

— Tu cum cutezi, măi, băietane, să-mi stai aşa trufaş în faţă? Eu nu sunt rege ca oricare, ci sunt fecior de olimpian...

— Şi eu sunt tot la fel ca tine, a spus Tezeu, fără de teamă, căci tată bun îmi e Poseidon...

— Îţi e Poseidon?.. Ce minciună!... Dacă-i aşa, azvârl în valuri acest inel

cu piatră scumpă. Tu sări în mare şi te du la zeul apelor, Poseidon… şi să ți-l dea el înapoi. De nu-l aduci, îți retez capul…

— Mă duc, şi am să-ți dovedesc că sunt feciorul lui Poseidon. Tu poți să mă ucizi, de vrei, dar nu ai dreptul să mă insulți…

Aşa a spus Tezeu, voinicul, şi s-a şi repezit în mare. Apa a făcut vălurele şi l-a-nghițit într-o clipită.

— S-a dus, şi nu va mai veni!.. a glăsuit regele Minos.

— S-a dus!… S-a dus frumosul tânăr. O tată, eşti prea nemilos!… a început să hohotească gingaşa fată a lui Minos.

Căci Afrodita – care-i da sprijin lui Tezeu, fiindcă-i jurase s-o slujească – îi insuflase Ariadnei o dragoste nemărginită pentru preachipeşul erou.

Minos s-a necăjit, desigur, văzând că fata, Ariadna, e-ndrăgostită de Tezeu, şi-a poruncit:

— Am să te pedepsesc, să ştii, făptură fără ruşine, îndrăgostită de un sclav, ce zace-acum pe fundul mării, sfâşiat poate de rechini…

Atâta că, în apa mării, când se zvârlise cu curaj, Tezeu simțise că e prins de cineva necunoscut. Era Triton cel monstruos trimis de tatăl său, Poseidon, să-l ia cu sine pe Tezeu. Şi, pân-a-şi da mai bine seama de ce se petrecea cu el, Tezeu văzuse-n fața sa un palat mare, de cleştar. Aici, pe-un jilț înalt de aur şi pietre scumpe, sta Poseidon. Iar lângă el se afla dalba şi minunata lui soție.

— O, ce frumos e fiul tău! a spus zeița Amfitrita. Ce voinic e! Parcă-i un zeu… Să mi s-aducă o cunună…

Trei nimfe s-au şi repezit în tăinuitele cămări şi au adus stăpânei lor cununa cea mai măiestrită, din aurul cel mai curat, şi ea i-a pus-o peste plete:

— S-o porți cu falā, fiul meu!…

Iară Poseidon poruncise în astă vreme unor peşti să afle unde e inelul pe care-l aruncase Minos, şi i l-a-ntins, dându-i învăț:

— Îți dau acest inel de aur. Cu el tu poți să dovedeşti că mama ta mi-a fost soție… şi tu mi-eşti fiu, aici, în ape… însă pe țărmuri ți-e Egeu, bătrânul vrednic din Atena… Şi încă vreau să-ți spun, Tezeu: pe viitor să te fereşti să cazi cumva în apa mării. Numai o dată poți scăpa. A doua oară, nici Triton, nici Amfitrita, nici chiar eu nu mai putem să-ți salvăm viața…

Făcând un semn către Triton, apele s-au învolburat. Din ochii lui Tezeu s-au stins palatul mare, de cleştar, nimfele mării nereide, zeii, pe tronul lor de aur, şi totul ce-i înconjura… şi s-a văzut din nou pe coastă.

TINERII SUNT SALVAȚI

Minos privea şi nu credea... Tezeu îi întindea inelul, şi Ariadna, prăbuşită jos, la picioarele lui Minos, plângea. Plângea, dar nu de spaimă. De bucurie hohotea!

— Vezi, tată?... Vezi că-i fiu de zeu?...

Dar regele a luat inelul şi mânios a poruncit ca-n dimineața următoare Tezeu şi ceilalți atenieni să fie-nchişi în labirint.

Atâta că în timpul nopții, fiica lui Minos, Ariadna, s-a strecurat în cămăruța unde sălăşluia acela care zidise labirintul, un arhitect numit Dedal.

— Dă-mi ajutor!... i-a grăit dânsa. Dă-mi ajutor să-l scap de moarte pe tânărul iubit de mine. Ajută-mă, fii bun, Dedal!...

Acesta a-nvățat-o-n taină să-i dea voinicului Tezeu un ghem ceva mai gros de ață. Să-i dea şi un pumnal tăios.

Fata s-a furişat prin beznă şi, dându-i dragului Tezeu ghemul de ață şi pumnalul, s-a-ntors tiptil în încăperi.

Spre dimineață i-au luat sclavii pe atenieni, mai mult în brânci, şi i-au împins în labirintul unde stătea înfometat preaodiosul Minotaur.

Tezeu a prins chiar la intrare, de-un stâlp al porții, un cap de ață, şi ca să nu se rătăcească pe coridoarele-ncâlcite, a început să desfăşoare ghemul cel gros, pe-unde mergea. Deodată le-a ieşit în cale îngrozitorul Minotaur. Tezeu şi-a ridicat pumnalul şi, când dihania aceea s-a repezit spre-atenieni, flăcăul l-a împuns în coastă. Fiara s-a-ntors mugind spre el.

Toți erau înlemniți de spaimă. Numai Tezeu, cutezător, l-a apucat pe Minotaur de-un corn şi l-a ținut aşa, lovindu-l fără încetare în ochi, în coaste, sau în piept, şi fiara care mânca oameni s-a prăvălit răgind cumplit[8].

Tinerii s-au pornit să sară în chiote de bucurie. L-au sărutat pe-nvingător şi, urmărind firul de ață desfăşurat prin labirint, au ieşit toți, teferi, afară.

S-a-ncins apoi o horă mare. O horă nemaipomenită, cu chiote de bucurie, de care s-a vorbit mult timp şi-a fost cântată de aezi[9].

Cât timp s-a tot dansat acolo, Tezeu s-a înțeles, pesemne, cu fata regelui din Creta şi, chiar în noaptea următoare, fata lui Minos, Ariadna, s-a strecurat pe nesimțite până la țărmurile mării. Aici o aştepta Tezeu. Iar tinerii ce-l însoțeau spărseseră cu grabă mare toate corăbiile lui Minos. Numai trirema ateniană se legăna încă pe valuri.

Şi-aşa, precum spune legenda, ei au plecat nestingheriți... Tezeu şedea vesel la cârmă şi-n brațe îşi ținea iubita. Iar ea, nespus de fericită, căta

duioasă-n ochii lui.

Dar zeii sunt geloşi pe oameni. În calea lor s-a ivit zeul beţiilor destrăbălate, Dionisos, fiul lui Zeus. Nu l-a văzut decât Tezeu, şi tot doar el a auzit glasul acestui zeu, rostind:

— Fata lui Minos, Ariadna, e hărăzită, din Olimp, să-mi fie soaţă numai mie… Chiar Afrodita s-a-nvoit. Deci tu cată s-o părăseşti, făcând popas, acolo-n Naxos, insula ce se vede-n zări. De n-ai să laşi copila-n Naxos, ca s-o iau eu, nu-ţi mai vezi casa, nici tu, nici soţii tăi de drum… pentru că vă prefac în broaşte…

Şi zeul vinului, cu tirsul, a făcut semn de-ameninţare către toţi tinerii-atenieni.

TEZEU AJUNGE REGELE ATENEI

Tezeu, cuprins de deznădejde, a cătat către soţii săi. Făgăduise să-i aducă teferi şi sănătoşi la ei acasă.

„Eu i-am scăpat de Minotaur, şi-acum tot eu să-i nimicesc? I-aşteaptă mame-nlăcrimate. Am oare dreptul să-i ucid? Trebuie să-mi jertfesc iubirea”.

Cu moartea-n inimă-a lăsat-o pe Ariadna lui în Naxos – pe când dormea, la miezul nopţii – şi el, suindu-se cu ceilalţi, iar, în triremă, au fugit[10].

Când s-a trezit spre dimineaţă, fata lui Minos a plâns mult fuga iubitului Tezeu. Dar zeul vinului s-a-nfăţişat plin de splendoare şi a cerut-o de soţie. Ea n-a-ndrăznit să-i stea-mpotrivă, şi nunta s-a făcut pe loc. Astfel prinţesa Ariadna a devenit şi ea zeiţă. Deşi în suflet – cum se pare – l-a păstrat veşnic pe Tezeu.

În vremea asta atenienii, purtaţi de vânturile bune, pluteau mereu, neosteniţi, şi se-apropiaseră de Atena.

Atâta doar că-n tulburarea ce-i cuprinsese, părăsind-o pe Ariadna, ei au uitat să dea jos pânza neagră, de doliu, ce era prinsă de cel mai-nalt catarg.

Egeu, ce-i aştepta pe coastă, văzând că pânza nu e albă, a socotit că au pierit toţi tinerii plecaţi în Creta. Că a pierit deci şi Tezeu.

Îndurerat prea mult, bătrânul s-a aruncat în apa mării. Iar valurile l-au izbit de stâncile din ţărm, zdrobindu-l.

De-atunci şi marea, unde el şi-a sfârşit viaţa, a luat numele de Egeea.

Când a ajuns Tezeu pe ţărm şi a aflat ce s-a-ntâmplat, a vrut şi el să se omoare. Însă mulţimea adunată l-a dus cu sila la palat. L-a-ncununat şi i-a grăit:

— Tu ne-ai scăpat de-atâtea fiare şi de tributul ruşinos... De aceea te alegem rege.

Tezeu nu s-a împotrivit. A rămas rege în Atena. Dar a trimis un car să-i vină mama sa, Etra, din Trezena, să nu mai fie-atât de singur, de trist şi de nemângâiat.

Şi mulți artişti de la Atena, din Argos sau din alte părți, au început să dăltuiască sau să picteze toate-ntâmplările acestea.

PIERDEREA ANTIOPEI

Tezeu n-a fost nicicând un trândav, precum se ştie că sunt regii. Cât a domnit el în Atena n-a pierdut vremea la ospețe, ci s-a-nsoțit cu alți viteji şi a pornit spre Calidon, unde a fost o vânătoare vestită-n lumea de-altă dată. Pe urmă a plecat cu Iason şi-argonauții să găsească lâna berbecului de aur[11].

Alături de celălalt voinic, fiul Alcmenei de la Teba, s-a dus în țara amazoană, pe țărmurile Mării Negre. Iar amazoanele, învinse, au trebuit să lase pradă biruitorilor pe mândra şi preafrumoasa Antiopa.

Heracle, vrând să-l răsplătească pe prietenul de la Atena, i-a-ncuviințat s-o ia ca sclavă pe-această fiică a lui Ares, sora reginei Hipolita.

Însă Tezeu, cum ați aflat, era şi chipeş, şi voinic. Era, cum îl cântau aezii, cu fruntea lată şi senină. N-avea statură herculeană, însă era mai grațios.

Şi ea, frumoasa Antiopa, deşi fusese luată pradă, s-a-ndrăgostit de-nvingător. Şi el de ea. În acest fel, s-a făcut nunta la Atena.

Au mai trecut, spune povestea, un an întreg, ba şi mai bine... şi, din iubirea asta mare, care-i lega pe amândoi, s-a născut un fecior bălai, numit de mamă Hipolit.

Numai că în puțină vreme, oştirile de amazoane – nemulțumite că Antiopa fusese luată de Tezeu – au pornit marşul spre Atena. Ele au înconjurat oraşul şi i-au silit pe atenieni să se retragă pas cu pas, până pe-Acropolă. Acolo i-au asediat câteva luni.

Lipsiți de hrană, atenienii, în frunte avându-l pe Tezeu, porneau din când în când la luptă şi atacau colina lui Ares[12], unde stăteau de luni de zile teribilele amazoane.

Pe lângă soțul său lupta, ca să respingă pe-amazoane, însăşi regina Antiopa. Da. Ea – aceea ce fusese învinsă de elini, dată ca pradă lui Tezeu – lupta acuma să nu fie eliberată din sclavie. Pentru că ea uitase totul, pe credincioasele-amazoane şi viața ei de-odinioară. Îndrăgostită peste fire, nu mai avea altă dorință decât să stea mereu alături de preaiubitul ei Tezeu.

Dar într-o zi, se povesteşte c-a fost o mare-ncăierare acolo, pe areopag…

În fruntea oştii-ateniene, Tezeu lupta nebiruit, şi lângă el sta Antiopa.

Deodată scânteiază-o lance. Parcă-i o flacără-n văzduh…

O amazoană îl țintise cu îndrăzneală pe Tezeu.

Era – cât să fi fost?… o clipă… şi lancea l-ar fi nimerit. Şi-atunci… Atunci… Zei!… ascultați!… s-a repezit în fața lancei, cu pieptul gol, ea, Antiopa.

Lancea i s-a înfipt în piept.

— Tezeu!… Eu mor… a spus regina.

Ochii i s-au încețoşat şi, scăpând sulița din mână, a căzut jos, şoptind uşor:

— Ai grijă doar de Hipolit!…

Lupta a încetat pe dată. Şi toți războinicii s-au strâns – şi amazoane şi elini. Au înălțat un rug uriaş. Țimbalele-au țipat a jale şi trâmbițele au sunat tristul sfârşit al bătăliei.

Pacea s-a încheiat, fireşte, dar prea târziu… mult prea târziu… Frumosul trup al Antiopei se preschimbase într-o mână – fierbinte încă – de cenuşă… şi amazoanele-au plecat spre țara lor cea depărtată de lângă Pontul Euxin.

Tezeu a rămas trist şi singur lângă mormântul Antiopei.

O UNELTIRE A ZEIȚEI AFRODITA

Ca mângâiere-i rămăsese numai micuțul Hipolit. Şi el creştea sub privegherea tatălui său şi a bunicii, regina Etra din Trezena. Crescând mai mare, Hipolit prinsese gustul vânătoarei, şi timpul tot şi-l petrecea colindând codrii deşi ca peria, umblând după sălbăticiuni. De-aceea, dânsul se pleca zeiței Artemis, fecioara ce ocroteşte vânătoarea. Şi, tot ca ea, nu vrea să-audă de legătura căsniciei. Iar la-mbierile-Afroditei sta rece şi nepăsător.

— Zeița Afrodita este prea dezmățată, zicea el, iar fiul ei, smintitul Eros, îşi bate joc de muritori, trăgând săgeți la întâmplare… Ah!… sunt besmetici amândoi…

… Şi, oricât s-au silit zeița care dă patima iubirii şi fiul ei, arcaşul Eros, nu l-au clintit din hotărârea pe care-o luase Hipolit de-a nu iubi nici o femeie. Şi, supărată rău, zeița a hotărât să se răzbune. În acest timp Minos murise. În locul lui, pe tron, în Creta venise rege Deucalion.

— Vreau să am pace cu vecinii… şi-n primul rând cu atenienii, spusese noul rege-al Cretei. Vreau să se stingă vechea vrajbă…

Ca să se facă-mpăcăciunea, el a pornit către Atena. A stat de vorbă cu Tezeu şi l-a rugat să-i facă cinstea şi să primească de soţie pe sora lui, numită Fedra. Mai trebuie spus că Ariadna, întâia soaţă-a lui Tezeu, cu Fedra şi cu Deucalion, erau toţi fraţi.

Tezeu a stat puţin pe gânduri... Dacă primea s-o ia de soaţă, pacea-ntre Atica şi Creta s-ar fi statornicit deplin.

Înăbuşindu-şi dară jalea, ce încă îl mai mistuia, după regina Antiopa, Tezeu a-ncuviinţat ca nunta să aibă loc cât mai curând.

A spus însă că face nunta, numai dacă frumoasa Fedra jură că va fi mamă bună fiului său, ce-l dobândise odinioară cu-Antiopa.

Mireasa a jurat în templul zeiţei Hera c-o să fie într-adevăr o mamă bună şi, isprăvindu-şi jurământul, nunta îndată s-a pornit...

— Ei, iată c-a sosit şi vremea să-l pedepsesc pe Hipolit, care mă tot nesocoteşte, a spus zeiţa Afrodita, aflând această întâmplare.

Chemând la sine pe arcaşul cel zburător, tânărul Eros, i-a poruncit să-şi pună-n arc săgeata cea mai otrăvită şi s-o ţintească pe mireasă, umplându-i inima de fiere şi dragoste nelegiuită pentru feciorul lui Tezeu. Iar Fedra s-a simţit, pe dată, îndrăgostită nebuneşte de vânătorul Hipolit.

— Cum îl iubesc!... îşi spunea ea.

Şi-nveninată de săgeata preauşuraticului Eros, Fedra, cu mintea rătăcită, îl implora pe Hipolit:

— Hai să fugim, lăsând uitate şi-Atena cea cu cer senin, şi pe Tezeu, Să ne aruncăm pe o triremă şi să plutim spre depărtări – până la marginile lumii.. Să ne ascundem fericirea... Hai, vino, vino, Hipolit...

Dar Hipolit, cu ochii-n flăcări, o izgonea, zicând aşa:

— Femeie fără de ruşine... Tu pângăreşti tot ce-i mai sfânt: respectul meu de fiu, şi chiar iubirea ce-o datorezi soţului tău. De mai rosteşti doar un cuvânt, scot paloşul din cingătoare şi ca pe-o fiară te ucid...

Iar Fedra a-nceput să ţipe şi să-l blesteme pe flăcău:

— O!... M-ai jignit... Cum m-ai jignit... Dar pentru asta, Hipolit, ai să plăteşti şi tu cu viaţa...

Şi-a alergat până la rege, s-a zvârlit în genunchi, pe lespezi, şi a strigat spre el, plângând:

— Soţul meu drag, stăpân şi rege, mi-a fost dat astăzi să îndur cea mai amarnică insultă. Uitând cât sunt de credincioasă, nesocotitul Hipolit m-a conjurat să fug cu el, să făptuiesc, în acest fel, cea mai grozavă dintre crime. Răzbună-mă, căci altfel mor!...

Aşa grăia, minţind anume, regina Fedra, mâniată că Hipolit o alungase. Aşa grăia şi nu ştia că vorbele i le şopteşte, de fapt, în taină, la ureche, răzbunătoarea Afrodita.

TRAGICUL SFÂRŞIT AL LUI HIPOLIT ŞI-AL FEDREI

Lovit ca de-o măciucă-n creştet, Tezeu a rămas nemişcat un timp destul de lung pe tronu-i. El auzea vorbele Fedrei. Vorbele ce-l învinuiau atât de tare pe feciorul cel mult prea drag, pe Hipolit, şi totuşi nu-i venea să creadă.

Dar Fedra hohotea acolo şi-l implora cu glasul stins:

— Răzbună-ți soața, o Tezeu!...

Atunci Tezeu s-a ridicat, păşind încet spre malul mării. Mergea ca orb. Se clătina. Ajuns pe prunduri, a rostit:

— Tată!... Poseidon!... Eu nu pot să-mi pedepsesc feciorul drag. Te rog pe tine. Fă dreptate şi loveşte-l pe Hipolit pentru insulta odioasă adusă Fedrei, soața mea!...

Tocmai gonea pe țărmul mării, către Micena, Hipolit. El se urcase într-un car. Şi la car înhămase, zdravăn, doi cai sălbatici, ce-l duceau ca vântul, să se răcorească de jarul care îi frigea inima lui nevinovată.

Tatăl nu s-a uitat spre el; dar în clipitele acelea, din apa mării s-a ivit – prin hotărârea lui Poseidon, la rugămintea lui Tezeu – un monstru mare cât un munte, cu şapte capete, trei cozi şi cu colți lungi ca nişte suliți. Iar caii s-au speriat de el. Neascultându-şi vizitiul, caii s-au avântat pe stânci şi, sfărâmând în bucăți carul, l-au omorât pe Hipolit.

Regina Fedra ce-l urmase pe soțul său, Tezeu, pe țărm, văzând pe Hipolit cu fruntea făcută țăndări, între stânci, deodată şi-a venit în fire. Vraja zeiței Afrodita s-a risipit.

— Vai, ce-am făcut! a rostit ea, trecându-şi mâna peste tâmplă şi, cuprinsă de remuşcări, a început să strige tare:

— Nu! Nu-i adevărat, Tezeu!... Hipolit n-a fost vinovat. Ci eu, doar eu am fost aceea care l-am ispitit – să ştii!... Eu, numai eu sunt ticăloasa!...

A alergat către palat: şi-a pus pe gâtul alb un ştreang. Şi astfel, Fedra şi-a dat moartea cumplită, prin spânzurătoare.

Din cer, zeița Afrodita văzuse totul şi zâmbea. Dorința ei se împlinise. Pedeapsa ei căzuse grea.

E lesne de-nțeles durerea ce l-a-ncercat iar pe Tezeu.

O!... Cât l-a plâns pe Hipolit... [13]

ÎNLĂNȚUIREA DIN INFERN

Dar timpul care trece poartă cu el uitarea, cel mai divin balsam. El şterge suferința şi face să renască, tânără şi voioasă, în inimă, speranța – dorința de-a trăi.

Deci, socotind curtenii că prea e lung amarul regelui lor, Tezeu, au început să-i spună, cu vorbe iscusite, că omul e o ființă ce nu poate trăi doar în singurătate. I-au amintit că n-are nici un urmaş pe tron. Hipolit a murit. Cine o să-i ia locul? Apoi i-au povestit că regele din Sparta are o fată mândră, ce se cheamă Elena.

Ba chiar l-au îndemnat să meargă s-o răpească, căci regele din Sparta nu vrea s-o dea de soață nimănui.

Ascultând glasul lor, Tezeu s-a hotărât să-şi ia o nouă soață, să aibă un fecior. Şi fiindcă i-au vorbit de frumusețea fetei regelui din Sparta, s-a pregătit de drum.

— De e atâta de frumoasă Elena, copilul ce s-o naşte va fi la fel cu ea, a cugetat Tezeu.

Mergând însă pe cale s-a întâlnit c-un prieten, rege peste lapiți, pe nume Piritou. Şi el vroia să aibă o soață-ncântătoare, precum era Elena.

S-au înțeles atunci să se ajute-n luptă, răpind-o pe fecioară. S-o ducă la Atena şi aici s-arunce zarul. Cui or să-i cadă sorții – s-o aibă pe Elena. Iar cel ce-o câştiga-o în acest fel, la sorți, să-l sprijine pe celălalt să-şi găsească o soață tot la fel de frumoasă.

Zis şi făcut. Voinicii, cum au călcat în Sparta, au aflat pe Elena, ce tocmai dănțuia la nişte mari serbări în cinstea lui Artemis. Dând ei o luptă grea cu oastea de la Sparta, au răpit pe Elena. Au suit-o-ntr-un car şi-au dus-o la Atena.

Pe drum au tras la sorți. Şi cel ce-a câştigat-o a fost însuşi Tezeu, regele din Atena. Gingaşă era fata, şi bucuria mare pe rege şi curteni... Dar rămânea acuma, potrivit învoielii, ca Tezeu să-l ajute pe prietenul lapit să-şi afle o soție la fel de minunată.

Iar regele lapit i-a cerut lui Tezeu să-şi părăsească soața, prima zi după nuntă, şi să meargă cu el pe tărâmul lui Hades.

— Ce să facem acolo? l-a întrebat Tezeu.

— S-o furăm pe nevasta lui Hades, Persefona... şi să mi-o fac regină în ținutul lapit...

Nu ar fi vrut Tezeu să-şi părăsească soața prima zi după nuntă, şi-apoi să se coboare în regatul lui Hades. Dar n-a grăit nimica. Făcuse jurământul să-l ajute pe prieten, şi nu-l putea călca.

Lăsându-şi dară soaţa în grija mamei sale, buna regină Etra, Tezeu s-a îndreptat cu regele lapit spre tărâmul lui Hades.

Printr-o peşteră-adâncă, ce se găsea în Argos, au intrat în Infern; şi-au mers drept spre palatul măreţ, de-argint, unde locuia zeul cel veşnic mohorât.

— Ce vreţi?… Cum aţi intrat pe tărâmul acesta, fără de vrerea mea? i-a-ntrebat, rece, Hades.

— Iat-am venit la tine să-mi dai pe Persefona, s-o iau eu de soţie!… a răspuns Piritou. Am sprijin la nevoie pe eroul Tezeu. Deci nu-ncerca, bătrâne, să mi te-mpotriveşti. Noi ştim să ne luptăm… şi nu ne este teamă de tine nici atât…

Şi-a început să rîdă.

Hades s-a mâniat pentru aşa-ndrăzneală, dar chipul i-a rămas la fel de neclintit, rece şi mohorât.

— Bine! a glăsuit. Dar fiindcă aţi venit până-n Infern, la mine, vă rog să staţi puţin şi să vă odihniţi pe acel jilţ de piatră…

Piritou, fără frică, Tezeu, prevăzător – s-au aşezat pe jilţ. Dar cum s-au aşezat pe jilţul fermecat, au şi rămas lipiţi. Şi n-a putut Tezeu să-şi salte multă vreme, cu tot zbuciumul său, trupul lipit de piatră. Ba, l-a legat şi-n lanţuri zeul cel mohorât.

A trebuit să vină Heracle în Infern, ca să-l elibereze pe eroul Tezeu, smulgându-l de pe stâncă.

Şi s-a întors acasă Tezeu, după atâţia ani… Ca rege-a găsit însă pe-un duşman, Menesteu. Iar mama şi soţia răpite de spartani.

Mâhnit s-a hotărât să se retragă-n Scira, o insulă frumoasă, să vieţuiască-n pace, dar şi-aci l-a urmat ura lui Menesteu – care tot se temea că eroul Tezeu va cere-napoi tronul. Şi printr-un vicleşug, Tezeu a fost urcat pe-o stâncă de la Scira. Iar de sus, prin trădare, el a fost prăvălit în genunea de ape. Eroul s-a izbit cu fruntea sa senină de colţuroase stânci. Dar valurile mării l-au aruncat la ţărm. Braţele lui vânjoase, ce-au apărat Atena, au rămas fără vlagă, şi ochii săi albaştri cercetau mustrători Olimpul depărtat.

Oameni necunoscuţi l-au adunat din ape; i-au pus, pentru odihnă, oasele în mormânt.

Aici a stat, în Sciron, uitat, destule veacuri, până ce a venit un trimis al Atenei şi i-a aflat mormântul.

Când a venit trimisul, un vultur din văzduh s-a coborât în Sciron, scormonind o movilă cu ciocul său de fier[14].

Tezeu, spuneau aezii, fusese luat în slavă şi făcut semizeu, pentru faptele sale, de zeii olimpieni, cum le ceruse însuşi stăpânul mărilor, ce îi era părinte.

Săpându-se movila, pe care se lăsase vulturul din văzduh., s-au găsit

oseminte, lângă ele un paloş şi-o lance ascuţită. Osemintele-acestea au fost duse-n Atena. Iară peste mormântul cel gol, lăsat în Sciron, a fost zidit un templu eroului Tezeu[15].

Note:

1. Tezeu ocupa în vechile legende ale elinilor, alături de Heracle, un loc de frunte. Aceşti viteji, Heracle şi Tezeu erau, dealtminteri, socotiți un fel de eroi naționali, adică ai tuturor elinilor, pe când toți ceilalți au mai mult caractere regionale, locale. Fiecare basileu dorea să se tragă dintr-un anumit erou, şi fiecare ținut vroia să se mândrească cu vitejii săi. Întâmplările prin care trec Heracle şi Tezeu sunt însă de multe ori asemănătoare. Heracle era, bunăoară, fiul lui Zeus, şi Tezeu, fiul lui Poseidon, fratele lui Zeus. Amândoi zeii se însoțiseră cu mamele celor doi eroi, fără de voia acestora.

2. Cel care povesteşte viața lui Tezeu, după cântecele vechi ale aezilor, este cunoscutul scriitor Plutarh, născut în Beoția, către anul 46 al erei noastre, autorul marei lucrări „Vieți paralele", unde sunt evocate şi alte figuri istorice, ca Licurg, Solon, Temistocle, Pericle etc.

3. Pe temeiul acestei legende, voinicul Tezeu este şi el înfățişat de multe ori pe vase şi în sculpturi, purtând în mână o măciucă sau o ghioagă de aramă – ghioaga cucerită de la hainul Perifete, fiul lui Hefaistos.

4. De la numele monstruosului Sinis cred unii că ar veni cuvântul sinistru – ceva sau cineva care provoacă spaimă, oroare. Ca şi Heracle, Tezeu este un nimicitor al monştrilor şi răufăcătorilor, care bântuiau odinioară lumea. În amintirea biruinței asupra lui Sinis, chiar pe locul unde se zicea că ar fi fost el răpus, au fost organizate, după legende, de însuşi Tezeu, aşa-numitele jocuri istmice, în cinstea zeului Poseidon. Biruitorii în concursurile la suliță, disc, alergări cu carul sau în lupte, erau încununați cu ramuri verzi, de pin. Jocurile aveau, pare-se, valoarea unui simbol al luptei împotriva răului.

5. Pare foarte curios că mulți dintre monştrii doborâți de Tezeu erau socotiți fiii lui Poseidon. Alegoria pare că vrea să amintească de timpurile acelea când pământul Eladei, zguduit de vulcani, se tot cutremura şi se prăbuşeau coaste sau insule, în mare. Iar valurile tulburi năpădeau peste țărmuri şi părăduiau aşezările, nimicind pe oameni. Toți aceşti monştri întruchipează relele pe care le poate face marea. Tezeu este şi el un fiu al lui Poseidon, deci tot un fecior al mării. Însă mama lui este Etra. (Etra se tâlcuieşte prin „cerul cel senin".) Grecilor le plăcea să spună că pământul Eladei răsărise din mare, sub cerul cel albastru. Tezeu este în acest caz simbolul poporului Eladei, viețuind între cerul albastru şi senin şi marea nesfârşită, cu valurile sale verzui; poporul care luptă cu urgia naturii: cutremure, furtuni, revărsări de ape, pustiiri şi cu monştri zămisliți în apele marine. Inițial deci, Tezeu a reprezentat, ca şi Heracle, forțele omeneşti, care biruie toate relele ce le stau în cale. Mai târziu, aristocrații au impus transformarea mitului său popular în acela de erou al aristocrației gentilice, şi apoi chiar al aristocrației funciare sclavagiste, ce cârmuia Atena. Astfel i-au atribuit împărțirea populației în trei clase (nobili, agricultori şi meseriaşi) şi hotărârea ca toate funcțiile statului să fie ocupate numai de nobili. Despre el se povestea că instituise serbările Panatenee, poate cele mai mari şi mai fastuoase serbări din Elada. În general, de mitul nobil al lui Tezeu s-a folosit mult aristocrația sclavagistă, cu scopul de a-şi întări stăpânirea asupra poporului. Prin legendele născocite despre el se stabileau avantajele aristocraților.

6. În tragedia „Tezeu”, poetul francez Quinault, din secolul al XVll-lea (pe muzică de Lulli) ne cântă sosirea fiului Etrei şi al lui Poseidon, în triumf, la Atena.

7. Despre labirint, un palat cu multe culoare încâlcite, în care se afla monstrul Minotaur, şi despre Dedal, constructorul său, se povesteşte mai pe larg în legenda următoare.

8. Scena a fost zugrăvită, între altele, pe un vas antic, aflat la muzeul din Berlin.

9. Hora de la Cnosos, după biruința lui Tezeu, a fost cântată de însuşi Homer în „Iliada” *:

Tineri acolo şi fete bogate în boi o mulțime
Joacă-mpreună în cerc şi cu mâinile prinse de-olaltă.
Fetele toate au gingaşe rochii de in şi flăcăii
Bine țesute veşminte ce scânteie blând ca oleiul.
Ele au conciuri pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dânşii au săbii de aur la chingă de-argint atârnate.
Joacă ei toți. Şi aci-ndemânateci şi iute s-avântă
Hora învârtind ca o roată ce-o mişcă, de-o-ncearcă cu mâna-i
Meşter olarul, aci în şiraguri se saltă-mpotrivă.
Lumea-ndesită înconjură hora cea plină de farmec
Şi se desfată privind. De zei luminat cântărețul
Zice din liră-ntre ei. Şi-n vreme ce cântecul sună,
Se îmvârtesc doi ghiduşi, se dau tumba în mijlocul gloatei.

10. Nemuritoare este o marmură ce o înfățişează pe Ariadna adormită, în timp ce atenienii fug. Pe fața încântătoare a fetei s-a aşternut un zâmbet blând. Zâmbetul ei de fericire. Visează, cu siguranță, la Tezeu. Iar privitorul îşi închipuie durerea care o să brăzdeze chipul acesta când, în curând, se va trezi şi va vedea că a fost părăsită.

11. Este vorba de faimoasa călătorie o argonauților, despre care se povesteşte mai departe, în paginile acestei cărți.

12. Colina lui Ares sau areopagul.

13. Durerea lui Tezeu răsună încă şi astăzi în tragediile celebre scrise de Euripide, Seneca şi Racine.

Legenda lui Hipolit şi a Fedrei a fost zugrăvită pe un vas aflat la muzeul din Berlin. Tot acolo, artistul antic pune alături şi pe zeița Afrodita. Însă rar poate fi văzut ceva mai frumos decât întreaga legendă a lui Hipolit şi a Fedrei, aşa cum o fost înfățişată de un sculptor din vechime, pe un sarcofag care se găseşte la Ermitajul din Leningrad.

14. Legenda cu vulturul coborât din slavă peste mormântul lui Tezeu – care nici nu ştim dacă o fi existat vreodată, sub acest nume sau sub altul – a fost născocită de aristocrați. Ei urmăreau să dea un nimb de divinitate lui Tezeu, pentru a-şi întări (aşa cum arătam şi mai sus) măsurile şi legiuirile asupritoare pentru popor, alcătuite de ei, la adăpostul legendei despre Tezeu. Acela care se spune că i-a adus osemintele lui Tezeu la Atena a fost aristocratul Cimon.

---

* „ Iliada”- în româneşte de G.Murnu , E.S.P.L.A. 1955

15. Templul închinat lui Tezeu se numea Tezeion. În Tezeion putea, dealtfel, să găsească azil oricine, chiar aceia care erau urmăriți de puternicii zilei, chiar sclavi sau condamnați. Ajunşi în acest templu, ei erau ocrotiți. Nu putea să-i mai atingă nici un aristocrat, nici un stăpân de sclavi, câtă vreme se găseau la adăpostul templului. Compatrioții lui Tezeu, atenienii, l-au mai cinstit pe eroul lor, organizând serbări, când mulțimea striga:

„Nimic fără Tezeu!... El este apărătorul oraşului Atena, al doilea Heracle!.. “

După unele legende, în marea bătălie dată la Maraton, se spune că în ceasul cel mai greu, s-ar fi ivit pe câmpul de luptă Tezeu, ca o umbră ce purta în mâna dreaptă o lance, şi în cea stângă un scut, şi el ar fi luat conducerea oastei de viteji atenieni, până ce aceştia au biruit.

În artă, Tezeu a fost zugrăvit pe vase în culori roşii, de către artiştii Hahrilion şi Eufroniu. A fost pictat de Micon şi Poligonte. Iar alții l-au sculptat în marmură şi lemn sau l-au turnat în bronz. Înfățişarea sa, din aceste sculpturi, seamănă uimitor cu a unui alt erou, renumitul Perseu, feciorul lui Zeus, născut în Argos de frumoasa Danae.

DEDAL ŞI ICAR

Zeus se prefăcuse odată-n taur şi o răpise pe Europa, copila unui rege fenician. Pornind înot prin apa mării, stăpânul a purtat-o pe fecioară până într-un tărâm îndepărtat. Această parte-a lumii avea să poarte, mai târziu, numele ei[1]. Iar coasta unde-a poposit cu fata Zeus era a unei insule. Insula Creta[2].

Din dragostea lui Zeus cu fata feniciană, cu Europa, s-au născut doi feciori. Minos a fost întâiul. Al doilea: Radamante.

Dar Zeus, părăsind-o pe tânăra-i soție – cum avea obiceiul – ea s-a căsătorit, a doua oară, cu regele din Creta: Asterios, pe nume.

Nu peste multă vreme, Asterios s-a stins. Şi, murind el, poporul s-a adunat la Cnosos, oraşul cel mai mare din vremurile-acelea, s-aleagă un nou rege.

Atunci, precum se pare, Minos a luat cuvântul şi a rostit semeț:

— Tronul, pe care-l lasă pustiu azi vechiul rege, mi se cuvine mie. Nu doară fiindcă mama a fost aici regină... E vremea să dezvălui acum o taină mare. Asterios nu-i tatăl copiilor Europei. El nu e tatăl nostru... Zeus ne-a zămislit pe mine şi pe fratele meu, ce e aici de față. Dar eu sunt cel mai mare, primul născut de mama. Şi Zeus, ştiți prea bine, s-a născut tot în Creta. Creta e țara lui. Urmaşii săi se cade să ia în stăpânire insula şi poporui. Poate nu vă-nvoiți?...

— Ba ne-nvoim, fireşte, au răspuns toți cretanii, dacă ne dovedeşti că tatăl tău e Zeus.

— Mărturie mi-e mama, a grăit iară Minos.

— Asta nu-i de ajuns, au spus unii bătrâni. Noi vrem altă dovadă...

— Şi ce dovadă vreți?

— Uite, au zis bătrânii, dacă-i eşti fiu lui Zeus, într-adevăr, cum spui, zeii or să te-asculte… Cere-i tu lui Poseidon, să vedem, împlineşte o rugăminte-a ta?… Roagă-l să scoată-ndată, din valurile mării, un taur fermecat…

— Nu cere, a spus Europa feciorului său Minos. S-ar putea ca Poseidon să nu vrea să te-asculte. Şi-atunci cobori ocara grea şi pe capul meu…

— Ba, totuşi am să-ncerc, a mai dat răspuns Minos. E fratele lui Zeus, şi el o să-mplinească, desigur, ce-l rog azi.

Minos – cu un cortegiu de fete şi femei – s-a dus către un templu închinat lui Poseidon şi s-a rugat de zeu să-i împlinească voia şi să scoată un taur din apa verde-a mării.

— Iar taurul acesta, prin care tu vei face dovadă că sunt fiul lui Zeus, ți-l voi jertfi tot ție, preaputernice zeu!… a făgăduit Minos zeului mărilor.

TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE

De cum şi-a sfârşit ruga Minos, cu-aceste vorbe, marea s-a-nvolburat şi s-a pornit să geamă. Apele au crescut. Valuri albe de spumă s-au repezit spre țărm şi au adus cu ele un taur fermecat[3].

Nici nu se mai văzuse un astfel de-animal. Avea un trup uriaş. Ochii ca de safir şi părul mai bălan decât petala albă a unei flori de crin.

Cu pasul maiestuos, taurul s-a-ndreptat către fiii lui Zeus. Ajuns în fața lor, s-a plecat de genunchi. Mai ales către Minos.

— O, e adevărat!… au glăsuit bătrânii cei neîncrezători în vorbele lui Minos. Europa, fii slăvită, ai fost soața lui Zeus şi i-ai născut feciori! Pe unul dintre ei ți-l facem astăzi rege. Pe Minos… Tu, ce spui?

— Asterios s-a dus… Cenuşa lui e rece. Sunt trei zile din ceasul când l-am urcat pe rug. Ne trebuie alt rege, a glăsuit Europa, şi feciorul meu Minos e cel mai potrivit…

— Să fie dară rege!… au glăsuit bătrânii.

— Să fie!… au strigat toți.

Astfel a ajuns rege peste insula Creta feciorul cel mai mare al frumoasei Europa. Dar cum s-a văzut rege, nu a mai vrut s-aducă jertfa făgăduită. Taurul ce ieşise din valurile mării era mult prea frumos şi s-a gândit că este mai bine să-l păstreze.

… Şi, precum i-a fost gândul, a săvârşit şi fapta. A dus într-o pădure taurul lui Poseidon, şi-acolo l-a ascuns, legat între copaci. În schimb a dus,

drept jertfă, un animal ca toate, din cirezile lui.

Când a văzut Poseidon înşelăciunea asta, s-a mâniat grozav şi a vrut să-l ucidă pe mincinosul rege, lovindu-l cu tridentul; dar şi-a adus aminte că Minos e feciorul olimpicului Zeus. Şi-a cugetat că-i bine să-l pedepsească altfel. Nu chiar aşa făţiş. Ca Zeus să nu afle că i-a lovit odrasla şi să nu se răzbune.

A mai lăsat o vreme, până când noul rege a vrut să se însoare şi aflat că el şi-a ales ca mireasă pe, dulcea Pasifae, o fată-a soarelui.

— Aha!... a spus Poseidon. Iacătă şi sorocul. De când îl aşteptam...

Într-o lună sau două s-a pregătit şi nunta. La nuntă-au fost poftiți eroi şi regi şi zei. Printre ei şi Poseidon, alături de-Afrodita şi Helios, părinte al gingaşei fecioare, Selene şi mulți alții. Cine poate să ştie câți or fi fost cu toții?!...

A început ospățul, a avut loc şi danțul. S-a râs. S-a petrecut zile nenumărate.

Poseidon a glumit cu oaspeții, cu Minos şi chiar cu Pasifae; dar n-a uitat o clipă că el venise-acolo doar spre a-şi împlini dorința de răzbunare.

Iar când a fost să plece – având şi ajutorul frumoasei Afrodita – zeul stăpân al mării a săvârşit o vrajă. Şi mândra Pasifae, sub vraja asta cruntă, şi-a simțit ochii tulburi şi inima pierdută şi gândul răvăşit. Nu mai ştia să vadă cele din jurul ei, precum, erau aievea. I se părea, de pildă, că taurul cel alb, scos de zeul Poseidon din valurile mării, este-un tânăr viteaz, frumos, voinic şi falnic. Iar pe soțul ei Minos îl vedea ca pe-o fiară ce-ar vrea să o sfâşie. Osândă mai cumplită dată de olimpieni unei tinere fete nentinată la suflet, în ziua ei de nuntă, nici că s-a mai văzută

REGINA ODRĂSLEŞTE PE MINOTAUR

Şi nu i-a fost nici asta de-ajuns zeului mării. A făcut, tot prii vrajă, ca tânăra regină să odrăslească – biata! – un monstru fără seamăn. Monstru-nfiorător.

Trupul ciudatei ființe era de om, fireşte, dar cap avea de taur... cu bot, cu păr, cu coarne. Şi ochi avea, sub frunte, răi, înecați în sânge.

Dihania aceasta – numită Minotaur[4] – nici nu dorea să sugă, cum se hrănesc copiii când sunt încă micuți. Nici nu poftea să pască la fel ca vițeluşii. Ci vroia să sfâşie, ca lupul, numai carne. Şi-n primul rând, de om.

Îndurerată, Pasifae jelea înfricoşată, înțelegând c-a fost lovită de Poseidon, ca şi de Afrodita. Iar regele, tăcut, îşi ascunsese fruntea în palmele-amândouă, gândindu-se mereu:

„Unde-ar putea să fie ascunsă fiara asta atât de sângeroasă, pe care o

născuse regina Pasifae? Unde-ar putea s-o ducă, să nu-i mai vadă chipul atât de monstruos? Şi să nu-i mai audă răgetul său de foame, care umple palatul, răsună peste tot şi-ncarcă de ruşine pe regele din Creta. O!... zei, ce-i de făcut? “

În marea disperare care îl cuprinsese, Minos şi-a amintit că locuia în Creta artistul atenian, ce se numea Dedal.

El făptuise lucruri cu totul minunate. Legendele ne spun c-a inventat securea, burghiul, ferăstrăul, cleştele şi ciocanul şi chiar firul cu plumb. Şi, tot după legende, acest artist a fost primul sculptor de vază şi primul arhitect.

Înainte de dânsul statuile-ar fi fost, precât se povesteşte, numai butuci de lemn, cioplíți puțin, ici-colo... Artistul le-a dat formă de trupuri omeneşti butucilor de frasin, de fag sau de stejar. El a cioplit cu dalta picioarele, mijlocul, şi brațele, şi gâtul, şi a săpat în lemn trăsăturile feței: nasul, gura şi ochii. Xoanele diforme, statuile de lemn din timpurile vechi – când erau măiestrite de mâna lui Dedal – păreau că-s în mişcare, că râd sau glăsuiesc. Precum se povesteşte, când au zărit cretanii cele dintâi statui cioplite de Dedal, le-au zăvorât în beciuri sau le-au legat cu sfori, ca nu cumva să fugă. Socoteau că sunt vii. Chiar voinicul Heracle, trimis de Euristeu să prindă taurul, a văzut o xoană creată de Dedal. Socotind că-i o ființă ca toate celelalte – luând-o chiar drept duşman – s-a repezit furios şi s-a luptat cu ea, spre hazul tuturor – până s-a dumirit că-i neînsuflețită, fiindcă s-a sfărâmat în mii de bucățele, sub pumnul lui grozav.

Şi iată că acuma regele trimisese nişte slugi de credință să-l cheme pe Dedal.

— Să-mi faci, a rostit Minos artistului Dedal, un palat măiestrit. Nu ştiu cum... dar să-l faci aşa, c-un meşteşug... Cine-o intra acolo să fie bun intrat. Să nu poată ieşi, oricât s-ar strădui...

— Îți trebuie curând?

— Curând?... Ha!... şi mâine... şi astăzi de-ai putea.

— S-ascunzi pe Minotaur?...

— Pe Minotaur, da. Nu mai pot să-l aud. Nici nu mai pot să-l văd. Aş vrea să-l şi ucid, dar s-a născut, cum ştii, la mine în palat... îmi este deci fecior, prin voia lui Poseidon... Dacă-l țin în palat, îmi sfâşie supuşii; vrea doar carne de om. Trebuie să-l închid...

— Şi cu ce-l vei hrăni?

— Cu prinşii din război şi cu cei condamnați. Dar asta-i treaba mea... Tu eşti dator să-mi faci clădirea poruncită. De nu vei izbuti, tu însuți vei fi dat drept hrană-acestui monstru născut de Pasifae. Ai înțeles, Dedal?

— Prea bine, tot, stăpâne... Mă duc să-mi înjghebez un plan pentru palat la marginea grădinii...

— Te du... şi te aştept cu planul pregătit, să vii cât mai curând.

DEDAL CONSTRUIEŞTE LABIRINTUL

Şi a plecat Dedal. S-a apucat de lucru şi în puţină vreme a făcut un palat cum nu se mai văzuse în lume nicăieri. Era clădit din piatră. Era înalt, înalt; dar neacoperit. În el se-ntortocheau zeci, sute de culoare, de săli şi chiar de scări. Toate se-ncrucişau, urcau sau coborau într-un astfel de chip, încât te năuceau. Dacă intrai acolo, te-ncurcai pe culoare, şi, vrând să ieşi, de pildă, te afundai mai rău. Şi oricât te sileai nu mai nimereai drumul. Nu mai puteai ieşi.

În acest larg palat, în acest labirint[5] – cum l-a numit Dedal – a-nchis regele Cretei pe fiara Minotaur. Şi ca să-i ţie viaţa hidosului său fiu, Minos îi aducea în negrul labirint pe prinşii din războaie şi pe alţi condamnaţi. Când n-avea prizonieri, îi azvârlea acolo păsări sau alte fiinţe şi faguri de albine, cu miere-nmiresmată.

Însă stăpânul Cretei era rege războinic, şi supunând popoare, ţinuturi, peste tot, îi silea pe aceia care erau învinşi să-i plătească tribut. Dar ce tribut? În sânge. Fecioare şi flăcăi ca jertfă pentru fiara ascunsă-n labirint.

... Şi, tot luptând prin lume, Minos a biruit cândva şi pe-atenieni şi, după obiceiul pe care şi-l făcuse, i-a silit şi pe ei să-i trimită tribut, în fiecare an, câte şapte fecioare şi alţi şapte flăcăi.

Au plătit atenienii de două ori tributul, fără de nici un murmur, însă a treia oară, între cei hărăziţi ca hrană pentru fiara închisă-n labirint, a venit şi Tezeu. Iar buna Ariadna – cu sfatul lui Dedal – şi-a ajutat iubitul. El a doborât fiara şi a fugit din Creta.

Şi cine să plătească? Cine să ispăşească şi pentru Minotaur, şi pentru că Ariadna fugise cu Tezeu?

Regele a aflat că artistul Dedal a dat sfat Ariadnei şi ea l-a ajutat pe iubitu-i Tezeu. L-a chemat pe Dedal şi i-a strigat aşa:

— Tu le-ai dat ajutor?... Tu... câine atenian? Şi-ai socotit, pesemne, că scapi neosândit?

— Eu le-am dat, da, stăpâne, a glăsuit Dedal. Ai omorât atâţia tineri nevinovaţi din ţinuturi călcate de tine în picioare. Atâţia osândiţi de tine pe nedrept, chiar din insula Creta, au fost mâncaţi de fiară, crudule basileu. Nu mai puteam să-ndur. Fâptuieşti numai crime. Ucide-mă acuma, de vrei, nu mă-nspăimânt...

— Nu. N-am să te ucid, căci mintea ta isteaţă, harul tău de artist îmi sunt de trebuinţă. Dar am să te închid – a spus regele Minos – în schimb, în labirint, cu fiul tău Icar. Să nu-ţi treacă prin minte, cumva, să-ncerci să fugi...

CĂDEREA LUI ICAR

Şi, la semnul lui Minos, sclavii s-au repezit. L-au înşfăcat de umeri, şi-aşa, mai mult târâş, l-au purtat prin grădină până la labirint.

Alţi sclavi, în vremea asta, i-au adus şi feciorul, ce se numea Icar, pe care-l dobândise dintr-o căsătorie cu-o sclavă a lui Minos. El se uita-ngrozit la zidurile-nalte.

Tatăl şi-a luat feciorul în braţe şi-a grăit:

— Dacă regele Cretei ne-a-nchis drumul pe ape şi drumul pe pământ, a mai rămas văzduhul...

— Cum, tată, să zburăm?... Dar ce suntem noi, păsări? a întrebat Icar.

— Da, dragul meu copil! Astăzi a sosit vremea ca să-i învăţ pe oameni să zboare prin văzduh. Nutream de mult în mine un gând de acest fel. Ce-i drept, nu socoteam că am să fiu silit atâta de curând să fac astfel de aripi ca să scăpăm cu ele din ghearele lui Minos... Să ne-apucăm de lucru. Ajută-mă şi tu...

Şi-ndat-a luat bătrânul, ajutat de fecior, pene, oase de păsări, rămase-n labirint din timpul cât trăise preahâdul Minotaur, şi le-a legat cu fire din haina lui desprinse şi le-a lipit cu ceară, făcând patru aripi[6].

Două şi le-a pus sieşi, prinzându-le-n curmeie făcute din veşminte, şi celelalte două i le-a pus lui Icar. S-au urcat sus, pe ziduri.

Chemându-l pe Icar aproape, lângă sine, l-a învăţat să zboare:

— Priveşte cum se-nalţă vulturul prin văzduhuri! Vâsleşte rar din aripi. Nu sta nici prea aproape de valurile mării, ca apa să nu-ţi ude aripile uşoare, i-a dat sfaturi bătrânul; dar, în aceeaşi vreme, nu te-nălţa prea tare şi fără chibzuială. Nu te-apropia de soare. Aripile acestea nu am avut mijloace, aici în labirint, să le alcătuiesc aşa cum aş fi vrut, şi ceara se topeşte. Aripa se desprinde şi-ai să te prăbuşeşti. Să te iei după mine. Bagă de seamă... Şi-acuma să zburăm spre dulcea libertate

— Hai să zburăm, hai, tată, a glăsuit Icar, cuprins în inimă de-o aprigă dorinţă de-a spinteca văzduhul şi-a se-nălţa spre cer.

Şi au vâslit din aripi. S-au ridicat spre boltă şi au pornit în lume. Creta era în urmă, abia se mai vedea. De pe ţărmuri păstorii, pescarii şi alţi oameni se uitau, cu mirare, cum nişte pământeni puteau zbura ca zeii. Nu le venea să creadă. Trecuseră de Delos şi de insula Paros, cea plină de miresme.

În depărtări s-arată şi fermecata Samos. Când fiul lui Dedal, îmbătat de vârtejul acelui zbor înalt, bate din aripi tare. Se ridică mai sus.

— Icar, îi strigă tatăl, nu uita ce ţi-am spus şi fii prevăzător!

Numai că el n-ascultă. Simte că se înalță ca vulturul în slavă. Îi vine să şi cânte, să chiuie, să strige. Şi zboară, se ridică, mai sus, mai sus, mai sus… Parc-ar vrea să se smulgă din trup, uşor ca gândul şi slobod să plutească până-n nemărginiri.

Dar Helios, din ceruri, gelos pe pământenii care zburau ca zeii, a început să ardă, să dogorească tare. Era către amiază. Helios trimitea valuri, valuri de flăcări.

— Icar, opreşte-te! îi strigă tatăl care, simțind căldura, se apropia de ape, ca să se răcorească.

Însă Icar, în zboru-i, nici nu-l mai auzea. El se-nălța întruna, înconjurat de flăcări de aur, ca un nimb. Avântul lui spre ceruri nu-l mai putea opri cu strigătu-i Dedal. Se-apropia sfârşitul urzit de Helios.

Ceara care lipea aripile uşoare a prins să se topească, să curgă încetinel. Penele s-au desprins. Degeaba da din brațe feciorul lui Dedal, nu-l mai ținea nimica sub cerul arzător.

De la acea-nălțime, c-un țipăt disperat, Icar s-a prăbuşit în valurile mării.

Apa l-a înghițit pe loc. L-a dus la fund[7].

Dedal, auzind glasul, s-a-ntors îngrijorat şi şi-a strigat feciorul:

— Icar!… Pe unde eşti?… Unde eşti?… Unde eşti?…

LA REGELE COCALOS

Dar nu i-a răspuns nimeni. Icar nu mai era. Dedal, îndurerat,. n-a mai avut ce face. A zburat mai departe, până-n Sicilia, la regele Cocalos, şi ajungând la el, i-a cerut adăpost. Tocmai se auzise zvonul că dinspre Creta s-ar apropia şi Minos, cu oaste, să-l găsească pe bătrânul artist şi să-l închidă iarăşi la el, în labirint.

Cocalos, rege paşnic, s-a-nvoit să-l ascundă pe bătrânul Dedal. Cine n-avea nevoie de un artist ca el?

… Şi l-a adăpostit într-o clădire mică, chiar de pe malul mării, unde sălăşluiau şi copilele lui.

Au trecut doar trei zile, şi iacătă şi Minos coboară cu oştirea în față la palat. Cocalos îl pofteşte la el în ospeție, şi Minos îl întreabă:

— N-ai auzit, tu, rege, cumva de-un sclav al meu, bătrân, care-a zburat, cu aripi făurite de mâna lui isteață, peste mări şi pământuri?

— N-am auzit, vezi bine, a dat răspuns Cocalos. Poate s-a rătăcit… sau a căzut în mare… Mai ştii ce s-a întâmplat!…

— Ei bine, nu-i nimica, a rostit iarăşi Minos, de nu ştii ce-i cu sclavul, eu nu m-oi supăra… Dar între timp, ascultă… Am să te-ntreb ceva. Nu-i mare lucru… însă nu ştiu cum aş putea să vâr un fir lung, de mătase, în

scoica răsucită a unui melc de mare. Firul să intre tot, iar scoica să rămână întreagă, nesfărâmată. Ce zici tu, s-ar putea?...

— Să vâri un fir de ață într-o cochilie, fără ca s-o sfărâmi? Stai că-ți aduc răspunsul...

Şi regele Cocalos, bietul, nu prea deştept, a lunecat în cursa dibace a lui Minos. A fugit la Dedal şi l-a-ntrebat pe el.

— E lucru foarte simplu, a glăsuit Dedal, ce-avea răspuns la toate. Legi firul de mătase cu grijă de-o furnică. Îi dai după aceea drumul furnicii-n scoică. Ea intră să s-ascundă. Târăşte cu ea firul. Scoica rămîne-ntreagă. E simplu, precum vezi...

— Am şi dezlegat taina, a glăsuit Cocalos către vicleanul Minos ce sta şi-l aştepta în sala tronului. Facem aşa şi-aşa... Şi-a spus ce-l învățase înțeleptul Dedal.

— Ai dezlegat tu asta?

— Desigur. Se-nțelege...

— Nu. Nu-i adevărat, a rostit iară Minos, privind cu-amenințare. Numai un singur om putea să născocească un astfel de răspuns. Se numeşte Dedal. Se află-aici, la tine. De nu mi-l dai, Cocalos, eu poruncesc oştirii să-ți ardă-ntreg oraşul...

La astfel de cuvinte şi regele Cocalos s-a-nduplecat, fireşte. Atâta l-a rugat pe feciorul lui Zeus: să mai rămână-o seară acolo, în palat, şi să se odihnească. Să stea cu el la masă şi să se veselească după atâta cale.

Înainte de masă, regele l-a poftit să se şi îmbăieze. Dar bătrânul Dedal, care aflase totul, s-a şi grăbit spre beciuri. A oprit repede apa care curgea către sala de baie, cea mare, pentru oaspeți. Şi-a-ncălzit în cazan, în loc de apă, smoală.

Când a intrat în baie prearăul rege Minos, a început să curgă, în loc de apă caldă, o smoală clocotită care l-a-năbuşit şi l-a fiert ca pe-un rac.

Aşa a scăpat lumea de regele din Creta[8]. Dar după moartea sa, Zeus l-a coborât în ținutul lui Hades. Acolo l-a făcut, ca şi pe Radamante, celălalt fiu al Europei şi-un alt fecior al său, ce se numea Eac, mare judecător. Cu toții hotărau destinul celor care, după ce se stingeau, veneau, aduşi de Hermes, la Hades, în Infern.

Note:

1. Ştim că numele continentului nostru s-a dat – după legendă – de la acela al frumoasei prințese feniciene răpită de Zeus sub chip de taur şi dusă în Creta.

2. În cântecele „Odiseei" *, istețul Ulise, în haine preschimbate, întors în patrie, după călătorii îndelungate, grăieşte astfel Penelopei:

„… I-o țară
Ce-i zice Creta, mândră, roditoare,
Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
Şi oamenii foiesc în ea puzderii.
Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de-oraşe
Cu fel de fel de limbi: ahei, şi mândri
Eteocreți, cidonieni alături
De dorieni războinici şi de oameni
Dumnezeieşti, pelasgi. Între oraşe
E unul mare, Cnosos, unde Minos
Fu împărat la nouă ani şi cel mai
Apropiat de Joe… "

3. Este vorba de taurul care, turbând mai târziu din porunca lui Poseidon, pustia toată Creta. Cunoaştem din legendele anterioare că taurul a fost îmblânzit de Heracle şi adus la Micena, dar aici lăsat liber de Euristeu, care se temea să nu facă stricăciuni. Mai târziu, celălalt erou, Tezeu, l-a prins pe câmpul Maraton şi l-a răpus.

4. Am amintit despre acest Minotaur, ca şi despre Dedal şi Ariadna, încă din legenda anterioară despre Tezeu.

5. Labirintul construit de Dedal era considerat una dintre cele şapte minuni ale lumii.

6. Legenda aceasta antică are, fără îndoială, multă legătură şi cu legenda românească despre „Meşterul Manole". Locul unde legenda spune că ar fi căzut în acea zi Icar este Marea Icariană, lângă insulele Samos. Se povestea că mai târziu i s-ar fi găsit trupul şi ar fi fost înmormântat chiar în insula Samos. În artă, legenda lui Icar a fost des ilustrată. A fost cântată mai ales de Ovidiu.

7. Icar pare a fi simbolul dorinței omului de a se depăşi pe sine, de a se ridica, în zborul său spre libertate, cât mai sus. Iar prăbuşirea sa se datoreşte, pe de o parte lipsei sale de experiență în îndepărtatul trecut istoric, pe de alta acelor forțe dominatoare, care doresc să împiedice progresul, urcuşul omului spre cele mai înalte culmi.

Într-un splendid basorelief din secolul al doilea înaintea erei noastre, şi pe un vas pictat de un artist cretan, îl vedem pe Dedal făurind aripi pentru el şi Icar. Drama căderii lui Icar o găsim înfățişată în picturi murale nespus de expresive, aflate sub lava

* „Odiseea" , în româneşte de G.Murnu , E.S.P.L.A , 1956

din Pompei. Iar în plastica modernă se află o operă celebră a sculptorului francez Rodin.

8. În Creta se mai află şi astăzi multe urme ce amintesc de legendarul Minos. Aşa este palatul descoperit la Cnosos, zugrăvit în zeci de culori. Nu ştim dacă povestea despre labirint, desigur mult transformată de-a lungul veacurilor, nu se referă chiar la acest palat. Mai sunt şi alte ruine, la Festos, la Hagia-Triada şi-n alte părți. Se mai găseşte şi un jilț regal, despre care s-a spus că e tronul lui Minos. Mai sunt şi multe vase în culori minunate. Taurul se pare că era un simbol al soarelui pe vremuri – cum e la egipteni taurul care poartă un astru între coarne. Oamenii din Creta îşi puneau la sărbători şi jocuri, pe frunte, câte o mască, întruchipând un taur, să aibă înfățişarea soarelui adorat. Aşa se găseşte o statuetă arhaică de bronz – un amulet probabil – ce se află acum în muzeul din Luvru, înfățişând o ființă cu trup omenesc, dar cu cap de animal. Când s-a distrus regatul străvechilor cretani, s-au găsit multe statuete şi vase dintr-acestea, care prezintă oameni cu capete de taur. Probabil că astfel s-a creat legenda despre un mare taur din regatul lui Minos – adică un Minotaur – care s-ar fi născut sub nişte blesteme divine, în palatul din Cnosos – legendă care a fost apoi înflorită în cântecele aezilor.

CASTOR ŞI POLUX

În ţara mândră a Laconiei, pe valea râului Eurot, trăia cândva regele Tindar. Soţia lui se numea Leda[1].

Pe ţărmurile râului Eurot creşteau mirţi înfloriţi şi sălcii cu ramuri lungi, plecate peste ape. Dar, mai cu seamă, vieţuiau în cârduri lebede graţioase, albe. Mai albe uneori decât Taigetul, muntele care se-nălţa în zare şi-avea pe fruntea lui semeaţă, în timpul iernii, cununi de gheaţă orbitoare. La miazănoapte de Eurot, puternică, nebiruită, era cetatea ce se numea Lacedemonia sau Sparta.

... Şi, dacă Tindar era vrednic, aezii nu ştiau să spună... Nu cunoşteau nici ei prea multe... În schimb, ştiau că acest rege-o dispreţuia pe Afrodita. Nu-i aprindea focuri în templu... Nu-i aducea pe altar jertfe... Şi, supărată, Afrodita a hotărât să-l pedepsească pe Tindar, regele din Sparta. Cum? Aţâţându-l pe însuşi Zeus la dragoste nelegiuită faţă de soaţa regelui, frumoasa Leda.

ZEUS SE PREFACE ÎN LEBĂDĂ

Iar Zeus s-a prefăcut, cântau aezii, în lebădă cu pene albe – o lebădă strălucitoare, cu ciocul roşu ca mărgeanul şi ochii scânteind ca jarul – şi a chemat-o pe Afrodita:

— Tu ai să iei înfăţişarea de vultur care urmăreşte... o biată lebădă prin

aer… Şi lebăda am să fiu eu!… a râs cu hohot olimpianul. Să mă goneşti în aşa chip, încât s-ajung pe lângă Leda, la ceasul când se scaldă-n râu.

— Am înțeles, slăvite Zeus, i-a dat răspunsul Afrodita.

Şi s-a schimbat pe loc în vultur, cu ciocul umezit de sânge, ce-a început să-l izgonească pe Zeus, lebăda măiastră.

Gonindu-l prin văzduh, zeița, care se preschimbase-n vultur, a-ndreptat lebăda, pe Zeus, chiar înspre râul unde venea, seară de seară, regina Spartei să se scalde.

Era către amurg, când râul pare tot poleit cu aur, când prin frunzişul din platani îşi cântă vântul melodia, iar pe Taiget răsare luna cu fermecata ei făclie. Regina, ca întotdeauna, venise singură la râu. Zvârlindu-şi vălul sub un mirt, se afundase-n apa rece.

Deodată vede prin văzduhuri venind o lebădă spre ea. În urma lebedei, un vultur zbura cu aripile-ntinse. Lebăda se părea că-i cere soției regelui s-o scape de vulturul urmăritor.

Leda – uimită de albeața acestei păsări maiestuoase, cu ciocul roşu ca mărgeanul şi ochi de flăcări, ce-i grăiau cu o privire rugătoare – sare din râu. Fuge pe țărm şi-ntinde mâinile spre ea, să-i dăruiască ocrotire.

Pasărea albă se preface că-i este frică şi s-azvârle în brațele reginei Leda, în timp ce vulturul se-ntoarce în slăvile îndepărtate şi-şi ia din nou înfățişarea obişnuită de zeiță.

Soția regelui spartan mângâia lebăda cu gândul că va să-i potolească spaima. Iar Zeus, bucurându-se că se găsea la sânul ei, o-mbrățişează pe regină.

Şi Leda a adus pe lume în timpul cuvenit – ca păsările – două ouă. Dintr-un ou s-au ivit atuncea Polux şi sora lui Elena – de-o frumusețe fără seamăn; iar, din cellalt, s-au ivit Castor şi o copilă, Clitemnestra.

Polux şi sora lui, Elena, erau odraslele lui Zeus. Iar Castor şi cu Clitemnestra lui Tindar îi erau copii[2].

ELIBERAREA ELENEI DIN TROIA

În acest fel au văzut lumea cei doi băieți: Castor şi Polux. Şi ei s-au luat îndată-n brațe, şi-au început să gângurească şi să se joace împreună.

Zeus ar fi vroit – se pare – să-şi ia pe fiul său, pe Polux, şi să şi-l crească după voie. Gândea să-l facă un erou, poate asemeni lui Heracle. Însă, văzându-i pe băieți jucându-se doar împreună, s-a răzgândit să-i mai despartă. A poruncit zeului Hermes să-i ia pe unul şi pe celălalt, să-i ducă înspre miazănoapte, într-un ținut îndepărtat[3]. Aici, sub aspră priveghere,

Hermes i-a învățat să lupte cu iscusință, fără teamă.

Aezii povesteau că Polux lupta neîntrecut cu pumnii şi arunca greutăți, departe, cât nici nu se vedea cu ochii. Castor, în schimb, fugea mai bine şi călărea ca o nălucă; iar carul lui zbura pe țărmuri, ca rândunica în văzduhuri.

Au mai deprins şi meşteşugul de-a naviga pe mări, cu plute şi în corăbii înzestrate cu pânze şi cu vâsle bune.

Ba, după cum se povesteşte, cutreierau în vremurile-acelea nişte pirați pe marea largă, ardeau oraşele pe țărmuri, jefuiau pe negutători şi-i ucideau fără crutare. Nu mai puteau pluti corăbii. Şi-atunci, cei doi flăcăi şi-au spus că-i datoria lor să plece şi să-i răpună pe tâlhari, să scape oamenii de rele, de moarte, jafuri, de urgii.

Însoțiți doar de câțiva prieteni, s-au îmbarcat pe o triremă şi s-au luptat cu toți tâlharii – pirații, care bântuiau apele din arhipelag. I-au nimicit până la unul.

Crescuseră acum feciorii destul de mari, ca să se-ntoarcă la vatra părintească-n Sparta. Aveau cam treisprezece ani. Mai ales că se zvonise despre Elena, una din cele două fete, c-a fost furată de Tezeu.

Fata era de-o gingăşie cum încă nu se mai văzuse. De pe atunci se auzise în lumea-ntreagă despre ea. Iar Tezeu, regele Atenei, venise şi răpise fata, pe când dansa la o serbare; apoi o luase de nevastă[4].

Fără a sta în cumpănă, voinicii-ncalecă pe cai, urmați de oştile spartane, şi se pornesc către Atena, ca să dea lupta cu Tezeu şi să-şi elibereze sora.

Din fericire pentru ei, Tezeu, de cum făcuse nunta, plecase în Infern, la Hades.

Vroia s-ajute pe un prieten, care domnea peste lapiți, să şi-o răpească din Infern pe blânda Cora-Persefona.

În timp ce el era-n Infern, intră şi frații, dioscurii, cu oastea lor în Atica. Zdrobesc armata ateniană. Cuceresc sate şi oraşe şi-Atena cea cu temple multe. Dar cruță, plini de-nțelepciune, grădinile lui Academos[5], unde se adunau adesea, să stea de vorbă, filozofii.

Cătând după aceea bine, Castor şi Polux izbutesc să afle locul unde sta închisă sora lor, Elena, păzită de prințesa Etra, mama eroului Tezeu.

Când o găsesc – ce bucurie!... Nici nu o cunoşteau destul, cu toate că le era soră; căci ei crescuseră departe, în Macedonia muntoasă, pe când Elena rămăsese lângă părinții săi, în Sparta.

Se-ntorc deci toți, cu voie bună, ducând cu ei, ca sclavă Spartei, pe Etra, mama lui Tezeu.

La-ntoarcere au fost primiți cu ospețe şi veselie şi sărbători strălucitoare... Au petrecut ce-au petrecut şi s-a curmat de la o vreme şi bucuria revederii. Cine e vrednic n-o să şadă mereu la dănțuri şi la mese... E însetat să săvârşească fapte de glorie şi cinste!...

SPRE ALTE ISPRĂVI

Tocmai se pregătea-n Elada – la Calidon, într-o regiune rău pustiită de-un mistreț, o vânătoare renumită. Vitejii se porneau acolo. Unii-şi aveau drumul prin Sparta şi povesteau despre mistreț şi lupta ce se pregătea. Şi auzind, Castor şi Polux n-au stat pe gânduri nici o clipă. S-au gătit repede de drum şi, însoțindu-i pe ceilalți, au luat parte la vânătoare.

Pe urmă frații dioscuri au plecat cu argonauții, să dobândească, din Colhida, lâna berbecului de aur, şi-au săvârşit isprăvi de seamă ce i-au făcut nepieritori[6]. Corabia, numită Argo, plutea pe mări de multă vreme, purtată de un vânt prielnic. Era pe lângă Tracia. Deodată s-a stârnit furtuna, cu trăsnete-nfricoşătoare. Marea, cu colții ei de spumă, părea o fiară îndârjită, care urla plină de ură şi era gata să-i înghită. Gropi mari de apă se căscau. Corabia cădea în ele, cu trosnituri de lemnărie, şi iarăşi valul o sălta până la bolta înnegrită, ce atârna deasupra mării, sau o izbea de stânci cumplite... Nu mai era nici o nădejde. Zadarnic se trudeau eroii, Iason, Heracle şi mulți alții, să țină vâslele în mâini, în timp ce frații dioscuri vroiau să sprijine catargul, ce se frânsese între stânci... Zadarnic încerca să cânte Orfeu[7] din lira lui divină, gândind să îmblânzească zeii... Furtuna se dezlănțuia tot mai avană şi mai cruntă...

Şi-atunci, precum cântau aezii, Castor şi Polux au chemat pe Zeus, stăpânul din cer:

— Tu, cel ce ne-ai răpit de-acasă şi l-ai trimis pe zeul Hermes să ne învețe meşteşugul cel viforos al armelor şi navigația pe mări, de ce opreşti acuma drumul corăbiei, care ne poartă spre țara unde se găseşte lâna de aur mult dorită?... De ce, o tată – ne răspunde?...

Dacă ar fi să dăm crezare poemelor din alte vremi, Zeus, care vroia să fie vestit şi prin feciorii săi, ar fi răspuns atunci c-un tunet, şi două flăcări aurite au lunecat peste catarg. S-au prefăcut în două stele, ce-au luminat pe dioscuri. Furtuna a-ncetat pe dată.

Cu toții s-au mirat nespus de o asemenea minune şi, de atuncea, corăbierii, de câte ori erau furtuni, rugau pe zei şi dioscuri să le dea sprijin, să-i salveze. Pe dată înceta furtuna şi se zăreau aceleaşi flăcări, ce parcă lunecau din cer[8].

Tot în acea călătorie Castor şi Polux s-au luptat cu doi uriaşi. Unul, feciorul lui Poseidon, un rege neospitalier, pe care îl chema Amicos. Altul, un monstru de la Creta, cu piept de foc şi de aramă, ce purta numele de Talos. Aceşti uriaşi nu-i ospețeau pe-aceia ce-şi căutau, pe țărmuri, un

adăpost şi-un pic de hrană. Îi ucideau pe corăbieri şi scufundau vasele-n apă. De-aceea fraţii dioscuri i-au nimicit, făcând dreptate.

În sfârşit, dup-atâtea lupte, Castor şi Polux s-au întors la casa părintească-n Sparta. Mama lor, Leda, tatăl Tindar şi Clitemnestra şi Elena i-au primit plini de bucurie. Iară regina le-a grăit, îmbrăţişându-i cu mândrie:

— Bine că v-aţi întors acasă. Regele-a cam îmbătrânit şi n-avem sprijin la nevoie... Să vă-nsuraţi, feciorii mei, să împărţiţi pământul între voi. Să-l stăpâniţi cu braţ vânjos...

Fraţii au râs:

— Prea bine, mamă... Ne vom căuta nişte soţii... şi vom avea un trai tihnit...

CEARTA CU FII LUI AFAREU

Părea că totul se aşterne senin, frumos, în viaţa lor. Numai că, în puţină vreme, s-a întâmplat ca dioscurii să se certe cu nişte veri. Verii erau Linceu şi Idas, odraslele lui Afareu – care era cu Tindar frate.

Unii pretind că toată cearta s-ar fi pornit pentru că verii i-ar fi-nşelat pe dioscuri cu nişte boi dintr-o cireada adusă din Arcadia. Şi ei nu-ngăduiau pe nimeni ca să-i înşele cu ceva... Dar alţii spun că pricina ar fi iscat-o, de fapt, Eros. C-ar fi trăit atunci, pe lume, două fecioare-ncântătoare, fiicele regelui Leucip. Una Hilera; alta Feba. Iar micul Eros, într-o zi, vrând să se joace, a pus în arc patru săgeţi muiate-n fiere şi le-a dat drumul în văzduh. Săgeţile i-au nimerit pe toţi flăcăii, drept în piept. Tuspatru veri au îndrăgit acele fete-ncântătoare pe care le avea Leucip.

Ca să n-apuce însă verii, Linceu şi Idas, să le ceară pe fetele lui Leucip, flăcăii Ledei s-au gândit că trebuie să le răpească.

Pe cai sălbatici, dioscurii au năvălit ca o furtună, le-au smuls pe cele două fete dintr-o grădină unde ele culegeau flori. În acest timp, şiretul Eros ţinea frâiele cailor. Pe câmp ardea soarele viu şi, totuşi, în înalt, erau şi nişte nori, care vesteau primejdia ce s-apropia... [9]

Se povesteşte că Linceu era-nzestrat cu o privire ce străbătea până departe, prin case, prin păduri, prin munţi. Iar Idas, frate cu Linceu, avea o-asemenea putere că nici un muritor din lume n-ar fi-ndrăznit să se măsoare, cumva, cu el, în luptă dreaptă. El se luptase şi cu zeul Febus-Apolo, pentru-o fată, şi-l biruise la sfârşit.

... Şi dioscurii au pornit cu caii în galop, ducând, la piepturile lor bărbate, pe fetele ce le-ndrăgeau. Linceu, ce străjuia Taigetul, muntele

lacedemonian, cu ochiul său pătrunzător, i-a şi văzut pe cei doi frați gonind cu fetele în brațe. El l-a chemat grabnic pe Idas şi-au pornit după dioscuri.

POLUX ÎŞI ÎMPARTE NEMURIREA CU FRATELE SĂU CASTOR

Lupta a fost îngrozitoare.

Tăind prin muntele Taigetul, Linceu şi Idas se ivesc, călări, în fața gemenilor. Ochii lor sunt înflăcărați.

— Dați-ne fetele! le strigă Linceu, cu glas întărâtat.

— Vin de le ia! răspunde Castor.

— Atunci să ne-ncercăm puterea, şi care-o fi învingător să aibă parte de soții. Ceilalți să piară! Vă-nvoiți?

— Ne învoim, de bună seamă, răspund în hohot gemenii. Curând o să muşcați pământul. Luptăm cu rândul câte doi...

Cei dintii se ciocnesc, cu furie, Castor cu vărul său Linceu.

Cu sulițe scânteietoare, ei se reped unul spre cellalt, în timp ce fetele-i privesc înmărmurite, fără glas. Dar sulițele se sfărâmă în scuturile de aramă şi în armurile de fier.

Duşmanii se opresc o clipă, cătându-se adânc în ochi.

Păreau că-s stane, nu flăcăi. Numai panaşele, pe coifuri, se clătinau, sub adierea vântului dinspre miazăziuă.

Şi, dintr-o dată, amândoi, cuprind şi săbiile-n mâini.

Şi – iată-i!... se avântă iarăşi ca doi vultani înfometați...

Lupta durează ceasuri multe, până ce Castor, mai dibaci, împunge pe Linceu în pqntec; şi-acesta cade, sfârşit, jos...

Idas atuncea se repede, vrea să-l răzbune pe Linceu. Înşfacă iute o coloană de marmură, de pe mormântul tatălui lor, abia-n-gropat, şi o azvârle cu putere în pieptul agerului Castor.

Castor nu stă nici el degeaba şi îl ținteşte cu-o săgeată pe Idas cel voinic, în coaste.

Polux sare atunci degrabă să-şi sprijine iubitul frate, pe Castor cel lovit de moarte şi să-l doboare pe Linceu. Dar Zeus curmă bătălia şi, cu un fulger din văzduh, arde pe Idas şi Linceu, şi îi preface în cenuşă, pe groapa fără de coloană, a tatălui lor, Afareu.

Castor se stinge-acum pe-ncetul. Pieptul lui e aproape rece. Ochii sticloşi privesc spre cer. Şopteşte-ncet:

— Nu-mi pare rău că părăsesc acest pământ. Dar inima mi-e-ndurerată că mă despart de tine, Polux...

Şi Polux cade în genunchi. Sărută fața-ngălbenită, şi disperat strigă spre Zeus:

— Tată, tu ştii că fără Castor viața mea n-are nici un rost... Şi nu-i nimic mai sfânt, mai nobil, decât o dragoste de frate, care ți-e în acelaşi timp prietenul cel mai devotat... Dă-i, tată, deci lui Castor viață sau – de nu vrei – încuviințează să plec alăturea de el spre negrele genuni, la Hades...

Auzind vorbele acestea, din Olimp, Zeus i-a răspuns:

— Tu eşti nemuritor, o, Polux, şi ai dreptul să viețuieşti cu frații tăi: Atena, Hermes, Apolo, Artemis şi ceilalți, fără să-mbătrâneşti vreodată, sus, în Olimpul luminos... Dar Castor e fiul lui Tindar şi-i muritor ca tatăl său. Vrei să-ți pierzi oare nemurirea, ca să trăiască din nou Castor, un sărman fiu de pământean?

— Deşi n-avem acelaşi tată, frăția care ne-a legat îmi e mai dragă decât slava ce aş avea-o în Olimp, a răspuns Polux către Zeus. Vreau să trăim, deci, împreună, sau să murim alăturea. Ori amândoi nemuritori, ori împreună în Infern...

Mişcat de-asemenea credință, de prietenia ce-i lega pe dioscuri unul de altul, Zeus a dat poruncă morții să-şi strângă aripile negre, ce le lăsase peste Castor. Şi dioscurii să rămână, ca şi-nainte, laolaltă. Însă, din an, o jumătate să şi-o petreacă în Olimp. Iară cealaltă jumătate să se coboare în Infern.

Cum a sunat porunca asta, Castor s-a ridicat din morți. Şi-ncălecând pe cai cu aripi, cei doi frați gemeni s-au urcat până-n palatele cereşti. Aici ei au căpătat dreptul să ocrotească totdeauna neprețuita prietenie între popoare şi-ntre oameni[10]. Iar, mai târziu, ca să-i scutească să se coboare şi-n Infern, Zeus i-a preschimbat în aştri[11].

Cinstind pe Castor şi pe Polux, adică însăşi prietenia, elinii le-au clădit altare şi temple mari, împodobite cu marmure, în care ei sunt dăltuiți ca doi flăcăi cu trupuri goale, având în mâini sulițe lungi, iară pe cap coifuri rotunde[12]. Adeseori ei sunt călări, pe cai ca spuma, nepătați. Iară pe creştetele lor, întotdeauna-i câte-o stea[13].

Note:

1. Primul rege al Laconiei a fost, în legendă, Lelex. Urmaşul lui, Eurot, a dat numele râului ce uda Laconia. Copila lui Eurot ar fi fost Sparta. Ea a dat numele oraşului cel mai important din Laconia. Sparta s-a căsătorit cu Lacedemon, fiul lui Zeus şi al nimfei Taigeta. Sparta se mai cheamă şi Lacedemonia. Iar muntelui învecinat i se mai spunea Taigetul. La rândul ei, Sparta ar fi născut pe Amicle – întemeietorul celuilalt oraş

important al Laconiei: Ameiceleea – şi care era strămoşul direct al lui Tindar, soțul reginei Leda, mama celor doi eroi: Castor şi Polux. Regii Spartei se mândreau mult cu această genealogie şi mai ales cu faptul că aveau strămoşi pe cei doi vestiți eroi gemeni.

2. Legenda despre Leda şi lebăda, în care Zeus se transformase, ca s-o înşele pe soața regelui din Sparta, a fost sculptată şi pictată de artişti în nenumărate rânduri. Se găseşte astfel la Roma o splendidă marmură, sculptată de un artist antic, al cărui nume nu-l cunoaştem. O altă statuie de seamă mai este la Veneția, în muzeul San-Marco. Iar în pictură e faimoasa pânză lucrată de Corregio, aflată la Berlin.

Tot la Roma, se mai găseşte şi o copie după tabloul lui Leonardo da Vinci: pe malul râului Eurot, sub mirții înfloriți, se află Leda cu lebăda alături. În depărtare, pe un deal înalt, se înalță zidurile Spartei. Scena se petrece în amurg. Pe o pajişte smălțuită de flori se văd cele două ouă, din care tocmai se ivesc perechile de copilaşi – asemeni unor puişori. Toți cată spre mama lor care-i priveşte înduioşată, zâmbind discret şi parcă trist. Penelul marelui Leonardo da Vinci a ilustrat cu meşteşug sensul străvechilor credințe ale elinilor. Ei se întrebau de ce vin oare, uneori, pe lume, în loc de un copil, doi sau mai mulți? Ce poate să însemne acest lucru? Şi, pentru că ştiința medicinei era încă la începuturi, ei îşi explicau această taină numai printr-o intervenție divină. Considerau că dintre gemeni unul este poate copil de zeu. (Se ştie foarte bine că şi Heracle, care era feciorul lui Zeus, avea un frate geamăn, feciorul regelui Amfitrion.)

3. Se spune că în copilărie cei doi eroi ar fi trăit o vreme pe tărâmurile Macedoniei, în partea de miazănoapte a Greciei. Ei sunt cunoscuți în povestiri şi poeme, nu numai ca fii ai lui Tindar, soțul legiuit al Ledei – tin-darizi, – ci şi ca dioscuri – feciori ai lui Zeus (dios).

4. S-a arătat într-o legendă anterioară cum Tezeu, însoțit de Piritou, regele tesalian, o răpit-o pe frumoasa Elena, în vârstă numai de 13 ani, din templul zeiței Artemis. Poeții spuneau că la această dată Tezeu era în vârstă de cincizeci de ani. Mai târziu, frumoasa Elena se va mărita cu regele Menelau şi din pricina ei se va isca războiul troian.

5. În grădinile învățatului Academos a întemeiat filozoful Platon celebra lui Academie. De aici vine numele cunoscut până astăzi, dat celei mai înalte instituții de ştiință şi cultură.

6. Despre Iason se va povesti în legenda călătoriilor pe corabia Argo, către îndepărtatul ținut al regelui Eete, fiul soarelui.

7. Despre Orfeu se va povesti în legenda „Orfeu şi Euridice”.

8. Când se sfârşesc furtunile, pe mare se văd adesea nişte fâşii luminoase în jurul catargului, partea cea mai înaltă a corăbiei. Acestea sunt – cum se înțelege – numai ultimele descărcări electrice. Navigatorii din vechime nu puteau înțelege acest fenomen, ştiința nu descoperise încă electricitatea, şi ei şi-l explicau născocind legenda despre Castor şi Polux, care l-au rugat pe Zeus în timpul unei furtuni să-i ajute.

9. Răpirea celor două fete este zugrăvită pe unele vase. Scena este sculptată de un meşter necunoscut pe un sarcofag ce se găseşte la Florența. Frumoasă este însă şi opera creată pe această temă de marele pictor Rubens, aflată în galeriile de artă din Munchen. Se văd dioscurii răpind fetele, în timp ce micul zeu Eros ține frâul calului, pe care se vor urca. Soarele arde pe câmpie şi, totuşi, în înalt, se văd norii prevestitori de rele.

10. Tot atunci Poseidon le-a dăruit şi el dioscurilor dreptul de a comanda vânturilor şi valurilor mării, de a ocroti pe navigatori în timpul furtunilor şi a-i putea scăpa de moarte.

11. Este vorba de constelația cunoscută sub numele de „Gemenii”, care apare pe boltă în luna mai.

12. Coifurile lor rotunde evocă ouăle din care se născuseră cei doi flăcăi.

13. Cultul dioscurilor s-a răspândit în toate coloniile greceşti, şi în Sicilia şi la Roma. În imperiul roman împricinații trebuiau chiar să-şi facă jurământul în tribunale pe Castor şi Polux. Bărbații jurau pe Polux, iar femeile pe Castor.

În Sicilia, elinii au clădit un faimos templu, în localitatea Agrigente, închinat dioscurilor. (Templul a fost mai târziu refăcut de romani.) În acest templu, în fiecare an, în anotimpul parfumat când înfloresc migdalii, se organizau nişte sărbători strălucitoare. Veneau atunci solii de cântăreți,

dansatori şi poeți, ca să-şi arate măiestria sub semnul dragii prietenii. Oamenii au râvnit mereu înțelegerea şi pacea, şi aici, în templul lui Castor şi Polux, au răsunat cândva şi nişte versuri ca acestea, rostite de Bakchilyde, poetul grec din sec. al V-lea î. e. n., intitulate: „Lauda păcii” [*]:

Mărețe lucruri naşte pacea: flori,
belşug de artă gureşă şi dulce.
În flacără de aur pe altare
de murmură s-aprinde pentru zei
carnea cornutelor şi-a mieilor
lânoşi. Junețea cugetă la lupte
pe moale țărnă în arenă şi
visează doar la fluier şi la hore.
Pe chinga scutului îşi țese pânza
păianjenul. Iar lancea ascuțită
şi spada cu tăişuri, două, sunt
amarnic măcinate de rugină.
A amuțit trompeta de aramă.
Nimic din gene nu alungă somnul
chemat să-mprospăteze inima.
Serbări senine înfloresc pe uliți,
şi arde cântecul slăvind frumusețea.

Tradiția aceasta, iubită de mulțimi, se mai păstrează. Cu ani în urmă, la Agrigente, ansamblul românesc a dobândit premiul cel mare al păcii şi al prieteniei, prin danț şi cântec popular, şi a luat medalia de aur, pe care e înfățişat templul lui Castor şi al lui Polux.

---

[*] În trad. lui Lucian Blaga , din volumul „ *Lirica Universală* ” , E.S.P.L.A , 1959

BELEROFON

Dacă în Creta, Argos sau Sparta sau Atena au fost eroi vestiți, nu mai puțin Corintul[1] avea vitejii săi.

În orașul Corint, așezat pe un istm și-adăpostit de-un munte, înalt, prăpăstios[2], văzu lumina zilei fiul regelui Glauc[3], pe nume Hiponou. Tatăl lui Hiponou[4], trufașul rege Glauc, era bogat in cai. Hergheliile lui cutreierau tot istmul. Iar caii și-i hrănea cu ființe omenești, ca să-i facă mai iuți[5]. La fel ca și Tezeu, voinicul Hiponou era de-o frumusețe care-i uimea pe toți. Poeții spun că el se-asemăna c-un zeu, atât la înfățișare, cât și la grai și port. Numai că nenorocul nu-ți cată frumusețea când e să te lovească. Deci, împlinind băiatul cam cincisprezece ani, se zice c-a avut o ceartă cu un tânăr, ce se chema Beler. Și cum era din fire cam aprig la mânie, s-au încleștat în luptă și s-au izbit cu pumnii. Tânărul corintian s-a prăbușit în țărână cu tâmpla sfărâmată. A rămas nemișcat și fără de suflare.

Dornic să-și spele crima, făcută fără voie, tânărul fiu de rege a trebuit să-și schimbe numele ce-l purta, cu al victimei sale – cum suna datina. Și, astfel, Hiponou, tânărul din Corint, a fost supranumit, de-atunci, Belerofon.

Pentru purificare, el a pornit departe, spre țara Argolidei, în orașul Tirint, cârmuit pe-acel timp de-un rege numit Pret, prieten cu tatăl său. Aici Belerofon a-ndeplinit ritualul sfânt, de purificare, în sanctuarul lui Zeus. S-a spălat cu uleiuri. Preoții au danțat în jurul lui cu suliți și scuturi de aramă. Apoi, cu pompă mare, au pus pe el veșminte din lână de oi albe și l-au stropit cu vin și apă, deopotrivă.

Sfârșindu-se ritualul, frumosul fiu de rege s-a pregătit să plece înapoi spre Corint. A luat cu el merinde în sacii largi de piele și apă în burdufuri.

S-a-nveşmîntat cu-o haină scurtă şi cenuşie, cum se cerea la drum; şi-a vrut să-şi ia adio de la regele țării şi de la soața sa, ce se chema Anteea.

Corabia, în care urma să plece el, se legăna la țărm. Vântul sufla prielnic. Sclavii stăteau plecați pe ramele de lemn. Şi alții aşteptau doar semnul să întindă pânzele cele albe, cu frânghii, pe catarg.

Anteea nu-l văzuse până atunci pe tânăr. Ritualul, după datini, cerea unei femei de rang înalt şi nobil să stea cât mai departe de cel ce ispăşea, până-n ceasul plecării.

ANTEEA ÎL ÎNVINUIEŞTE PE NEDREPT

Acum, cătând Anteea la fiul lui Glauc, se simte străbătută de un fior ciudat. El este drept şi-nalt ca bradul din pădure. Şi umerii săi largi şi mijlocul subțire îi dau o-nfățişare de statuă cioplită de-un artist iscusit. Iar fruntea sa e lată şi sub ea strălucesc doi ochi, ca două stele, ce-i țintesc inima… Şi inima reginei se zbate tare, tare, precum e păsărica închisă-n colivie, ce-şi caută libertatea şi îşi izbeşte fruntea de gratiile tari.

Ea nu putea să ştie că n-avea nici o vină, fiindcă îl îndrăgise pe fiul lui Glauc, în clipa despărțirii. Eros, prea crudul Eros, îl duşmănea de moarte pe prințul din Corint, pentru că-l întrecea cu mult în frumusețe şi, plin de gelozie, vroia să se răzbune. Şi încordându-şi arcul, Eros, zeul iubirii, trăsese o săgeată cu vârf înveninat în inima reginei. Ea îşi uitase soțul – ca altă dată Fedra, nevasta lui Tezeu – şi se înflăcărase pentru Belerofon.

Prin vorbele viclene pe care le rostise, Anteea izbutise să-l silească pe tânăr ca să mai întârzie la dânşii, în Tirint, şi să le fie oaspe în palatul regal. Belerofon, cu toate că era pregătit să urce pe triremă, n-a putut sta-mpotriva preacaldei rugăminți, şi i-a făgăduit să-ntârzie trei zile în oraşul lui Pre. Dar, la lăsatul serii, regina a venit lângă Belerofon, în timp ce tot palatul clocotea la ospăț.

— Tare-s nefericită lângă soțul meu Pret, i-a glăsuit regina, cu lacrimi în priviri. Tu-mi eşti mai drag ca viața. Astăzi, când te-am văzut, am înțeles că eşti acel pe care biata de mine-l aşteptam… pe care l-am visat, în mintea mea de fată, când nu eram regină.

Şi-Anteea – înnebunită de dragostea pe care i-o insuflase Eros – l-a conjurat pe tânăr să-l ucidă pe Pret, să-i ia în stăpânire oraşul lui şi tronul. Şi amândoi, pe urmă, să facă nunta-n voie…

Însă Belerofon, care era un tânăr cinstit şi curajos, s-a mâniat nespus ascultând îmbierea reginei din Tirint. Smulgându-se cu sila din brațele ei albe, el i-a rostit aşa:

— Deşi nu-i încă ziuă, mă duc să-mi adun sclavii, să mă urc pe triremă şi să părăsesc ţara unde regina însăşi are-un pumnal în mână, vrând să-şi răpună soţul... Legea căsătoriei aici e pângărită şi nu mai stau un ceas. Mi-e scârbă şi urăsc asemenea femei, precum eşti tu, Anteea...

Prinsă atunci de spaima că el o să arate regalului său soţ crima-nfricoşătoare pe care o urzise, Anteea a fugit. S-a dus iute la rege şi a-nceput să ţipe şi să se văicărească, trăgându-se de păr.

Aezii povesteau în versurile lor cum regina Anteea, minţind fără ruşine, l-a învinovăţit pe tânărul lor oaspe că el îi propusese înjositoarea faptă, că el ţesuse planul de a-i răpune viaţa regalei sale gazde.

— Atât sunt de jignită, pare c-a zis Anteea către regele Pret, încât, de nu-i dai moartea acestui oaspete atât de ticălos, nu pot să mai trăiesc. Îmi voi lua zilele, zvârlindu-mă în mare...

Dar Pret, regele ţării, era un om blajin şi nu vroia să calce legile ospeţiei. Ce-i drept, şi-nvinuirea adusă de Anteea era atât de grea, încât trebuia dată osânda cea mai aspră. Dorind să-mpace legea veche-a ospeţiei, cu datoria lui de-a-şi răzbuna soţia, Pret a ales o cale ceva mai ocolită, pentru a-l pedepsi.

A poruncit să vină la el Belerofon şi i-a cerut să plece în ţara Liciei[6], unde domnea Iobate, părintele Anteei – să-i ducă un răvaş.

— Îţi cer acest serviciu, i-a spus regele Pret, şi pentru prieteşugul ce-l am cu tatăl tău şi pentru ospeţia care ţi-am oferit-o, când te-ai purificat de crima săvârşită în ţara ta natală...

La astfel de cuvinte, tânărul corintian nu putea să răspundă decât că se-nvoieşte.

REGELE PRET ÎL TRIMITE LA MOARTE

Atunci regele Pret se apucă să scrie pe-o tăbliţă cerată răvaşul spre Iobate În răvaş îi cerea, prin anumite semne regelui Liciei să-l scurteze de zile pe fiul lui Glauc. Apoi lipi tăbliţei o scândură deasupra şi o pecetlui, să nu-i citească slova, cumva, Belerofon

Acesta luă răvaşul, în care-i era scrisă osânda lui la moarte. Îl ascunse la piept, ca să-l păstreze bine Se urcă pe triremă şi, bucuros de vântul care sufla din nord, pluti spre Licia[7].

Şi, ajungând flăcăul în Licia depărtată, a fost bine primit regele Iobate. Sângele-a nouă tauri a curs îmbelşugat, vreme de nouă zile, cât a durat ospăţul; şi-abia-n a zecea zi Iobate l-a-ntrebat pe fiul lui Glauc să-i spună cine este şi de ce a venit?

— Eu sunt Belerofon, a răsunat răspunsul, şi-ţi aduc un răvaş de la regele Pret, stăpânul din Tirint. Ce scrie înlăuntru nu ştiu, căci n-am citit. Îţi dau însă tăbliţa, şi singur vei afla...

Şi feciorul lui Glauc i-a-ncredinţat tăbliţa pe care-o adusese şi unde era scris să i se curme viaţa.

S-a gândit mult Iobate – ce este de făcut? N-ar fi vroit să calce nici el străbuna lege, care-l oprea să ia zilele unui oaspe. Ca să-l răpună totuşi cum îi cereau şi Pret, şi fiica lui, Anteea, Iobate-a făurit la rândul său un plan. Şi chemându-l pe tânăr, i-a povestit că-n ţară hălăduieşte-n voie monstruoasa Himera, care-i altă fiică a viperei Ehidna şi a gigantului Tifon.

Iar Himera aceasta avea corpul de capră, cu-o coadă de balaur, un grumaz de leoaică şi două capete. Din boturile ei ţâşneau, când răsufla, torente-nvăpăiate de foc mistuitor. Pe unde trecea ea nu ramânea nimica, decât pământul ars, izvoarele secate şi oamenii răpuşi.

— Îţi cer, i-a spus Iobate, în schimbul ospeţiei, dacă eşti un viteaz, cum te arăţi a fi, să te lupţi cu Himera şi să o nimiceşti..

Belerofon, voinicul, putea să spună nu – când monstruoasa fiară secera mii de vieţi şi pustia pământul?

Şi-a primit bucuros să se lupte cu fiara şi să o nimicească, scăpând pe bieţii oameni ai Liciei de groază.

Aşa, Belerofon s-a pregătit de luptă. Ştia că se găseşte în lume calul Pegas, calul înaripat, cu părul alb ca neaua, feciorul lui Poseidon – cel care izvorâse din gâtul retezat al hidoasei Meduze, răpusă de Perseu.

PRINDEREA CALULUI ÎNARIPAT, PEGAS

Calul acesta, Pegas, odraslă olimpiană, zbura fie-n Focida, pe muntele Parnas, în preajma lui Apolo, fie-n Beoţia, pe culmea Helicon, unde era-ngrijit de cele nouă muze, ca un fecior de zeu. Şi, lovind cu copita în stânci, pe Helicon, vijeliosul Pegas făcuse să ţâşnească un izvor: Hipocrene[8]. La izvorul acesta veneau să-şi spele trupul şi să-se-mprospăteze copilele lui Zeus cu voci melodioase, preagingaşele muze, după ce dănţuiau pe verzile coline de-aici, din Helicon. Şi poate tot de-aceea plecau la Hipocrene poeţii din Elada şi, sorbind apa rece de la acest izvor, se socoteau pătrunşi de harul poeziei, al artei inspirate de cele nouă muze.

Atâta doar că Pegas, uneori, mai zbura şi pe Acrocorint, muntele cel înalt de la marginea mării, lângă oraşul unde Belerofon văzuse întâi lumina zilei. Acolo sorbea apă, dintr-un izvor, Pirene.

Aezii povesteau şi cum s-a-ntors eroul în istmul de Corint, ca să-l-afle

pe Pegas, şi-ncălecând pe el să pornească la luptă[9]. Dar oricâtă silință şi-a dat Belerofon, n-a izbutit să prindă calul înaripat. De simțea o mişcare ca fulgul de uşoară, Pegas se ridica, în vuiet de aripe, sus, dincolo de nori, până ce rămânea numai un punct pe boltă.

Trecuse multă vreme de când se tot trudea să-l prindă cu arcanul de gâtul încordat sau să-i apuce-n lațul de sfoară o copită. Însă Belerofon tot nu se da bătut... şi, într-o zi, s-a dus la altarul zeiței Atena, înțeleapta, care era clădit chiar pe Acrocorint. S-a rugat de zeiță să-i vină-ntr-ajutor cu sfaturi cât mai bune. Ba, mai mult, venind noaptea, şi-a aşternut culcuşul alături de altar.

Cam pe la miezul nopții, prin vis i s-a ivit zeița-nțelepciunii, şi ea i-a glăsuit:

— Îți dau un frâu de aur, mândre Belerofon. Cu el vei stăpâni calul înaripat, pe care ți-l doreşti, ca să lupți cu Himera. Dar adu întâi jertfă un taur din cireada părintelui tău Glauc, mărețului Poseidon. Pegas e fiul lui. Şi de se-mpotriveşte zeul cutremurelor, nu poți să stăpâneşti calul înaripat...

Trezindu-se din vise, a cercetat în preajmă. Şi ce să vezi? Pe lespezi, chiar lângă aşternutul unde dormise el, era un frâu de aur, dăruit de Atena.

Sculându-se în pripă, a adus întâi jertfă un taur, lui Poseidon; şi-a-nceput să pândească.

N-a stat prea multă vreme, şi dintre nori, deodată, cu vâjâit de aripi, s-a lăsat la izvor calul aşteptat, Pegas.

Belerofon atunci, sărind din ascunziş mai repede ca vântul, gata! – i-a şi pus frâul. I-a sărit în spinare şi, neînfricoşat, a tras voios de hățuri. Calul s-a repezit îndată către slavă. Zbura atât de iute, că nu vedea flăcăul nimic în fața lui. I se părea că este tot pradă unui vis, căci luneca-n abisuri, parcă fără sfârşit, când Pegas cobora până deasupra mării. Şi iar urca spre ceruri, încât simțea dogoarea soarelui călător că îi mistuie trupul. Dar, până la sfârşit, calul înaripat, simțind că are-n spate un stăpân hotărât, s-a îmblânzit ca mielul[10].

PIEIREA HIMEREI

Pegas i s-a supus, şi, călare pe el, Belerofon s-a-ntors în țara Liciei. Cătând din înălțimi, asemenea lui Zeus, el a văzut Himera, ce străbătea în goană regatul lui Iobate – lăsând în urma ei pământul pârjolit. Belerofon a tras spre monstru o săgeată. Himera a urlat şi a deschis, flămândă, gurile-nflăcărate.

Lupta s-a şi pornit. Belerofon țintea dihania în coaste, în capetele hâde

sau coada ei solzoasă. Dar lupta era grea, căci odrasla lui Tifon era înşelătoare. Părea o dată capră, sărind cu sprinteneală, sau se târa pe jos cu trupul de balaur, şi când nici nu gândeai, răgea asurzitor, la fel ca o leoaică. Iar flăcări izbucneau, în valuri, până-n cer.

Şi poate că Himera l-ar fi răpus pe tânăr până-n cele din urmă. Însă Belerofon avea la cingătoare – învățat de Atena – trei țepuşe de plumb. Văzând el că Himera e tot mai îndârjită, flăcăul i-a azvârlit, în gurile deschise, țepuşele de plumb, şi ele s-au topit sub potopul de foc ce-l respira Himera, Plumbul i s-a prelins adânc în măruntaie, şi odrasla lui Tifon, ce-nspăimântase lumea, a căzut la pământ, împrăştiind în jur duhori otrăvitoare[11].

Dobândind biruința şi scăpându-i pe oameni de spaima monstruoasei odrasle a lui Tifon, voinicul i-a cerut regelui învoirea să plece spre Corint. Dar bătrânul Iobate, urmând acea scrisoare, pe care-o adusese însuşi Belerofon, i-a mai cerut să-ndure încă trei încercări, mult mai primejdioase ca lupta cu Himera.

L-a mai trimis să lupte cu un neam de tâlhari, ce se chemau solimi, din munții Liciei. Ei năvăleau în vale şi prăduiau totul. Dădeau foc la oraşe şi jefuiau prin sate. Luau orice avuție şi hrană şi veşminte şi mai ales copile, pe care le duceau cu ei între prăpăstii. Se desfătau o vreme, apoi le ucideau izbindu-le de stânci.

Belerofon, călare pe Pegas, zburătorul, s-a repezit în munți. A căzut ca un fulger în cuibul de tâlhari, şi, luptând cu-ndrăzneală zile nenumărate, a nimicit cu totul neamul crud de solimi.

Iobate l-a pornit, pe urmă, şi în țara pe care-o stăpâneau vitezele amazoane. Amazoanele-acestea puseseră la cale s-atace Licia şi s-o înece-n sânge. Belerofon, cu calul, le-a ieşit înainte. Mai luptaseră ele cu Heracle, Tezeu; dar vreun duşman zburând pe-un cal înaripat nu mai văzuseră. Săgețile curgeau în râuri din văzduh, trântind pe călărețe îndată la pământ. Astfel, după o luptă crâncenă, le-a înfrânt şi le-a gonit pe toate, zvârlindu-le în mare.

După lupta aceasta, după ce săvârşise atâtea vitejii, primejduindu-şi viața, Iobate a urzit o cursă, trimițând o ceată de războinici: – cei mai vânjoşi din țară – să-l prindă pe erou într-o pădure deasă. Să-l lege în curmeie şi-apoi să-i taie capul. Şi iar Belerofon a fost silit să-nfrunte moartea a patra oară. Dar nu s-a-nspăimântat. Şi cu îndemânare, i-a zdrobit pe vrăjmaşi, lovindu-i cu săgeți care nu-şi greşeau ținta.

Nici unul dintre ei n-a mai rămas în viață.

BELEROFON ÎI CERE SOCOTEALĂ LUI ZEUS

Regele Liciei şi-a dat atuncea seama că a mers prea departe. După credința veche, cine biruia moartea, în luptă, de trei ori, urma a fi scutit de orice bănuială. Era un semn că zeii îl socotesc curat.

Şi regele Iobate a poruncit să vină copila sa mai mică, numită Filonceea, o soră a Anteei, şi i-a grăit aşa:

— Belerofon, de vrei, fă-mi cinstea şi primeşte de soață pe fecioara ce-o vezi în fața ta. Îți dau şi jumătate din toată avuția. Iar țara Liciei o-mpart, la fel, în două... urmând ca, după moarte-mi, să stăpâneşti tu singur Licia cea bogată...

Eroul corintian, după atâtea lupte şi-atâtea încercări, s-a învoit să fie ginere lui Iobate. Mai ales că-i plăcea frumoasa Filonceea. Şi astfel a rămas acolo-n Licia, în ținutul pe care-l scăpase de vrăjmaşi.

Dar auzind Anteea că el a făcut nuntă cu sora sa mai mică, n-a mai putut să-ndure ruşinea şi mâhnirea; şi şi-a vârât pumnalul, cel destinat lui Pret, în inima pe care i-o-nveninase Eros.

Belerofon acum putea să viețuiască în glorie, mărire şi respectat de toți. A cârmuit o vreme-n Licia liniştit.

Însă. prea geloşi, zeii, când omu-i fericit, au coborât asupră-i din nou nenorocirea.

Ares cel zvânturat, în câinoşia lui, i-a doborât feciorul, ce se chema Isandru. Fiica, Laodomia, nespus de mult iubită de părinți şi bunici, a fost la rândul ei înşelată de Zeus. Mai mult, a fost silită să-i nască şi un prunc; iar pentru fapta asta, săvârşită de Zeus, fără voința ei, tot ea să ispăşească. Artemis, mâniată că s-a-nsoțit cu Zeus, a țintit-o cu arcul; şi-a trimis-o-n Infern.

Adânc mâhnit eroul de urgia cerească, a hotărât să urce cu Pegas în Olimp. Să-i ceară socoteală preatrufaşului Zeus – de ce-i obijduieşte mereu pe pământeni?

A-ncălecat pe calul înaripat şi alb, cu sulița în mână, şi-a zburat spre Olimp.

Aezii povesteau că eroul părea mai frumos decât zeii şi mult mai îndrăzneț, pe calul său ca neaua, cu aripile-n vânt. Iar sulița sa lungă, cu vârful de aramă, scânteia prin văzduh.

Se pare că şi Zeus s-a-nspăimântat, văzându-l pe viteaz cum se urcă, îndârjit, spre Olimp. Şi-a poruncit lui Hermes să se schimbe-n tăun cu ciocul ascuțit şi să-l muşte pe Pegas. Hermes a ascultat şi a muşcat cu furie pe fiul lui Poseidon[12]. Iar Pegas, de durere, îndată s-a smucit. A trântit

călărețul cu fruntea spre pământ, şi a zburat el singur spre sălaşul ceresc.

Belerofon, din slavă, a venit rostogol. A căzut în Corint. A mai trăit puțin, cu capul sfărâmat şi mintea rătăcită.

Şi firul vieții sale a fost tăiat curând, din porunca lui Zeus.

Dar, după moartea lui, în Licia, Corint şi chiar în alte părți, oamenii l-au cinstit ca pe un semizeu. În pădurea Creneea, din istmul de Corint, i-au ridicat de-atunci un monument de piatră, şi-n oraş i-au făcut statuia lui călare. Din copita lui Pegas curgea ziua şi noaptea un izvor răcoros[13].

Când a pierit şi calul, a fost urcat pe boltă de tatăl lui, Poseidon, şi prefăcut în stea[14].

Note:

1. Oraşul Corint fusese întemeiat de către regele Sisif, acela pe care Zeus îl aruncase în Tartar, obligându-l să urce, la nesfârşit, o stâncă pe coastele unui munte.

2. Istmul se află între Marea Egee şi Marea Ionică, la poalele muntelui Acrocorint. Aici era citadela-acropola-Corintului.

3. Glauc era fiul regelui Sisif, rămas cârmuitor în locul tatălui său, după ce acesta fusese aruncat în Tartar. Numele Glauc s-ar putea tâlcui prin azuriu – aşa cum este apa golfului de Corint, sub bolta albastră a cerului elin. El este o întruchipare a mării.

4. Numele de Hiponou înseamnă tocmai bogăția ținutului în cai, în herghelii. Pe lângă aceasta, calul simboliza şi el valurile mării. Calul fusese creat de Poseidon, zeul mărilor. El era o personificare a valului, care aleargă cu coame pe spinare, spre țărm. Nechezatul calului amintea vuietele mării înfuriate. În felul acesta Hiponou, fiul lui Glauc, este un fecior al mării care îmbrățişează ca un brâu larg de ape tot istmul de Corint. Imaginea aceasta poetică o găsim şi în legendele despre eroi. Tezeu, bunăoară, era fiul lui Egeu, care personifica Marea Egee.

5. Alegoria cailor hrăniți cu trupuri omeneşti arată că pe vremuri marea făcea

sumedenie de victime omeneşti, fie la revărsările ei, fie, mai ales, în timpul furtunilor, când înghițea pe navigatorii ce călătoreau pe şubrede ambarcațiuni.

6. Licia, ținut din Asia de sud-vest.

7. De la această întâmplare a rămas în lume expresia cunoscută de „scrisorile lui Belerofon”. Prin ele se înțelege orice fel de răvaşe alcătuite chiar împotriva acelora care trebuie să le ducă.

8. Hipocrene s-ar putea tâlcui prin „izvorul calului”.

9. Această întâmplare a fost cântată după vechile legende de poetul elen Pindar, în „Olimpicele” sale.

10. Şi în folclorul nostru eroii dobândesc adesea cai înzestrați cu însuşiri deosebite, unii ştiind să grăiască oamenilor, alții zburători, cu ajutorul cărora îşi biruiesc duşmanii. Un astfel de cal are şi Harap-Alb din cunoscutul basm al lui Ion Creangă.

11. Belerofon – ca Perseu şi Heracle – este un erou solar. Soarele ce răsare în zori deasupra mării, se înalță glorios şi coboară în asfințit, de parcă ar cădea din slavă, cu chip însângerat. Din pricina aceasta îl vedem pe Belerofon înfățişat pe vase şi pe monezi antice, cu arcul sau sulița în mâini, având în jurul frunții un nimb strălucitor de raze aurii, călătorind prin cer pe un cal înaripat. El este gata să distrugă ce e rău şi strică armonia naturii, aşa cum este Himera bunăoară. Sensul acestei alegorii era că tot ceea ce este monstruos până la urmă trebuie să piară de pe scoarța pământească...

12. Pegas, fiul lui Poseidon şi al Meduzei, a dat numele său unui munte şi unui oraş din Tesalia. Muzele se chemau şi ele uneori pegaside, pentru că se strângeau în jurul izvorului pe care-l făcuse să țâşnească calul Pegas, lovind stânca cu copita. În greceşte Pegas însemna, dealtfel, tot izvor.

13. Aşa povesteşte cel puțin poetul grec Pausanias. Se mai găseşte încă şi astăzi, în palatul Spada din Roma, un basorelief din sec. al II-lea î. e. n., unde este înfățişat Belerofon, lângă calul său Pegas.

14. Este vorba de constelația, purtând numele legendarului cal înaripat, care i-a dus, în aventurile lor, şi pe Perseu şi pe Belerofon. Trebuie însă menționat că astăzi calul Pegas a căpătat un nou sens, şi anume acela de cal înaripat care poartă imaginar pe poeți, în zbor, spre izvorul muzelor, să soarbă inspirații din unda de cleştar. Sensul acesta nou l-a căpătat calul legendar abia în secolul al XV-lea, pierzându-l pe cel antic. Cel care a dat acest nou sens este poetul Matteo Maria Bojardo, în faimosul său poem „Orlando innamorato”.

ASCLEPIO

Elinii iubeau viața, urau tristețea morții şi aminteau în silă numele lui Tanatos. În schimb cântau, în imnuri, soarele, cel ce face să-ncolțească pe glie, în veac de veac, sămânța, şi-nverzeşte copacii, soarele care dă lumină şi căldura, stârpind boale şi molimi, aciuite adesea în locuri mlăştinoase.

Iară lumina albă şi căldura plăcută, dăruită de soare, erau întruchipate în cel mai frumos zeu, Apolo cel cu arcul strălucitor de aur.

APOLO O AMĂGEŞTE PE FIICA REGELUI FLEGIAS

Si acest zeu frumos şi tânăr zări, odată, la fântână, pe fata regelui Flegias – stăpânitor peste Iapiți. Fata, Coronia pe nume, umplea o amforă cu apă. Brațul molatic ținând vasul, talia subțire, grațioasă, umărul neted şi rotund, pe jumătate dezvelit, umplură ochii lui Apolo cu o lumină pătimaşă. El se ascunse-ntre copacii unei păduri alăturate. Îşi înstrună pe dată lira şi începu să sune dulce.

Vă-nchipuiți ce-a simțit fata, auzind astă melodie, ce-i desfăta obişnuit numai pe zeii din Olimp. Ba, după legende, lângă Apolo au venit şi toate cele nouă muze şi se-ntreceau care de care să cânte mai armonios, însoțind lira cea duioasă.

Coronia, ca amețită, auzind viersul lui Apolo, a scăpat amfora din mână. Şi amfora s-a spart pe pietre... în timp ce fata, prinsă-n vrajă, păşea domol pe iarba udă, tot mai spre inima pădurii, unde o aştepta Apolo.

Şi-a mers; a mers printre copaci, urmând cântarea minunată, până ce a văzut în față o poieniță smălțuită cu mii şi mii de flori bogate şi în culori şi în miresme. Aici i-a răsărit frumosul fiu al lui Zeus şi al Letei. Şi el purta o haină scumpă. Pe pletele cârlionțate avea o panglică de aur şi pe spinare ținea arcul, care sclipea mai să-i ia ochii...

Coronia a stat uimită.

— Cine eşti tu? a şoptit ea, cu ochii țintă la Apolo.

Zeul nu i-a răspuns nimica. A lăsat doar să-i cadă lira pe pajiştea înmiresmată şi a cuprins-o pe fecioară.

Din depărtări se auzeau cântările armonioase, pe care le rosteau în cor muzele, fiicele lui Zeus, în cinstea nunții lui Apolo cu fiica regelui Flegias.

Târziu, când s-a trezit copila din vraja zeului Apolo, s-a văzut singură-n poiană. Amurgul o învăluia într-o mantie albăstrie. Un vânt subțire țiuia printre copacii din pădure şi florile îşi plecau fruntea, parcă deodată veştejite.

Coronia, plângând încet, fără suspine, s-a-ndreptat către palatul regelui.

— Unde ți-e amfora cu apă? Spune-mi de ce-ai întârziat?... a-ntrebat regele Flegias. Şi ochii tăi de ce sunt uzi de lacrimile deznădejdii?...

Iar fata a căzut pe lespezi. A spus părintelui său tot. Cum i-a cântat zeul Apolo cu lira sa mângâietoare... Cum, printr-o vrajă neştiută, tot el i-a rătăcit simțirea. Şi cum, la urmă, a pierit, lăsând-o singură-n poiană.

— O, zei necruțători!... a strigat tatăl. Vă trebuia încă o jertfă!... Însă, Apolo, vreau să ştii că fiica mea, Coronia, nu va rămâne, cu nici un chip, soția ta...

Şi regele a poruncit să i se afle fetei sale numaidecât un mire vrednic. Iar ca ruşinea îndurată de casa lui să i se uite, a plecat în călătorie cu soața sa şi cu copila. S-au dus spre Epidauria, un oraş care se-ntindea pe lângă marea argiană.

CORBUL PÂRĂŞTE PE CORONIA ŞI ZEUL O UCIDE

Aici, nu peste multă vreme, s-a-nfățişat un tânăr vrednic, care-a cerut mâna copilei. El venea din Arcadia şi purta numele de Ishis.

— Sunt bucuros ca să-i fii mire Coroniei, a spus Flegias către Ishis. Dar vreau să ştii, mai înainte, că primul soț i-a fost Apolo. Şi dragostea a lăsat

rod. Fata mea o să fie mamă.

— Nu are nici o-nsemnătate c-a fost soția lui Apolo! a spus tânărul arcadian. Tu, rege, ştiu că eşti bogat. Ai cai nenumărați acasă, în marele-ți ținut Iapit. Şi-mi vei plăti căsătoria cu caii tăi. Te învoieşti?...

— Mă învoiesc, a spus Flegias, lăsându-şi barba albă-n piept. Coronia, treci lângă Ishis...

Numai că-n acest timp, pe țărmul unde vorbiseră cu toții, era şi-o pasăre, un corb. Corbul era cu pene albe, cum spun poeții că erau în vremuri depărtate corbii; şi el, văzând-o pe Coronia că se alătură lui Ishis, a şi zburat către Olimp şi a pârât-o lui Apolo:

— Soția ta, Coronia, se drăgosteşte pe pământ cu un flăcău venit din lume!

Zeul, deşi o părăsise pe fata regelui Flegias, era gelos. S-a făcut galben şi a zvârlit încolo lira. A prins însă-ntr-o clipă arcul; a pus în struna lui săgeata cea mai tăioasă dintre toate şi a țintit-o-pe Coronia.

Săgeata a pornit din arc, lucind ca focul prin văzduhuri, şi s-a înfipt în pieptul fetei.

— Mori, trădătoare ticăloasă! a grăit zeul cu mânie. Tu, care te-ai învrednicit să-mi fii-ntr-o bună zi soție, vrei să mă uiți pentru un om?...

Coronia a scos un geamăt şi, ridicând ochii spre cer, a murmurat îndurerată:

— Apolo, tu m-ai amăgit, m-ai lăsat pradă deznădejdii, şi-acum tot tu arunci săgeata?... Dar nu-mi iei viața numai mie. În sânul meu adăpostesc tot ce-mi era mai drag pe lume, odrasla ta mult aşteptată...

Şi poate mai rostea sărmana şi alte vorbe către slăvi, dar moartea s-a grăbit să vină şi să-i înghețe pieptul cald.

— Coronia s-a stins din viață!.. a țipat iar spre-Apolo corbul.

— Fii blestemat, i-a rostit zeul, tu ce-ai adus această ştire! La pene să te înnegreşti şi să vesteşti de-acum-nainte doar moartea şi nenorocirea... Şi glasul tău să fie aspru şi să trezească-nfiorare... Zboară şi piei din calea mea...

Corbul, din alb precum fusese, s-a cătrănit pe loc la pene[1]. S-a făcut negru ca mormântul şi glasul lui s-a preschimbat. A început de-atunci s-anunțe numai furtunile şi moartea. Când văd un hoit corbii s-adună şi croncănesc ca sub blestem.

MICUL ASCEPLIO ESTE SALVAT ŞI DAT ÎN GRIJA CENTAURULUI HIRON

În Epidauria, pe țărm, se clădea rugu-n vremea asta... Pe rug era urcată fata cu trupul rece, împietrit, cu ochii ațintiți spre ceruri, ca într-o mută întrebare: „De ce, iubite, m-ai ucis? “...

Şi în sfârşit, zeul Apolo se dumireşte c-a greşit, îşi înțelege toată vina şi se grăbeşte spre pământ, zburând pe spuma unui nor. Vrea să împiedice destinul. Ia trupul moartei lângă sine şi se sileşte să-l învie, ungându-l c-un balsam ceresc. Însă zadarnic mai încearcă să-i reînsuflețească pieptul. Umbra Coroniei plecase. Venise Hermes să o ia, şi împreună se-ndreptau către Infernul mohorât.

Rugul ardea cu vâlvătaie. Nu mai era decât puțin, şi focul îi mistuia corpul Coroniei sacrificate.

Apolo se bătea cu pumnii în pieptul său divin, gemând, şi ar fi vrut să verse lacrimi, să-şi potolească remuşcarea. Dar nu putea... Zeii n-au dreptul şi nici puterea de-a vărsa lacrimi vreodată! Aceasta-i lucru omenesc.

Atunci, minune negrăită, s-a auzit un țipăt slab. Zeul şi-a amintit că fata poartă în sânul ei un prunc, şi, făcând farmece, desigur, a smuls copilul încă viu. L-a smuls fără să-l vadă nimeni dintre cei ce erau de față. L-a strâns în brațe ca un tată, şi, nevăzut, ca mai-nainte, a zburat pe un nor de aur, drept pe un munte, Pelion

Aici era o văgăună adâncă, largă, răcoroasă, unde trăiau mai mulți centauri. Peste centauri era rege unul mai înțelept ca toți căruia i se zicea Hiron. El avea multă iscusință, putea să vindece bolnavii cu fel de fel de buruiene, pe care le căuta el însuşi acolo-n munții Pelion.

— Ține, ți-l dau pe-acest copil scăpat din flăcări prin minune... Tu să mi-l creşti cu multă grijă şi să mi-l faci un om de seamă... a rostit zeul spre centaur.

— Mă voi sili, a răspuns Hiron, să-ți împlinesc această voie!... Cum ți-ai numit însă flăcăul?...

Zeul a stat puțin pe gânduri. Şi a răspuns centaurului:

— Îl voi numi: Cel ce alină... Pentru că eu i-am ucis mama, din gelozia mea nebună, şi sunt mâhnit, bătrâne Hiron. Nu mi-a rămas decât feciorul să îmi aline întristarea... Nu am alt nume pentru el...

— Să-i zicem dar Asclepio[2]... s-a învoit la rându-i Hiron.;

Şi, în legendă, se mai spune că regele lapit, Flegias, s-a mâniat peste

măsură de moartea dată fiicei sale, nevinovată, prin săgeata necruțătoare a lui Apolo.

A strâns oştirea, călăreții şi, înarmați cu săbii, arcuri şi suliți ucigătoare au pornit cu toții-n Delfi, acolo unde era templul împodobit, plin de comori, al zeului cu arc de aur.

Tatăl Coroniei – cu oastea – a jefuit templul acesta şi i-a dat foc, să-l mistuie, să-l facă pulbere, cenuşă.

Tocmai se întorcea şi zeul, care-şi încredințase fiul centaurului înțelept. Când a văzut toată ruina şi pe Flegias cu oştenii, tropotind peste munți, sălbatici, ațâțând focul ca să ardă cu vâlvătăi până la cer, s-a supărat din nou, amarnic.

Punând îndată o săgeată în arcul său scânteietor, l-a ațintit şi pe Flegias. Regele a căzut din şa, rostogolindu-se pe vale. Capul i s-a sfărâmat de stânci. Oastea lui a-nceput să fugă. Dar înainte de-a cădea, regele pare c-a strigat:

— Blestem să cadă-asupra ta!... Fie să-ți vezi şi tu copilul ars în cenuşă ca şi mine... şi să doreşti să ți-l răzbuni. Şi pentru încercarea asta să-nduri şi alte suferinți... Chiar de eşti zeu nemuritor, blestemul meu, blestem de tată, te va lovi, Febus-Apolo...

FIUL ZEULUI LUMINII ÎNCEPE SĂ VINDECE BOALELE

Pe când se petreceau acestea, centaurul luase băiatul şi îi făcuse pat de fân, în peştera-i încăpătoare. Îi dase-n loc de lapte dulce, să soarbă sucuri de măcieş şi alte fructe de pădure.

În acest fel, după un timp, el s-a-ntărit, a crescut mare. S-a făcut priceput în toate; şi-avea cam unsprezece ani, când a-nceput să lecuiască – întâi cu arta învățată de la centaurul bătrân, apoi prin iscusința sa – pe muntenii din Pelion, de multe, felurite boale.

Vestea că fiul lui Apolo este în Epidauria, tămăduind de multe boale pe oamenii ce merg la el, s-a răspândit în toată lumea.

Veneau acolo mii şi mii, dornici să-şi caute vindecarea. Şi mulți dintr-înşii şi-o găseau...

— Asclepio, îi ziceau ei, tu nu eşti un erou de rând. Te ridici peste olimpieni. Ei trimit boli şi suferințe, pe care tu ştii să le vindeci. De-aceea îți vom ridica un templu mare, unde tu vei fi cinstit mai mult ca zeii, deşi eşti pământean ca noi.

Şi-n Epidauria, pe-o culme, i-au ridicat un templu mare. Aici se

grămădeau bolnavii în fața porților deschise; şi Asclepio se străduia să le aducă uşurare. Slujba ce se făcea aici era de lecuirea bolii. Asclepio, în acest templu, s-a îndeletnicit, se spune, cu arta grea a hirurgiei.

Şi s-a-ntâmplat, se povesteşte, un lucru neobişnuit. Feciorul zeului luminii, mergând, cândva, la un bolnav, văzu în drumul său un şarpe. Şarpele i se-ncolăci pe bățul de călătorie. Asclepio-l iovi c-o piatră. Şarpele se descolăci şi repede îşi dete duhul. Dar nu trecu nici un minut şi, iată, se ivi şerpoaica – perechea şarpelui ucis. Ducea un fir de iarbă-n gură. Cu acest fir atinse limba şarpelui ce zăcea zdrobit. Acesta prinse la loc viață şi amândoi pieriră într-o gropiță, sub pământ. Asclepio băgă de seamă ce fel de iarbă adusese şerpoaica să-şi învie soțul. O adună plin de răbdare. O cercetă, să vadă bine ce fel de însuşiri avea. Făcu din ea un leac anume, scăpând pe-o mulțime de oameni, care erau pe pragul morții.

Legendele spuneau că el ar fi-nviat atâția morți, încât se pustia Infernul. Tartarul rămăsese gol. Şi chiar Câmpiile-Elisee nu mai primeau destule umbre. Oamenii cei căutați de moarte fugeau în Epidauria şi se rugau plini de nădejde:

— Tu, fiu al zeului Apolo, dă-ne şi nouă să sorbim din sucul fermecat al vieții. Nu vrem să fim nici unul pradă zeului morții cel hapsân. Mai bine e pe lumea asta, unde putem zâmbi în voie, fără să fim pândiți de Hades…

Şi-Asclepio le dăruia miraculoase băuturi care-i făceau nemuritori.

HADES CERE MOARTEA LUI ASCEPLIO, DAR…

Şi oamenii se bucurau de leacurile dăruite de-Asclepio în templul său, dar Hades, zeul mohorât, Tanatos, cel cu aripi negre, şi geniile infernale se jeluiau necontenit.

— Ce se întâmplă-acolo, sus? Cine-i netrebnicul acela ce-i fereşte pe pământeni să nu mai cadă-n gheara morții? Ce-o să ne facem în Infern, dacă nu mai coboară nimeni? Dacă rămânem numai noi, fără supuşi şi fără sclavi?…

Şi Hades, tare supărat, s-a urcat pare-se-n Olimp sau l-a chemat numai pe Zeus:

— Lumea am împărțit-o-n trei: Poseidon apele din mări, eu tot ce este sub pământ, iară tu, Zeus, ai rămas stăpân pe cer şi pe Olimp. Numai că tu şi cu Poseidon v-ați luat ce este mai plăcut. Eu stau în bezne, socotind ziua şi noaptea numai morți… Şi-acum… Acum nu-mi mai rămân nici umbrele de pe pământ… Nimeni… Nimeni – auzi, tu, mare Zeus?… nimeni nu vine în Infern!…

— Cum asta?… Ce s-a petrecut? a rostit Zeus mâniat. Nu mai mor

oameni? Pentru ce? Destinul lor e hotărât. Nici eu nu îndrăznesc să-l calc. Ei trebuie să-mbătrânească; şi-apoi să piară, rând pe rând…

— Destinul zici?… a răspuns Hades. Mă faci să râd, mărite Zeus; şi nici un zâmbet n-a-nflorit pe fața mea, de când mă ştiu… Oamenii vor să dobândească, la fel cu zeii, nemurirea şi tinerețea veşnică. Să stăpânească şi-n Olimp. Ce? L-ai uitat pe Prometeu?… Şi pe Heracle l-ai uitat şi pe-alți eroi asemeni lui, care-au călcat poruncile destinului ne-nduplecat şi ale zeilor cereşti, făcându-ne ades de râs spre mulțumirea şi folosul netrebnicilor muritori? Asclepio mai mult ca toți a născocit, cu mintea lui iscoditoare, leacuri, care dau pământenilor şi tinerețe, şi vigoare. Ba, lecuindu-i chiar de boli, le dăruieşte nemurirea…

— Cum? Unde e? Să-l văd şi eu… a răcnit Zeus, scos din fire, lovind cu sceptrul într-un nor, încât s-a clătinat Olimpul şi cerul tot şi-ntreg pământul scăldat de mările adânci.

— Uite-l, i-acolo, a zis Hades, pe țărmurile Aticii, tocmai a ridicat un mort… Îi toarnă-n gură băutura, care o să-i întoarcă viața. Îl va scăpa de-mbrățişarea înaripatului Tanatos, pe care l-am trimis anume, ca să îi soarbă răsuflarea. Ei, ce spui, Zeus? Ce mai spui?…

— Aşa e. Da. Îl văd şi eu! a grăit Zeus îndârjit.

Şi-ntr-adevăr, se povesteşte c-Asclepio, în acea clipă, se străduia să dea iar zile unui voinic, lui Hipolit, feciorul regelui Tezeu, ucis din uneltirea Fedrei.

Iar Zeus, când a zărit asta, a prins în mână un mănunchi de fulgere nimicitoare şi le-a zvârlit în Atica. Asclepio a fost lovit. Focul ceresc l-a mistuit, la fel ca şi pe mama sa. N-a mai rămas din el decât o grămăjoară de cenuşă, pe care-a risipit-o vântul şi a spălat-o apoi ploaia…

S-a dus, neapucând să spună celor din jur cum pregătea acele băuturi din ierburi.

O!… Cum s-a-ndurerat Apolo, văzând pe fiul său murind sub fulgerele olimpiene!…

Atunci, precum cântau poeții, el s-a unit, ca răzbunare, cu alți trei zei nemulțumiți: Hera, Poseidon şi Atena; şi-au încercat să se răscoale contra stăpânului lor, Zeus. Ba, ar fi vrut să-i şi răpună pe toți ciclopii făurari, ce-n atelierele divine făureau fulgere lui Zeus.

Blestemul regelui Flegias îl lovea astfel rând pe rând – căci Zeus i-a pedepsit fapta, făcându-l simplu salahor, şi, împreună cu Poseidon, a trebuit să-nalțe zidul unei cetăți, numită Troia.

Asclepio a rămas mort… Hades a vrut să-i ia şi umbra şi s-o arunce în Infern, poate şi-n Tartar, ca osândă… Să stea acolo cu Tantal şi cu Sisif şi cu ceilalți, care se chinuiau de veacuri. Însă a mijlocit Atena pe lângă tatăl său ceresc, şi Zeus s-a înduplecat. Aşa, Asclepio a fost şi el urcat pe boltă sub forma unei constelații.

Soția lui, Epioneea[3], şi fetele: una Higieea, iară cealaltă Panaceea, şi doi

băieți, medici vestiți în marele război din Troia[4], s-au adunat ca să-l jelească şi să-i cinstească amintirea, urmându-i mai departe calea.

Spre slava lui, s-au clădit apoi sute şi sute de sanctuare şi temple mari, împodobite, ce se numeau asclepioane[5]. Cel mai măreț din toate acestea era în Epidauria. Templul avea grădini splendide, capele, altare şi statui, stele votive, monumente, ba şi un teatru renumit, unde se adunau elinii la sărbători strălucitoare de două ori în zece ani[6].

Aceste temple şi sanctuare erau clădite pe-nălțimi, unde şi aerul e proaspăt, unde sunt ape de izvoare[7]. Aici bolnavii, când veneau, erau primiți de asclepiazi, străjuitori ai templului, şi îngrijiți cu devotament, cum făcuse şi-Asclepio[8].

Iată de ce, din tot Olimpul, nici un zeu n-a avut atâtea temple şi opere de artă, câte i-au ridicat elinii acestui drag lecuitor, pe care lumea de-altădată l-a mai numit, precum se ştie, Soter – adică salvator.

Note:

1. Aceasta era povestea corbului, prin care elinii îşi explicau culoarea neagră a penelor sale.

2. În limba greacă Asclepio înseamnă alinătorul, cel care poate să vindece durerile. Romanii au derivat din numele lui Asclepio pe acela, mai cunoscut, de Esculap.

Prin persoana legendară a lui Asclepio, oamenii din antichitate legau direct mijloacele de vindecare cunoscute pe atunci de forța solară. Dealtfel, până astăzi se spune şi la noi că „unde intră soarele, pleacă doctorul”. Ei vedeau şi puterea lecuitoare a unor buruieni şi ştiau că, fără lumina şi căldura soarelui, acestea n-ar fi putut să crească, nici măcar să răsară.

3. Epioneea înseamnă liniştitoarea – pe greceşte, Higieea, adică sănătatea, a dat în limba noastră cuvântul igiena – igiena necesară pentru menținerea sănătății. Iar Panaceea se tâlcuieşte prin cea care lecuieşte totul, de aici termenul de „panaceu”.

4. Cei doi, medici care au însoțit oştirile în războiul troian se numeau Mahaon şi Padaliro.

5. S-au găsit până acum cam trei sute de asclepioane – temple închinate acestui legendar vindecător al omenirii. Astfel de asclepioane au fost la Atena, Cos, în Pergam şi în alte multe locuri. Ele au fost însă cu siguranță şi mai multe, dar unele s-au dărâmat şi altora li s-a schimbat destinația.

6. La Epidauria se găsea şi statuia făcută de artistul Trasimede, care-l înfățişa pe Asclepio-Esculap ca zeu al sănătății. El şedea pe un tron, ținând într-o mână şarpele, şi în cealaltă un baston. La picioare avea un câine. Câinele era simbolul fidelității datorate de medic bolnavului pe care-l îngrijeşte. Bastonul ne arată că medicul trebuie să-i viziteze necontenit pe suferinzi. Iar şarpele întruchipa pentru cei vechi reîntinerirea, ce se poate căpăta prin leacuri. O copie după statuia lui Trasimede se găseşte şi astăzi la Atena.

7. Fără îndoială că templele se aşezau prin locuri unde se găsea aer foarte bun şi, uneori, chiar ape minerale.

8. Bolnavii ajunşi în asclepioane erau puşi la un regim de hrană foarte chibzuit. Igiena juca un rol mare. Nu se putea intra în templu decât bine spălat. Dealtfel, copila cea mai dragă a zeului era Higieea. Ea este nelipsită în grupurile statuare, basoreliefuri, picturi, şi chiar în efigii şi monede, de lângă tatăl său. Alți suferinzi urmau să facă şi exerciții corporale: jocuri, alergări, lupte. Iar cei obosiți sau bolnavi la minte erau trimişi să se distreze în teatrul din Epidauria. În acest fel, sanctuarele lui Asclepio aveau de fapt un caracter laic, erau un fel de sanatorii ale antichității, şi asclepiazii primii medici. La Cos, urmând drumul lui Asclepio, i-a lecuit pe oameni faimosul Hipocrat, socotit întemeietorul medicinii ştiințifice. Asclepiazii, alinătorii suferințelor, reprezintă pe fiii soarelui, pe oameni, care se pot vindeca pe ei înşişi, fără intervenții divine, prin priceperea şi forța lor omenească. Iar Asclepio în sine este simbolul biruinței nobilei ştiințe a medicinii, creată tot de oameni, împotriva molimelor oarbe, a bătrâneții şi morții, pricinuite de forțele naturale pe care le reprezentau olimpienii. O imagine artistică, grăitoare în acest sens, o avem în statuia care se găseşte la Ermitaj, în marile galerii de artă din Leningrad. Asclepio-Esculap este înfățişat aici ca un om matur, cu barbă şi cu o față gânditoare. Artistul l-a creat încărcat de preocupări. El pare că îşi frământă mintea ce noi mijloace ar mai putea găsi pentru lecuirea suferințelor oamenilor. Opera aceasta întruchipează mai bine decât altele efortul medicinii, truda atâtor învățați, paşii progresului în ştiință. Este lesne de înțeles de ce elinii au dat acestui legendar întemeietor al artei medicale simbolul de semizeu şi, câteodată, chiar de zeu.

MELEAGRU

Povestea despre eroul Meleagru se-ncepe într-un ținut numit Etolia, udat de râul Aheloul[1].

Acest ținut muntos era sărac, afară de-o fâşie de pe coastă, care era bogată-n grâne, plante-aromate şi livezi. Dar fructele şi grânele nu ajungeau aproape niciodată pentru hrana celor de jos. Deşi munceau cu îndârjire!... Deşi-i rugau pe zei să le dea roade!...

Norocul lor era doar unul: prin munții țării etoliene umblau sălbăticiuni destule. Trăiau pe-acolo căprioare subțiri şi iuți şi mlădioase; iepuri cu blana cenuşie; lupi hămesiți şi vulpi viclene. Toți vânătorii-aveau de lucru iarna şi vara deopotrivă. Aşa se mai sălta mulțimea din foamete şi sărăcie.

Iar regele, stând în oraşul cu faimă mare, Calidonul, putea să-şi strângă avuție din ce-i agoniseau supuşii.

În acel an, când se începe legenda despre Meleagru, s-a întâmplat ca etolienii să aibă holde cu duiumul. Se legănau pe țarini grâne cu spice grele, aurite, ca părul darnicei Demetra – zeița soră a lui Zeus, ce-i ocrotea pe agricultori. Şi pomii erau plini de fructe: mere, şi pere, şi gutui. Şi vița se-nsorea pe coaste, făgăduind vin mult şi dulce.

Ar fi aici să mai adaug că regele din Calidon este, după poeți, întâiul ce-a cultivat vița de vie. Dionisos, trecând pe-acolo, îi dăruise un lăstar. Iar regele îl înmulțise, făcând dintr-un lăstar o vie, care dădea vin din belşug. De-atunci regele Calidonului a luat numele de Eneu[2].

Deci, bucurându-se Eneu că zeii îi dădeau prilejul să strângă, prin supuşii săi, atâtea roade, a hotărât să-i răsplătească. Le-a aprins focuri pe altare, făcând nenumărate jertfe.

Numai că-n marea-i veselie, văzând atâtea avuții de roade ce trebuiau strânse, uitase tocmai de zeița ce ocroteşte vânătoarea, fiica lui Zeus şi a Letei.

ARTEMIS TRIMITE MISTREȚUL ÎN CALIDON

Şi cum să uiți tocmai de ea în țara unde vânătoarea era un meşteşug de seamă?

S-a mâniat grozav zeița şi n-a stat mult să se gândească.

Şi, prin voința-i olimpiană, s-a năpustit spre Calidon o fiară cruntă, monstruoasă, urmaşă a mistrețului răpus în luptă de Tezeu[3].

Ochii săi roşii, plini de sânge, erau scânteietori ca focul. Coama zbârlită-i semăna cu-o culme presărată toată cu sulițe şi cu săgeți. Din botul său curgea o spumă care-i albea pieptul puternic. Şi răgete scotea cumplite, ce-nfricoşau pe etolieni. Şi fulgere păreau să iasă din gura lui mereu deschisă; căci iarba, cât era atinsă de arzătoarea-i răsuflare, se vestejea şi se usca.

Mistrețul a-nceput să scurme prin holdele aproape coapte, dând jos şi tăvălind în țărână spicele blonde şi bogate. Zadarnic mai pregăteau ei aria pentru treieriş. Grânarele aveau să fie la fel de goale ca-nainte. Iar fiara, după ce-a călcat holdă cu holdă sub picioare, a urcat coasta către vii. Strugurii, care străluceau roşii şi galbeni pe lungi coarde, au fost zdrobiți, siliți să-şi piardă sucul lor dulce-mbătător, sub râtul fiarei ațâțate. Măslinii, smulşi din rădăcină, îşi prăpădeau şi ei, pe vale, rodul cel verde şi gustos, şi ceilalți pomi erau, de-asemeni, trântiți, cu frunza ofilită şi fructele pierdute toate.

Dar monstrul tot nu-i mulțumit. Furia sa parcă se-ntețeşte. Loveşte turme şi cirezi, pe care câinii şi păstorii nu izbutesc să le ferească de colții lui distrugători.

Poporul fuge şi s-ascunde în Calidon, cetatea mare, cea stăpânită de Eneu. Femeile presimt urgia şi foamea care-o să urmeze, şi plâng amarnic lângă ziduri, ținându-şi pruncii strânşi la sân. Iară bărbații, cu ochii tulburi, le stau alături, le privesc şi jalea le îneacă pieptul.

Nu mai era nici o nădejde ca să se curme ispăşirea. Cine-ndrăznea să se ridice contra zeiței Artemis?

Atunci s-a îndreptat spre oameni viteazul tânăr Meleagru.

— Îngăduiți-mi, a spus el, s-adun o mână de viteji de prin regatele vecine şi să începem vânătoarea mistrețului ce pustieşte pământul nostru etolian. Îi voi chema pe cei mai vrednici: Tezeu, eroul din Atena; Piritou, regele Iapit; Castor şi Polux de la Sparta; Iason din Iolcos şi Iolau, nepotul

marelui Heracle. Fără să amintesc de alții, ca Telamon, Peleu, Admet şi o copilă-arcadiană, neîntrecută la vânat, ce se numeşte Atalanta.

ALTEEA SE ÎNVOIEŞTE CU PLECAREA FIULUI SĂU

Să fie-aşa cum gândeşti tu, au glăsuit mai toți bătrânii. Rege Eneu, tu ce ne spui?... Soția ta, mândra Alteea, nu ne dă oare nici un sfat? Nu ne ajută la nevoie, lăsând pe fiul ei să plece la vânătoarea asta mare?

— Îl las, a dat răspuns Alteea. Nu mă tem pentru viața lui, ştiu că-i puternic, priceput în meşteşugul vânătoarei şi-i îndrăzneț... E fiul meu. I-a însoțit pe-argonauți, când au adus lâna de aur. A fost şi-n alte bătălii şi nu i s-a-ntâmplat nimic, căci am o vrajă, ce-l fereşte de moarte, pentru totdeauna...

Într-adevăr – deşi soție a regelui din Calidon – şi ea fusese amăgită de zeul Ares după nuntă. Iar Meleagru se născuse, nu ca fecior al lui Eneu, ci ca odraslă a lui Ares. El era deci nepotul Herei şi al lui Zeus, olimpianul. Dar numai mama ştia taina şi zeul care pângărise palatul regelui Eneu.

După ce fiul se născuse, veniseră-n a şaptea noapte cele trei fete ursitoare. Una-i urase bărbăție şi-o soție minunată. A doua şi mărinimie şi dragoste de patrie. Ultima azvârlise-n flăcări, în focul sacru – ce ardea, acolo-n mijlocu-ncăperii – un lemn de frasin, alb şi neted şi glăsuise mamei astfel:

— Odrasla ta şi a lui Ares îşi are viața zăvorâtă-n acest lemn de frasin alb. Când lemnul alb, zvârlit de mine, se va preface în cenuşă, flăcăul tău o să se stingă şi va purcede către Hades...

Mama, atunci, înspăimântată, părăsind patul de lăuză, a scormonit cu mâna goală între cărbunii de pe vatră şi a smuls lemnul alb de frasin, care-ncepuse să şi ardă. L-a stins în amfora cu apă şi-a poruncit să i se facă, de către meşterii cetății, iute-o lădiță de aramă. Acolo a închis regina lemnul adus de ursitoare. Iară lădița a ascuns-o într-un ungher, cel mai ferit din tot palatul lui Eneu.

Iată de ce n-avea Alteea teamă că o să-i moară fiul. Ştia că nu o să se-ntâmple nimica rău, cât ținea lemnul ferecat bine în lădiță.

EROII SE STRÂNG ÎN CALIDON

Şi-a dat pe urmă Meleagru veste-n oraşele Eladei că se porneşte vânătoarea. S-au strâns în Calidon eroii, şi printre ei, spuneau aezii, şi o copilă, Atalanta.

Ea – fiica regelui Tegeu – de fapt, fusese părăsită de tatăl său, când era mică, într-o pădure-ntunecoasă. Tegeu vroia să aibă-n casă numai băieți şi nici o fată. Dar Atalanta, norocoasă, a fost găsită de-o ursoaică, ce tocmai îşi pierduse puii. Şi fiara a hrănit copila, cea lepădată de un rege – lăsând-o mai întâi să sugă şi deprinzând-o, mai pe urmă, ca să culeagă din pădure zmeură, mure şi afine, şi să găsească, în stejari, stupii cu fagurii de miere.

Fata era încântătoare. Purta pe ea doar un veşmânt scurt, prins pe umeri cu-o agrafă – ca şi zeița Artemis. Părul era-nnodat pe ceafă, cu simplitate, fără dorința de-a plăcea. Iară pe spate atârna o tolbă scumpă de argint, umplută toată cu săgeți[4].

Şi fata asta grațioasă, cu voinicie de bărbat, avea să fie, fără voie, pricină de nenorocire pentru eroul Meleagru – cum vom vedea numaidecât.

Strângându-se dară vitejii în Calidon, s-a-ntins ospățul, cum cerea datina străbună, şi-au petrecut toți nouă zile şi nouă nopți, fără-ncetare. Dar, cum s-a terminat ospățul, în dimineața următoare, au şi pornit la vânătoarea monstrului care pustia ținutul regelui Eneu.

Răsplată trebuia să aibă, cel care dobora mistrețul: pielea şi capul lui hidos.

În apropiere de oraş s-ar fi aflat, spuneau aezii, şi o pădure-ntunecată, în care nu intrase omul, nu retezase vreun copac. Pădurea se-ntindea pe coastă, de parcă priveghea câmpia. Şi într-acolo lătrau câinii, mirosind urmele de fiară.

LUPTA SE PORNEŞTE

Dar nici nu s-au pornit hăitaşii să strige şi să facă zgomot, lovind tamburii de aramă, c-a răsunat un grohăit.

Şi dintr-o vale se iveşte mistrețul înfricoşător, pornind în goană către oameni. Cu trupul său lovind copacii, el îi îndoaie sau îi frânge, rostogolindu-i prin pădure.

Monstrul dă buzna între câinii, care i se ațin în cale şi se trudesc să îl oprească. Cu colții aprigi risipeşte întreaga haită într-o clipă.

Mai arzător decât un fulger s-azvârle apoi spre viteji, şi doi îşi pierd îndată viața.

Castor şi Polux, călărind pe armăsari albi, înspumați, îl urmăresc, dar în zadar. Tezeu îşi cumpăneşte lancea. Însă mistrețul e mai iute ca vântul ce aleargă iarna peste colinele Eladei, şi, cum zvâcneşte prin pădure, e foarte greu de nimerit. Lancea se-nfige-ntr-un copac.

Acum mistrețul îşi ascute colții tăioşi şi lucitori într-un stejar înalt şi gros, al cărui lemn e străpuns lesne. Botul lui parc-aruncă flăcări. Ochii săi mici şi sângeroşi sunt plini de pofta de-a ucide, şi, mugind surd, el se avântă, printre copaci, din nou, spre oameni…

Mulți au însângerat pământul, dintre hăitaşi şi luptători – mai ales tineri etolieni, ce-l însoțesc pe Meleagru.

Şi nu se vede vreun sfârşit primejdioasei vânători…

Dar cea mai sprintenă în luptă, printre flăcăi, e arcadiana, copila regelui Tegeu, fermecătoarea Atalanta. Ea nu se lasă. E în frunte. Înconjură cu grijă fiara, şi când nici nu gândeau cu gândul, săgeata-i zbârnâie-n văzduh şi se înfige sub urechea monstrului înfricoşător.

Fiul lui Ares vede fapta şi strigă tare spre fecioară:

— Tu, preafrumoasă Atalanta, ai lovit cea dintâi mistrețul. Acum pieirea lui e-aproape şi marea cinste-a vânătoarei: trofeul, tu îl vei avea!…

Bărbații câți erau acolo s-au roşit până la urechi. Iar unul a răcnit cu ciudă, sărind cu o secure-n mâini, în drumul monstrului rănit:

— Voi, tineri luptători, priviți cum lovitura de bărbat e mai presus decât aceea pe care-o dă o biată fată, şi gloria de-a răpune fiara cea ocrotită de Artemis mi se cuvine numai mie…

Abia şi-a sfârşit el cuvântul, că fiara i-a sărit în piept. Şi-a înfipt adânc colții ei lungi, mai înainte ca securea s-o poată-atinge cât de cât. Şi l-a lăsat în iarbă mort pe tânărul cutezător.

CEARTA DIN PRICINA ATALANTEI

În timp ce monstrul grohăia, căutând noi victime-n pădure, şi-a încordat şi Meleagru arcul său mare şi a tras. Şi cum era un ochitor mai priceput decât mulți alții, una dintre săgeți s-a-nfipt până-n plămânul stâng al fiarei. Botul i s-a umplut de sânge şi, amețită, încerca să se sucească şi să-şi smulgă săgeata care-i scurgea viața.

Văzând că fiara nu mai poate să se ascundă prin hățişuri, toți vânătorii au țintit roi de săgeți asupra ei. Iar Meleagru, cu o lance, a mai lovit-o în

grumaz şi-a doborât-o la pământ.

Cu sabia i-a tăiat capul, i-a jupuit pielea țepoasă şi – după cum făgăduise, în timpul luptei – le-a întins, pe amândouă, Atalantei.

— Primeşte premiul şi cinstirea. Eşti vânătorul cel mai bun care se află în Elada, a grăit el şi i-a zâmbit

Ea s-a împurpurat la față de bucurie şi plăcere şi l-a privit pe Meleagru cu ochii săi strălucitori. Poate a vrut să-i şi răspundă... Însă atunci s-a auzit un glas înverşunat de ură:

— Stai, Atalanta, nu-ndrăzni să răpeşti drepturile noastre, şi nici onoarea nu ne-o lua... Nu crede, fiindcă eşti frumoasă, că poți să smulgi premiul râvnit de noi, ceilalți, venind aici.

Cel ce vorbise era rege într-un oraş învecinat[5]. Puterea lui se întindea peste războinicii cureți. El era frate cu Alteea, soția regelui Eneu – fiind deci unchi bun lui Meleagru.

— Tu, ce eşti frate mamei mele, s-a necăjit fiul lui Ares, să nu cutezi a urgisi, în fața mea, pe Atalanta. Altminteri...

— Altminteri, ce? Nu crezi cumva că mă voi teme de sabia ce-o porți în mână?

Şi nu s-a mulțumit cu vorba. I-a smuls îndată Atalantei trofeul dăruit de fiul zeului Ares şi-al Alteei.

A început o ceartă mare şi bătălie mai pe urmă. S-au rotit săbiile prin aer. Iar Meleagru, ca orbit, n-a mai putut să țină seamă că-n fața lui era chiar unchiul, la care ținea mult Alteea. Ci l-a străpuns, în piept, cu vârful săbiei sale-nsângerate – ce retezase, de curând, capul mistrețului răpus.

După această întâmplare, care i-a întristat pe toți, eroii cei veniți anume din depărtare, ca să ia parte la vânătoarea asta mare, şi-au luat în grabă rămas bun. S-au despărțit şi au plecat care-ncotro, spre țara sa. Cu ei s-a dus şi Atalanta, copila regelui Tegeu, ce avea încă în ochi lacrimi.

NĂVALA CUREȚILOR ŞI ULTIMA BIRUINȚĂ

Dar cum s-au depărtat vitejii din Calidon, şi-a rămas singur voinicul nostru, Meleagru, a sunat toba de război.

Cureții din vecinătate îi atacau pe etolieni. Războiul a-nceput cu furie. În fruntea oştii etoliene era eroul Meleagru. Numai că mama sa, Alteea, din dragoste pentru ucisul ei frate, blestema, îl blestema pe Meleagru şi cerea zeilor, lui Hades şi soației sale, Persefona, să-l pedepsească, să-i ia viața.

Şi aflând asta, Meleagru atât de mult se întristase, încât nu mai vroia să lupte.

Se retrăsese în cetate şi, zăvorât într-o cămară, lângă soția-i, Cleopatra, pusese sabia alături, lăsând în voia sa războiul, lăsând poporul de cureți să-i biruie pe etolieni[6].

Într-adevăr, în scurtă vreme, supuşii regelui curet sparg porțile în Calidon[7].

Abia atuncea, Cleopatra, soața iubită, ce stătea-naintea lui îngenuncheată, iar lacrimile îi curgeau fierbinți, şiroaie, pe obraz, îl clatină din hotărâre, spunându-i vorbele acestea:

— Nu vezi, iubite Meleagru, cum sunt răpuşi toți etolienii, pe care tu ai vrut să-i scapi de fiară, de mistrețul hâd? Nu sări la luptă pentru ei? Femeile sunt luate roabe. În curând am să cad şi eu. Vrei să mă vezi târâtă-n ştreanguri, de vreun duşman, ba chiar silită să-l slujesc ani îndelungați, stingându-mă nefericită?...

Cu-o tresărire, Meleagru a luat din nou sabia-n mână.

— Piere poporul etolian? a strigat el.

Şi revenindu-şi de îndată, s-a-nfățişat duşmanilor în pragul uşii, glăsuind:

— Hai să vă măsurați acuma iarăşi cu mine, laşilor!...

Şi sabia i s-a înfipt în cel dintâi oştean curet, apoi în alții, şi în alții. I-a pus pe goană.

Ei țipau, şi, risipindu-se-n ogradă, fugeau ca nişte potârnichi.

Câți mai trăiau dintre supuşii regelui de la Calidon s-au avântat din nou în luptă.

În puțin timp au biruit.

Eroul îşi salvase-oraşul şi tot ținutul etolian, la rugămintea Cleopatrei, soția sa mult credincioasă. Dar viața lui se va curma...

Şi asta pentru că Alteea, în timp ce-şi blestema feciorul, luase lădița de aramă. Din ea desferecase lemnul adus cândva de ursitoare şi-l aruncase-n focul sacru.

Lemnul arsese-n vremea asta, cât timp luptase Meleagru şi-i învinsese pe cureți. Iar la sfârşitul bătăliei, lemnul cel alb se prefăcuse într-o movilă de cenuşă. Şi tot atunci, chemat desigur de Artemis ne-nduplecata, în slăvi s-a şi ivit Apolo. A luat din tolbă o săgeată şi l-a țintit pe Meleagru în inima-i înflăcărată.

Iar el, având în piept săgeata şi mistuit de focul ei, s-a clătinat ca un stejar, pe care un topor avan l-a retezat din rădăcini. A căzut jos şi a murit.

Mama, Alteea, şi-a vârât sub sânul stâng un fier tăios, plătindu-şi astfel vina sa.

În vremea asta, Cleopatra, îndurerată se urcase pe-o stâncă-naltă şi de-acolo s-a aruncat între prăpăstii.

Surorile lui Meleagru, văzând această întâmplare, şi-au smuls podoabele de aur şi s-au pornit să se jelească pe rugul fratelui ucis.

Dar Artemis cea nemiloasă s-a necăjit nespus de tare că fetela plângeau

atât pe fratele lor, Meleagru, cel doborât din voia ei.

Şi, printr-o vrajă neştiută, le-a prefăcut în nişte păsări, care rostesc cu țipăt jalnic: păcat!… păcat!… păcat!… şi care au pe aripi pete, ca nişte lacrime vărsate[8].

Spre cinstea marelui erou ce i-a salvat şi de mistrețul zeiței Febe-Artemis şi de cureții ucigaşi, aezii din Etolia au cântat imnuri minunate, iar sculptorii l-au dăltuit în marmure nepieritoare… [9]

Note:

1. Astăzi Etolia este cunoscută sub denumirea de Misolonghi, iar râul care o udă se cheamă Aspropotamos. Numele său vine de la cel dintâi stăpânitor elin, ce s-a numit, după legendă, Etol, fiul lui Endimion, un alt personaj mitologic.

2. Oineu – Eneu – înseamnă producător de vin, viticultor. Enos e vinul pe greceşte. De aici vine numele ştiinței ce se ocupă cu vinificația: enologia.

3. Legenda a fost cântată de poetul roman Ovidiu, în „Metamorfozele” sale.

4. Aşa cum este descrisă Atalanta de Ovidiu o vedem şi acum în Muzeul Luvru, cioplită de un artist antic. Fata este înfățişată alergând pe o câmpie. Piciorul stâng abia atinge pământul plin de ierburi crude. Goana, mişcarea elegantă cu care îşi apleacă trupul o fac pe fată înzecit de frumoasă. Şi, fără voia noastră, îi dăm dreptate lui Ovidiu, care spunea despre Atalanta că putea să fie şi o fată cu putere de bărbat; dar şi un voinic, cu frumusețe de fecioară.

5. Oraşul Pleuron.

6. Homer ne cântă în „Iliada” scena aceasta, în chip neasemuit:

Cât se bătu într-ai săi bărbatul luptaciu Meleagru
Rău pătimiră cureții; ei nici nu putură să ție
Piept în afară de zid, cu toată mulțimea. Ci-n urmă
Fu Meleagru cuprins de mânie, de patima, care
Şi-altora-nvăluie mintea, deşi au temei la gândire.
Şi clocotind de necaz pe maică-sa însăşi, pe-Alteea,
Sta huzurind la nevasta cea chipeş-a lui, Cleopatra…
………………………………………………………………………
Sta Meleagru la ea mistuindu-şi amarul mâniei
Tare-ndârjit de blestemul mamei, căci ea de mâhnire
Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorâse,
Zeii chema şi izbind cu pumnul adesea pământul
Sta istovită-n genunchi şi cu sânul stropit de plânsoare.
Dânsa cerea de la zeii din iad, Persefona şi Hades,
Fiului moarte să-i dea

Faptul acesta ca o mamă să ceară moartea fiului său, chiar în legendă, i-a uimit

deseori pe oameni. Dar, aşa cum arată mitologul sovietic N. A. Kun, lucrul se explică prin aceea că la elini mai existau încă, din timpuri foarte, foarte depărtate, urme de matriarhat. Adică rolul principal într-o familie îl juca, în epoca aceea, mama. Fratele ei era o rudă mai apropiată decât oricare alta, şi omorârea lui ştirbea prestigiul mamei, de stăpână. Deci crima asta trebuia să fie aspru condamnată, oricine ar fi fost făptaşul – chiar dacă era feciorul ei.

7. Precum ne cântă tot Homer:

Larmă şi pocnet la porţi, la Calidon răsună, cureţii
Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dânsul etolii
Staroştii şi trimit preoţi fruntaşi după el ca să iasă
Şi să-i ajute, şi-i juruie o mare răsplată; pe unde-i
Mai roditoare câmpia cetăţii, acolo-l îmbie
Ei să-şi măsoare mândreţe de ţarină pentru moşie,
Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie,
Iar jumătatea cealaltă să-i fie pământ de arătură.
Tot stăruia şi Oineu călăreţul, bătrânul său tată;
Sta el în pragul iatacului 'nalt şi ale uşii canaturi
Le zguduia, şi-n genunchi pe fiu-şi ruga să-l ajute.
Mama, surorile tot îl rugau; în zadar, că mai tare
Sta împotrivă, în zadar îi făcură fierbinte rugare
Chiar şi prietenii lui mai iubiţi şi mai vrednici de cinste,
N-a fost cu putinţă şi chip să înduplece pe Meleagru
Până ce nu izbutiră să-i bată-n odaie cureţii
După ce zidul urcară şi aprinseră marea cetate.
Cade bocindu-se atunci şi-l roagă pe el Cleopatra,
Spune ce rău i-ameninţă, cum intră-n cetate duşmanii,
Cum pe bărbaţi îi ucid, cum spulberă-n flăcări oraşul,
Cum pe copii îi robesc şi femeile-ncinse pe şolduri
Inima lui tresărind la auzul atâtor amaruri,
El luă armele atunci şi îndată ieşi la bătaie
Şi izbăvi pe etoli de ziua cea neagr-a pieirii…

8. Este vorba de păsările cunoscute sub numele de bibilici sau pichere, care au parcă aripile şi penele stropite de lacrimi şi care ţipă necontenit, de parcă ar căina pe cineva. Aşa îşi explicau elinii apariţia acestei specii de pasăre. O legendă asemănătoare se află şi în folclorul nostru pe seama acestor păsări.

9. Sculptorul elin Scopas din sec. IV î. e. n. l-a dăltuit în marmură. O copie a acestei statui se mai găseşte în Muzeul Vaticanului din Roma. Eroul este în pădure, după victoria lui atât de greu dobândită. Capul oribil al mistreţului este pe un butuc alături, câinele care-l însoţise la vânătoare cată, plin de credinţă, spre stăpân. Faţa eroului, senină, se îndreaptă însă probabil către solia din Calidon care îi mulţumeşte pentru că a scăpat ţinutul etolian de monstrul înfiorător. Dar tobele răsună tare şi toţi îl roagă pe Meleagru să pornească din nou la luptă, în fruntea oştirii etoliene, şi să-i oprească pe vrăjmaşii cureţi care le ameninţă cetatea. Statuia este făcută în aşa fel, încât aştepţi ca Meleagru să se mişte, să-şi deschidă gura şi să răspundă spre solie: – Luaţi armele, şi să pornim!…

ORFEU ŞI EURIDICE

În Tracia[1] muntoasă a viețuit, se spune, primul dintre aezi, cel dintâi cântăreț de imnuri din Elada.

Cântărețul acesta a fost numit Orfeu. El s-a născut în casa unui rege, Eagru, ce-i cârmuia pe traci. Iar mama lui a fost gingaşa Caliopa, muza ce inspira poezia epică şi arta de-a vorbi frumos şi mişcător. Muza a fost o vreme soția lui Eagru.

Atâta că Orfeu, deşi născut în casa regelui trac Eagru, avea şi el drept tată, ca şi Asclepio, pe marele Apolo, zeul ocrotitor al cântecului dulce.

Născându-se copilul, mama i-a pus pe limbă trei stropi curați de rouă şi a rostit o vrajă. I-a hărăzit să poată s-alcătuiască stihuri, iar vorbele să-i curgă din gura lui ca mierea. Tatăl, zeul Apolo, i-a dăruit o liră şi i-a urat să cânte dintr-însa mai frumos ca vântul când foşneşte prin frunzele pădurii, mai cald şi mai duios decât privighetoarea în nopțile cu lună. Să nu fie-ntrecut de nici un om pe lume, când şi-o-nstruna el lira. Să cânte melodii la fel de-armonioase, cum sunt acelea care îl desfată pe Zeus la ospețe-n Olimp.

Crescând Orfeu mai mare a început să umble prin țara lui Eagru, cu lira subțioară. Toți câți îl întâlneau se minunau de vorba plăcută ce-o avea, ca şi de-nțelepciunea pe care-o dovedea cu orişice prilejuri feciorul lui Apolo.

Astfel se povesteşte c-atunci când se certau, din pricini felurite, supuşii lui Eagru îl chemau pe Orfeu să le facă dreptate. Iar el, cu vorbe bune şi sfaturi înțelepte, împăca pe vrăjmaşi şi-i făcea să-şi dea mâna.

UN CÂNTĂREȚ FĂRĂ SEAMĂN

Iar lira lui măiastră îi fermeca pe toți[2]. Cântecul său era atâta de frumos, că oamenii-ascultându-l își uitau întristarea. Inima bântuită de prea multe necazuri își găsea alinare și se înveselea.

Dar ce spun eu de oameni – când fiarele pădurii veneau în jurul său! Chiar râsul, cea mai crudă dintre sălbăticiuni, își culca botul umed de sânge pe piciorul aedului Orfeu și îi sorbea adesea graiul melodios. Și tot felul de păsări se adunau pe ramuri. Ba chiar, de vreți să știți, elinii povesteau că lira lui vrăjită făcea să se desprindă din rădăcini copacii. Ei lunecau pe văi și veneau să-i umbrească fruntea îngândurată și plină de visări. Munții se clătinau. Pietrele se mișcau și se rostogoleau până lângă Orfeu, să-i ție loc de jilțuri[3]. Natura, fermecată, căuta să se apropie de aed cât mai mult și să-i asculte viersul, poemele sublime, neîntrecute încă de nimeni până-atunci.

Și, devenind Orfeu flăcău în toată legea, a însoțit eroii plecați către Colhida să dobândească lâna berbecului de aur.

De n-ar fi fost cu ei feciorul lui Apolo – cu toată îndrăzneala de care-au dat dovadă vitejii-argonauți – n-ar fi putut nici unul să-și mai revadă casa, părinții și copiii. Prin sunete de liră a domolit mânia unor stânci fioroase, numite Simplegade, care striveau adesea corăbiile eline. Tot el a adormit în viers moleșitor balaurul cel groaznic, care păzea-n Colhida acea lână de aur și-a nimicit, prin cântec, vraja amăgitoare a unor fete-păsări, ce se chemau sirene și încercau s-afunde pe marinari în valuri.

A mai făcut Orfeu și-alte isprăvi de seamă. Dar n-a luptat cu lancea sau sabia sau arcul. Arma lui i-a fost lira, și, totuși, a învins. (Isprăvile-s prea multe. Nu le mai amintim.)

Ar fi să spunem totuși că fiul lui Apolo și-al muzei Caliopa s-a-ndrăgostit de-o nimfă. Se chema Euridice; și-n ochii ei cei verzi îi plăcea lui Orfeu să-și scalde fericirea, privindu-i cu nesaț zile și nopți de-a rândul…

Adesea Euridice îl ruga pe Orfeu să-și reverse din liră divina-i armonie, ca ea, cu alte nimfe, să poată dănțui în tactul muzicii[4].

Orfeu o asculta și atingea îndată coarda melodioasă c-un bețigaș de-argint, făcând să izbucnească din liră un nou val de sunete vrăjite. Vroia s-o-nveselească pe preafrumoasa nimfă. S-o știe mulțumită. Nu bănuia, sărmanul, soarta-nspăimântătoare ce-i era hărăzită, peste puțină vreme; căci draga-i Euridice n-avea să aibă parte, prea mult, de bucuria ce-o răspândea Orfeu, prin cântecele sale.

PIERDEREA FRUMOASEI EURIDICE

S-a întâmplat ca fata să fie îndrăgită şi de un alt flăcău, un crescător de-albine, pe nume Aristeu. Şi, aflând Aristeu că-n casa lui Eagru se pregăteşte nunta, s-a hotărât s-o fure pe nimfa Euridice.

Ca să-şi îndeplinească gândul acesta rău, care nu îi da pace, Aristeu s-a ascuns într-un desiş de arbori. A aşteptat o vreme, precum pândeşte tigrul juninca din poiană şi-i gata doar să sară.

Veghind plin de răbdare, iată se ivi clipa când nimfa Euridice rămase singurică. Atunci se repezi şi vru s-o ia în brațe.

Nimfa, înfricoşată, văzându-l pe-Aristeu din umbră cum s-avântă, a şi luat-o la fugă. Aristeu, îndârjit, a pornit după ea, şi, cum era mai iute şi c-un picior mai ager, a fost gata s-o prindă.

Atât că – din greşeală – frumoasa Euridice, sărind peste un trunchi de stejar răsturnat, nimeri într-o groapă. Aici era un şarpe cu pielea-mpestrițată şi colții veninoşi. Nimfa-l calcă pe şarpe. Acesta se întoarse. Se-ncolăci îndată pe glezna Euridicei şi îşi înfipse colții, strecurându-i veninul sub pielea subțirică.

Orfeu, ce auzise țipătul Euridicei, porni şi el în fugă, cu inima bătându-i ca un ciocan în piept. Ajunse doar s-o vadă pe nimfă cum se stinge.

O jale fără margini simți în el aedul, în timp ce Aristeu – acela ce fusese pricina morții ei – se mistuia-n adâncuri verzi-negre de pădure.

— Zeus, mărețe Zeus – strigă spre cer Orfeu, bătându-se cu pumnii în fruntea ca de fildeş – pogoară-te cu milă, acum, asupra mea. Dă viață Euridicei...

Dar cerul, albăstrui, rămase mut ca stânca.

Nici cântecul de liră nu mai clinti pe nimfa ce părăsise lumea...

Orfeu, trântit în iarbă, o-mbrățişa cu sete şi o chema zadarnic să vie împreună cu el, acolo unde totul sta pregătit de nuntă.

Plânsul lui cel fierbinte îi zguduia pe oameni şi mulți – dornici s-aline pe cel ce-i mângâiase cu viersul său vrăjit – îi glăsuiau astfel:

— Nu plânge. E zadarnic. Iubita ți-e la Hades. Asta i-a fost ursita şi nu ai ce să faci. Cată să te supui voinței olimpiene...

— Nu. Nu mă voi supune...! a glăsuit Orfeu. Voi pleca spre Infern, de-ar fi să rătăcesc pe drumuri toată viața; şi am să-mi caut mireasa. Mă voi ruga de Hades. Oricât ar fi de crunt, oricât de nemilos, trebuie să-mi întoarcă pe Euridice-a mea...

Luându-şi pe umăr lira şi un toiag în mâini, Orfeu s-a îndreptat către un mic sanctuar pe care-l avea Hermes. Acolo s-a rugat de feciorul lui Zeus,

pristavul din Olimp, ca să-l călăuzească pe drumul spre Infern, şi i-a jertfit un țap cu blana ca tăciunii, din turmele regale, cum cerea obiceiul. L-a proslăvit în imnuri. Apoi, fără zăbavă, a pornit iar la drum, către Peloponez.

Şi, în Peloponez, la capul Tenaron[5], era o peşteră. Nici un om nundrăznea să treacă pe acolo de la lăsatul serii. Credințele străvechi spuneau că-n peşteră erau furii, erinii şi fel de fel de iazme, ce-i sugrumau pe oameni când încercau să intre. Căci peştera aceea era de bună seamă una din porțile spre tărâmul lui Hades.

ORFEU PĂTRUNDE ÎN INFERN

Şi, poposind Orfeu la capul Tenaron, n-a vrut să țină seamă de vorbe şi povețe.

— Spuneți!... Asta-i intrarea spre negrele genuni, unde domneşte Hades? întreba pe localnici.

— Da, da!... răspundeau ei. Însă nu cuteza, străine, să te-apropii prea mult de-aceste locuri. Eşti tânăr. E păcat... Furiile stau de strajă... Ele n-aşteaptă mult şi te strâng de grumaz... Câți n-au pierit acolo!... Stai... Stai... Unde te duci? Tu n-auzi vorba noastră?

— Aud. Dar nu mi-e teamă!... rostea spre ei Orfeu. O caut pe Euridice. Şi dorul pentru ea îmi dă puteri să lupt, să-l înfrunt şi pe Hades. Am armă lira mea... Cu ea o să întâmpin geniile infernale, voi risipi destinul... Lăsați-mă să trec...

Şi, înstrunindu-şi lira, cântând necontenit, Orfeu a păşit drept spre peştera aceea care-şi căsca gâtlejul umed şi-ntunecat, către aria mării.

Nu s-a temut de furii, de geniile crude, păşind prin fața lor, senin şi fără frică.

Şi iacătă-l trecut, din peştera adâncă, într-un tărâm de umbre ciudat şi misterios. Coboară pe poteci unde-i ațin piciorul tufele încâlcite de scai şi mărăcini. Îl zgîrie şi-l rănesc...

Dar el nu ține seamă, şi merge mai departe, până zăreşte râul cel vânăt, Aheronul. Aici erau pe țărmuri sute şi mii de umbre, ce aşteptau să treacă şi se rugau de Haron, luntraşul cel bătrân, să-i ducă peste ape, cu barca-i putrezită. Haron cerea obolul. Cine nu i-l plătea mai rămânea pe țărmuri, rătăcind, amărât, cam o sută de ani.

Însă aedul cântă lui Haron cel ursuz, din lira sa de aur, un cântec minunat. Luntraşul se îndură. Îl trece pe Orfeu pe malul celălalt.

Acolo alte piedici. Cerberul stă de pază la porțile de-aramă. Latră şi urlă tare. Iar şerpii-ncolăciți pe capetele sale şuieră fioros, silindu-se să-l muşte cu colții-nveninați pe fiul lui Apolo.

El îşi înstrună lira. Coardele ei răsună, şi câinele se lasă pe pântec, la pământ. Firea lui duşmănoasă se schimbă dintr-o dată. Ochii săi cată blând. În acest chip, aedul poate să treacă-n voie către palatul unde sălăşluieşte Hades.

Şi fratele lui Zeus îi strigă de departe:

— Cine eşti tu? Ce vrei? Cum cutezi, pământene, să intri nepoftit în ținutul tăcerii?...

Orfeu cată spre Hades fără de-nfricoşare, şi-i spune doar atât:

— Dă-mi voie, preamărite stăpân peste-ntuneric şi umbre fără viață, să-ți glăsuiesc în viers...

Şi n-aşteptă răspunsul ce vrea să i-l dea Hades. Ci prinde-n brațe lira cu coardele de aur, pe care i-o dăduse la naştere Apolo. Şi gura lui, în care îi picurase muza stropii curați de rouă, începe să rostească stihuri mai dezmierdate ca şoapta de iubire sau somnul care prinde în brațele lui pruncul, când este legănat la sânul cald al mamei.

ZEUL HADES SE ÎMBLÂNZEŞTE

Îi povesteşte-n stihuri dragostea cea curată, care-l înlănțuise pentru întreaga viață de nimfa Euridice. Speranțele-nflorite ce le păstrau în inimi. Cum regele Eagru le pregătise nunta. Iar zeu Himeneu, cel ce-mplineşte legea sfântă-a căsătoriei, cu aripi nevăzute, venise de la Creta, unde-şi avea palatul; şi-şi aprinsese facla. Dar facla nu arsese cu flăcăruie albă – cum cerea datina – ci răspândise numai un fum înecăcios. Asta, ca prevestire a tristei întâmplări ce urma să-i lovească.

Îi cântă Orfeu apoi de clipa neuitată când şi-a văzut iubita căzută la pământ, fără de răsuflare; de gemetele sale; de jalea ce-a cuprins întreg poporul trac.

Toți câți ascultă cântul divinului aed, acolo, în Infern, nu pot să-şi stăpânească suspinele din piept. Geniile infernale tac toate copleşite de preamarea durere din glasul lui Orfeu. Tantal şi-a uitat foamea şi setea deopotrivă; Sisif nu mai ridică pietroiul greu pe coastă, şi Ixion, acela ce se-nvârteşte veşnic pe-o roată de aramă înlănțuit cu şerpi, rămâne nemişcat.

Întreita Hecate îşi şterge pe obraji o lacrimă fierbinte. Şi Cora-Persefona îşi lasă fruntea albă pe umărul lui Hades, străpunsă de tăişul amarnicei mâhniri din viersul lui Orfeu.

— Gândeşte-te, tu, Hades – mai glăsuieşte el, pe blând acord de liră – dacă un zeu viclean ți-ar răpi într-o zi soția mult iubită, n-ai suferi ca mine?... Nu ai pleca s-o cauți?... Răspunde-mi, nu căta încolo cu privirea...

În timp ce zeul tace, soața-i, Persefona, întinde către Hades o mână

rugătoare şi-i cere să s-aplece cu milă spre aed. Dragostea ce-l uneşte pe el de Euridice este cu mult prea mare. Chinul ce îl îndură Orfeu – pierzând mireasa în ziua nunții sale – este sfâşietor…

Şi zeul, care-altminteri nu are nici o milă, acuma se înclină mişcat către Orfeu.

— Voi face, zice el, pentru iubita ta, ceea ce nu se cade nici unui muritor. Se va întoarce-n lume, urmându-te pe tine. Dar trebuie să-mi promiți…

— Mă leg mai dinainte să-ndeplinesc orice, îi răspunde Orfeu, cu glasul gâtuit de marea bucurie că-şi va recăpăta pe scumpa-i Euridice.

Şi Hades îi mai spune:

— Când vei urca, Orfeu, spre celălalt tărâm, să nu-ntorci cumva capul, să nu-ncerci s-o priveşti…

— Deşi mă arde dorul şi clipele îmi par veacuri nemăsurate, nu voi căta spre ea, dacă aşa ți-e vrerea, mai spune iar Orfeu.

— Dacă te vei întoarce şi vei privi spre nimfă, cu-o clipă înainte de-a călca pe pământ, o pierzi pe totdeauna, a adăugat la urmă zeița Persefona. Nu mai e nici un mijloc s-o poți recăpăta…

— Aşa… Aşa voi face!… a glăsuit Orfeu.

Deci, mulțumind lui Hades şi Corei-Persefona, călăuzit pe Hermes a plecat spre pământ. Ştia că îl urmează şi nimfa Euridice. Dar nu-ndrăznea să-ntoarcă înspre iubită capul, de teamă să n-o piardă, cum îi spusese Hades.

Mergea cântând din liră şi rostind mândre stihuri; şi-n minte-o cerceta pe Euridice-a lui: „E tot atât de albă? Mai este drăgăstoasă? Nu s-a schimbat cumva? “…

Şi inima-i o dată cu lira lui cânta cântec de biruință şi dor înfrigurat, în timp ce se urca înspre pământul nostru. Mai erau câțiva paşi… Ce spun? Numai un pas. Şi Orfeu trecea pragul din peşteră afară.

Dar în acel moment a fost străpuns de teamă. Dacă mireasa lui s-a rătăcit cumva în bezna infernală şi nu e-n urma lui?

Atunci a întors capul îngrijorat s-o vadă. O vede, fericit, cum merge lângă Hermes. Vrea să-i spună ceva. Dar dalba lui mireasă, fără de nici o vorbă, însă cu brațele deschise către el – parcă l-ar fi strigat – alunecă-n Infern. De data asta însă e pentru totdeauna… [6]

NUMAI CÂNTECUL ÎI RĂMÂNE

Zadarnic a-ncercat din nou Orfeu să treacă de râul Aheron. Nu l-a mai luat luntraşul, cel care duce morții în ținutul lui Hades. Zadarnic s-a zbătut, a plâns, l-a implorat şi i-a cântat din liră.

Hades orânduise să nu fie lăsat pentru a doua oară în sumbrul său palat.

Nefericit, Orfeu s-ar fi ascuns, se spune, în munții Traciei. Nu dorea să mai vadă în ochi nici o femeie; căci îşi reamintea de scumpa-i Euridice şi inima-i rănită se sfâşia mai mult.

De auzea-n pădure râsete de copile, dacă pe malul apei era cumva vreo nimfă, Orfeu îşi trăgea haina pe față şi fugea. Ei bine, tocmai fuga le ațâța pe-acestea să-ncerce şi s-atragă în mreje de aed.

Astfel s-au scurs cu greu vreo trei sau patru ani. Singurâ-i mângâiere era doar cântecul, în care proslăvea iubirea fără margini, dincolo de mormânt.

Dar se aflau pe-atuncea, în Tracia, bacante, frumoase preotese, care-l slujeau pe Bachus, zeul cel dezmățat. Acestea nu-l iertau pe fiul lui Apolo, fiindcă-i păstra credință pierdutei Euridice.

Şi cum se povesteşte, ele se tot iveau în fața lui, cu sila, cântând sau dănțuind sau azvârlindu-i flori legate-n buchețele. Îl ispiteau cu vorbe pline de îndrăzneală şi-l pofteau la serbări închinate lui Bachus – adică la orgii.

Însă el le gonea întruna, cu dezgust. Le blestema – spunând că ele înjosesc numele de femeie – şi se urca în munte, mai sus, să nu le vadă purtarea desfrânată, pe care-o dovedeau.

Atâta că nici ele nu s-au lăsat înfrânte. L-au urmărit în munte şi l-au încercuit.

— De nu primeşti, Orfeu, să trădezi amintirea iubitei Euridice, să ştii că vei muri!... i-au țipat laolaltă.

— O, moartea, unde este? le-a dat răspuns aedul. Prin ea mai pot ajunge s-o văd pe Euridice...

Şi auzind acestea, în ura lor turbată, amețite de vin, bacantele acelea şi-au împlântat în el zecile de pumnale, cu care sfârtecau țapii sacrificați stăpânului lor Bachus.

Trupul însângerat l-au aruncat în Hebru[7].

La timp au sărit însă şi cele nouă muze, având pe Caliopa, mama lui, între ele. I-au ridicat din apă corpul său fără viață şi l-au înmormântat într-un templu, Liberta, pe muntele Olimp.

Doar capul rămăsese rostogolit pe valuri, şoptind necontenit, cu buzele albite, numele prea iubit al nimfei Euridice. Iar capul său şi lira au ajuns

până-n Lesbos – o insulă în care a înflorit poezia[8].

Muzele şi Apolo au luat această liră, care mişcase munții, fiarele şi pe Hades şi au pus-o pe boltă.

Luceşte între stele. E constelația Lirei.

Iar poemele[9] lui au rămas între oameni, veşnice ca iubirea jurată Euridicei!...

Note:

1. Vechii elini înțelegeau prin Tracta ținuturile mărginite la miazănoapte de Propontida şi de Marea Egee, la răsărit de Pontul Euxin sau Marea Neagră, la asfințit de fluviul Strimon, astăzi Karasu; iară la miazănoapte de Istru sau Dunărea cea largă.

2. Într-un desen pe un vas este înfățişat Orfeu, în țara lui Eagru. Tracii stau în preajma lui cu coifuri peste plete şi cu suliți în mâini, gata parcă de luptă. Poetul cântăreț este aşezat în mijloc, cu ochii către slavă. În mâini ține lira. Nu ştim ce rosteşte, dar fețele războinicilor, înăsprite de lupte şi greutăți, parcă se luminează şi uită de urgia pe care o pregătesc, de moarte şi război. Se vede marea putere a cântecului, a artei, asupra lor.

3. Aşa ni-l reprezintă pe fiul lui Apolo şi al muzei Caliopa un mozaic dezgropat în oraşul Pompei şi aflat astăzi la Palermo. În jurul lui se văd strânse zeci de sălbăticiuni: maimuțe, leoparzi, lei, cerbi, păsări, ba chiar şi şerpi şi broaşte, care-i ascultă viersul.

4. O astfel de imagine a pictat artistul francez Nicolas Poussin în opera intitulată „Orfeu şi Euridice”, aflată azi la muzeul municipal din Chantilly. Într-o splendidă îmbinare de culori sunt zugrăviți oamenii şi natura. Se văd câteva nimfe la poalele pădurii. Altele se scaldă în undele străvezii ale râului Hebru. În zări se înalță munții,

adăpostind cetatea cu zidurile sure, în care văzuse lumina zilei feciorul lui Apolo. Întreg tabloul respiră măreția, puterea suverană a artei: a cântecului şi poeziei. Orfeu, cu bețigaşul de argint în mână, se pregăteşte să cânte, însoțindu-şi vocea cu lira, cel mai frumos dintre cântecele pentru preaiubita lui Euridice.

5. Astăzi capul Matapan.

6. Scena este admirabil redată într-un basorelief din secolul al V-lea î. e. n., care se găseşte acum la Neapole. Ea a fost cântată şi de marii poeți antici: Eschil, Pindar, Horațiu, Ovidiu şi, mai ales, Vergiliu, în „Georgicele” sale. În epoca modernă nenumărați artişti au abordat această temă în muzică, teatru, poezie şi artele plastice. Bunăoară, în muzică, germanul Gluck a creat, pe motivul acesta legendar, una dintre cele mai frumoase lucrări, intitulată „Orfeu şi Euridice”. Semnificația pierderii Euridicei de către Orfeu pare a fi aceea că faptele mari, hotărâtoare în viață, nu se pot desăvârşi fără răbdare şi sacrificiu până la capăt.

7. Râul Marița de astăzi.

8. Aici vor crea mal târziu poeții Alceu şi Safo.

9. Lui Orfeu i se atribuie o serie întreagă de poeme, care au fost de fapt create mult mai târziu, deşi unele fragmente par a fi urme veritabile de poezie orfică. Tot despre el se spune că avea şi darul profeției, fiind fiul lui Apolo – şi că ar fi organizat aşa-numitele mistere orfice. Capul său, prins între stâncile insulei Lesbos, se zice dealtminteri că a avut darul să facă profeții multă vreme după moartea poetului.

ÎNTEMEIEREA TEBEI

CADMOS; ZETOS ŞI AMFION; EDIP

După ce Zeus a răpit-o pe Europa, Agenor, regele Sidonului[1], nu s-a-mpăcat deloc cu gândul ca draga lui copilă să rămână pradă aceluia care-o răpise. Şi-a poruncit celor trei fii ai săi: Fenix, Cilix şi Cadmos să plece-n toată lumea şi să-i găsească fata.

— Dacă vă veți întoarce fără de sora voastră, le-a grăit Agenor, să ştiți că vă ucid; căci nu mai meritați să-mi fiți moştenitori…

Au plecat dar băieții pe drumurile lumii, căutând-o pe Europa. Au mers ei ce-or fi mers… şi cei doi frați mai mari au ostenit degrabă. S-au rătăcit de Cadmos. Fiindcă n-aveau curajul să-şi mai revadă tatăl, s-au oprit pe coclauri şi au întemeiat nişte oraşe noi. Fenix a ajuns rege în țara ce i-a luat de-atunci numele lui: Fenicia bogată. Şi Cilix de asemeni, în alt ținut vestit, numit Cilicia.

Doar Cadmos, flăcău vrednic, a păşit mai departe. A străbătut ținuturi aspre, necunoscute, plecând din Asia. A plutit peste mări, şi, după multă vreme, a ajuns în Elada.

Aflând el că la Delfi se află un oracol, unde Febus-Apolo prezice viitorul, s-a urcat cu greutate pe muntele Parnas, în ținutul Focidei. S-a plecat lui Apolo şi i-a cerut învăț ce trebuie să facă. Ar vrea să-nvingă monştri, cum a învins şi-Apolo pe balaurul Piton, monştri ce-mpovărează pământul cu

urgie. Ar vrea să şi ridice o cetate vestită.

Apolo i-a răspuns prin gura Pitiei că poate să învingă un monstru fioros şi poate să ridice o cetate vestită, dar săvârşind acestea el însuşi va plăti prin grele suferințe.

Tânărul sidonian s-a învoit cu toate. Şi-atunci zeul Apolo l-a-ndemnat să pornească înspre râul Cefis. Şi i-a mai povestit că-n drum va întâlni un juncan fermecat, cu părul ca zăpada. Cadmos să urmărească animalul acesta, până ce s-o opri; şi-acolo unde el va-ncepe să mugească, culcându-se în iarbă, poate să-nalțe ziduri, să fac-o fortăreață.

Plecând Cadmos din Delfi, a tot călătorit pân-a văzut juncanul păscând pe un imaş[2].

Animalul acesta era alb ca omătul, şi, zărindu-l pe Cadmos, a pornit către râu. Fugea şi-ntorcea capul. Fugea şi iarăşi sta, răsucindu-şi spre tânăr fruntea împodobită cu nişte coarne mari, galbene, lucitoare. Parcă-i tot făcea semne s-alerge-n urma sa.

Şi, însoțit de prieteni – care veneau cu dânsul încă de la Sidon – Cadmos a urmărit juncanul fermecat vreme de nouă zile

El l-a călăuzit printre codrii umbroşi, până pe o colină toată smălțată-n flori. Acolo s-a oprit şi s-a lungit în iarbă. A ridicat spre slavă capul încoronat şi a mugit prelung[3].

DOBORÂREA BALAURULUI LUI ARES

Cadmos a înțeles c-acela este locul unde va trebui să-şi ridice cetatea. A sărutat pământul pe care ajunsese din voia lui Apolo, şi primul gând i-a fost s-aducă sacrificii preamărețului Zeus, ca viitoarea cetate să fie trainică. A trimis câțiva prieteni să caute un izvor. Din el s-aducă apă în amfore de lut. Să facă libațiuni, fără de care jertfa nu ar fi fost primită de Zeus în Olimp.

Tovarăşii lui Cadmos au pornit prin pădure, cercetând peste tot, până ce au zărit un pârâiaş zglobiu; iară puțin mai sus au dat de-o peşteră cu o intrare joasă, bine adăpostită de un bunget umbros şi grămezi mari de pietre. Din peştera aceea țâşnea pârâul rece, limpede, de cleştar.

Şi, veseli, sidonienii au vrut să toarne apă în prima amforă; dar pe neaşteptate, din peştera adâncă, a țâşnit un balaur cu solzii de aramă şi ochii fioroşi. Pe cap, monstrul purta o creastă zimțuită şi gâtul său avea o pungă de venin, mai groasă ca o bute. Iar gura otrăvită era bătută toată în trei rânduri de colți, lungi ca nişte pumnale.

Balaurul cu creastă era fiul lui Ares, zeul cel viforos, şi străjuia izvorul

tatălui său ceresc şi tot acel ținut, pe care-l stăpânea întocmai ca un rege.

Fără multă tocmeală, balaurul lui Ares s-a rotit către soții lui Cadmos din Sidon şi i-a încolăcit; apoi i-a otrăvit, înfigând în ei colții săi ascuțiți şi albi.

În vremea asta Cadmos, văzând că seara vine şi soții nu se-ntorc, a pornit să-i găsească. A rătăcit şi el prin umbrele pădurii, până ce a sosit la izvorul lui Ares, şi, când acolo, iată-i!... Prietenii erau morți şi monstrul sta lungit pe trupurile lor, sleindu-le de sânge.

Tânărul sidonian a luat atunci o stâncă, şi, cum era voinic l-a lovit cu putere pe feciorul lui Ares. Dar solzii de aramă l-au ocrotit pe monstru de greaua lovitură, ce ar fi dărâmat şi zidul unei case. El a zvâcnit deodată. S-a ridicat în sus, mai-nalt decât copacii, şi l-a țintit pe Cadmos cu ochii arzători, în timp ce întreita lui limbă îi juca în gura-nveninată, şi, şuierând ca vântul, când spulberă nisipul pe țărmurile mării, s-a repezit la el.

Numai că sidonianul era un luptător cum nu-s prea mulți pe lume; şi neînfricoşat, l-a-ntâmpinat pe monstru, precum se cuvenea, cu sabia şi lancea.

Balaurul s-a-ntors, încolăcit pe coadă. Atunci, viteazul Cadmos mi l-a lovit cu lancea atâta de puternic, încât a străbătut gâtul gros de balaur. Şi arma s-a înfipt într-un trunchi de stejar. Balaurul lui Ares a rămas priponit de-acel trunchi de stejar, care s-a aplecat sub prea marea povară.

După această faptă, fiul lui Agenor a auzit un glas:

— Ares iubeşte monştrii. Tu ai ucis un monstru care-i era şi fiu. Pentru această faptă ai să plăteşti amarnic, prefăcându-te-n şarpe...

Cadmos s-a-ntors pe dată cu sabia în mână, crezând că-i alt duşman.

NAŞTEREA POPORULUI TEBAN DIN COLȚII DE BALAUR

Da-n fața lui era însăşi Palas-Atena, cu egida pe piept şi sulița în mână.

— Chiar de mă voi jertfi, i-a dat răspunsul Cadmos, sunt fericit, zeiță, c-am răpus un balaur care-i împiedica pe oameni să trăiască în locurile-acestea atâta de mănoase... Vreau să zidesc aici o cetate vestită, unde să locuiască oameni nenumărați.

— Dacă este aşa, a glăsuit zeița, îți trebuie şi brațe cu care să zideşti cetatea ta visată... Şi ca să dobândeşti brațele de-ajutor, desprinde plin de

grijă toți colții de balaur şi seamănă-i pe glie.

Spunând aceste vorbe, Atena a pierit. Un nor se coborâse şi o învăluise pe copila lui Zeus, plutind apoi spre slăvi.

Cadmos a ascultat sfatul dat de Atena, şi, desprinzând cu grijă toți colții de balaur, i-a semănat pe glie[4].

Din colții semănați de Cadmos, sidonianul, s-au ridicat întâi nişte vârfuri de lance; apoi, tot din pământ, au răsărit, semețe, coifuri de luptători; şi-n sfârşit, au ieşit nişte giganți cu arme şi scuturi sunătoare, care s-au luat la luptă.

S-au tot luptat giganții, până ce au rămas în viață numai cinci. Atunci s-a ivit iară, ca din senin, Atena. Le-a poruncit s-arunce armele ucigaşe şi să se facă prieteni cu preaviteazul Cadmos, care le va fi rege.

La porunca lui Cadmos, au zidit în pădure, la izvorul lui Ares, fortăreața Cadmeea, acropola tebană. Ridicând fortăreața, Cadmos a adus jertfă puternicului Zeus juncanul fermecat.

Pielea lui i-a tăiat-o în fâşioare lungi, subțiri, subțiri de tot. Pe acestea le-a unit. S-a făcut o fâşie de piele nesfârşită. Cu ea a măsurat întinderea de țară, care urma să intre în stăpânirea lui.

Dorind să se păstreze nestinsă amintirea ciudatei întâmplări, Cadmos a denumit țara aceasta nouă: Beoția – țara juncanului.

Totuşi, pentru că el doborâse pe fiul cel hidos al lui Ares, a suferit destul, precum se învoise în fața lui Apolo.

Copiii i-au pierit şi, spre sfârşitul vieții, eroul sidonian – cum îi spusese Atena – s-a preschimbat în şarpe. Soția lui, la fel. Doi şerpi, ce nu făceau nici un rău nimănui[5].

URMAŞII LUI CADMOS RIDICĂ TEBA CEA CU ŞAPTE PORȚI

Urmaşii lui au fost pe tronul din Cadmeea doi feciori ai lui Zeus şi-ai nimfei Antiopa[6]: Zetos şi Amfion. Ei s-au gândit să facă la poalele cetății marele oraş, Teba, visat, de mult, de Cadmos. Teba cea cu şapte porți.

Zetos era de-o forță de neînchipuit. În schimb, celălalt frate, pe nume Amfion, era un cântăreț destoinic ca Orfeu.

Când s-a început lucrul la zidurile Tebei, Zetos a spus că el o să aducă piatra din munții-nvecinați.

Într-adevăr, cu forța-i uriaşă, olimpiană, aducea pe spinare stânci mari rupte din munți.

Amfion nu jurase că va face vreo muncă. Avea un trup firav, însă, cântând din liră, ca divinul Orfeu, acest fiu al lui Zeus izbutea să urnească munții din temelii. Şi munții veneau singuri spre zidurile Tebei, ca meşterul Zetos să poată avea piatră de lucru din belşug.

Se mai spunea că Tebei i s-au zidit anume cele şapte porți, ca ele s-amintească lira lui Amfion, ce avea şapte corzi.

Iară porțile Tebei au căpătat şi ele fiecare un nume. Numele li s-au dat după şapte copile, pe care le avea regele Amfion cu soața-i Niobeea[7].

Afară de eroii Zetos şi Amfion, un alt urmaş de seamă pe tronul de la Teba a fost regele Laios.

Aezii povestesc că el era-nsurat cu frumoasa Iocasta; dar în palatul său era multă mâhnire, căci nu aveau copii.

Vroind să dobândească un prunc în casa lui, regele s-a rugat de marele Apolo, şi zeul i-a răspuns prin glasul Pitiei:

— Soția ta, Iocasta, îți va da un fecior. Însă el e ursit ca să-şi omoare tatăl; să-şi pângărească mama şi să umple de sânge şi doliu şi durere tot poporul teban. Este încă o jertfă pe care o cere Ares, fiindcă pe-aceste locuri, unde se-nalță Teba, i-a fost ucis feciorul, balaurul, de Cadmos.

Ca lovituri de trăsnet cădeau aceste vorbe în inima lui Laios. Părul i se făcuse, pe capul său, măciucă. Cutremurat de spaimă, Laios s-a înturnat în palatul din Teba şi-a povestit Iocastei groaznica prorocire.

Într-adevăr, Iocasta, în anul următor, a dobândit un prunc. Cât îl dorise Laios; şi-acum cât îl ura!... Şi el a luat copilul şi l-a azvârlit pe-un munte, pe muntele Citeron, ca să-l mănânce râşii care foiau pe-acolo.

Dar s-a-ntâmplat să treacă pe muntele Citeron un păstor corintian; şi el a luat odrasla lui Laios, cea zvârlită; şi-a dus-o în țara sa.

Iar regele[8] din țara aceea corintiană n-avea nici un urmaş. Văzând el pe micuțul atât de oropsit, s-a hotărât să-l crească ca pe copilul său.

Aşa a ajuns fiul lui Laios în Corint, unde s-a făcut mare, voinic şi înțelept, fiind el numit Edip.

EDIP ÎŞI UCIDE, FĂRĂ SĂ ŞTIE, TATĂL

Dar ajungând Edip flăcău în toată legea, oameni nechibzuiți i-au şoptit la ureche că el n-ar fi odrasla regelui din Corint; că e copil găsit şi multe dintr-acestea.

Mâhnit peste măsură, s-a dus la un oracol al zeului Apolo, să afle adevărul, cine îi sunt părinții.

Dar Pitia, -n răspunsul pe care i l-a dat, nu i-a destăinuit că tatăl lui e Laios, şi mama sa, Iocasta.

I-a spus numai atât:

— Să nu te-ntorci în țara unde-ai venit pe lume... Altfel îți ucizi tatăl; te vei căsători cu propria ta mamă; şi-aduci nenorocirea asupra tuturora, copii, rude şi prieteni...

Ascultând ce spunea bătrâna preoteasă, Edip a cugetat străpuns de-nfiorare:

— Dacă mi-e totuşi tată regele din Corint? Şi dacă mi-e sortit cu-adevărat ca eu să-mi nimicesc părinții?... Mai bine fug în lume. Nu mă întorc acasă şi-nlătur nenorocul ce mă poate pândi...

Socotind deci că fuge, Edip nu s-a întors în istmul de Corint. A cugetat să plece către Beoția, şi – coborând din Delfi – a văzut două drumuri. Pe cel care ducea către Beoția venea încet un car. În car călătorea un bătrân cam albit, urmat de câțiva sclavi.

— Ia fă-ne loc, băiete, a rostit vizitiul, tare, către Edip.

Edip s-a supărat că un sclav oarecare îi porunceşte astfel, şi nici nu s-a clintit.

Atuncea vizitiul a dat în el cu biciul. Edip s-a înfuriat şi l-a lovit cu lancea, lăsându-l mort pe loc.

Ca să-şi răzbune sclavul, bărbatul cel albit a scos o sabie. Şi s-a iscat o luptă. Iar tânărul Edip, cu lancea ridicată, l-a izbit pe bătrân, ca şi pe sclavii lui, care îl apărau.

În prea puțină vreme, din cei cinci călători n-a scăpat decât unul. Un sclav care-a fugit.

Astfel s-a împlinit întâia prevestire făcută de Apolo[9], căci tânărul Edip, fără s-aibă habar, îşi ucisese tatăl. Bătrânul ce zăcea însângerat pe drum, lângă sclavii săi, era regele Laios.

El se ducea la Delfi să-l întrebe pe-Apolo – cum să-şi salveze Teba? Pentru că, din porunca lui Ares, duşmănosul, aproape de oraş se aşezase-un sfinx[10]. Sfinxul avea obrazul şi trupul de femeie; corpu-i era de leu; aripi avea de vultur şi ghearele de zgripțor[11]. Iar coada-i de oțel era ca de balaur.

Şi sfinxul priveghea pe drumul către Teba. Când treceau călătorii, îi oprea cu un strigăt. Le punea o-ntrebare, cu multă viclenie, şi nimeni nu putea să-i dea acestui monstru răspunsul cuvenit. Atunci sfinxul lovea cu coada de balaur pe bietul călător. Cu ghearele de zgripțor îi scotea inima şi i-o storcea de sânge.

Astfel îi doborâse sfinxul, până în acea ziuă, pe foarte mulți tebani.

A DOUA CRIMĂ: CĂSĂTORIA CU IOCASTA

În tot oraşul Teba domnea o spaimă mare şi numai cu greutate se mai putea ieşi pe cele şapte porți. De mai dura o vreme, oraşu-ar fi rămas fără locuitori.

Mai mult, s-adăuga ştirea că pe regele Laios l-au omorât tâlharii.

Sclavul care scăpase s-a ruşinat să spună că nu îi învinsese decât un singur om şi a mințit că-n cale le ieşise o ceată de numeroşi tâlhari.

Pe lângă toate astea, sfinxul mai omorâse în zilele acelea pe alți numeroşi tineri. Şi printre ei era şi feciorul lui Creon.

Creon păstra dealtminteri coroana-n mâna lui, până se alegea un nou rege la Teba.

Îndurerat la culme de moartea fiului, Creon a dat de ştire că de se va afla vreun bărbat iscusit care să-nfrunte sfinxul şi să salveze Teba, îi va da o răsplată ne-nchipuit de mare. El va avea ca soață pe regina Iocasta, pe văduva lui Laios, şi va primi coroana şi tronul rămas gol.

Edip, care intrase pe pământul teban, a şi trecut la faptă; a pornit-o de-a dreptul spre sfinxul fioros.

Sfinxul l-o fi zărit, pesemne, de departe, şi fâlfâind din aripi l-a oprit pe Edip, punându-i o-ntrebare:

— Care este făptura ce merge-n patru labe, apoi numai în două şi la sfârşit în trei? Haide, răspunde iute…

— Ființa aceasta este, de bună seamă, omul, i-a dat răspuns Edip. Când este mic, el merge numai de-a buşilea. Pe urmă se ridică şi, când ajunge gârbov, lângă două picioare, ca sprijin, se găseşte şi-al treilea: toiagul…

Cum a sunat răspunsul, sfinxul, turbat de ciudă, s-a umflat şi-a plesnit. Iară Edip, cu lancea, l-a trântit de pe stânca, unde se cocoțase, în nişte văi adânci.

Auzind tot poporul că tânărul Edip l-a biruit pe sfinx, s-a grăbit să-l aducă, pe umeri, în oraş.

Creon i-a dat coroana ce o avea în grijă şi l-a suit pe tron, alături de Iocasta.

Astfel, fără de voie, Edip a săvârşit cea mai groaznică crimă din câte sunt pe lume. S-a însurat, sărmanul, cu însăşi mama lui.

A mai trecut o vreme. Iocasta i-a născut soțului său, Edip, doi fii şi două fiice[12]. În Teba era pace. Regele cârmuia cu multă-nțelepciune peste poporul său, ferindu-l de războiul cel mult dorit de Ares. Când, s-a stârnit furtuna… Zeii, înverşunați că soața lui Edip – care-i era şi mamă – i-a

dăruit copii, au trimis peste Teba ciuma pustiitoare.

PUSTIU ŞI LACRIMI AU HOTĂRÂT ZEII

Mureau şi zi, şi noapte, sute, mii de copii. Ruguri erau aprinse în Teba peste tot şi jalea cuprinsese poporul, mai cumplit decât când trăia sfinxul. Căci mamele plângeau în hohot la răspântii şi-n case îndoliate. Iar preotul cel mare îl ruga pe Edip să facă sacrificii, să salveze cetatea[13].

Dar regele Edip a poruncit să vină bătrânul profet orb, ce se numea Tiresias.

Întâi, profetul orb nu a vrut să răspundă. Dar, silit de Edip, el a mărturisit că zeii-au aruncat peste oraşul Teba ciuma nimicitoare, pentru că regele îşi omorâse tatăl şi se căsătorise cu mama lui, Iocasta.

Ca să se pedepsească, regina şi-a luat viața, aninându-se-n ştreang. Iar Edip şi-a scos ochii cu-o agrafă de aur.

Apoi, orb şi sărman, Edip a părăsit Teba cu şapte porți, ca s-o scape de ura netrebnicului Ares şi a celorlalți zei.

Şi, rătăcind pe drumuri, însoțit de copila cea mică, Antigona, trăind doar din cerşit, au ajuns la Colona[14], o mică aşezare lângă oraşul unde domnea pe-atunci Tezeu. Iar regele Tezeu a venit din Atena să-l vadă pe Edip.

Nenorocitul orb l-a rugat pe Tezeu să ia în grija sa pe biata Antigona, şi, condus de Tezeu, bătrânul a păşit într-o pădure deasă.

Aici a dispărut Edip într-un chip tainic.

Tezeu cunoştea taina, dar nu a vrut s-o spună. Se zicea că Edip i-a blestemat pe zei, şi Zeus l-a trăsnit sau s-a deschis pământul, şi Hades l-a primit[15].

Legendele eline mai arătau că-n Teba a fost după aceea un război fratricid[16]. Feciorii lui Edip s-au ucis între ei. Fetele i-au murit. Numai pustiu şi lacrimi au rămas după el.

Aşa s-a răzbunat zeul furtunilor, încrâncenatul Ares, pe urmaşii lui Cadmos, pentru că se clădise Teba cu şapte porți, pe locurile unde-i hălăduise fiul, balaurul cel groaznic cu solzii de aramă...

Note:

1. Oraş din Asia, pe țărmul de răsărit al Mării Mediterane.

2. Poetul roman Ovidiu cântă, în versurile sale, această întâmplare.

3. În limba celor vechi, bous-bos înseamnă bou-juncan. Legenda aceasta s-a transmis multor popoare. Nu este exclus ca ea să fi influențat şi legenda noastră despre Dragoş Vodă, venit din Maramureş, pe urmele unui zimbru cu o stea în frunte. Ei ar fi întemeiat, potrivit legendelor, pe locul unde a fost doborât zimbrul, țara încântătoare a Moldovei.

4. Colții balaurului, fiul lui Ares, reprezentau pentru elini lăncile. Prin această alegorie, aezii vroiau să arate de ce tebanii erau un popor de războinici.

5. Cadmos reprezintă eroul întemeietor de oraşe, în locuri unde hălăduiau înainte, prin păduri, numai fiare şi monştri. Este un erou civilizator, cu prețul sacrificiului său. Elinii îi atribuiau eroului Cadmos şi alte merite. Spuneau, între altele, că el este acela care ar fi adus alfabetul din Asia în Europa. El ar fi făcut şi cele dintâi conducte de apă din piatră, încât oamenii să fie aprovizionați din belşug, fără ca fiecare să fie nevoit să meargă după apă, la mare depărtare, uneori afară din oraş. Tot el ar fi făcut cele dintâi legi, şi mai spuneau că ar fi fost un mare apărător al păcii.

6. Nimfa Antiopa era fiica fluviului Asopos şi fusese răpită de Zeus, precum s-a arătat mai înainte.

7. Se ştie că regina Niobeea avusese cu soțul său, Amfion, şapte băieți şi şapte fete, ucişi de Apolo şi Artemis, cu săgețile, la porunca mamei lor, zeița Leto – geloasă pe fericirea Niobeei.

8. Regele corintian în casa căruia a crescut Edip se numea Polib şi era căsătorit cu Meropa.

9. Prin această legendă elinii protestau contra nedreptății destinului hotărât – cum credeau ei – de forțe supranaturale.

10. Sfinxul, această mitică făptură, era tot odraslă a monstrului Tifon şi a viperei uriaşe Ehidna.

11. În basmele noastre, zgripțorul apare de multe ori, fiind socotit un soi de vultur cu două capete şi gheare mari şi tăioase.

12. Fiii lui Edip şi ai Iocastei erau Eteocle şi Polinice. Iar fiicele se numeau Ismena şi Antigona.

13. Poetul antic Sofocle ne redă zguduitor această rugăminte a marelui preot către

Edip în versurile sale din tragedia „Edip rege” *

„... Zguduită
De-o grea furtună-i Teba, ți-o spun chiar ochii tăi
Şi sângerata mare ce-apleacă fruntea ei,
În ale sale valuri o ține cufundată.
Nu mai rodeşte-n beznă sămânța cea uscată:
Pier turmele, mor pruncii la sânul mamei lor.
Vrăjmaşa zee Ciuma, cu foc cotropitor
Ne bântuie cetatea, nemilostiv coseşte
Odraslele lui Cadmos, şi tot înavuțeşte
Cu gemete şi lacrimi Infernu-ntunecat,
Noi toți, bătrâni şi tineri, la tine-am alergat.
Nu că eşti zeu, dar nimeni cât tine nu plăteşte,
Când dăm de zile negre, cerul se învrăjbeşte.
Făr'nici o călăuză, făr'nici un ajutor
Tu ne-ai scutit de birul ce sfinxu-ngrozitor
Pusese asupra Tebei, şi toți zic în credință
Că ne-ai ferit de moarte cu-a zeilor voință.
Şi-acum mare Edip-naintea ta căzuți,
Iar te rugăm fierbinte cu milă să ne-ajuți... “

14. Întâmplările au fost povestite de poetul Sofocle în tragedia „Edip la Colona”. (Colona se găsea cam la şapte kilometri depărtare de oraşul Atena.) Tot Sofocle a scris şi renumita tragedie, legată de numele fetei mai mici a lui Edip: „Antigona”.

15. În picturile pe vase, legenda lui Edip a inspirat mult pe artiştii antici. Astfel se găsesc două renumite vase, având pictate victoria lui Edip împotriva sfinxului. Pictori moderni, ca Gustave Moreau, Ingres ş. a. au reluat tema. În literatură – urmându-l pe Sofocle, a cărui creație despre Edip atinge cea mai înaltă culme în teatrul antic – au mai scris lucrări memorabile Corneille, Voltaire şi alții. Iar marele nostru George Enescu a creat o admirabilă operă muzicală.

16. În literatură, acest război fratricid este cunoscut sub numele de „Cei şapte contra Tebei” şi e povestit în versurile lor de „marii tragici”, Eschil şi Euripide.

* Trad. de Edg. Th. Aslan

EXPEDIȚIA ARGONAUȚILOR

De câte ori elinii călătoreau pe mări şi debarcau pe țărmuri străine-ndepărtate, ei îşi reaminteau legenda despre Iason şi corabia Argo.

Şi – după ce jertfeau fructe şi flori şi sânge lui Zeus olimpianul sau fiului său Hermes, zeul călătoriei şi al negoțului, cel care-i învăța cum să aibă dobânda cu orişice prilej – sorbeau cupe cu vin şi începeau să cânte legenda despre Iason şi corabia Argo.

Cel mai adesea, ei îşi începeau povestea arătând că odată ar fi trăit în Iolco, un oraş tesalian[1], doi fii ai lui Poseidon: Eson şi Pelias.

Rege fusese Eson, fratele cel mai mare. Dar Pelias, cel mic, prin viclenii şi arme, îşi însuşise tronul şi luase avuția regelui legiuit: palatele de piatră şi turmele de vite. În schimb îi dăruise o colibă de frunze pe clina unui munte, făcându-l slujitor.

Numai că fostul rege avea şi un copil. Acesta, crescând mare, putea pretinde sceptrul luat tatălui său Eson. Deci, ca să-şi poată ține tronul, fără de nici o grijă, Pelias s-a gândit să-şi omoare nepotul.

Atâta că şi Eson avea, pesemne, prieteni. Aceştia l-au vestit despre ce plănuia noul stăpânitor, regele Pelias.

Iar preamâhnitul Eson, ca să-şi scape copilul, a trebuit să pună la cale-un şiretlic.

A vestit tot regatul că fiul i-a murit. A ridicat şi-un rug, cum se obişnuia pentru cei răposați. Însă pe rug a ars un iepure sălbatic. A făcut – după datini – jertfe zeului Hermes, întreitei Hecate, zeiței Persefona şi soțului său, Hades. A plâns şi s-a jelit în temple, la răspântii şi lângă focul sacru.

Totul lăsa să creadă pe proaspătul stăpân al oraşului Iolco că odrasla lui Eson s-a stins dintre cei vii.

Însă în mare taină, Eson şi-a dus copilul în munții Pelion, la centaurul Hiron[2], şi l-a rugat să-i crească feciorul oropsit. Căci centaurul Hiron creştea pe-Asclepio, feciorul lui Apolo, şi pe Castor şi Polux, odraslele lui Zeus. Şi tot la el vor creşte şi viteazul Ahile, Ulise şi mulți alții.

FIUL LUI ESON SE ÎNTOARCE ÎN IOLCO

Şi stând sub privegherea bătrânului centaur, pruncul adus din Iolco s-a făcut în curând un flăcău ne-nfricat. Dar el nu avea nume, fiind crescut pe furiş. De-aceea bunul Hiron, neştiind cum să-l strige, i-a zis: fiul lui Eson – adică, pe scurt, Iason.

Când a-mplinit băiatul cam douăzeci de ani, s-a hotărât să plece în oraşul natal ca să-şi revadă tatăl şi, poate, să-l răzbune.

A mers până la râul ce-nconjura oraşul. Tocmai vroia să treacă apa pe la un vad, când i-a ieşit în cale o biată cerşetoare.

— Băiete!... Hei, băiete, nu vrei să mă treci râul? a glăsuit spre Iason. Eu sunt fără putere şi dacă mă-ncumet să mă cufund în apă, mi-e teamă că-mi pierd viața...

Iason, cum îl crescuse înțeleptul centaur, era un tânăr vrednic şi foarte săritor.

— Cum de nu, bunicuțo... Te duc numaidecât...

Şi a luat-o în brațe, păşind cu multă grijă, căci apa venea mare, îi ajungea la gât şi curgea-nvolburată.

Aşa a trecut râul, ducând-o pe bătrână pe țărmul celălalt[3].

Însă, cum au ajuns, băbuța s-a schimbat pe loc într-o zeiță. Dar nu-n orice zeiță. A apărut chiar Hera, soața marelui Zeus, acel ce cârmuia întregul Univers, din muntele Olimp.

— Am vrut să te încerc, a glăsuit, cu falã, puternica zeiță. Şi, fiindcă te-ai grăbit să-mi împlineşti dorința, eu te voi ocroti pe drumurile tale... şi tu vei birui...

Astfel a spus zeița şi a bătut din palme. Un nor a-nvăluit-o şi a pierit în slăvi.

Iason a stat o vreme privind, plin de uimire, pe urmele zeiței. Apoi, cutezător, cântând voios pe cale, a pornit mai departe şi a ajuns în Iolco. A intrat în oraş şi s-a-ndreptat spre piața unde se pregătea o mare sărbătoare, în templul lui Poseidon.

REGELE PUNE LA CALE PIEIREA LUI IASON

amenii din oraş, când l-au văzut pe Iason, au crezut că-i un zeu. Au socotit că-i Ares sau poate chiar Apolo, şi l-au înconjurat. Într-adevăr, flăcăul era nespus de chipeş. Trăind mereu pe munte – părul nu şi-l tăiase şi pletele bogate îi atârnau pe umeri în valuri aurii. Pe trup avea o haină de pânză, subţirică. Haina i se lipea de muşchii încordaţi şi lăsa să se vadă cât este de voinic. Iar deasupra purta o blană de panteră, care îl apăra de ploaie sau de frig. În fiecare mână ţinea câte o lance cu vârful de aramă – precum purtau păstorii din munţii Pelion. Atâta că-n picioare nu mai avea băiatul decât o sanda. Cealaltă o pierduse în apa spumegândă, pe când ducea bătrâna spre malul celălalt.

Tocmai în acea clipă s-a auzit un ropot. Regele Pelias, călare, cu suita, se-ndrepta către templu, ca să aducă jertfă zeului mărilor.

Dar iacătă-l zăreşte în piaţă şi pe Iason. Mai mult, vede că el nu este încălţat decât cu o sanda, şi se îngălbeneşte nedreptul Pelias.

Oracolul din Delfi abia îi proorocise – câteva zile-n urmă – că trebuie să se teamă de un flăcău din munte, ce e-n acelaşi timp străin şi cetăţean al oraşului Iolco şi umblă încălţat numai cu o sanda. Căci tânărul acesta-l va răzbuna pe Eson...

Regele s-a-nfuriat.

— Cine eşti şi ce vrei? i-a strigat, cu asprime.

— Eu sunt nepotul tău. Precum vezi, n-am murit, aşa cum credeai tu, şi am venit să-ţi cer sceptrul ce l-ai răpit părintelui meu, Eson...

O, cum s-a-nfricoşat hulpavul Pelias! Cum tremura pe şa, deşi purta în mână sabia lui de rege! Mai ales că mulţimea privea cu-ncredere către noul venit, tânăr şi curajos.

— Bine. Aşa să fie! a rostit Pelias cu prefăcătorie. Este după dreptate ca Iolco să ajungă iarăşi în mâna voastră: a ta şi a lui Eson. Dealtfel, sunt bătrân, nu mai râvnesc mărirea şi-ţi voi da bucuros puterea şi oraşul. Însă... – printr-un oracol – zeii mi-au hotărât să caut lâna de aur, pe care-o stăpâneşte azi regele Eete. Având lâna de aur, Iolco va înflori, va ajunge oraşul cel mai bogat din lume.

— Deci, vrei s-aduc eu lâna, pre cât pot să pricep! a glăsuit băiatul.

— Desigur, asta vreau – a rostit Pelias, făcând semn spre mulţime: Spuneţi şi voi, se cade să plece un moşneag, când are-un nepot tânăr?...

— Nu, asta nu se cade, au spus mai mulţi bătrâni, ce nici nu bănuiau că Pelias anume îşi trimitea nepotul, sperând c-o să se piardă în marea încercare.

— Vezi, Iason?... Spun cu toţii! a zis Pelias. Porneşti către Eete şi-aduci lâna de aur... Şi, când te-ntorci, îţi jur pe marele Poseidon, din care tu şi eu

ne tragem deopotrivă, că părăsesc oraşul...

— Dacă te juri pe zeul din care noi ne tragem, c-ai să părăseşti tronul, eu mă-nvoiesc să plec s-aduc lâna de aur, a spus la sfârşit Eason.

El s-a-ndreptat pe urmă spre casa părintească. L-a-mbrățişat pe Eson, pe care nu-l văzuse de când era copil şi, potolindu-şi dorul de tatăl său, flăcăul a pornit iar la drum. A străbătut Elada, dând peste tot de ştire că va porni pe mare, spre țara lui Eete, o țară fabuloasă şi plină de mistere, plină de bogății, într-o călătorie cum nu s-a mai văzut. De-acolo vor aduce lâna scumpă de aur, pe care o ținea Eete pe nedrept.

Nimeni nu mai plutise atâta de departe, până-n timpul acela: căci țara lui Eete, aflată-n răsărit, la Pontul Euxin, era capătul lumii[4]. De-acolo-şi începea Helios, zi de zi, urcuşul lui pe cer, ca apoi să coboare în capul celălalt unde zăgăzuise Heracle de curând oceanul cel uriaş, punând două coloane în drumul apelor.

... Şi auzind eroii că se pune la cale călătoria asta către capătul lumii, s-au strâns numaidecât. Cine dintre eroi nu dorea să străbată drumul acesta nou şi să cunoască lumea?! Fiecare-ar fi vrut să fie el acela care s-aducă iarăşi în patria iubită lâna scumpă de aur. S-au strâns deci mulți eroi. Câți au fost nu ştim bine. Se spune că cincizeci. Printre ei se găsea şi eroul Heracle, cel urgisit de Hera în gelozia ei; apoi Castor şi Polux, odraslele lui Zeus, cu cei doi veri ai lor: Idas cel preavoinic şi Linceu, un flăcău înzestrat cu puterea de a zări prin lucruri, prin ape şi pământ, departe, orişice; au mai venit: Tezeu, însoțit de un prieten, regele Piritou; Meleagru; Orfeu; Peleu; Admet; Neleu; doi fii ai lui Boreu, vântul de miazănoapte; Calais şi Zetes – care purtau pe umeri aripi, ca tatăl lor; şi în sfârşit mulți alții, pe care nu putem să-i înşirăm acum. A vrut să-i însoțească şi-o fată, Atalanta; dar ei n-au vrut s-o ia, spunând că nu e bine să meargă o fecioară între atâți flăcăi, ca nu cumva pe cale vreunul s-o-ndrăgească şi să se işte ceartă între navigatori.

BERBECELE CU LÂNA DE AUR

Telul călătoriei era lâna de aur, lână ce trebuia întoarsă în Elada. Lâna scumpă de aur era de pe-un berbece, un fiu al lui Poseidon. Aezii povesteau legenda lui astfel:

Se ştia că pe vremuri regele Atamas, stăpân în Orhomena, un oraş beoțian, fusese însurat cu frumoasa Nefele, zeița norilor, şi ea îi dăruise doi copilaşi drăguți, o fată şi-un băiat, numiți Hele şi Frixos.

Prin nu ştiu ce-ntâmplare, regele beoțian şi-a luat altă nevastă[5]. Iar mama vitregă, având copiii ei, vroia să-i depărteze pe Hele şi pe Frixos de palatul regal. Ba chiar se hotărâse să le răpună viața.

Ca să-şi scape copiii, zeița norilor a trimis de îndată acest berbece sacru, fecior al lui Poseidon, ce se afla-ntr-un templu din Iolco, să-i răpească din palatul regal al fostului său soț. Acest berbece sacru era nespus de mare. Avea lâna de aur. Vorbea ca oamenii şi, mai presus de toate – deşi nu avea aripi – putea străbate cerul, ca păsările-n zbor[6].

De acest animal ceresc, al lui Poseidon, s-au agățat copiii în ultima clipită; căci mama vitregă tocmai vroia să vină şi să le vâre-n piepturi câte-un pumnal tăios.

... Şi au zburat copiii... Sub ei se întindeau pământuri nesfârşite, ape şerpuitoare şi codrii nepătrunşi. Când – au ajuns deodată deasupra unei mări.

— Nu vă uitați spre ape!... i-a sfătuit berbecul.

Frixos a ascultat; dar Hele, mai curioasă, tot s-a uitat în jos, şi, văzând apa mării, i-a venit amețeală. Nu s-a mai putut ține, şi a căzut în valuri. Marea, în care fata s-a înecat, se cheamă de-atuncea Helespontul, adică Marea Helei[7].

Numai băiatul, Frixos, a plutit mai departe. Şi a ajuns în Ea, oraşul colhidian.

Aici a adus jertfă puternicului Zeus berbecele de aur. N-a păstrat decât lâna, pe care-a dăruit-o regelui din Colhida. Iar el, drept mulțumire, i-a jurat că-l va face urmaşul său pe tron, însurându-l cu una din cele două fete pe care le avea.

PREGĂTIREA MARII CĂLĂTORII

Lâna mult prețioasă a rămas în Colhida, agățată, cu grijă, într-un copac stufos dintr-o livadă sfântă, închinată lui Ares.

Da-n cântecele lor aezii arătau că trebuiau să plece cândva nişte eroi, care să îndrăznească să plutească pe mări, prin furtuni şi primejdii, să se lupte cu monştrii şi să aducă iarăşi lâna berbecului, plecat odinioară, în zbor, din Orhomena, cu Hele şi cu Frixos.

Iată de ce eroii s-au adunat în pripă, dornici să cucerească scumpa lână de aur, din țara lui Eete, de peste mări şi țări, şi l-au urmat pe Iason. S-au strâns cu toții-n Iolco. Intâi s-au sfătuit; şi-au hotărât să facă o corabie mare din lemn bun, de stejar.

Corabia aceasta trebuia să înfrunte primejdii fără număr, pe mări necunoscute; trebuia să plutească săptămâni, luni întregi, poate, fără

oprire.

Era o încercare îndeajuns de grea!...

Însă lucrând eroii plini de însuflețire, în nu prea multă vreme au făcut o corabie cu totul deosebită. Avea cincizeci de vâsle, Dar era totodată atâta de uşoară, încât navigatorii o ridicau pe umeri, fără vreo oboseală. Fiind atât de uşoară, zbura ca pescăruşul peste aria mării. De-aceea i-au spus Argo[8].

Se spune că Atena[9] i-a sfătuit tot timpul şi le-a dat o crenguță din stejarul cel sfânt al măreţului Zeus, stejarul din Dodona, care grăia spre oameni şi făcea prorociri. Crenguța de stejar, adusă de Atena, avea de-asemeni darul de a putea grăi argonauților – navigatorilor pe corabia Argo – şi-a-i putea sfătui în împrejurări grele[10]. Ei au pus-o la proră, încrustată în lemn.

PLECAREA SPRE ȚARA LUI EETE DE LA CAPĂTUL LUMII

Când au terminat lucrul şi corabia Argo s-a legănat pe ape, cei cincizeci de eroi s-au adunat la țărm, s-aleagă pe acela ce urma să-i conducă în expediție.

Aezii povesteau că în acel moment eroii-au întors ochii spre viteazul Heracle. Însă fiul lui Zeus le-a spus că el e sclavul regelui Euristeu, prin uneltirea Herei, care-i doreşte moartea Deci, ca să nu atragă supărarea zeiței, mai bine să-l aleagă în fruntea lor pe Iason. Iason era iubit de soția lui Zeus.

... Şi toți s-au învoit ca Iason să conducă pe eroi peste mări, spre țara lui Eete de la capătul lumii.

Au făcut sacrificii zeilor olimpieni. Apoi au început ospățul de plecare. Au băut şi-au mâncat vreme de nouă ceasuri. Dar, cum s-au ivit zorii, au azvârlit încolo cupele de pe mese. Au luat cu dânşii apă şi hrană din belşug şi s-au urcat pe punte, stând câte doi pe-o bancă, cu câte-o vâslă-n mână.

Heracle era-n mijloc, el fiind cel mai greu, şi ținea cumpăna corăbiei de lemn. În față sta Linceu, care cu ochiul ager privea spre depărtări. Şi alăturea Iason se sprijinea de proră, ținând un vas de aur în mâinile-amândouă, şi-l implora pe Zeus, cu brațul său de fulger, şi vânturile repezi, şi drumurile mării, s-apropie biruința, şi zilele senine, şi ceasul fericit când iar se vor întoarce acasă, în Elada.

Din nori, cum spun poeții, a răsunat atunci un glas aspru de tunet şi-un fulger a brăzdat cerul abia-nroşit de Eos – aurora.

Zeus le răspunsese că le primeşte ruga.

Au ridicat îndată ancora grea din ape, agațând-o de ciocul corăbiei de lemn. Iar divinul Orfeu şi-a luat lira în brațe. A început să cânte. Şi vânturile mării, vrăjite de-acest cântec, suflau voioase-n pânze[11]

Corabia plutea, şi lângă ea săltau popoarele de peşti şi alte vietăți din apele marine. Veneau toate s-asculte cântul duios din liră şi glasul lui Orfeu.

Corabia ieşise în largurile mării cu pânzele întinse. Helios-se-nălțase cu carul lui de aur pe cerul fără pată, şi-ntinsul de smarald al apelor Egeei parcă ardea cu flăcări.

Cântecul lui Orfeu răsuna peste valuri. Se auzea-n Olimp. Îl desfăta pe Zeus şi-l făcea să privească plin de îngăduință spre corabia Argo.

Eroii-argonauți porniseră cu bine pe drumul presărat cu sute de primejdii.

EROII SUNT ÎNDEMNAȚI SĂ DUCĂ O VIAȚĂ TIHNITĂ ÎN LEMNOS

Aşa, plutind neîncetat, au ajuns repede în Lemnos, insula mare şi muntoasă, unde fusese azvârlit Hefaistos, din înălțimi, de tatăl său, marele Zeus.

Atât că-n Lemnos se-ntâmplase cu câțiva ani mai înainte, o tragedie-ngrozitoare. Bărbații lemnieni, plecând la un război, în asfințit, şi, biruindu-i pe vrăjmaşi, răpiseră femei şi fete, nenumărate, pe corăbii. Şi întorcându-se acasă se însuraseră cu ele, părăsind vechile soții. Acestea, ca să se răzbune, îşi omorâseră bărbații[12]. În acest fel, insula Lemnos nu mai avea decât femei.

Curând, acestea şi-au dat seama că singure nu pot trăi. Din nord se repezeau adesea, spre insulă, cete de traci. Jefuiau totul şi plecau, lăsând în flăcări insula.

Ogoare şi livezi erau tot mai puține şi mai sterpe. Iar turme şi cirezi de vite aproape nu se mai vedeau.

Tocmai pe când era în țară o-atât de mare supărare, iacătă vin argonauții făcând întâiul lor popas.

Deodată, toată întristarea femeilor s-a risipit şi i-au primit cu flori pe oaspeți. Din tot ce-aveau le-au întins mese pline de amfore, în care scânteia vinul purpuriu, pline de talere-ncărcate cu fripturi, turte dulci şi fructe. Le-au cântat cântece şi i-au rugat să se-nvoiască a fi stăpâni în țara lor şi să-şi aleagă, dintre ele, soțiile care le plac.

Însăşi regina de la Lemnos[13], cea mai frumoasă dintre toate, îi oferea lui

Iason tronul, dacă primea să-i fie soţ.

În timp ce-aproape toţi eroii se aşezaseră la mese, cântând cu fetele din Lemnos şi sorbind cupele cu vin, s-a auzit un glas puternic:

— Aţi uitat oare datoria? Aţi şi uitat lâna de aur pentru un zâmbet femeiesc şi nişte amfore cu vin? Vai vouă... Eu am să plec singur din ţara asta blestemată...

Cel ce zvârlise cu tărie astfel de vorbe spre eroi era chiar marele Heracle. El singur nu se învoise să se coboare de pe punte şi să ia parte la ospăţ. Dar auzind ce se petrece, că sunt ademeniţi eroii cu vorbe, cântece şi vin, se şi grăbise în cetate şi îi certase pe voinici.

Auzind ce spunea Heracle, eroii s-au dezmeticit. Au răsturnat acele mese, unde se îmbuibau cu toţii, îngreunându-şi trup şi minte; şi-au smuls cununile de flori. Au dat în lături pe acele femei şi fete, ce-i ţineau, şi au pornit spre ţărmul mării.

N-au mai vrut nici să-ntoarcă ochii, când ele îi rugau cu lacrimi să se oprească iar în Lemnos, la-napoiere spre Elada.

Şi au plecat argonauţii, lăsând ispitele deoparte.

URIAŞII CU CÂTE ŞASE BRAŢE

Au plutit ei din nou pe mare, până s-a coborât amurgul şi cerul s-a umplut de stele. Atunci s-au apropiat de locul unde alunecase-n valuri copila Hele: Helespontul. Au privit apele acestea, ce murmurau parcă un cântec gingaşei fete înecate, şi nici nu au băgat de seamă când au ajuns în Propontida[14].

În faţa lor se întindea peninsula Cizic, stâncoasă, abia legată de pământul străvechi al Asiei, printr-o fâşie de nisip.

Aici au trebuit să lupte cu nişte fiinţe fioroase: uriaşi cu câte şase braţe. Două le-aveau prinse de umeri, două de coaste şi-alte două de şoldurile monstruoase. Aceşti uriaşi au început s-arunce stânci mari de granit, către vitejii-argonauţi, gândind să le închidă calea. Şi poate că le-ar fi zdrobit corabia de lemn, uşoară. Însă Heracle a-ntins arcul, şi-a tras spre ei săgeţi muiate în sângele otrăvitor al hidrei omorâte-n Lerna.

Răniţi şi otrăviţi, uriaşii cădeau ca nişte stânci în valuri, cu bufnituri răsunătoare.

Câţi rămăseseră cu viaţă au trebuit să se mai lupte cu Iason şi ceilalţi eroi. Până la urmă, dintre ei nici unul n-a scăpat cu zile, sub săbiile lucitoare şi suliţele de aramă.

Şi iar a lunecat pe ape, în voia vântului zburdalnic, corabia argonaută. E drept că s-a stârnit furtuna şi era gata s-o scufunde. Însă vâslaşii au

purtat-o cu vrednicie pest valuri, până-ntr-o țară, Misia[15].

În Misia, argonauții au fost primiți cu mare cinste și de localnici, și de rege. Dar tot aici s-a întâmplat ca Hilas, un argonaut, să fie îndrăgit de-o nimfă. Era o nimfă drăgălaşă ce stăpânea un mic izvor la poalele unei păduri de pini înalți şi parfumați... Şi nimfa, îndrăgind pe tânăr, s-a prefăcut în căprioară, şi a sărit în calea lui. El sprinten, neprevăzător, a urmărit-o prin pădure, până la apa unui lac, în care se vărsa izvorul, şi, însetat, a vrut să soarbă din unda limpede de munte. Dar căprioara s-a schimbat din nou în nimfa cea frumoasă şi, apucându-l de grumaz, l-a tras cu ea în fundul apei. Hilas, speriat, a dat un strigăt. Strigătul său l-a auzit Heracle şi-alt argonaut, cutezătorul Polifem[16]. Fiindcă Heracle ținea mult la tânărul răpit de nimfă, n-a stat pe gânduri şi-a pornit să-l caute prin pădurea deasă.

PIERDEREA LUI HERACLE ÎN MISIA

L-au căutat ei întreaga noapte, fără să-i poată da de urmă, căci nimfa-l ascunsese bine pe dragul ei, acolo-n lacul cu unda verde, cristalină, şi-l fermecase s-o iubească.

Unii poeți, cântând povestea, spuneau că Hera ar fi pus la cale-această întâmplare. Ea nu dorea ca şi Heracle s-ajungă-n țara lui Eete. Prea îl ura, înverşunată.

Urcându-se din nou pe Argo, eroii au băgat de seamă că dintre ei lipseau Heracle şi încă doi argonauți[17]. Şi i-au căutat, strigând cu toții, cu voce tare, de pe țărm, sunând în scoici, aprinzând focuri. Însă zadarnic, vreme lungă, i-au aşteptat să se întoarcă. Nici unul nu dădea vreun semn că ar fi auzit chemarea.

Şi neavând alta ce face, argonauții-au adus jertfe lui Zeus şi soției sale. Şi Iason a strigat spre Ceruri:

— Spuneți ce trebuie să facem, pentru că, iată, marea-i lină, vântul bate şi el prielnic, şi noi mai stăm încă la țărm...

Cerul a rămas mut, dar marea s-a despicat până-n adâncuri. Un cap învăluit de alge s-a-nfățişat privirii lor. Era un zeu, pe nume Glauc, care sălăşluia acolo.

— Duceți-vă şi n-aveți grijă, a rostit Glauc cu voce tare. Aşa a hotărât Olimpul. Cei trei voinici rămân aici, în Misia împădurită... Iară Heracle-şi va urma calea ce-i este hărăzită.

ÎNFRÂNGEREA BEBRICILOR

Şi Iason, ascultând îndemnul, a făcut semnul de plecare. Dar mulți dintre argonauți nu aveau inima uşoară. Nici unul nu era mai vrednic şi mai viteaz între ei toți decât Heracle cel puternic şi veşnic urgisit de Hera. În el aveau toată nădejdea. Şi el, acuma, se pierdea…

Prinzând deci vâslele în mâini, lăsând în vânt pânzele toate, au dus pe Argo mai departe, şi mai departe, către țara bebricilor cea misterioasă[18].

În locurile astea pline de verzi grădini înmiresmate, i-a-ntâmpinat un popor aspru. Regele lor, numit Amic, un fiu al zeului Poseidon, era un om hidos şi rău. Nu îi plăcea să aibă oaspeți. Un singur lucru prețuia: lupta cu pumnii, îndârjită[19]. Aezii-l zugrăveau pe rege că era-nalt ca un copac. Urechile-i erau zdrelite în luptele ce le purtase. Pieptul său monstruos, umflat, părea un mare glob boltit. Sub umerii lui bulbucați, creşteau pe brațele-i robuste muşchii ca nişte bolovani. Iar ochii-i se roteau sub frunte, sălbatici, amenințători, ca unei fiare-nfometate.

Amic, văzându-i pe elini c-au debarcat în țara lui, i-a provocat pe loc la luptă.

— Aşa e datina pe-aicea, a râs regele cu-ngîmfare. Cel ce soseşte-n țara asta trebuie să dea lupta cu mine. Cine se prinde?… Cine-ncepe?…

— Am să încerc eu, a grăit Polux

— Hai, vino să te fac fărâme şi să te dau hrană la peşti, a hohotit din nou Amic.

Şi lupta a-nceput pe dată. Deşi Amic era uriaş, Polux, sărind cu-ndemânare, l-a şi izbit pe cruntul rege cu pumnul aprig în bărbie. Monstrul a scuipat sânge negru. Dar l-a lovit şi el pe Polux cu tot atâta străşnicie. S-au încordat şi s-au bătut pe iarba verde a câmpiei. Până la urmă însă Polux l-a biruit pe răul rege. L-a nimerit cu pumnu-n tâmplă şi l-a lăsat fără suflare la poalele unui copac. Bebricii au sărit atuncea ca să-l răzbune pe Amic şi s-anceput un război greu. Argonauții trebuiau să ție piept unei mulțimi de luptători nespus de mare; şi sulițele scânteiau, iar săbiile zvârleau prin aer lungi curcubeie lucitoare.

Iason, Tezeu şi Meleagru îşi tăiau drumul prin mulțime, de parcă secerau un lan. Iară din cele două laturi, Castor şi Polux nimiceau oştenii regelui Amic cu sulițele de aramă.

N-a trecut mult şi-argonauții au fost deplin biruitori, luând pradă multă, arme, straie, merinde bune şi-n burdufuri vin din belşug.

SALVAREA LUI FINEU DE HIDOASELE HARPII

În dimineața următoare au întins pânzele să plece din țara neospitalieră şi au pus toți mâna pe vâsle. Dar cum s-au depărtat oleacă de țărmurile lui Amic, s-a şi dezlănțuit furtuna.

Şi ce furtună, zei cereşti!

Corabia se zguduia, se frângea din încheieturi şi era gata să se sfarme într-un vârtej negru de ape, ce o târa spre nişte stânci dintr-o strâmtoare foarte-ngustă[20].

Numai cu greu, cu luptă dârză, vâslind din răsputeri, voinicii au reuşit să-ndrepte cârma ce se stricase-n vijelie, s-atingă malul celălalt[21]. Iar dincolo de acel țărm se ridica un oraş mare. Şi în oraş domnea un rege ce avea darul profeției şi care se numea Fineu. Dar fiindcă el dezvăluise unele taine – ale lui Zeus – cei din Olimp s-au mâniat şi-au hotărât să-l pedepsească. Zeul Apolo-i luase ochii şi Hades-Pluto din Infern îi trimise nişte harpii, nişte zeițe monstruoase, cu chip de fete, trup de păsări, gheare de leu şi cozi de şarpe, care-i răpeau toată mâncarea. Încât Fineu pierea de foame.

Dintre eroi s-au ridicat atunci Calais şi Zetes, feciorii zeului Boreu, vântul ce bate dinspre nord, căci ei erau înaripați şi viforoşi ca tatăl lor. Cu sulițele prinse-n mâini, cei doi flăcăi le-au urmărit pe-aceste harpii până departe peste mări, şi le-au învins şi le-au silit să jure pe mărețul Zeus că-i vor da tihnă lui Fineu.

Drept mulțumire, regele le-a arătat eroilor greutățile pe care ei urmau să le întâmpine, până s-ajungă la Eete. În primul rând, le-a amintit că la intrarea Mării Negre se află nişte stânci uriaşe, care se cheamă Simplegade[22]. Ele se mişcă, se ciocnesc şi nici un vas nu poate trece, decât în anumite clipe. Ca să cunoască vremea asta când pot să treacă printre stânci, să ia cu ei un porumbel. Ajunşi acolo să-i dea drumul. Şi dacă porumbelul trece, nu e primejdie printre stânci. Pot să vâslească fără teamă. Iară de piere porumbelul, Argo să stea şi ea pe loc.

Tot Fineu i-a învățat ca, debarcând în răsărit, s-aducă jertfe Afroditei. Numai prin ea puteau învinge, puteau să dobândească lâna cu firele-i scumpe de aur. Cu darul lui de-a prevesti, Fineu ştia de ce şi cum; dar nu vroia mai mult să spună.

— O să vedeți, le-a rostit el.

ARGONAUȚII ZĂRESC CRESTELE CAUCAZULUI

Eroii n-au mai stăruit şi, mulțumindu-i lui Fineu, au pornit iar spre largul mării, plutind prin Pontul Euxin[23]. Plutind aşa, au auzit un zgomot înspăimântător. Erau acele stânci cumplite ce se ciocneau necontenit, c-un bubuit asurzitor. Apele se roteau în preajmă şi clocoteau ca-ntr-un cazan, şi nimeni încă nu trecuse cu vreo corabie pe-acolo.

Iason s-a încordat la cârmă. Orfeu a început să cânte din lira lui un cântec dulce, şi mângâios, şi-adormitor.

Iar din corabie, eroii au slobozit un porumbel. Acesta a-nceput să zboare şi-a trecut iute printre stânci. Numai o pană de la coadă i-a fost prinsă de Simplegade.

Văzând acest semn bun, voinicii au pus şi ei mâna pe vâsle. Orfeu cânta amețitor. Stâncile se mişcau alene sub acest cânt duios de liră. Şi totuşi, valurile repezi şi înspumate dintre stânci smuceau pe Argo cu putere şi o trăgeau parcă-napoi. Nu mai era decât o clipă, şi stâncile s-ar fi lovit. Atunci eroii au vâslit mai cu putere, mai cu sârg, şi vasul Argo a trecut. Numai un căpătâi de lemn a fost zdrobit. Atâta tot.

Fineu din Tracia spusese că de va trece vreo corabie printre stâncile Simplegade, blestemul lor se risipea. Într-adevăr, din acea vreme, teribilele Simplegade au rămas locului, pe veci.

Acum vâsleau argonauții fără de frică peste mare. Vâsleau, şi ochii lor, în zare, căutau mereu capătul lumii, țara bogată-a lui Eete, unde era lâna de aur.

E drept că, până să ajungă la ținta lor cea mult visată, au mai trecut argonauții prin multe alte încercări. În nişte lupte ce-au urmat, doi dintre ei au fost ucişi. Şi-au poposit de la o vreme într-o insulă mititică, o insulă a zeului războiului. Aicea se adăposteau negrele păsări ale lui Ares, care fuseseră gonite de marele erou Heracle din mlaştinile stimfaliene. La rândul lor argonauții au înfruntat aceste păsări şi s-au luptat din greu cu ele.

De la o vreme, au zărit munții Caucaz, cu creste sure. Acolo, sus, pe vârful Elbrus, zăcea de veacuri Prometeu, titanul cel legat în lanțuri. Heracle încă nu-l scăpase. Către apus s-a auzit şi-un vâjâit tare de aripi. Era chiar vulturul lui Zeus. Trecea prin slăvi, către Caucaz. Şi, trecând el, credeau că vine furtuna înfricoşătoare; căci aripile lui uriaşe păreau că-s ale lui Boreu.

Eroii au privit în urma acestei păsări, plini de spaimă. Ştiau că vulturul lui Zeus o să sfâşie iar ficatul însângerat al celui care îndura totul pentru oameni.

Dar nu puteau să se oprească... şi au vâslit tot mai departe, până ce au ajuns la gura râului larg şi-albastru, Fasis, din țara regelui Eete[24]. Şi, lăsând valurile mării, s-au îndreptat în sus, pe Fasis.

ÎN PALATUL SOAREELUI

În stânga lor se vedea Ea, cetatea regelui Eete, şi-n depărtările verzui zăreau vestitul munte Elbrus, purtând pe fruntea lui cunună strălucitoare de omăt. În dreapta-n schimb erau grădina şi templul mare al lui Ares, unde păstra regele țării lâna berbecului vrăjit.

Dar, fiindcă se făcuse noapte, au tras corabia la țărm. Au lăsat ancora cea grea să se înfigă-n mâlul gras şi au sărit pe o poiană. Acolo şi-au făcut culcuşul. Drumul cel greu se isprăvise. Erau în țara lui Eete. Puteau să doarmă liniştiți... S-au odihnit până la ziuă. Dar cum şi-a revărsat lumina trandafirie pe pământ zeița Eos – aurora – s-au deşteptat şi-argonauții. Au adus jertfe Afroditei, şi-au spălat trupurile-n apă; au pus pe ei veşminte noi, şi Iason s-a-ndreptat cu fală către oraşul lui Eete. În mână-avea doar un toiag, în semn de bună prietenie. Însă pe urma lui veneau, cu pas ferit, să nu se vadă, argonauții încărcați – sub hainele de sărbătoare – cu săbii bine ascuțite.

Palatul regelui Eete era din marmoră curată, şi turnurile lui de-argint se ridicau până la cer. Iar din înalt se oglindeau în apa limpede a mării.

Sculpturi, coloane, porți măiestre, obiecte rare, prețioase, împodobeau acest palat, pe care îl zidise însuşi Hefaistos, celebrul faur al zeilor de pe Olimp.

Meşterul făurar zidise, de fapt, acest palat măreț zeului Helios, ca să-i arate prietenie, căci Helios sau mândrul soare îl ajutase pe Hefaistos în bătălia cu giganții, luându-l în carul lui de aur.

Iar Helios, având palate destule-n răsăritul lumii, îl dăruise pe acesta celui mai drag dintre feciori, adică regelui Eete[25].

Şi spre palat priveau acuma plini de nesaț argonauții, când a sunat o bufnitură şi porțile i s-au deschis. În pragul lor s-a-nfățişat feciorul soarelui, Eete, şi-a strigat tare spre eroi:

— Străinilor veniți din lume, cine sunteți şi ce căutați?

— Sosim din țara tesaliană, a răspuns Iason cu-ndrăzneală. Regele Pelias îți cere lâna cu firele de aur, pe care ți-a adus-o Frixos, odinioară, din Elada. Vrem să ne-o dai de bună voie. Este a noastră, şi ți-o cerem. Tu ai păstrat-o pe nedrept. Altminteri noi ne vom lupta, şi-o să ți-o luăm fără-

ndoială, deşi am auzit că este păzită straşnic de-un balaur…

O clipă regele Eete n-a putut să deschidă gura. Mânia îl înăbuşea. Avea doar un toiag în mână. C-un toiag nu putea lupta. A vrut să-şi cheme toţi oştenii şi să înceapă un război cu preavoinicii din Elada. Dar şi-a dat seama că războiul nu putea să-l câştige el. Argonauții erau zdraveni şi încercați în lupte grele. Aveau, desigur, sub veşminte, scuturi şi săbii ascuțite. Până să-şi cheme el oştenii ar fi căzut, în țărână, mort.

EROS O ȚINTEŞTE ÎN INIMĂ PE MEDEEA

Atunci a cugetat că-i bine să-i tragă-n cursă şi să-i piardă. A deschis porțile mai largi şi i-a lăsat pe toți să intre într-o ogradă minunată. Aici erau două clădiri. Într-una locuia chiar el, soața-i şi fiul său, Absirt. Într-alta îşi aveau sălaşul două copile-ncântătoare.

Tot în ograda pietruită cu nestemate şi aramă erau patru fântâni de aur. Curgeau din ele, în cascadă: vin, untdelemn, lapte şi apă. Iar apa curgea vara rece, şi-n timpul iernii-nfierbântată. Grădini cu flori îmbălsămate şi cu platani şi chiparoşi dădeau jur împrejur răcoare. Aici a poruncit Eete să se gătească un ospăț, spunând către argonauți:

— M-am mâniat… îmi cer iertare. Zeus ne porunceşte altfel, să primim oaspeții cu cinste. Deci, vom petrece nouă zile. Pe urmă vom vorbi de treburi…

Veseli, eroii-argonauți s-au aşezat, pe loc, la mese; şi-au început să soarbă vin; şi să mănânce şi să cânte… Erau flămânzi şi însetați; şi nu se-nfricoşau de nimeni. Din când în când îşi atingeau cu palma săbiile sub haine. Râdeau cu hohote spre rege şi îi spuneau:

— Ascultă, rege, când ne vei da lâna de aur? După ce s-o sfârşi ospățul, adică după nouă zile? Mai bine ad-o de pe-acum!

Şi iar râdeau, de răsunau curțile largi, încăpătoare, şi răsuna întreg palatul.

În acest timp, zeița Hera, ce avea ciudă pe Eete, fiindcă nu o slăvea de-ajuns, s-a dus s-o caute pe-Afrodita.

A aflat-o pe Afrodita într-o grădină din Olimp. Îşi pieptăna buclele blonde, care-i cădeau mai moi ca spuma pe gâtul alb, rotund şi neted, pe umerii fermecători. Ea a rugat-o pe zeiță să-l cheme repede pe Eros, micuțul zeu înaripat, şi să-l trimită în ograda în care regele Eete, soția sa şi două fete şedeau la masă cu eroii.

Eros să tragă o săgeată în inima fetei mai mici, ce purta numele Medeea. Şi să-i ațâțe-o patimă nemărginită pentru Iason.

Iar Afrodita, mulțumită că o chemau într-ajutor zeița şi argonauții, l-a căutat în Olimp pe Eros şi i-a făgăduit un dar, o jucărie de-a lui Zeus, de când era copil, în Creta. Şi Eros şi-a sărutat mama. A-ntins aripile de aur şi a plutit grabnic spre Ea.

A ajuns în ograda largă, în care petreceau eroii, şi a țintit-o pe Medeea, în inimă cu o săgeată – cu o săgeată înmuiată în fiere verde şi venin.

De cum a tras micuțul Eros săgeata lui înveninată, fata a cătat către Iason, prinsă – nu-n lanțul dragostei – ci într-o patimă bolnavă. Ea s-a jurat c-o să-l ajute să dobândească, din dumbravă, lâna cu firele de aur.

EETE VREA SĂ-L TRIMITĂ PE IASON LA MOARTE

Cum s-a sfârşit acel ospăț, regele i-a grăit lui Iason:

— Tu mi-ai cerut lâna de aur. I-o avuție fără preț. Altul s-ar bate pentru ea. Pentru că am primit-o-n dar. Nu am răpit-o din Elada. Da ți-o dau fără nici o luptă, căci eşti odraslă olimpiană... Aşa mi-ai spus când petreceam şi sorbeam cupele cu vin că eşti din neamul lui Poseidon. Şi lui Poseidon eu mă plec...

— Atuncea, dară, adă-mi lâna, a rostit Iason bucuros, şi noi ne vom urca pe Argo şi vom pleca către Elada, fără să te mai supărăm.

— Ți-o dau, cum nu, a spus Eete; dar trebuie să-mi dovedeşti că eşti odraslă olimpiană, făcând o anumită slujbă...

— Ce slujbă? l-a întrebat Iason.

Amândoi se priveau în ochi şi îşi zâmbeau, dar nu cinstit. Pentru că-n inimile lor clocotea ura-nverşunată, şi fiecare socotea, sub zâmbetul său prefăcut, cum să-l lovească pe celălalt.

În Iason, Hera ațâțase pofta de-a stăpâni comoara doar pentru el, nu pentru oameni, nu pentru cei ce-l aşteptau să se întoarcă în Elada. Stârnise pofta de-a se face stăpân puternic şi bogat cum era regele Eete. Şi Iason îi căzuse pradă acestei pofte-njositoare. Ochii-i, mai înainte limpezi, erau acuma-ntunecați de planurile ce urzea.

La rându-i, regele Eete fusese sfătuit, din slavă, de tatăl său, măre̦țul soare, cum să îi ia viața lui Iason. Şi regele a arătat feciorului venit din Iolco că are-n curtea lui doi tauri, ce au picioarele de-aramă şi varsă-ntruna foc pe nări. Mai are-un plug nemaivăzut, făcut din fier şi din aramă, mare cât bolta unei case[26]. Iason să-nhame aceşti tauri la plugul greu, cu lanțuri bune, şi să se ducă pe un câmp, ce-i dincolo de râul Fasis. Să are câmpul, plin de grijă, pentru că este al lui Ares. Să semene apoi pe câmp nişte colți negri de balaur[27], pe care îi păstra-ntr-un sac. Terminând el cu semănatul,

din acei colți o să răsară o ceată mare de războinici. Iason să dea lupta cu ei şi să-i doboare pân-la unul.

Iason s-a cam înfiorat, aflând de-această încercare. Însă n-a vrut să se arate; şi-a răspuns foarte liniştit că totul se va face-ntocmai. Să-i dea numai răgaz o noapte.

— Ne vom retrage toți pe Argo şi-acolo ne vom sfătui, i-a răspuns regelui Eete.

— Bine. Să fie precum vrei, a-ncuviințat şi regele.

Însă-i venea să râdă-n hohot, pentru că îi băga-n capcană. Ştia că Iason n-o să scape. Oştenii, răsăriți din colții aceia negri de balaur, aveau putere să-i răpună pe toți eroii-argonauți. Mai ales că lipsea Heracle...

HERA ÎI TRIMITE UN VIS MEDEEI

Şi fapta s-ar fi petrecut aşa cum plănuia Eete. Argonauții-ar fi rămas pe acel țărm pentru vecie, îngropați sub țărână rece. Dar Afrodita nu-i da tihnă copilei regelui, Medeea. O-nflăcăra mereu mai tare în dragostea pentru flăcăul venit pe mare din Elada.

În timpul nopții următoare fata s-a zbuciumat într-una... Dorința ei cea mai fierbinte era de-a fi cândva regină... Zeița i-a trimis un vis. Se făcea-n vis că o lua Iason în brațe şi-o urca pe Argo, şi amândoi plecau spre Iolco. Acolo se urcau pe tron. El era rege, ea regină.

Ce mult i-a plăcut visul fetii!... Şi ea, trezindu-se din somn, a strigat iute două sclave. Sclavele au adus un car. A înhămat la el catâri şi au pornit spre țărmul apei, unde se legăna, uşoară, corabia argonaută.

Sclavele l-au chemat pe Iason, ce sta îngrijorat pe punte. Tânărul s-a grăbit spre țărm, mânat de poftele-i aprinse de avuție şi putere, care îl mistuiau acum, şi-a glăsuit fetei aşa:

— Cât de frumoasă eşti, Medeea! De la ospăț, când te-am văzut, n-am putut să te uit o clipă...

Copila s-a împurpurat:

— Şi eu, străine, te-am visat... căci eşti voinic, eşti îndrăzneț... Meriți să ai noroc în toate...

La aste vorbe, bucuros, Iason a prins copila-n brațe. Ea s-a lăsat şi i-a şoptit că ar primi să-i fie soață.

— O, ai să fii soția mea... Te voi urca pe tron în Iolco... i-a glăsuit Iason repede.

— Dacă te juri să-ți fiu regină, a glăsuit atunci Medeea, voi face vrăji şi ai să birui...

Ar fi aici să mai adaug că fata regelui Eete ştia nenumărate vrăji. Le

învățase de micuță, de la o doică vrăjitoare.

— Îți jur orice, i-a răspuns Iason, ce nu avea altă dorință decât să capete mai iute neprețuita avuție...

Şi, auzind făgăduiala, Medeea nu s-a mai gândit la tatăl său, nici la oraşul care pierdea lâna de aur. Avea şi ea un singur gând: să se mărite şi să fie regină-n țara tesaliană.

SEMĂNAREA COLȚILOR DE BALAUR PE GLIE

Medeea i-a adus lui Iason o alifie fermecată. Ungându-se cu alifia pe trup, pe arme şi pe scut, tânărul devenea mai tare decât Heracle, decât zeii. E drept că asta doar o zi. Chiar focul cel mai arzător, cea mai tăioasă dintre arme nu mai putea să-i facă rău, şi el îşi învingea duşmanii.

Trebuie să spun că alifia era făcută dintr-o plantă care creştea-n munții Caucaz, din sângele lui Prometeu.

Iason s-a uns cu alifia; şi-aşa cum l-a-nvățat Medeea, a şi pornit spre locul unde se aflau, într-o văgăună, taurii regelui Eete.

Taurii s-au zvârlit spre el. De ar fi fost zid de cetate, ar fi căzut sub izbitură. Dar Iason a rămas pe loc. I-a prins de coarne cu putere şi, ajutat de-argonauți, i-a înhămat bine la plug. Au arat câmpul larg şi neted. Pe el au semănat toți colții aceia negri de balaur.

Din colții semănați pe glie au răsărit nişte uriaşi, cu săbii, sulițe şi scuturi. Uriaşii au păşit spre Iason şi spre ceilalți argonauți, care stăteau mai la o parte. Însă flăcăul, învățat de fata regelui, Medeea, a luat o stâncă mare în brațe şi a zvârlit-o-ntre uriaşi. Uriaşii, văzând stânca asta, au socotit că e de aur. S-au repezit nebuni la ea, ca nişte lupi pe o mioară, şi s-au certat. S-au luat la luptă, căci fiecare vrea s-o aibă. În lupta care s-a iscat, lovindu-se turbați cu ură, s-au omorât. Au pierit toți.

Văzând că Iason biruieşte, regele – ce era de față – s-a întors repede-n palat.

— Ce-i de făcut? Vom da noi lâna acestor tineri din Elada? a-ntrebat regele Eete pe sfetnicii săi de credință. Sau vom găsi o altă cale, ca totuşi s-o păstrăm la noi?

— Nu! n-o vom da, au spus cu toții. Ci mâine-n zori vom strânge oastea şi-i vom lovi pe-argonauți la ceasul când ei încă dorm...

Şi cum în vremea asta noaptea se coborâse peste lume, tăcută, plină de mistere, regele a cerut şi el o amânare de o zi.

— Mâine vă dau lâna de aur, spusese regele lui Iason, care venise la palat să-şi ceară drepturile sale.

În sinea lui însă gândea, cum era îndemnat de sfetnici, să-i prindă pe argonauți şi să-i ucidă fără milă. Iar vasul lor să-l facă țăndări şi să-l cufunde-n râul Fasis.

RĂPIREA LÂNEI DE AUR

Atâta doară că Medeea aflase tot ce plănuiau tatăl său şi cu dregătorii. Ea a făcut pe loc o vrajă. Tatăl şi sfetnicii şi oastea au căzut jos şi-au adormit. Porțile s-au izbit în lături şi ea a trecut fără grijă, având de mână pe Absirt, fratele ei cel mititel.

S-au îndreptat spre vasul Argo.

Acolo l-au găsit pe Iason, care stătea la țărmul apei. El bănuia că va veni copila regelui Eete să-i dea un sfat, poate vreo veste...

Şi, revăzându-se cei doi s-au strâns şi s-au îmbrățişat; şi şi-au jurat din nou credință. Acuma ei erau uniți. Dar nu uniți prin dragoste sau prin dorința de a fi folositori celorlalți oameni, de-a săvârşi fapte mărețe, de cinste şi de glorie. Nu, ei erau înlănțuiți de pofta lor de-a fi bogați şi de-a fi rege şi regină.

Aşa se-ntâmplă totdeauna cu cei care au firi prea slabe, lesne supuse lăcomiei. Alunecă uşor în rău...

Iară trădările Medeei față de țară şi părinți pecetluiau, precum se vede, toate aceste jurăminte, ce amândoi şi le făceau noaptea, pe țărmurile apei.

Medeea l-a călăuzit pe Iason, tânărul străin, înspre dumbrava înverzită, unde era templul lui Ares. Aici, lângă copacul sfânt, stătea de strajă un balaur. Balaur care-şi căsca gura, plină de foc şi de miasme către voinicul tesalian. Însă Orfeu, ce-l însoțise pe Iason până la dumbravă, după poruncile Medeei, a început să cânte dulce, şi monstrul, lung de nouă stânjeni, s-a lăsat moale la pământ. Iar flăcările otrăvite s-au stins în botul lui hidos. Abia mai pâlpâiau puțin.

Medeea a zvârlit atunci asupra lui un suc vrăjit. Sucul l-a adormit pe monstru. Şi Iason, cu argonauții, s-au repezit către copac. În el lucea lâna de aur, într-o lumină orbitoare. Ei au smuls lâna din copac. Iason a pus-o pe spinare. Şi au pornit, cu pas grăbit, către corabia lor, Argo.

FUGA MEDEEI CU IASON

Fără să şovăie o clipă, Medeea s-a urcat şi ea pe puntea vasului de lemn. L-a luat alături pe Absirt. Iar Iason, care conducea această expediție, a ridicat ochii spre cer şi-a mulțumit zeițelor Hera şi mândrei Afrodită, pentru tot ajutorul lor. A implorat apoi pe Zeus şi pe Poseidon furtunosul – zeul din care se trăgea – să-i ocrotească pe tot drumul de-ntoarcere către Elada.

Unul dintre argonauți a ridicat ancora grea. Ceilalți au luat vâslele-n mâini, şi vasul a pornit în jos, pe râul Fasis, către mare.

Cum au ajuns din nou pe mare, argonauții au dat glas nemărginitei bucurii care-i înflăcăra pe toți şi s-au pornit veseli să cânte. Lâna de aur strălucea şi lumina până departe, încât nu se vedeau pe cer nici stelele scânteietoare, şi nici făclia de argint a lui Selene, dalba lună. Nu se vedeau decât eroii, având în mijloc pe Medeea şi pe Absirt – ce tremura poate de frig, poate de teamă.

Toți erau veseli, fericiți, pentru că nu ştiau nici unul ce planuri nutrea acum Iason. Numai Medeea sta pe gânduri. Prin farmece ea cunoştea că-n Ea regele, curtenii se şi treziseră din somn. Descoperiseră răpirea lânei de aur din copac şi fuga fetei, a Medeei, cu fratele-i, micul Absirt.

Numai că regele Eete avea şi el corăbii bune. Avea oşteni şi avea prieteni, care erau adânc mâhniți că se furase din dumbravă lâna cu firele de aur.

Iar regele a poruncit să plece-ndată trei corăbii, pe urma vasului elin, şi, ca să poată să-i ajungă, a hotărât ca la o vâslă să tragă-n loc de un om, doi. Vântul bătea spre asfințit. Deci să se-ntindă pânze multe. Pânze mai mari decât acele ce se aflau pe vasul Argo.

— Şi vă mai spun să nu vă-ntoarceți fără Medeea şi Absirt, căci veți fi osândiți la moarte! a rostit regele Eete către oştenii ce plecau, în toiul nopții, să-i ajungă pe Iason şi argonauți.

CĂSĂPIREA MICULUI ABSIRT

Iată de ce era Medeea atâta de îngrijorată. Ea ştia tot ce se-ntâmpla.

Într-adevăr, a treia noapte de la plecarea lor pe mare, s-au văzut şi urmăritorii.

De fapt, Iason, şi-argonauții n-o luaseră pe-acelaşi drum ca la sosire, prin strâmtori[28], ci, tăind marea curmeziş, plecaseră către alt țărm. Spre țărmul unde se vărsa râul cel larg, Istrul, în mare – adică-n Pontul Euxin.

Căutaseră să schimbe drumul, socotind că urmăritorii or să se-ndrepte spre strâmtori. Dar lâna ce-o aveau cu dânşii i-a dat de gol, căci scânteia ca soarele în toiul zilei. Urmăritorii au văzut dincotro vine strălucirea şi, cum aveau pânze mai bune, vâslaşi mai mulți şi odihniți, s-au încordat şi erau gata… aproape gata să-i ajungă.

Şi, ca să scape de primejdii, ea şi acela ce-i jurase că o va face soața lui, regină în oraşul Iolco, Medeea a făcut o crimă cumplită, înspăimântătoare. Ea s-a ascuns în fundul bărcii, să n-o vadă argonauții, şi-a sfârtecat în bucățele pe micul său frate Absirt. Iar membrele însângerate le-a risipit în largul mării, pe-ncetul, una câte una. Când au aflat argonauții această crimă odioasă, s-au mâniat nespus de tare. Erau gata s-o zvârle-n valuri.

— Noi suntem luptători, eroi, înfruntăm monştri, fiare, regi. Nu ucigaşi de rând, de-aceia care se luptă cu copiii.

Chiar Iason s-a uimit în sine, văzând ce fire-are Medeea. Şi totuşi, el a apărat-o, gândindu-se că-i va mai fi de ajutor şi-n patrie. La rugămințile lui Iason, argonauții au iertat-o şi au vâslit în sus, pe Istru.

Văzând, pe valuri, colhidienii, membrele micului Absirt, s-au oprit ca să le adune. Le-au strâns bucată cu bucată şi le-au adus toate pe țărm. Acolo au orânduit slujbe şi jertfe pentru fiul cel sfârtecat al lui Eete. L-au ars pe rug şi au făcut serbări – cum cerea datina. Aşa s-a scurs o zi întreagă.

În acest timp argonauții urcaseră – pe cât se pare – pe Istru-n sus, destul de mult[29]. Urmăritorii şi-au dat seama că nu i-ar mai putea ajunge.

Dar fiindcă nu mai îndrăzneau să se întoarcă la Eete fără Medeea şi Absirt, ostaşii au rămas acolo, întemeind o aşezare bogată şi înfloritoare, ce-a primit numele de Tomi[30].

După această întâmplare, argonauții au trecut, plutind pe Istru mai departe, dincolo de Iliria[31].

ÎNTOARCEREA LA IOLCO

Abia ajunşi în altă mare, şi s-a pornit cea mai grozavă dintre furtunile pe care le suferiseră în drum. Valuri se ridicau cât munții şi pânzele se sfâşiau sub răsuflarea înghețată a unui vânt de miazănoapte. Vâslele se frângeau şi ele în stânci ce răsăreau din apă. Corabia argonaută era ca o coajă de nucă, zvârlită-ncoace şi încolo, sub munți de apă vineții.

Eroii abia se mai luptau şi îşi pierduseră nădejdea că vor putea scăpa cu zile, când iată, a sunat un glas. Un glas puternic de la proră. Vorbea, pe cât spunea legenda, ramura sacră, din stejarul marelui Zeus, din Dodona. Ramură ce era adusă, pusă la proră, de Atena. Şi ramura i-a îndemnat să plece-n marea Tireniană, în insula cea misterioasă unde-şi avea sălaşul Circe – o vrăjitoare renumită. Iar Circe să-i purifice de moartea micului Absirt.

Argonauții, în furtună, au întors cârma către locul unde trăia faimoasa Circe. Cum s-au întors, a stat furtuna pe care-o trimisese Zeus; şi Argo a plutit pe mări, pe râuri şi din nou pe mări... şi a ajuns până la Circe. Acolo s-au purificat de sângele vărsat la Tomi.

... Şi au întâmpinat, din nou, furtuni, primejdii fără număr. Sirenele i-au ispitit, prin cântece ademenitoare, să se arunce-n apa mării. Dar i-a salvat pe toți Orfeu, care cânta mult mai frumos. Doar melodia lui duioasă le-a amintit de patrie şi i-a ținut pe vasul Argo. Trecând prin apa ce scălda două stânci: Scila şi Caribda, două stânci amenințătoare, erau de asemeni să se-nece, la fel ca mai târziu Ulise. Dar s-au luptat cu valurile şi au scăpat iarăşi cu bine.

Au mai trecut şi pe la Creta. Acolo s-au luptat cu Talos, un uriaş înspăimântător, din neamul monştrilor de-aramă şi, după multe lupte şi rătăciri, au atins țărmul portului magnezian Pagase, din care Argo se pornise cu peste patru luni în urmă. În curând au sosit la Iolco.

Corabia au închinat-o zeului mărilor, Poseidon, din care Iason se trăgea. Şi Pelias a primit lâna, comoara regelui Eete. În schimb, eroul i-a cerut tronul părintelui său, Eson.

Ce-i drept, în sine chibzuia că având tronul şi puterea, tot lui o să-i revie lâna ce şi-o dorea atât de mult.

Regele l-a ținut cu vorba cât timp au stat argonauții. Dar, cum s-au risipit aceştia, Pelias n-a mai vrut să-şi țină cuvântul dat cu luni în urmă. A strâns oastea şi l-a gonit pe Iason din oraşul Iolco.

PELIAS ESTE FIERT ÎNTR-UN CAZAN CHIAR DE CĂTRE FETELE SALE

Iason s-a mâniat amarnic. Visul său scump se spulbera. Şi nu ştia ce-ar putea face să pună mâna pe putere. Atunci Medoea, vrăjitoarea, a născocit un şiretlic. S-a prefăcut că s-a certat cu soțul ei, fiul lui Eson, şi a cerut un adăpost la fetele lui Pelias. Căci regele avea trei fiice. Stând ele într-o zi de vorbă, Medeea a-nceput să spună că ea cunoaşte vrăji prin care îi poate-ntineri pe oameni. Ca să le dovedească asta a umplut un cazan cu apă, şi, punând lemne dedesubt, a aprins foc cu pălălaie, şi apa a-nceput să fiarbă. A luat pe urmă un berbec – cel mai bătrân din toată turma – şi l-a tăiat în bucățele. Bucățile le-a pus la fiert. A mai turnat un suc în apă, a mai rostit şi nişte vrăji. Şi ce să credeți? Dintr-o dată, bucățile s-au închegat. Din apă a ieşit un miel cu blană albă, behăind.

Copilele lui Pelias, văzând această preschimbare, au rugat-o pe vrăjitoare să le întinerească tatăl.

Medeea s-a lăsat rugată. Fetele i-au făgăduit şi un şirag de pietre scumpe, dacă le-ascultă rugămintea. Şi vrăjitoarea, mulțumită că planul i se-ndeplinea, le-a sfătuit pe-aceste fete să-l taie pe bătrânul rege în opt bucăți, cu capul nouă., şi să le-arunce în cazanul în care apa clocotea.

Iar fetele, căzând în cursă, şi-au doborât părintele, ca pe un taur la ospețe, şi carnea lui au aruncat-o într-un cazan mare să fiarbă.

Dar cum a dat în clocot apa, Medeea le-a strigat în față că ea l-a răzbunat pe Iason, şi Pelias rămâne mort.

Apoi făcând nu ştiu ce vrajă, s-a arătat un car de flăcări, tras de doi şerpi înaripați. Medeea s-a urcat în car şi a pierit într-o clipită.

Regele Pelias căzuse; dar nu-ntr-o luptă vitejească – precum se cade-ntre bărbați. Era răpus prin vicleşuguri şi uneltiri vrăjitoreşti. Nimeni nu l-a lăudat pe Iason pentru-o asemenea victorie. Şi el tot n-a putut să urce pe tronul mult râvnit din Iolco. Puterea a trecut în mâna unui fecior al celui mort, un alt argonaut: Adraste.

Iason a fost silit să fugă la Creon, rege din Corint.

GLAUCA ŞI CREON SUNT CUPRINŞI DE FLĂCĂRI

Creon îl admira pe Iason pentru că adusese lâna de aur de la Ea, şi l-a primit cu multă cinste. I-a dăruit şi un palat, cirezi de vite şi moşii.

Ar fi putut acuma Iason să vieţuiască liniştit, Medeea, soaţa, -i dăruise şi doi copii încântători. Dar tot ce se clădeşte-n viaţă pe crime şi pe vicleşug se prăbuşeşte prea adesea. La fel şi dragostea lui Iason faţă de soaţa lui, Medeea, s-a istovit de la un timp.

Toţi se temeau de vrăjitoarea ce-şi omorâse frăţiorul şi îl fiersese în cazan pe fostul rege de la Iolco. Iar crimele – pe cât se pare – aştern pe chipuri nişte umbre. Căci fata regelui Eete se urâţea de la un timp.

Iason nădăjduise poate că tatăl ei, de supărare, fiindcă-şi pierduse şi copiii şi lâna cea nepreţuită, o să se stingă într-o zi. Iar el, fiind bărbatul Medeei, va moşteni bogatul Ea. Dar dintr-acolo nu veneau deloc veştile aşteptate, şi Iason, ce iubea puterea şi bogăţia şi plăcerea, hotărâse s-o părăsească pe soaţa lui de pân-atunci şi să se-nsoare cu Glauca, fata lui Creon, gazda sa. Astfel, de nu putea fi rege nici peste mare, nici la Iolco, avea să moştenească jilţul regelui Creon, din Corint.

Aflând Medeea ştirea asta s-a necăjit peste măsură. Dar cum era de stăpânită, s-a prefăcut că nici nu-i pasă şi a grăit către Glauca, fiica lui Creon, cu dulceaţă:

— M-am săturat şi eu de Iason. Mă cere regele Egeu, care domneşte în Atena; şi-aş vrea să fiu şi eu regină. Destul am zăbovit aicea lângă un om fără noroc... şi ca să te încrezi, frumoaso, că nu am nici o supărare, îţi fac şi eu un dar de nuntă... Poftim, acesta-i darul meu!...

Şi vrăjitoarea, prefăcută, i-a dăruit fetei lui Creon o haină scumpă, purpurie şi o cunună de mărgean.

Glauca s-a înseninat, căci tare-i mai fusese teamă de fosta soaţă a lui Iason. Dar cum şi-a îmbrăcat veşmântul, a simţit un fior de moarte. Corpul i-a fost cuprins de flăcări. Iară cununa îi strângea, ca într-un cleşte, fruntea albă.

Ea a strigat şi s-a zbătut. A vrut să-şi scoată iute haina, dar stofa se ţinea de trup şi nu putea s-o dezlipească.

La ţipetele ei grozave a alergat regele Creon. Însă cum s-a atins de fată a luat şi el îndată foc. Amândoi au pierit în flăcări[32].

FUGA MEDEEI ŞI PRĂBUŞIREA CORĂBIEI ARGO

Dar vrăjitoarei nemiloase nu i-au ajuns aceste crime. A luat în mână un cuțit şi şi-a ucis cu el copiii al căror tată era Iason. Apoi a poruncit să vină carul său magic, tras de şerpi, şi a fugit către Atena, să se mărite cu Egeu; dar n-a stat nici acolo mult. A pus la cale alte crime. Şi era gata să-l omoare pe fiul lui Egeu: Tezeu. Aflând Egeu de uneltirea nesățioasei vrăjitoare, a izgonit-o cu ruşine. Chemând Medeea un balaur, a şi zburat până la Ea. S-a împăcat cu tatăl său. Şi... nu s-a mai aflat nimic ce s-a-ntâmplat cu vrăjitoarea.

Iason, mâhnit şi fără rost după uciderea Glaucei, a rămas singur în Corint[33]

Şi prin legende se mai spune că Iason, într-o zi, dormea la umbra vasului său Argo, pe țărm, în istmul de Corint.

Abia de închisese ochii. Prin mintea lui se perindau nenumăratele-ntâmplări din expediția spre Ea. Dar Argo, care-odinioară ca un delfin tăiase apa şi deschisese drum pe mări cutezătorilor elini, era acuma putredă.

Iason visa lâna de aur[34]. Tocmai visa că se găsea din nou pe Argo şi se zărise, în depărtare, o lumină. Era un munte-ntreg de aur... Când... lemnăria putrezită s-a prăbuşit c-un zgomot surd. În cele mai frumoase vise – corabia, pe care Iason o condusese-n expediție, s-a prăbuşit asupra lui... L-a-ngropat sub dărâmături. Astfel s-a stins, fără de falā şi fără glorie, acela ce nu luptase pentru oameni şi se iubise doar pe sine...

Note:

1. Tesalia este o regiune din Grecia de nord, cu pământul destul de fertil. Aici creşteau prin munţi cai şi boi, despre care se spunea că erau cei mai frumoşi din lume. Dealtfel, regii tesalieni şi-au făcut cei dintâi oaste de călăreţi. Chiar turmele de boi erau duse la păşune de slujitori călări, mânându-le cu lănci. Păstorii tesalieni erau războinici. Ei străjuiau averea cea mai de preţ pe acele vremuri: cirezile de boi şi hergheliile de cai. Se luptau cu duşmanii ce vroiau să le fure, sau cu fiarele din munţi. Însă, în acelaşi timp, erau şi pricepuţi. Adunau buruieni din munţii Pelion şi făceau oblojeli cu care-şi vindecau caii muşcaţi de fiare, boii înţepaţi de lănci sau propriile răni dobândite în lupte. Umblând mereu călări, păstorii tesalieni păreau că-s contopiţi cu caii de sub ei. Din imaginea aceasta a călăreţului contopit cu calul, imagine dăltuită pe pereţii peşterilor, s-a născut poate noţiunea de centaur. Dealtfel, în limba greacă „henteo" înseamnă a înţepa cu lancea, a goni, a mâna. Iar „tauros" e taur. S-ar putea ca din „henteo tauros" – cel care mână tauri – să fi derivat cuvântul centaur, cum afirmă unii mitologi. Centaurii aceştia, născociţi în legendă, erau până la brâu oameni şi, mai jos de brâu, aveau trupuri de cai. Ei par să întruchipeze în acelaşi timp – aşa cum s-a mai amintit odată – furtunile grozave din munţi. De aceea se mai spune că aveau drept tată pe legendarul Ixion – vijelia, şi mamă pe Nefele – zeiţa norilor.

2. Dintre centauri unul este vestit. El se numeşte Hiron. Acest centaur Hiron este personificarea ştiinţei medicale ce o aveau păstorii. Din pricina aceasta, Asclepio-Esculap a deprins meşteşugul de a-i vindeca pe oameni în peştera lui Hiron. După cât se pare, în munţii Pelion era un soi de plante ce nu se mai cunoaşte. Din ele se scoteau sucuri întăritoare – un fel de vitamine – ce se dădeau copiilor şi-i ajutau să crească, să se facă voinici. Tot aici, în munte, băieţii învăţau să îngrijească de vite sau să vâneze fiare, să mânuiască arcul, sabia şi lancea, să folosească scutul. Să devină astfel viteji şi să dispreţuiască moartea în bătălii. În legende vedem adeseori feciori de zei sau ai unor eroi de seamă trimişi la Hiron, ca un simbol al necesităţii creşterii copiilor în mijlocul naturii, unde forţele li se călesc cel mai bine.

3. Motive asemănătoare, când un bătrân sau o bătrână încearcă firea şi bunătatea unui flăcău plecat în lume să săvârşească isprăvi mari, avem şi noi într-o mulţime de basme.

4. Ţara lui Eete, faimoasa Colhida de mai târziu, Ceorgia de astăzi, era socotită, precum se ştie, ca fiind la marginea de răsărit a pământului. Dincolo de ea răsărea soarele în fiecare zori de zi.

5. Hele se tâlcuieşte prin „cea strălucitoare". Acelaşi sens îl are şi numele Helena, Elena. Iar Frixos înseamnă cel care freamătă, care scânteiază. Amândoi par a fi simbolul luminii reflectate în nori. A doua nevastă a lui Atamas era regina Ino, mama lui Learh şi Melicerte (vezi legenda despre zeul Dionisos).

6. Berbecele cu lâna de aur simbolizează poate norii călători. Norii se nasc din ape, ar fi deci tot nişte odrasle ale lui Poseidon, zeul apelor. Când soarele răsare, îi poleieşte. Ei par uneori făcuţi în întregime din aur.

7. Este vorba de strâmtoarea Dardanele.

8. În limba greacă „argo” înseamnă uşoară. Într-un basorelief, frumos şi expresiv, lucrat în teracotă de către un artist antic necunoscut, îi vedem pe argonauți cum își construiesc cu pricepere, cu înțelepciune, vasul pe care vor pluti înspre țara regelui Eete. În stângă este Iason, având pe cap un coif cu creastă. Scutul şi sabia le-a pus însă alături. Pentru că – ajutat de un argonaut – el întinde pânza pe catarg. Munca se vede a fi pe sfârşite. Totuşi, cu multă grijă, un alt argonaut mai înfrumusețează cu dalta şi ciocanul o parte a corăbiei, sau poate încrustează acolo crenguța din copacul lui Zeus. În folclorul românesc avem şi noi adesea elemente naturale: crenguțe, frunze, buruieni fermecate, care slujesc eroilor noştri.

9. Atena, zeița înțelepciunii, era considerată ca sfătuitoarea şi sprijinitoarea tuturor eroilor. O vedem dând ajutor lui Prometeu, Heracle, Tezeu, Perseu ş. a. Aceasta ca un semn că eroii şi faptele lor nu trebuiau să se bizuie numai pe îndrăzneală, ci şi pe înțelepciune.

10. Sunt unii învățați care afirmă că o parte din legendă este adevărată, că expediția către extremitatea estică a Mării Negre s-ar fi făcut, probabil, cam cu optzeci de ani înaintea războiului renumit al Troiei. Bineînțeles că toate acestea sunt supoziții. Nu avem destule date şi nu putem să ştim ce a fost şi când a fost. Însă, de bună seamă, legenda cântă pe acei navigatori care au cutezat întâia oară să plece în mari călătorii, deschizând drum spre răsărit, pe ape, negoțului elin. Aceştia au înfruntat primejdii şi furtuni nenumărate. S-au luptat cu popoare necunoscute, l-au înfrânt pe localnici şi i-au silit să dea tot ce aveau mai de preț. Au adus apoi cu ei bogății şi aur mult în Elada. Însă, ca să înfrumusețeze această aventură, poeții au născocit că pe corabia Argo s-ar fi urcat cei mai de seamă eroi şi ei au trăit fel de fel de întâmplări de dragoste şi lupte. Tot poeții au născocit, după dorințele basileilor, care doreau să-şi legitimeze cuceririle, că marii olimpieni: Zeus, Hera, Atena şi, mai târziu, Afrodita i-ar fi ajutat să învingă. Prin această aşa-zisă protecție a marilor olimpieni se dovedea neîndoios că regii elini aveau dreptul să cutreiere mările şi să le stăpânească, să cucerească orice ținut şi să adune bogățiile pe care şi le doreau.

11. Plecarea se spune că s-ar fi făcut din portul magnezian Pagase.

12. După unele legende, au fost ucişi şi toți băieții, ca aceştia, crescând mari, să nu-şi răzbune tații.

13. Regina din Lemnos se numea Hipsipila.

14. Propontida – adică aceea care deschidea calea spre Pontul Euxin – era Marea Marmara.

15. Țară din Asia de sud-est, cu capitala la Pergam.

16. Argonautul Polifem, care a auzit strigătul lui Hilas, răpit de nimfe, şi a plecat, alături de Heracle, în căutarea lui, a fost întemeietorul legendar al oraşului Hios.

17. În Misia au rămas Heracle, Polifem şi Hilas.

18. Unde se află Scutari, sau Uskiidar, în Turcia. Faţă în faţă cu Scutari se ştie că se află Istambulul.

19. Lupta aceasta cu pumnii este strămoaşa boxului. Numai că luptătorii din antichitate îşi legau pumnii cu nişte curele, şi de curele erau prinse plăci mici de aramă, colţuroase, care striveau carnea şi sfărâmau oasele.

20. Strâmtoarea Bosfor.

21. Până în preajma oraşului Istambul se întindeau odinioară hotarele Traciei.

22. Simplegade înseamnă stâncile care se izbesc între ele. Şi în basmele noastre se găsesc de multe ori stânci sau munţi care se izbesc cap în cap.

23. Grecii îi ziceau, la început, Mării Negre: Pontul Axeinos, adică marea neospitalieră, fiindcă avea mereu furtuni. După ce au cunoscut-o mai bine şi au văzut că are ţărmuri roditoare şi bogate, i-au schimbat vechiul nume şi i-au spus Pontul Euxeinos sau Pontul Euxin, adică marea ospitalieră.

24. Este vorba de râul Rion din Georgia.

25. Palatul sclipitor pe care îl avea Eete, ca fiu al astrului ceresc, reprezenta pentru elini lumina aurie ce se vede, în zori, spre răsăritul lumii şi se reflecta în apa Mării Negre, în lungi coloane argintii.

26. Atât taurii cu picioarele de aramă, cât şi plugul erau creaţiile lui Hefaistos.

27. Colţii ce trebuiau semănaţi pe câmpul lui Ares erau tot din botul balaurului doborât de Cadmos, când fondase oraşul Teba. Fuseseră dăruiţi regelui de zeul Ares.

28. La înapoiere, argonauţii nu au mai trecut prin strâmtoarea Bosfor, în Marea Marmara, ci s-au îndreptat direct către ţărmul nostru, unde este astăzi oraşul Constanţa. Se spune că Istrul-Dunărea ar fi avut odinioară aici un braţ.

29. Cât timp au durat slujbele pentru Absirt, argonauţii ar fi ajuns, după legendă, cam prin regiunea Cazanelor.

30. Aceasta este legenda înfiinţării oraşului Tomi sau Tomis, cum i-au spus romanii. În greceşte, numele s-ar tâlcui prin locul celui tăiat (temio înseamnă tăiat), ca o amintire a faptului că micul Absirt fusese tăiat aici în bucăţele de Medeea.

31. Este vorba de Marea Adriatică. Grecii vechi credeau că fluviul Dunărea unea Marea Neagră cu Marea Adriatică.

32. Această nouă crimă a fetei regelui Eete este povestită în versurile zguduitoare ale tragediei lui Euripide: „Medeea”.

33. Spre deosebire de Heracle, Tezeu, Perseu şi alţi eroi, Iason închipuie pe omul viteaz şi generos, la început, ce părăseşte mai apoi calea dreaptă. Nu mai este folositor semenilor săi aflaţi în suferinţă şi luptă doar pentru sine, cu orice mijloc: jurăminte, cuvinte mari şi promisiuni – pe care nu şi le respectă – numai ca să-şi atingă scopul.

Eroii l-au urmat pe Iason, căci el fusese năpăstuit de Pelias. El i-a chemat, în numele dreptăţii şi în folosul elinilor, de-a dobândi lâna de aur. Eroii erau bucuroşi să săvârşească fapte mari, îndrăzneţe, să cutreiere şi să cunoască lumea, să deschidă drumuri noi pe mări, să nimicească monştrii şi fiare, să biruie pe regii hapsâni. În toiul expediţiei ajunşi în Colhida, sau poate chiar mai dinainte, Iason cade pradă poftei de mărire şi avere. De aceea el devine egoist, meschin şi ia parte la crime. Ca să înfiereze astfel de fapte, cântăreţii antici subliniau în legende tragicul sfârşit al lui Iason.

34. Lâna de aur pare a fi şi simbolul bogăţiilor din ţările răsăritene, pe care elinii le-au râvnit mult, întotdeauna.

RĂZBOIUL TROIAN

Se povesteşte că pe-un deal, din Asia de asfințit, în apropiere de strâmtoarea Helespont, s-ar fi-nălțat, cândva, un oraş mare şi puternic[1].

Cel care a zidit oraşul a fost, după legendă, Ilos, feciorul unui rege, Tros, care-şi trăgea obârşia – printr-un voinic, Dardan – din Zeus. Dar de la numele lui Tros acest oraş s-a chemat Troia, şi țara înconjurătoare – parte din Frigia – Troada[2].

DEALUL GREŞELILOR

La drept vorbind, locul unde se ridica oraşul se zice că s-ar fi chemat înainte „dealul greşelilor" – deoarece-ntr-o bună zi, Zeus s-a mâniat pe Ata, zeiță a greşelilor, şi a zvârlit-o din Olimp.

— Din cauza ta, i-a strigat Zeus, greşesc adesea, cum s-a-ntâmplat atuncea, la Mecona, când m-a-nşelat titanul Prometeu. De azi-nainte nu ai voie să mai urci în Olimpul nostru. Vor greşi numai pământenii…

Şi i-a dat brânci zeiței Ata.

Locul unde a căzut ea a fost chiar dealul din poveste. În căzătură, s-a lovit zeița zdravăn, şi, de ciudă, a blestemat dealul acela să fie plin de amăgiri, şi oamenii să-l îndrăgească – însă s-aducă nenoroc.

I-adevărat, colina asta era un loc fermecător. Se rezema, spre răsărit, pe muntele de piatră, Ida. Iar spre apus se cobora, în pantă dulce, către marea cu valurile azurii.

Fiul lui Tros a hotărât să-nalțe-acolo, pe colină, o fortăreață. A făcut dară sacrificii şi i-a-ntrebat pe olimpieni dacă-i vor da încuviințarea. Atunci, din cer, ar fi căzut o statuetă misterioasă[3], care o-nfățişa pe-Atena.

"Palas-Atena este-aceea care-mi va ocroti oraşul" – a cugetat regele Ilos, şi după ce-a zidit, pe deal, o fortăreață nu prea mare, a făcut lângă ea un templu. În templu, într-un loc de cinste, a pus această statuetă zisă paladiu-fecioara. Aceasta e prima greşeală, precum se va vedea-n poveste.

Şi-au trecut ani câți au trecut, şi Ilos într-o zi s-a stins. La tron i-a urmat fiul său, ce se numea Laomedon.

PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON

Laomedon a fost un rege lipsit de cinste sau cuvânt. Lui îi plăcea să aibă slugi, dar nu vroia să le plătească. Era hapsân, apucător şi fără milă de supuşi, cum sunt mai de-obicei toți regii.

Având el multe avuții, a vrut să şi le ocrotească şi să ridice-n jurul Troiei un şir de ziduri cât mai tari. Îi trebuiau deci lucrători.

Tocmai în vremea când dorea el să ridice-aceste ziduri, s-a întâmplat ca în Olimp mai mulți zei să se răzvrătească. Doreau să-l lege pe stăpân în ştreanguri tari şi să-l arunce în Tartarul întunecat. Dar Tetis, fiica lui Nereu, cea cu picioare de argint, aflând urzeala, îl vestise pe tatăl zeilor îndată, şi el îi osândise aspru pe răsculații din Olimp. Dintre toți, cei mai greu loviți au fost Poseidon şi Apolo. Zeus a hotărât că ei se vor trudi, ca salahori, să-nalțe zidurile Troiei[4].

Când s-a sfârşit însă zidirea, Laomedon i-a izgonit pe cei doi zei din țara sa, fără să le plătească munca, aşa precum făgăduise. La fel, tot fără de cuvânt, s-a purtat el şi cu Heracle[5]. Pentru asemenea greşeli, Laomedon şi-a pierdut tronul. Cei mai mulți dintre fiii săi au fost ucişi în bătălii. I-a rămas numai un fecior, care căzuse prizonier. Acesta era cel mai mic. Se numea la-nceput Podarce. Mai târziu i s-a zis Priam[6].

Iar Priam, revenind la Troia, a luat de soață pe-o prințesă gingaşă, bună, devotată, pe care o iubea nespus. Hecuba[7] se chema copila.

S-a urcat deci Priam pe tron – iar soața sa i-a dăruit cincizeci de fii, frumoşi ca zeii, şi-un număr mare de copile[8].

Atâta doară că atuncea când trebuia să vadă lumea unul dintre feciorii săi, Hecuba a avut un vis; şi se făcea c-ar fi născut nu un copil, ci-o torță aprinsă. Flacăra torței se-ntindea până ce cuprindea oraşul şi-l mistuia în

întregime.

FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA

Priam, aflând de acest vis, i-a întrebat pe nişte preoţi; şi ei l-au sfătuit să-l ducă pe fiul nou-născut în munte; şi, după datina străbună, faţă de fiii nedoriţi, să-l lase-acolo pe o stâncă. Fiarele, vulturii şi şerpii vor şti pe urmă ce să facă, fără ca tatăl să-şi mânjească mâna cu sânge de copil.

Priam a ascultat de sfatul preoţilor. A luat băiatul. L-a-ncredinţat unui păstor. Şi el l-a părăsit pe-o creastă a muntelui cel înalt, Ida. Dar, peste patru sau cinci zile, trecând păstorul iar pe-acolo, a văzut – nu-i venea să creadă! – pe fiul regelui Priam sugând de zor la o ursoaică.

Înduioşat, a luat păstorul pe-acest copil plin de noroc şi l-a dus în coliba sa. Acolo l-a crescut în taină, căci, dacă regele afla, îi aştepta desigur moartea şi pe păstor şi pe băiat[9].

Crescând, acest fecior de rege s-a tocmit şi el tot păstor, ca tatăl adoptiv, la Priam. Mâna cirezile de vite, la fel ca toţi ceilalţi păstori, şi nu ştia că el e fiul aceluia ce stăpânea aceste bogăţii pe Ida.

Ba se mai spune că flăcăul era nespus de inimos. Îi era drag de animale şi le păzea de hoţi şi fiare cu-atât de multă vitejie încât păstorii l-au numit, din cauza asta, Alexandru[10].

... Şi, cum trecuse vreme multă de când Priam îşi aruncase fiul cel nedorit pe Ida, trebuia, după străvechi datini, să facă-n cinstea lui serbări. Organizase deci, în Troia, slujbe şi jocuri şi întreceri. Iară ca premiu, în întreceri, oferea cel mai mare taur pe care îl avea-n cirezi.

Dar taurul făgăduit era crescut chiar de-Alexandru. Tânărul ţinea mult la taur. Şi, fiindcă Priam i-l ceruse, a hotărât să-l recâştige, luând şi el parte la întreceri.

Într-adevăr, prin iscusinţă şi vitejie, Alexandru i-a biruit pe ceilalţi tineri. Taurul l-a câştigat el, şi, fiind sărbătorit la curte, Priam, Hecuba şi ceilalţi l-au întrebat: de unde este şi cum îl cheamă?... Şi bineînţeles că vorba aduce după sine vorbă, şi întrebarea, întrebare. Şi toate-acestea duc, la urmă, la dezlegarea unei taine. Destul că Priam a aflat că Alexandru i-e fecior. Bucuria regelui Troiei n-a fost mică. I-au dat pe loc haine de preţ. Au închinat în cinstea lui. Şi l-au chemat, nu Alexandru, cum îi ziseseră-nainte, ci Paris, nume care-nseamnă rudă de-aproape, regăsită.

MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNȚII ZEIȚEI TETIS CU PELEU

Pe când se petreceau în Troia aceste întâmplari ciudate, în peştera unui centaur, faimosul Hiron din legendă, zeii, în fruntea lor cu Zeus, petreceau straşnic la o nuntă.

Se cununa zeița Tetis, cea cu picioare argintii, cu un voinic numit Peleu, un rege din Tesalia. De fapt, şi Zeus şi Poseidon pețiseră pe nereidă. Dar Prometeu le prorocise că ea va naşte un fecior, care îşi va întrece tatăl în vitejie şi putere. Asta nu le era pe plac nici lui Poseidon, nici lui Zeus. Mai ales Zeus se temea de fiii lui, să nu-l doboare, precum făcuse el cândva tatălui său, bătrânul Cronos. Şi, ca să scape de buclucuri, se învoise ca Peleu să fie mirele lui Tetis.

Şi-acuma începuse nunta. Zeii cântau şi dănțuiau cu nimfe şi cu pământene. Apolo le suna din liră. Dionisos le turna vin şi Momus, zeul caraghios, le făcea strîmbături destule… şi toți râdeau cu-atâta poftă, încât se zguduiau pământul, marea şi cerul cel înalt cu luna şi cu stelele.

De fapt, nu toți râdeau cu poftă… Căci la intrarea peşterii sta Eris cea posomorâtă, zeița care proteja discordia, cearta şi bârfa, zeița care uneltea ca-n lume să nu fie pace şi înțelegere deplină.

Zeița asta preahidoasă, nesuferită tuturor, şedea deci şi privea cu ură la cei care se desfătau. Şi, pentru că zeița Tetis nu o poftise la ospăț, dorind să fie armonie şi bunăvoie-ntre meseni – gândea cum să le strice cheful[11].

Şi dintr-o dată a rânjit. Găsise hâda iar o cale. Încălecând pe un balaur, zburase-n țara hesperidă. Luase din grădina de aur un măr. Mărul cel mai frumos. Pe el scrisese cu cerneală de aur, mai strălucitoare decât lumina de amiaz, trei vorbe bine ticluite. Scrisese: „Celei mai frumoase”.

S-a-ntors apoi la peşteră; şi-a vârât capul înlăuntru, cu limba roşie ca para strânsă-ntre colții ruginiți; iar brațu-i a zvârlit cu grijă mărul acela-ncondeiat între zeițele ce-n horă alunecau, ca într-un zbor.

ÎNCEPE CEARTA ÎNTRE CELE TREI ZEIȚE

L-o fi văzut, pesemne, Hera sau Afrodita sau Atena!... L-au ridicat şi au citit slovele-acelea otrăvite, scrise de certăreața Eris, şi fiecare-o fi rostit:

— E mărul meu... Dați-l încoace!...

— Ba e al meu, că-s mai frumoasă!...

— Nu-i al nici uneia... I-al meu... Zeus... nu vrei tu să ne faci dreptate?...

Şi tot aşa... Nu ştiți cum este atunci când se porneşte sfada? Fețele parcă sunt schimbate. Vocile-s tari şi ascuțite. Răsuna vorbe deloc blânde, sudălmi şi uneori blesteme.

Aşa şi cele trei zeițe strigau mereu spre adunare să li se spună care este cea mai frumoasă dintre ele. Zeii erau prevăzători. Să spună Hera sau Atena, se supăra rău Afrodita. Să zică-atunci că Afrodita, se mâniau zeița Hera, ca şi Atena, deopotrivă.

— Ştiți ce? a spus măreţul Zeus. Un singur om poate s-arate care-i deplinul adevăr...

— Cine-i acela? au zis ele, întărâtate, într-un glas.

— E Paris... Paris de la Troia, cel ce se află-acuma pe Ida. S-a dus ca să-şi revadă-n munte cirezile ce le-ngrijea, pe când era un păstor simplu, şi nu un prinț cum este azi.

— Cum îl găsim? a întrebat zeița Hera.

— Hermes, pristavu-mi de credință, vă va călăuzi pe toate, i-a dat răspuns marele Zeus. Hermes! Călăuzeşte-le spre Ida, arată-le cine e Paris! Şi fă ce-oi face ca flăcăul să dea zeițelor răspuns.

Dar Hermes, preaşiretul Hermes, era neîntrecut în toate.

— Lasă, stăpâne, i-a grăit, să nu ai nici un fel de grijă. Voi şti eu să-mi fac bine slujba, şi Paris o să dea răspunsul, chiar astăzi, după cum ți-e voia...

Şi – pentru că nunta cea mare, oricum, tot fusese stricată de Eris, de zeița vrajbei, care juca de bucurie în fața peşterii lui Hiron – Hermes a spus către zeițe:

— Veniți cu mine să v-arăt pe tânărul judecător, feciorul regelui din Troia. El o s-aleagă dintre voi pe-aceea care-i mai frumoasă.

Şi Hermes cu zeițele s-au urcat pe un nor de aur. Norul s-a ridicat în slăvi, şi n-au trecut decât trei clipe şi norul a ajuns pe Ida.

PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR

Paris păşea pe munte singur. Înduioşat îşi amintea de vremea când era păstor.

Cerul era abia-nroşit de zorii care se vesteau. S-auzeau mugete de tauri, ce tropoteau către păşuni. Şi diamante, stropi de rouă, luceau pe ierburile moi.

Deodată, s-au ivit din slavă zeițele înverşunate, având pe Hermes între ele. Şi Hermes a grăit spre Paris:

— Ia stai, voinice, şi ne spune care zeiță-i mai frumoasă: Atena mult preaînțeleaptă, sau Afrodita, drăgălaşa, ocrotitoare a iubirii, sau poate însăşi mândra Hera, stăpână-n marele Olimp, fiind soața regelui ceresc? Cui i-ai da tu mărul de aur, pe care-l vezi în mâna mea?

Văzându-se-n încurcătură, Paris a vrut întâi să fugă. Numai că Hermes l-a ținut, apucându-l pe după umeri. Şi, vorbindu-i cu meşteşug, l-a sfătuit să stea pe loc şi să răspundă mai degrabă.

Zeițele şi-au arătat lui Paris toată frumusețea. Ba, fiecare dintre ele i-au mai făgăduit să-i dea şi o răsplată cât mai bună, dacă voinicul le-o alege. Astfel, soața lui Zeus, Hera, i-a spus că o să-l facă rege, nu în Troada sau în Frigia, ci peste toată Asia. Şi, după Zeus, el va fi cel mai puternic pe pământ. Palas-Atena i-a promis să-l facă-nvingător în lupte şi înțelept ca nimeni altul. Iar Afrodita i-a rostit că ea-l va face fericit, dându-i de soață o regină. Regina e mândra Elena, cea mai frumoasă-ntre femei, fiica lui Zeus şi a Ledei.

Şi Paris n-a mai stat pe gânduri. A dat în lături şi puterea cu care-l îmbiase Hera, şi-nțelepciunea de la Palas, şi a ales numai plăcerea dăruită de dragoste – făcând, de-asemeni, o greşeală.

— Cea mai frumoasă-i Afrodita, a răspuns el zeului Hermes[12]. Şi, luând mărul discordiei, l-a dat zeiței dragostei.

După această întâmplare, zeițele Hera şi-Atena au plecat tare supărate. Ele-au jurat să se răzbune nu numai pe tânărul Paris, ci pe întreg oraşul Troia.

N-a rămas decât Afrodita, care l-a şi-ndemnat pe Paris să plece în cetatea Sparta, unde domnea un rege prieten, soțul Elenei cea frumoasă. Şi s-o răpească pe Elena, regelui prieten, Menelau.

RÂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ

Şi Paris s-a înflăcărat. Pierzându-şi orice stăpânire şi chibzuire mai adâncă, s-a însoţit c-un alt voinic şi s-au călătorit spre Sparta. Flăcăul care-l însoţea era odrasla Afroditei şi-a unui prinţ păstor, Anhise, tot din tulpina dardaniană. Numele lui era Enea.

Şi, după o călătorie destul de lungă şi de grea, tinerii au ajuns în Sparta. Aici regele Menelau i-a primit bine, ca pe prieteni. E] tocmai trebuia să plece cu nişte treburi din oraş. Pornea către insula Creta. Şi a rugat-o pe Elena să aibă grijă de voinici, în timpul cât o să lipsească.

Dar cum s-a-ndepărtat din Sparta soţul Elenei, Menelau, s-a şi ivit din slăvi un car, ce era tras de porumbiţe şi-o aducea pe Afrodita.

În urma ei venea şi Eros, zeul iubirii cel viclean, cu aripile lui de aur. Zeiţa i-a vorbit Elenei, ţinând-o blând pe după umăr, despre-nsuşirile lui Paris. Prin vrăji, numai de ea ştiute, zeiţa l-a făcut pe Paris mult mai frumos decât era. Iar Eros a ţintit pe soaţa lui Menelau, în inimă, cu-o săgeată-nveninată, şi a făcut-o să-ndrăgească pe fiul lui Priam din Troia. Elena şi-a uitat de casă, de soţ, de prieteni, de popor. S-a urcat pe corabia unde-o-mbia Paris să vie, şi-amândoi au pornit spre Troia[13].

Când s-a-ntors Menelau la Sparta, mai, mai că nu-i venea să creadă că nu-şi mai regăseşte soaţa. Supuşii i-au povestit tot.

De supărare, şi-a izbit fruntea de lespezi şi de ziduri. Inima-i s-a făcut cărbune. Şi din nimica n-a pierit, căci îşi iubise mult soţia. Însă, fiind el un om puternic, şi-a adunat iarăşi simţirea. Şi-ndemnat de zeiţa Hera, a plecat să se sfătuiască cu fratele său, Agamemnon, rege în Argos, la Micena. L-au luat cu ei la sfat pe Nestor, alt rege înţelept, din Pilos.

SFATUL ÎNŢELEPTULUI NESTOR

Iar Nestor le-a reamintit despre Elena că de mică fusese pricină de ceartă. Era atâta de frumoasă, încât la doisprezece ani a fost răpită de Tezeu. A fost nevoie să pornească cei doi voinici: Castor şi Polux, un război mare cu Atena, şi, liberând-o, s-o aducă iar în oraşul părintesc.

Când s-a făcut ceva mai mare, a trebuit să se mărite. Şi Tindar, fostul

rege-al Spartei, a dat de veste în Elada că-i caută un bărbat Elenei; şi-acest bărbat îi va urma pe jilţul său regal, din Sparta. Deci, câţi sunt dornici s-o peţească, să vină în oraşul lui.

Dar ce să credeţi? N-au venit unul sau doi, cum credea Tindar. Ştiind-o toţi aşa frumoasă, s-au grămădit vreo nouăzeci de regi şi cei mai mari eroi. Unii bogaţi, alţii puternici sau înţelepţi sau iscusiţi. Şi fiecare şi-o dorea. Regele Tindar s-a temut că fata, alegând pe unul, ceilalţi or vrea să se răzbune, şi s-o isca vreo-ncăierare. Atunci, la sfatul lui Ulise, regele insulei Itaca, i-a pus pe cei veniţi să jure c-or să respecte hotărârea pe care o va lua Elena. Ea era liberă s-aleagă pe tânărul care-i plăcea. Şi dacă vreunul dintre ei ar fi-njosit pe cel ales şi ar fi vrut să-i fure soaţa, ceilalţi erau datori să sară şi să-i dea sprijinul cu oastea.

Au jurat câţi au fost acolo. Elena l-a ales, pe urmă, pe Menelau, un tânăr chipeş. Tindar l-a hotărât urmaş. Au făcut nunta. Şi toţi ceilalţi au plecat liniştiţi acasă. Dar jurământul a rămas.

— Şi-acuma uite-a venit vremea, a grăit înţeleptul Nestor, că Menelau a fost jignit şi soaţa lui i-a fost răpită. Deci, cei care-am jurat atunci suntem datori să-l ajutăm...

Însă tot Nestor i-a-ndemnat ca, mai-nainte de război să-ncerce o împăcăciune. Să-i ceară deci regelui Priam să-napoieze pe Elena şi avuţia ce fusese luată de Paris, de la Sparta.

Priam l-a întrebat pe Paris; dar Paris nici n-a vrut s-audă.

— Elena e soţia mea, a strigat el cu îndârjire. N-o dau pentru nimic în lume. De-ar fi să-nceapă şi-un război...

Şi, aflând ştirea, Agamemnon a chemat regii din Elada să-i vie toţi într-ajutor. Să-l răzbune pe Menelau.

Mărul discordiei, pe care îl aruncase reaua Eris, stârnise ura-ntre zeiţe. Ele îi aţâţau pe regi. Şi regii porunceau mulţimii să se jertfească pentru ei. Poftele lor şi certurile făceau din nou să curgă sânge.

Se-ncepea deci războiul Troiei. Războiul cel mai crunt de care se povesteşte prin legende.

Învinşii şi învingătorii vor suferi deopotrivă şi vor pieri aproape toţi, lăsând o jale fără margini în Europa şi-n Asia.

ULISE SE PREFACE CĂ E NEBUN

Dar pân-atunci să amintim că Menelau şi Agamemnon, cei doi feciori ai lui Atreu – numiţi de-aceea şi atrizi – trimiteau soli din ţărm în ţărm, chemând pe regi, cu oastea lor, în vestitul oraş Aulida[14]

Astfel, în insula Itaca, o insulă sărăcăcioasă, unde domnea pe-atunci

Ulise[15], plecase grabnic Palamede, un fiu al regelui Eubeei.

— Avem nevoie de Ulise, spunea trufaşul Agamemnon. Este isteț şi priceput. Ne poate sfătui la multe. El este cel care a dat ideea, mai de mult, în Sparta, ca regii să-şi jure credință şi sprijin de va fi nevoie...

Însă de la acea-ntâmplare trecuseră atâția ani. Omul se schimbă între timp. Ulise se căsătorise cu o copilă, Penelopa, o vară bună a Elenei. Ba dobândise şi un prunc, numit de mamă Telemah. Iar pruncul era încă-n faşă. Deci nu-i era deloc pe plac să-şi mai primejduiască viața, pentru a-şi ține jurământul. Nu-i mai era pe plac războiul şi se gândea că nu e drept să moară oameni cu duiumul pentru o ceartă-ntre doi regi.

Şi, aflând el că a venit în insulă prințul Eubeei, s-a prefăcut că e nebun.

A înjugat la plug, alături, un cal schilod şi un asin; şi apoi cu ochii rătăciți, bolborosind răzlețe vorbe, Ulise se făcea că ară şi nu-l cunoaşte pe trimis.

Iar când trimisul Palamede îi rostea vorbe pe-nțeles, el se făcea că nu-l aude şi arunca pe brazdă neagră, în loc de boabe de secară, nişte grunji mărunțiți de sare.

Atâta doar că Palamede era destul de înțelept şi a băgat uşor de seamă că vrea Ulise să-l înşele. S-a dus în grabă la palat. A luat copilul lui Ulise, pe drăgălaşul Telemah, şi s-a întors cu el pe câmp. L-a aşezat pe Telemah în drumul plugului de lemn.

Când a văzut Ulise însă că plugul său va reteza trupul micului Telemah, şi-a oprit calul şi asinul – şi a grăit lui Palamede:

— Da!... Ai ghicit. M-am prefăcut. Nu mai vream să pornesc la luptă... Războiul nu-mi mai este drag. Nu vream să se mai verse sânge şi să călcăm cetăți străine, pentru o toană de regină şi pentr-un prinț nechibzuit. Vreau să trăiesc tihnit acasă lângă iubita-mi Penelopa şi lângă fiu-mi Telemah.

Dar, neavând totuşi ce face, Ulise s-a gătit de drum, ca să-şi păstreze jurământul, lăsând în urmă casa dragă, copilul mic, încă în faşă, şi pe soția-i credincioasă, pentru un timp îndelungat.

ÎN CĂUTAREA LUI AHILE

Însă vestitul profet Calha îi spusese lui Agamemnon că nu vor cuceri cetatea regelui Priam cel bogat, de nu or să atragă-n luptă pe neîntrecutu-Ahile.

Acest Ahile era fiul frumoasei nereide Tetis, cea măritată cu Peleu, regele din Tesalia.

La nunta ei zvârlise Eris între zeițele-olimpiene mărul discordiei, pe

care îl dăruise Afroditei fiul lui Priam, mândrul Paris.

Zeița nereidă Tetis ştia că pruncul său Ahile va creşte mare şi puternic. Va fi viteaz ca nimeni altul. Numele său o să rămână nemuritor în bătălia dată sub zidurile Troiei. Dar lui îi hotărâse Moira – destinul cel nenduplecat – să-şi piardă zilele acolo.

Şi, cunoscând această taină, zeița Tetis, mama sa, căuta să lupte şi cu Moira şi să îl scape pe Ahile de soarta care-l aştepta.

În acest scop, încă de mic, îi ungea trupul cu ambrozie, ca să-l facă nemuritor. Îl vâra-n flăcări să-l călească. Ba, într-o noapte, s-a dus şi până la Hades în Infern. Acolo şi-a scăldat în Stix, râul cel înfricoşător, pe pruncul său abia născut.

Atât c-atunci când îl vârâse în flăcări, pentru a-l căli, şi când îl cufundase-n râu, Tetis îşi ținuse copilul de un călcâi, călcâiul stâng.

Îşi scăldase copilu-n Stix, pentru ca nici un fel de armă să nu-i mai poată răni trupul. Nu se gândise însă Tetis că, apucându-l de călcâi, locul acela-i va rămâne pe totdeauna necălit[16].

În acest fel fiul zeiței nu mai putea fi doborât, decât dacă era lovit în locul necălit în Stix.

Acum când are loc povestea, Ahile se făcuse mare. Ca şi mulți alți eroi de seamă, fusese dat de mititel bătrânului centaur Hiron, ca să-l învețe meşteşugul armelor şi al vânătoarei.

Se povesteşte că la Hiron fiul lui Tetis s-a hrănit doar cu măduvă şi cu creier de pui de urs şi cu ficat de leu năprasnic. Nici nu se ridicase Ahile mai mult de-o şchioapă şi lupta ca un bărbat, ucigând fiare prin codrii de pe Pelion.

Iar când fugea, putea să-ntreacă şi căprioara cea mai iute şi cea mai sprintenă din munți. Nu vă mai spun că învățase să cânte minunat din gură, acompaniindu-se cu lira. Iar viersul lui vrăjea pe oameni şi chiar pe zeii din Olimp.

Pe-acest flăcău vroiau să-l aibă, în război, lângă ei, atrizii, la ceasul când vor izbi Troia. Iar Agamemnon trimisese, de astă dată, pe Ulise, să-l caute şi să-l cheme-n luptă pe fiul regelui Peleu şi al gingaşei nereide, cea cu picioare de argint.

UN FLĂCĂU ÎMBRĂCAT ÎN HAINE DE FATĂ

Însă, aflând zeița Tetis de planul lor, s-a temut straşnic că fiul său îşi va da viața în fața zidurilor Troiei.

Îngrijorată, a ieşit din marea verde şi adâncă. L-a chemat lângă ea pe-Ahile, şi văzându-l, i-a glăsuit:

— Te du fără nici o zăbavă în insula unde domneşte regele prieten Licomede[17]. Acolo ai să te ascunzi în haine femeieşti, Ahile... Cum eşti de alb la chip, frumos, nimeni nu o să deosebească pe fetele lui Licomede de fiul regelui Peleu...

Ahile s-a împotrivit. Dar mama, Tetis, i-a cerut să-i dea-ntru-totul ascultare.

Şi, cum Ahile-şi iubea mama şi nu vroia s-o necăjească, a pornit către insulă. Iar Licomede, regele, sfătuit de zeița Tetis, l-a-n-veşmântat pe flăcăiandru în haine albe, femeieşti şi l-a ascuns într-un palat, unde stăteau fetele sale.

În acest timp, şi Agamemnon şi Menelau, bătrânul Nestor, şi Palamede şi Ulise îi căutau urma lui Ahile şi nu puteau să i-o mai afle.

De n-ar fi fost prorocul Calha, care vedea în depărtare, n-ar fi putut să-l mai găsească. Dar Calha i-a vestit pe regi că odrasla zeiței Tetis i-adăpostit de Licomede.

Ei, cin'să meargă pân-acolo? Cine să-l afle pe Ahile între frumoasele copile ale regelui Licomede?

ADEVĂRUL IESE LA IVEALĂ

S-au sfătuit şi s-au gândit să îl trimeată pe Ulise, stăpânul insulei Itaca. El nu venise cu plăcere. Fusese chiar silit să plece, însă acuma se găsea în tabăra lui Agamemnon şi, potrivit vechilor datini şi jurămintelor făcute, trebuia să dea ajutorul atrizilor să biruiască, prin minte şi prin vitejie.

Ulise s-a schimbat de haine, făcându-se neguțător. S-a dus apoi către palatul acelui rege Licomede, purtând cu el salbe de aur, brățări, cercei, văluri alese. Însă, între acestea toate, vârâse şi un coif, un scut şi-o suliță strălucitoare.

Fetele regelui s-au strâns numaidecât să vadă marfa, şi între ele se grăbise şi flăcăul zeiței Tetis. Ulise cerceta cu ochii să vadă unde e băiatul, însă nu desluşea deloc. Atunci le tot întindea marfa şi le-mbia s-aleagă salbe, brățări sau văluri, după plac. Toate prinseseră în mâini bijuterii scânteietoare şi văluri, care mai de care mai albe, mai frumos brodate. Numai Ahile se uita, cu jind, la armele de-aramă, la scut, la suliță şi coif.

Şi tot atunci, însoțitorii lui Ulise, ce rămăseseră la porți, au început să sune tare din trâmbițe şi din chimvale. Fetele au fugit speriate, crezând că-ncepe vreun război. Însă Ahile-a luat o lance şi s-a şi repezit spre porți, gata să apere palatul.

Văzând că planu-i reuşise, Ulise a grăit spre rege:

— Acesta nu e fata ta. E un voinic numit Ahile. Lasă-l să plece la război, unde îl cheamă Menelau. Să-şi dovedească voinicia. Este ruşine să rămână ascuns, în văluri, printre fete…

— Adevărat, a spus Ahile. Nu sunt fecioară, sunt flăcău. Potrivit jurământului făcut de tatăl meu, Peleu, la nunta frumoasei Elena, am datoria să-l ajut pe Menelau să se răzbune, chiar dacă eu o fi să mor.

Apoi şi-a smuls vălul cel alb şi cununița de pe plete, şi-a pus în schimb coiful lucios, cu creasta fâlfâind în vânt. A luat în mână-o sabie şi a plecat după Ulise.

Se zice că a mai primit de la tatăl său, Peleu, o platoşă şi nişte arme. Peleu le căpătase toate de la zeii nemuritori, la nunta cu iubita-i Tetis. A mai primit o suliță, cu însuşiri miraculoase, de la bunul centaur Hiron, şi o pereche de cai albi de la Poseidon furtunosul, aprigul zeu al mărilor.

Aşa s-a-nfățişat Ahile în portul renumit Aulida, unde, precum ne spun poeții, se adunaseră, la țărm, o mie o sută optzeci şi şase de corăbii, purtând pe ele peste-o sută de mii de oameni înarmați[18].

ZEII CER O JERTFĂ LA PLECARE

Regii erau în fruntea oastei – în care trase de cai ageri – purtând pe ei armuri bogate, platoşe bune de aramă împodobite şi cu aur, având pe cap coifuri înalte cu coamele din păr de cal şi colți lucioşi, albi, de mistreț. În mâini aveau arme de preț, săbii cu tecile de-argint, lănci lungi, tăioase, de aramă, pulpare pe picior şi scuturi. Oştenii cei de rând luptau numai cu sulițe şi praştii. Ei trebuiau să se supună poruncilor, destul de aspre, date de regi sau basilei.

Oastea cea mare se-mpărțea pe triburi, fratrii şi pe ginți[19].

Iar dintre regi cei mai de seamă erau viteazul Agamemnon şi Menelau, fratele lui, feciorii regelui Atreu; apoi preaînțeleptul Nestor. Urmau Ulise cel isteț şi Diomede preacuviosul şi Aias de la Salamina şi un alt Aias din Locrida şi Palamede şi Patrocle şi Filoctet, şi câți, şi câți… Dar între ei lucea Ahile cu oastea lui de mirmidoni, ca un luceafăr între stele. Atât era de ne-ntrecut în meşteşugul armelor.

Numai că flota asta mare – cântată-n vechile legende – de la-nceput a fost lovită de mari furtuni ce-o răvăşeau, când încerca să iasă-n larguri. Iar mai târziu, după furtuni, vântul a contenit să sufle şi pânzele s-au moleşit ca nişte aripi ostenite. Flota n-a mai putut să părăsească țărmul aulic vreme lungă şi mulți oşteni zăceau de friguri şi alte boale misterioase.

Ca să cunoască adevărul – de ce nu puteau să pornească înspre Troada către Asia – regii l-au întrebat pe Calha. Calha le-a spus că o zeiță, şi-

anume Artemis, fecioara, e supărată rău pe el, pentru că regele-Agamemnon îi ucisese-o căprioară, care-i era zeiței dragă. Deci, dacă vor să reuşească în întreprinderea lor grea, regele trebuie să-şi jertfească pe o copilă, Ifigenia.

PLECAREA SPRE ASIA

Silit de cei din jurul său, regele a trimis un sol la Clitemnestra, soața lui, sora Elenei cea frumoasă, şi i-a cerut să îi trimită pe fata sa, pe Ifigenia, zicând că vrea să o mărite cu fiul lui Peleu, Ahile[20].

Când a sosit corabia, purtându-le pe Ifigenia şi pe regina Clitemnestra, Agamemnon nu le-a ieşit nici măcar în întâmpinare.

Oştenii-au smuls-o pe copilă de lângă mamă şi au dus-o într-un sanctuar, s-o pregătească pentru groaznicul sacrificiu.

A plâns zadarnic Clitemnestra. Regele-şi ascunsese fruntea sub un veşmânt întunecat. Nu vrea să-şi vadă nici soția şi nici copila mult iubită. Porunca dată de zeiță trebuia iute-ndeplinită, ca flota să poată porni şi oştile să biruiască...

Câțiva voinici au vrut s-o scape şi au luat armele în mâini.

Însă copila i-a oprit, cu ochii înecați în lacrămi:

— Nu vărsați sânge în zadar. Mă voi jertfi de bunăvoie, ca tatăl meu să biruiască în luptele înfricoşate, ce vor urma foarte curând, după ce eu n-am să mai fiu...

Şi singură s-a-nfățişat marelui preot să o-njunghie[21].

Preotul şi-a-nălțat cuțitul ca să-i străpungă inima, în timp ce regele Agamemnon gemea îngenuncheat pe lespezi, iar mama fetei se zbătea în brațele oştenilor.

Numai că-n clipele acelea, Artemis s-a înduplecat. Şi-a amintit că Ifigenia îi aducea adesea jertfe, jurase să nu se mărite şi să se facă preoteasă într-un lăcaş sacru al ei. Zeița s-a înfățişat la locul jertfei şi a smuls-o pe Ifigenia. A dus-o într-un templu-al său, într-o pădure din Taurida[22], unde-a făcut-o preoteasă. Iară în locul Ifigeniei, spre uşurarea tuturor, a pus zeița o cerboaică.

Şi, după ce s-au săvârşit slujbele către Artemis, vântul a-nceput iar să bată. Flota a lunecat pe ape către Troada depărtată şi regii s-au înveselit.

E drept că au mai poposit şi pe-alte țărmuri, unde oastea şi-a prăpădit câțiva oşteni. Dintre aceştia cel mai greu i-a durut faptul c-au pierdut pe Filoctet, acela ce primise-n dar de la Heracle armele lui biruitoare. Filoctet a rămas în Lemnos. Fusese rău muşcat de-un şarpe şi suferea îngrozitor.

Rana lui mirosea urât. Oştenii nu puteau să-ndure acest miros nesuferit.

În sfârşit, după multe zile şi rătăciri şi vânturi rele, corăbiile aheiene au ajuns lângă Asia. Trebuiau numai să debarce. Dar nimeni nu-ndrăznea să sară pe ţărmul regelui Priam, fiindcă prorocul le spusese că primul care va atinge pământu-acesta va muri.

Ce-i de făcut? Stăteau cu toții pe punți şi nu vroiau să sară.

Atunci ce i-a trăsnit prin minte istețului de la Itaca? Să dea exemplu celorlalți, fără să se primejduiască. A aruncat un scut pe țărm şi a sărit, da-n aşa fel, încât să n-atingă pământul, ci numai scutul de aramă. Astfel, el a sărit întâiul şi nu i s-a-ntâmplat nimic. Ceilalți oşteni, văzând că sare regele insulei Itaca, rămânând teafăr, neatins, şi-au făcut vânt de-asemenea.

SE-AŞAZĂ TABĂRA AHEIE

Cel care i-a întâmpinat a fost eroul troian, Hector, cel mai voinic şi mai viteaz dintre odraslele lui Priam. Şi Hector şi-a azvârlit lancea către oşteanul Protesilau, care-a-nroşit numaidecât, cu sângele-i, glia troiană. De fapt, Hector vroia s-atingă cu lancea lui chiar pe Ulise. Însă Ulise s-a ferit. În urmă-i venea Protesilau. Şi lancea i s-a-nfipt în piept, fiind cel dintâi dintre războinici căzut pe țărm, în fața Troiei.

Pe urmă a sărit Ahile, urmat de prietenu-i Patrocle, şi cei doi Aias, şi alți regi, care s-au şi încins la luptă.

Oştenii regelui troian au trebuit să se retragă şi să se-nchidă în cetate.

Mult mai departe de cetate şi-au făcut grecii tabăra. Tabără mare şi întinsă, cu mii şi mii de corturi. Iar în mijlocul taberii era o piață foarte largă. Aici se adunau oştenii în fața cortului regal, al celui care conducea întreaga oaste, Agamemnon. În apropiere, lângă piață, îşi ridicase cortul său şi preaistețul din Itaca. El era dornic să audă, să afle şi să ştie tot. De-aceea îşi pusese cortul în aşa chip, încât nimica din ce se petrecea în piață să nu scape privirii sale.

În schimb, la cele două margini, în locurile cu primejdii, şi-au făcut corturile lor regele de la Salamina, voinicul Aias şi Ahile. Ei şi-au pus corturile astfel, dorind să stea mereu de strajă la cele două capete ale întinsei tabere.

Spre partea unde era Troia, tabăra mai era ferită de un val mare de pământ şi-un şanț săpat foarte adânc.

Războiul dintre oastea greacă şi cea troiană s-a-nceput.

O!... Mintea parcă se-nfioară de cât sânge a curs la Troia. Oştenii-aduşi din Grecia şi cei pe care-i trimitea regele Priam din cetate se ucideau unii pe alții, după voința regilor.

NOUĂ ANI DE LUPTE SÂNGEREOASE

Dar dup-o altă prorocire, Troia, cetatea-mbelşugată, urma să sufere asediul vreme-ndelungă, nouă ani, mai înainte ca oştenii lui Agamemnon s-o cuprindă şi s-o distrugă-n întregime.

În acest timp, destule glasuri cereau să se curme războiul, să nu mai curg-atâta sânge pentru Elena cea frumoasă, răpită de troianul Paris.

Astfel, în Troia, o copilă a regelui Priam, Casandra, o preoteasă a Atenei, le arătase tuturor că va urma nenorocirea. Oştirea le va fi zdrobită. Troia va cădea ruinată, şi-aproape toţi vor fi ucişi.

La fel, în tabăra aheie, îi sfătuia des Palamede pe regi şi pe eroi să curme acest război încrâncenat care cerea prea multe jertfe.

Dar nici în tabăra troiană Casandra n-avea ascultare, şi nici la greci n-avea crezare mult chibzuitul Palamede.

Ba, profitând de întâmplare, Ulise a vrut să se răzbune pe Palamede ce venise şi îl chemase din Itaca şi-i dovedise şiretlicul, pe când se prefăcea nebun.

În sinea lui gândea aşa: „Tu m-ai făcut să plec de-acasă, să-mi las soția şi copilul, să lupt aici pentru atrizi. Eu nu mai pot părăsi lupta, căci sunt legat prin jurământ. Vreau să te saturi de război, şi de atrizi, şi să plăteşti”…

… Şi-a-nceput să-l învinuiască pe Palamede de trădare. Ulise era vorbitor fără pereche-ntre elini. A fost crezut. Şi Palamede a fost luat şi osândit la moarte cruntă: să fie doborât cu pietre.

Aşa a plătit Palamede, care-i chemase la război şi pe Ulise şi pe alții. Şi luptele au dăinuit din ce în ce mai sângeroase.

CEARTA DINTRE AHILE ŞI AGAMEMNON

Iar anul cel de-al zecelea e povestit de regele poeților elini, Homer[23]. În acest an a venit Hrises, preot al zeului Apolo, cerând regelui Agamemnon să-i dea-napoi pe fata lui: Hriseis, ce-i fusese luată ca roabă de nişte oşteni. Regele l-a gonit pe Hrises cu vorbe grele şi-mbrânceli. Atunci preotul s-a rugat de zeul său să-i pedepsească pe-aheii cei înfumurați.

Apolo, ascultându-i ruga, şi-a întins arcul şi-a ţintit în tabăra lui Agamemnon. În toată tabăra aheie ciuma a năpădit cu furie. Mureau ca muştele oştenii. Zilnic mureau sute şi mii.

Durase molima aceasta ceva mai mult de nouă zile, când Calha i-a vestit pe regi că molima nu va-nceta, decât în clipa când Hriseis, robita fiică a lui Hrises, va fi-napoi la tatăl său.

Ahile, auzind vestirea, s-a-nfăţişat în adunare şi i-a cerut lui Agamemnon, cel ce era stăpânul fetei, să i-o dea înapoi lui Hrises, şi astfel molima să piară.

Regele, fiu al lui Atreu, nebiruitul Agamemnon, s-a supărat însă nespus şi a rostit către Ahile:

— Pentru c-Apolo îmi ia roaba, iar tu, Ahile, îl ajuţi, voi lua, în schimb, pe roaba ta, Briseis cea îmbujorată, care îţi este-atât de dragă...

Degeaba Nestor şi cu alţii au vrut să-mpiedice pe rege să săvârşească fapta asta: căci îngâmfatul Agamemnon n-a vrut să ţină socoteală şi, folosindu-se de dreptul pe care îl avea în oaste, a luat din cortul lui Ahile pe roaba lui cea mai iubită.

Ahile a dus la şold mâna, să prindă sabia, să lupte şi să-l ucidă pe acela care-l jignise-atât de tare, dar l-a oprit Palas-Atena. Ea i s-a arătat în faţă şi, nevăzută de ceilalţi, a rostit numai spre Ahile:

— Eu am solie de la Hera, zeiţa cea cu braţe albe, să te împiedic de la sfadă. Veni-va ziua când tu însuţi vei înţelege c-a fost bine să nu te lupţi cu Agamemnon... şi daruri vei primi-ntreite.

Ahile s-a plecat zeiţei, a lăsat sabia la şold; dar, mâniat peste măsură, a mai rostit lui Agamemnon:

— Va veni ceasul, Agamemnon, tu, care ai nesocotit pe cel dintâi viteaz aheu, tu, care te fereşti de lupte şi-i jupoi pe supuşii tăi, să gemi din greu... Oastea aheie va fi zdrobit-atunci de Hector, venit din tabăra troiană. Va fi însă târziu, să ştii, când ai să-ţi înţelegi greşeala. Nici tu, nici nimeni n-o să poată să le ajute-aheilor. Amar, amar va fi de ei...

Aşa grăia mâhnit Ahile...

Iar pe-o corabie cu pânze, sus pe catarg, se afla Eris – Eris, discordia, zeiţa care-nteţise iarăşi vrajba. Şedea sus pe catarg zeiţa, şi tare se mai bucura de cearta care izbucnise între Ahile şi-Agamemnon, ceartă ce-i va costa pe greci nespus de mult, nespus de greu, în faţa zidurilor Troiei.

AGAMEMNON ESTE AMĂGIT DE MORFEU

Supărat prea adânc, Ahile a părăsit îndată lupta şi nici n-a vrut să mai audă despre războiul cu troienii.

În acest timp, zeița Tetis cea cu picioare de argint s-a ridicat din apa mării şi prefăcându-se în ceață a plutit până în Olimp. Acolo a îngenuncheat lângă picioarele lui Zeus şi, suspinând, i-a amintit că i-a fost veşnic credincioasă. L-a ajutat şi-atuncea când a fost el primejduit de o urzeală-a zeilor, în fruntea căreia sta Hera. Ea l-a vestit numaidecât; ba i-a trimis în ajutor pe un gigant, pe Briareu. Iar Zeus, ajutat în luptă de Briareu, i-a biruit cu uşurință pe răzvrătiții din Olimp.

De astă dată, ea, zeița, îl roagă pe mărețul Zeus să sprijine oastea lui Priam şi să-i lovească pe ahei, în aşa chip ca Agamemnon să nu mai poată face față. Să fie astfel nevoit să îl implore pe Ahile să se întoarcă iar în luptă.

— Numai aşa, feciorul meu, cel înjosit de Agamemnon, îşi va recăpăta mărirea şi cinstea care i se cuvin, a glăsuit zeița Tetis.

Iar Zeus, amintindu-şi bine de ajutorul dat de Tetis, i-a promis sprijinul cerut. Ba, încă în aceeaşi noapte, a şi trimis la Agamemnon pe zeul viselor, Morfeu. Zeul a luat înfățişarea bătrânului înțelept Nestor, şi-n vis, l-a sfătuit pe rege s-atace-n ziua următoare Troia, cetatea cea bogată, cu uliți largi şi pietruite, pentru că o va cuceri.

— Hera, ce ține cu aheii – îi spunea-n vis bătrânul Nestor – i-a sfătuit pe ceilalți zei: Apolo, Ares, Afrodita, toți câți erau de partea Troiei, de astă dată să o lase pradă vitejilor ahei...

Trezit din vis, cu mulțumire, regele a şi dat poruncă să se adune toată oastea, în larga piață-a taberei. S-a îmbrăcat în haine scumpe, ținându-şi spada cea țintată în stropi strălucitori de-argint, prinsă frumos pe după umăr, având în mâini sceptrul regal, şi s-a înfățişat, cu falã, în fața oştilor greceşti.

— Vitejii mei – le-a rostit el, gândind să-i pună la-ncercare dacă sunt gata pentru luptă ori vor să se întoarcă-acasă – mare-i osânda ce ne-o dete din cer neînduratul Zeus. Sunt nouă ani de când luptăm, aici, sub zidurile Troiei, iar biruința e departe. Ce-ați zice voi, dacă v-aş spune să lăsăm chiar acum războiul şi să ne-ntoarcem pe corăbii, la vetrele din țara noastră? Ce-ați zice? Hai, răspundeți iute...

OASTEA AHEIE VREA SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ

Şi-atunci… Atunci s-a petrecut un lucru negândit de rege. Dorul de ducă şi de pace i-a zguduit pe toți oştenii. Gloata cea mare, adunată, s-a clătinat ca un talaz. Oastea părea că este-un lan, când bate vântul peste el şi-i scutură spicele dese. Cu țipete fugeau oştenii buni-bucuroşi către corăbii, într-un nor greu de pulbere. Nimeni nu mai gândea s-aducă lui Agamemnon vreun răspuns. Toți ridicau proptelele, care țineau bine la țărm corăbiile aheiene. Chiotul lor se ridica până la cer de bucuria nestăvilită a plecării.

Cum să mai poți ține o oaste atât ade dezlănțuită şi gata să se-n-toarcă-acasă? Desigur, toți ar fi plecat. Însă din ceruri vegheau Hera şi cu Atena deopotrivă.

Ele aveau de răzbunat fapta feciorului lui Priam. Şi nu puteau deloc să uite că dăruise mărul scump fermecătoarei Afrodita, spunând că ea e mai frumoasă cu mult ca Hera şi Atena.

De-aceea Hera şi Atena juraseră să nimicească Troia cu uliți pietruite; şi-acum, vedeau că fuge oastea. Cum s-o oprească?

— Fugi, Atena, a strigat Hera, fugi degrabă şi fă ce-oi face şi opreşte-i din goana asta nebunească.

Atena a zburat pe țărmuri lângă istețul din Itaca:

— Nobile rege, a zis ea, vreți să lăsați nerăzbunată crima netrebnicului Paris? Călcați sfintele jurăminte? Du-te mai iute şi adună oastea, să nu se risipească. De nu m-asculți, nu-ți mai vezi soața, pe Penelopa, şi copilul.

Ulise, auzind îndemnul şi amintindu-şi de soție şi de copil, a alergat către corăbii.

Cu vorba lui meşteşugită i-a-ntors pe toți la adunare.

ZEII AȚÂȚÂ PE RĂZBOINICI

Apoi acolo-n adunare, având alături pe Atena, Ulise le-a vorbit din nou cu-atât de mare măiestrie, încât toți s-au înduplecat.

S-au hotărât să stea la Troia, până vor cuceri oraşul regelui Priam cel bogat şi îl vor pedepsi pe Paris.

Astfel s-a început iar lupta. Oştile iar s-au înfruntat.

În fața taberei troiene ieşise însuşi mândrul Paris, care era învesmântat

într-o piele de leopard, având la şold o sabie, pe spate arcul şi o tolbă şi, în mâini, două suliţe. Dar văzându-l pe Menelau, soţul Elenei cea frumoasă, s-a-nspăimântat şi a fugit. A trebuit să vină Hector, cel mai viteaz dintre feciorii regelui Priam de la Troia, şi să-l întoarcă iar la lupta cu Menelau, soţul Elenei.

S-a-ntors la luptă din nou Paris, dar Menelau s-a repezit cu-atât de mare îndârjire, încât, de n-ar fi fost zeiţa iubirii şi a frumuseţii, să-i vină iute-ntr-ajutor, Paris ajungea atunci rob. Căci Menelau îl înşfăcase de coiful lui strălucitor pe Paris cel înfricoşat şi îl târa spre tabăra unde sălăşluiau aheii.

S-au dat iar multe lupte grele, până ce îndrăzneţul Hector a hotărât s-arunce-n mare pe-aheii care asediau oraşul tatălui său, Priam.

Şi-a luat rămas bun de la soaţă, preadevotata Andromaca, şi de la micul său fecior, Astianax cel drăgălaş, şi de la mama lui, Hecuba.

Nu ştia de se mai întoarce sau o să plece după luptă către regatul mohorât, unde domneşte zeul Hades.

Lupta s-a început în zori, precum vroise însuşi Zeus. Mai mult, chiar el s-a coborât pe creştetul muntelui Ida şi de acolo a zvârlit un trăsnet înspăimântător în tabăra lui Agamemnon. Oastea lui s-a înfricoşat şi a-nceput să se retragă.

Văzând că iarăşi grecii fug, Hera l-a rugat pe Poseidon să le vie în ajutor şi a trimis-o pe Atena să ia şi ea parte la luptă.

Dar chiar aşa, cu sprijinul zeiţelor Hera şi-Atena, grecii tot au fost puşi pe fugă. Troienii erau ajutaţi acum de preamăreţul Zeus, la rugăminţile lui Tetis cea cu picioare de argint.

HECTOR ÎL RĂPUNE PE PATROCLE

Şi, din ambiţia zeiţei, s-a făcut un măcel cumplit. Grecii erau ameninţaţi să fie prăpădiţi cu totul şi azvârliţi în apa mării. Un singur om putea să-i scape, şi-acel viteaz era Ahile, aşa cum plănuise Tetis. El sta însă sub cortul său şi cânta liniştit din liră.

Acuma se ivise vremea când grecii-l vor ruga să vină, ca să-i salveze de pieire. Într-adevăr, chiar Agamemnon şi-a înţeles marea greşeală de a-l fi înjosit pe-Ahile; şi, trimiţându-i o solie cerea să-l ierte pentru fapta nechibzuită ce-o făcuse. I-a trimis-o şi pe Briseis, roaba sa cea îmbujorată, şi alte douăzeci de fete, luate din Troia prizoniere, şi daruri scumpe. Ba-l ruga să-i fie ginere, să-i ia pe o copilă-a lui de soaţă.

Însă Ahile n-a primit. A rămas neclintit în cort. Iară măcelul a urmat mereu mai greu, mereu mai crunt. Însuşi regele Agamemnon a fost rănit, împuns în braț, şi-a trebuit să părăsească întinsul câmp al bătăliei.

Moartea tăia tot mai flămândă viețile-aheilor zdrobiți şi ei fugeau, cuprinşi de spaimă, în fața cetelor troiene conduse de marele Hector, fiul lui Priam cel bătrân. Fugind, ei ajunseseră lângă corăbiile de lemn, care se legănau pe mare. Şi Hector îşi pusese-n gând să ardă fără nici o milă corăbiile aheiene.

Când au pătruns însă troienii în tabăra lui Agamemnon, s-a ridicat cel mai bun prieten al lui Ahile peleianul. Eroul se numea Patrocle.

— Ahile, a rostit Patrocle, de nu vrei să-i ajuți pe greci, dă-mi mie zalele şi lancea. Dă-mi oastea ta de mirmidoni. Troienii or să creadă poate că ai intrat chiar tu în luptă, şi asta-i va înspăimânta, îi va goni de la corăbii.

În timp ce grecii se jeleau, cu moartea-n suflet, la corăbii, atâta s-a rugat Patrocle de prietenul lui cel iubit, încât Ahile peleianul i-a întins armele cerute şi s-a-nvoit ca mirmidonii să-l însoțească la război.

Dar după voile lui Zeus, deşi Patrocle s-a luptat, ca vulturul, cu însuşi Hector, până la urmă a căzut.

Cu mare greu, cu mare luptă, abia au izbutit aheii să scape trupul fără viață al lui Patrocle cel viteaz din mâinile troienilor. Însă armura lui Ahile, pe care o purta Patrocle, o luase pradă de război fiul lui Priam, dârzul Hector.

AHILE SE HOTĂRĂŞTE SĂ INTRE ÎN LUPTĂ

Când a aflat această ştire, Ahile s-a încrâncenat; şi-a pus cenuşă peste plete şi a-nceput să plângă-n hohot.

Plângea atât de desperat, încât l-a auzit din mare şi mama lui, zeița Tetis, şi s-a pornit şi ea să plângă, de jalea fiului său drag,

A alergat spre el cu grabă şi l-a-ntrebat:

— Feciorul meu, de ce ți-e plânsu-atât de amarnic?... Care-i durerea ce te arde şi cu ce pot să te ajut?

Ahile i-a răspuns zeiței:

— Mamă, Patrocle a căzut. Hector l-a despuiat cu sila şi de armura dăruită tatălui meu, la nunta voastră, de către zeii olimpieni. Eu nu mai pot trăi pe lume, dacă nu izbutesc, în luptă să-l nimicesc pe cruntul Hector, să-l răzbun astfel pe Patrocle.

— Dar ştii prea bine, a spus zeița, că după asta vei muri şi tu, aici, în fața Troiei, precum îți e urzit de soartă...

— De moarte nu mă tem, o, mamă, a dat răspuns grabnic Ahile, acuma

voi uita şi ura ce o aveam pe Agamemnon şi voi intra din nou în luptă, numai ca să-l dobor pe Hector…

Mama a înțeles că fiul, orişice-ar fi să se petreacă, tot va pleca, tot va muri. Aşa că, neavând ce face, l-a rugat doar să mai aştepte până ce meşterul Hefaistos îi va bate pe nicovală altă armură, alte arme.

Ahile s-a-nvoit cu asta, dar fără arme s-a urcat pe parapet şi a răcnit atât de tare spre troieni, încât ei s-au oprit în loc. În jurul capului, Ahile avea un nor mare de aur care lucea până departe.

În acest timp, zeița Tetis se şi dusese în palatul de-aramă al zeului Hefaistos. Acesta tocmai făurea nişte trepiede fermecate, ce aveau roțile de aur şi se mişcau doar la poruncă, fără să le atingă nimeni.

Auzind cererea zeiței, Hefaistos a aruncat în foc aramă, cositor, argint şi aur lucitor; şi-a făurit întâi un scut, pe care-a-nfățişat măiestru cerul şi marea şi pământul, iară pe cer soarele, luna şi stelele scânteietoare. Şi pe pământ a aşezat două oraşe mari, bogate. Într-unul dintre ele-i nuntă, în celălalt este război.

A-nchipuit apoi pe scut şi un ogor; o holdă mândră; o vie, toată încărcată cu ciorchini negri pe haraci, în întregime de argint; cirezi de boi, şi pe-o păşune turme de oi albe ca neaua. Ba a înfățişat şi-o horă, şi un aed ce-i desfăta pe tinerii care dansau în mijlocul oraşului. Pe margini zeul a făcut ca un chenar râul, Ocean, noianul apelor verzi care înconjură pământul.

Şi, isprăvind cu acel scut, Hefaistos a mai lucrat, pe nicovala lui uriaşă, o platoşă mai luminoasă ca para vie-a focului şi-o chivără bine-ncheiată pe tâmplele eroului, pe ea cu o creastă de aur. Din cositor moale şi alb i-a încropit două pulpare, să-i apere picioarele.

Fiind apoi gata armele, le-a dat zeiței să le ducă iubitului său fiu, Ahile.

Ahile-a primit armele şi s-a-mpăcat cu Agamemnon.

La rugămintea lui Ahile, zeița Tetis a turnat peste cadavrul lui Patrocle ambrozie şi nectar divin, ca să-l păstreze neatins de aripa putreziciunii.

DOBORÂREA LUI HECTOR

Apoi Ahile a plecat să se răzbune pe troieni. Iar bătălia s-a-ntețit precum urziseră-olimpienii[24].

Războiul a durat cu furie puțină vreme şi aheii, conduşi acuma de Ahile, au doborât pe cei mai vrednici dintre eroii de la Troia.

Porțile Troiei s-au deschis, ca toți câți mai trăiau să intre. Nu a rămas acolo-n luptă decât fiul lui Priam: Hector.

Zadarnic îl ruga Hecuba smulgându-şi pletele ei albe. Zadarnic însuşi

regele îl îndemna pe fiul său să se ascundă în cetate. Hector vroia să se măsoare cu marele erou Ahile.

Întâi, ce-i drept, Hector, văzând înverşunarea lui Ahile, s-a-nspăimântat şi a fugit. Dar s-a întors la bătălie şi s-a luptat atâta timp, până ce Hector a căzut lovit de suliță-n grumaz.

Mai înainte de-a muri, Hector l-a implorat pe-Ahile să-i dea părintelui său trupul. Însă Ahile n-a voit nici să-i asculte rugămintea şi, murind Hector, i-a străpuns tendoanele de la picioare cu sabia lui cea tăioasă şi l-a legat cu o curea de carul său strălucitor.

S-a repezit apoi în car şi-a târât trupul celui mort în jurul zidurilor Troiei.

Mama, Hecuba, sta pe ziduri şi-şi smulgea părul de durere. Priam plângea în hohote şi toți troienii se uitau, înmărmuriți, cum pângărea Ahile trupul celui care fusese Hector, cel mai viteaz dintre ei toți.

Auzind plânsul, năvălise pe ziduri însăşi Andromaca. Jalea ei nu mai avea margini. Ținând în brațe copilaşul, pe micul ei Astianax, îşi izbea fruntea şi striga:

— Hector, sunt singură de astăzi. Băiatul nostru va rămâne fără nici o ocrotire, cum sunt copiii fără tată. Lasă-mă să te însoțesc în negrele genuni, la Hades[25].

Şi nimeni nu-i da alinare sărmanei soațe a lui Hector. Toți erau împietriți de spaimă. Nu cutezau nici să vorbească. Pierind Hector, cine putea să mai zăgăzuiască drumul aheilor către oraş?

PRIAM DOBÂNDEŞTE TRUPUL FIULUI SĂU

Astfel s-a răzbunat Ahile de moartea celui mai bun prieten. Şi el ar fi batjocorit la nesfârşit trupul lui Hector, de nu ar fi venit chiar Tetis să-l roage ca să înceteze.

În acest timp au avut loc serbări şi jocuri mari în cinstea aheului căzut: Patrocle. Eroul a fost ars pe rug. S-au făcut jertfe sângeroase. Pe rugul lui s-au mistuit şi doisprezece prizonieri, dintre troieni, ucişi de-Ahile. Şi boi şi oi şi cai şi câini. Ba, chiar Ahile şi-a jertfit pletele lui cele frumoase, pe care le făgăduise zeului râu din țara sa, ce purta numele Sperheios, dacă se va întoarce teafăr.

În ziua cea de-a douăsprezecea, regele Priam a plecat către aheii victorioşi. Era călăuzit de Hermes, după poruncile lui Zeus. Ducea cu el un car cu daruri: velințe scumpe şi covoare, aur, lighene de aramă, trepiede-nalte şi o cupă, pe care regele o primise, odinioară, de la traci.

Aşa ajunge la Ahile în toiul nopții, nesimțit, căci era ocrotit de Hermes.

Intră în cort şi-mbrățişează genunchii, mâinile-amândouă, duşmanului ce-i ucisese atâția fii în bătălii, şi între ei, pe cel mai bun, pe neuitatul viteaz Hector.

Îl roagă, plin de umilință, în vreme ce în barba sură lacrimi îi lunecă şiroaie, să-i dea-napoi trupul lui Hector.

— O, preaputernice Ahile – îi spune el – adu-ți aminte de tatăl tău, bătrân şi el. Poate că şi oraşul lui e atacat de vreun vrăjmaş şi n-are cine să-l ajute...

Şi prin cuvintele acestea, Priam îi readuce-n minte eroului pe tatăl său. Iară Ahile se îndură. Îi dă-napoi trupul lui Hector. Ba încă îi mai hotărăşte un timp, douăsprezece zile, când şi războiul va-nceta, ca regele să-i poată face feciorului său, după datini, slujbele de înmormântare[26].

Şi, încă în aceeaşi noapte, Priam s-a şi întors acasă, purtând cu el trupul lui Hector. Cea dintâi l-a văzut Casandra. Şi a trezit tot poporul. La căpătâiul celui dus, s-au strâns soția: Andromaca, mama: Hecuba, şi Elena care stârnise tot războiul, şi frații lui, rude şi prieteni. Şi toți plângeau cu deznădejde, căci el fusese-apărătorul cel de nădejde al cetății.

Iar de-l plângeau, plângeau chiar Troia. Oraşului i-era aproape sfârşitul mult dorit de-ahei, în vremea când Priam pornise slujbele de înmormântare ale lui Hector cel viteaz.

TROIENILOR LE VIN AJUTOARE

Priam, regele de la Troia, i-a făcut fiului iubit o preamăreață-nmormântare. Ahile, pe de altă parte, a pus la cale mari întreceri, jocuri şi lupte-n cinstea celui ce se dusese dintre vii, prietenul său iubit, Patrocle. Apoi s-a-nceput iar războiul.

Troia fusese mult slăbită în urma pierderii lui Hector, cel mai de seamă-apărător şi viteaz comandant de oşti. Totuşi, în ajutorul Troiei a venit o armată mare, formată numai din femei. Erau vestitele-amazoane[27] conduse de Pentesileea, regina lor, fiica lui Ares. Ele luptau numai călări, pe nişte cai care fugeau, pe câmpuri, iuți ca vijelia.

La început oştirea asta de amazoane ne-nfricate i-a biruit deplin pe greci, i-a gonit până la corăbii. Dar a ieşit pe câmp Ahile, şi amazoanele-au fugit. Nu a rămas în fața lui decât regina amazoană; şi ea a aruncat o lance. Lancea s-a frânt însă în scutul făcut de zeul făurar, pe care îl purta Ahile. Şi fiul lui Peleu, Ahile, s-a repezit către regină mai mâniat decât oricând. I-a vârât sulița în piept; apoi i-a doborât şi calul.

Când i-a dat însă la o parte coiful de aur zimțuit, eroul s-a cutremurat. Pentesileea cea vitează era de-o frumusețe rară, şi, aşa moartă cum era,

Ahile s-a simțit cuprins de dragoste pentru regină. Şi a jelit-o multă vreme. Pe trupul ei însângerat, el a vărsat lacrimi amare şi ar fi vrut să-i dea iar viață. Dar umbra ei era plecată către tărâmul mohorât, în care stăpâneşte Hades. Nu i-a rămas eroului decât să dea troienilor trupul înțepenit al celei care fusese altădată cea mai vitează-ntre femei şi cutezase să se lupte, până la moarte, cu Ahile.

Căzând regina cea vitează, oastea de tinere-amazoane s-a-napoiat în țara lor de lângă Pontul Euxin.

ÎNFRÂNGEREA LUI MEMNON, REGELE ETIOPIENILOR

Numai că, în aceeaşi vreme, i-a venit Troiei un alt sprijin. Era Memnon, nepot lui Priam, rege peste etiopieni.

Ahile n-ar fi vrut să lupte cu Memnon şi etiopienii. Aceasta, fiindcă mama sa, zeița nereidă Tetis, îl înştiințase, mai de mult, că el se va sfârşi la Troia, puțină vreme după moartea acestui rege-etiopian. Totuşi, în lupta începută cu oştirea etiopiană, Memnon a doborât cu lancea pe Antiloh, fiul lui Nestor. După Patrocle, cel răpus de Hector pe câmpul de luptă, la nimeni nu ținea Ahile mai mult decât la Antiloh. Şi, îndârjit peste măsură, Ahile a uitat de toate şi a intrat, pe loc, în luptă.

Legendele ne povestesc că Memnon ar fi fost feciorul zeiței Eos-aurora. Purta şi el, ca şi Ahile, armură lucie de aur, făcută tot de zeul şchiop, cel ce trebăluia în Lemnos.

În lupta care s-a încins, cei doi viteji păreau doi zei ce se-nfruntau fără de teamă. Memnon a luat un pietroi greu şi l-a zvârlit către Ahile. Feciorul nereidei Tetis s-a clătinat numai puțin; a rămas însă în picioare. Cu sulița, s-a repezit către fiul zeiței Eos şi l-a străpuns adânc în piept. De disperare, biata mamă, frumoasa Eos-aurora, s-a-nvăluit într-un nor negru şi-a trimis vânturile repezi să-i ia pe aripe feciorul şi să i-l ducă într-o țară îndepărtată, unde ea să-l poată mult jeli în voie.

Căzând însă regele Memnon, urma sfârşitul lui Ahile. Şi el, cu mintea-nvolburată, s-a avântat către troieni. Atât era de-nverşunat, încât ar fi pătruns în Troia. Dar i s-a arătat Apolo, cu nimb strălucitor pe frunte.

— Ajunge! Stai!... i-a spus Apolo, căci ai vărsat râuri de sânge... şi i-ai trimes zeului Hades mai multe umbre în Infern, decât întreaga voastră oaste...

Însă Ahile, înfuriat că zeul i s-aşază-n cale, a simțit că îşi pierda firea şi, fără nici o chibzuială, i-a răspuns aspru lui Apolo:

— Fereşte-te din calea mea! Nu te vârî în lupta asta. E timpul să dărâmăm Troia; zadarnic o mai ocroteşti.

Şi cum Apolo mai şedea în fața marelui Ahile, amenințându-l din priviri, fiul lui Tetis şi-a-nălțat sulița s-o azvârle-n zeu.

APOLO ÎNDREAPTĂ SĂGEATA LUI PARIS SPRE CĂLCÂIUL LUI AHILE

Ei bine, îndrăzneala asta avea să-l coste mult prea scump pe fiul nereidei Tetis. Zeul luminii s-a făcut în acea clipă nevăzut. Însă pe zidurile Troiei şedea fiul lui Priarn: Paris. Văzând pe marele Ahile că şovăie în fața Troiei, Paris şi-a dus arcul la piept. A pus în strună o săgeată şi l-a țintit cu-ndemânare pe cel mai brav dintre ahei.

Însă Ahile, precum ştiți, fusese descântat de Tetis în apele râului Stix, râul cel negru din Infern, încă de când era copil. Şi trupul lui, scăldat în Stix, era acum tare ca fierul. Nu putea fi rănit cu arma decât într-un loc, în călcâi. Asta fiindcă zeița Tetis ținuse pruncul de călcâi atunci când îl vârâse-n râu.

Mai mult încă, după destin, Ahile nu putea să piară de arma vreunui muritor, chiar dacă-l nimerea-n călcâi, decât ajutat şi de-un zeu.

Astfel săgeata ucigaşă ar fi fost în zadar, de nu veghea zeul Apolo. Însă, fiul zeiței Leto era turbat de supărare, pentru c-Ahile ridicase sulița către pieptul său. Şi el a îndreptat săgeata lui Paris de pe zidul Troiei, drept în călcâiul lui Ahile. Ba i-a mai dat săgeții încă şi o putere fără margini.

Ahile a simțit săgeata că-l fulgeră şi a ştiut că se apropie clipa morții; dar n-a lăsat din mână arma, şi, clătinându-se uşor, tot a mai fugărit oştirea regelui Priam de la Troia.

Lupta şi-l blestema pe-Apolo, care-i grăbise ceasul morții.

— O, zeu trufaş, glăsuia el, simt cum înghețul îmi pătrunde în vinele acum sleite... Şi te blestem... Cum te blestem!... Zeu nemilos, ce nu cutezi să mi te-mpotriveşti în față şi mă loveşti doar pe ascuns.

Şi şi-a înfipt după aceea sulița lungă în pământ. S-a clătinat şi a rostit către oştirile lui Priam:

— Vai vouă, care vă uitați la mine cum mă prăbuşesc... Vai vouă... Chiar şi după moarte, eu tot vă voi lovi cu sete. Şi prin urmaşii mei ahei, am să vă nimicesc oraşul în care vă adăpostiți, cu toate că zeul Apolo, cu mama, lui, zeița Leto, şi Ares, Artemis şi Xantos şi Afrodita cea frumoasă încearcă să vă ocrotească. Vai vouă!... a mai strigat el şi a căzut întins pe țărm, uriaş, cu fața la pământ.

EROUL RĂPUS ESTE ADUS ÎN TABĂRĂ

Troienii, auzindu-i glasul, o luaseră din nou la fugă. Însă văzându-l c-a murit s-au întors repede să-i smulgă armura lui strălucitoare, făcută de zeul Hefaistos.

În acest timp au venit grecii. S-a început un măcel groaznic în jurul leşului întins în ţărâna umedă de sânge.

Cei care se luptau mai dârz să scape trupul lui Ahile erau Ulise din Itaca şi Aias de la Salamina. Aias îi luase trupu-n braţe şi i-l ducea către corăbii; iară Ulise-l apăra.

Când au ajuns în tabără, grecii au început să plângă, trântindu-se toţi la pământ. Iar plânsul lor l-a auzit mama eroului Ahile, zeiţa nereidă Tetis. Ea a strigat atât de tare: „Feciorul meu! "… încât, de spaimă, Troada s-a cutremurat.

S-au făcut slujbe fără seamăn. S-au înjunghiat mulţi robi troieni, tinere fete şi-alte jertfe: tauri uriaşi, cai ne-nvăţaţi încă la ham, dulăi de pază, capre, oi şi s-au vărsat vinuri alese ca libaţiuni pentru cel mort.

Trupul viteazului Ahile a fost urcat apoi pe rug. La înmormântare au cântat copilele marelui Zeus, cele cu viers armonios, adică toate nouă muze. Iar luptătorii, în armuri, au strâns cenuşa lui Ahile, au pus-o în aceeaşi urnă cu-a prietenului său Patrocle. Iar peste urnă-au grămădit un munte mare de ţărână, podit şi sprijinit cu pietre. Pe acest munte-au ridicat un monument de marmură[28].

Dar după moartea lui Ahile a fost o ceartă-n tabără. Cine-avea drept să-i moştenească armura marelui Ahile, viteazului între viteji? Se certau mai ales Ulise şi Aias de la Salamina. Ulise, fiindcă-l apărase; iar Aias, fiindcă îi dusese trupul în braţe, spre corăbii, după ce îşi dăduse viaţa.

S-ar fi certat ei multă vreme, dacă regele Agamemnon nu făcea astfel ca Ulise să capete mândra armură. De supărare, mândrul Aias a-nnebunit şi s-a-njunghiat în piept cu sabia sa lungă.

SFÂRŞITUL LUI PARIS

Murind şi îndrăznețul Aias, regele de la Salamina, după Ahile şi Patrocle şi Antiloh, şi alți eroi, s-ar fi părut că oastea greacă este destul de mult slăbită... Însă, din acel ceas, războiul nu-i renumit prin vitejii, ci prin isprăvile pe care le săvârşeşte preaistețul rege al insulei Itaca.

Prorocii arătau că Troia nu poate fi încă distrusă, până ce n-or intra în luptă fiul eroului Ahile şi Filoctet, acela care stăpânea arcul lui Heracle. Arcul, cu-o tolbă de săgeți muiate în veninul hidrei.

A plecat după ei Ulise.

Întâi a pornit către Sciros, unde stătuse-ascuns Ahile în straie albe de fecioară. Aici Ahile se-ndrăgise cu una dintre fetele[29] aceluia ce-l găzduise, şi ea îi dăruise-un prunc. Pruncul era Neoptolem, ajuns flăcău în toată legea.

Cu toată-mpotrivirea mamei şi lacrimile ei fierbinți, Ulise face pe voinic să-şi cate armele, să plece şi să-l răzbune pe Ahile cel abia doborât la Troia.

Se duc, pe urmă, amândoi, pe insula numită Lemnos, unde fusese părăsit nefericitul Filoctet muşcat rău la picior de-un şarpe. Filoctet îi ura de moarte pe amândoi frații atrizi. Însă Ulise, iscusit în vorbe blânde şi-nțelepte, îl face să se domolească pe urgisitul Filoctet. Ba încă i se-nfățişează lui Filoctet, în vis, Heracle – după poruncile Atenei, sprijinitoarea lui Ulise. Iară Heracle-i porunceşte lui Filoctet să uite vrajba şi să-l urmeze pe Ulise, pentru că-n tabăra grecească sunt fiii lui Asclepio, care-or să-i vindece piciorul.

Filoctet pleacă deci la Troia. Aici, într-adevăr, erau doi fii ai lui Asclepio, doi medici buni şi pricepuți, care i-au lecuit uşor rana nespus de dureroasă. Şi, cum eroul Filoctet stăpânea arcul lui Heracle, el a ucis mii de troieni. Iar între ei l-a nimerit şi pe fiul lui Priam: Paris.

Săgeata lui fiind otrăvită cu sângele hidrei din Lerna, Paris, acela ce răpise din Sparta pe mândra Elena, a înțeles că va muri. Luându-şi adio de la soață, el s-a ascuns în munții Ida, unde trăise altădată o viață simplă de păstor.

În chinuri neînchipuite, jelit de nimfe şi păstori, frumosul prinț, care dăduse mărul de aur Afroditei, a închis ochii şi-a murit.

ULISE SE STRECOARĂ ÎN TROIA

Auzind vestea c-a murit, alți prinți din Troia au vroit s-o ia de soață pe Elena.

Cu toate că bătea la ușă distrugerea cetății Troia, ei tot se mai certau acolo, care s-o aibă pe Elena. Şi, dintre toți, a dobândit-o un chipeş tânăr: Deifob, frate cu Paris şi cu Hector.

Ceilalți s-au oțărât cu ciudă, duşmănindu-l pe Deifob, pentru c-o luase pe Elena, şi se certau mereu cu el... Şi nu ştiau că-n vremea asta pe ulițele pietruite, chiar în marea cetate Troia, se strecurase preaistețul rege al insulei Itaca, înveşmântat în straie rupte, făcându-se că-i cerşetor.

El cerceta. Aflase totul. Ştia ce oaste-i pregătită. Cunoştea cearta din palatul regelui Priam pentru soața lui Paris cel căzut în luptă.

Totuşi, se spune că Elena l-ar fi recunoscut îndată pe regele de la Itaca, dar nu ar fi destăinuit această taină nimănui, gândindu-se poate la vremea când grecii vor intra-n cetate.

Ulise a răpit, pe urmă, paladiul sau statuia Palas-Atenei, pa care o zvârlise Zeus, din cer, la-ntemeierea Troiei.

El a răpit statuia din lemn ceresc, deoarece se spusese că Troia nu poate fi luată cât timp paladiul era în templul din oraş.

Şi totuşi, după toate astea – deşi Ulise împlinise ce-l sfătuiseră prorocii – oraşul Troia rezista. Mulțimea sta adăpostită în dosul zidurilor tari, clădite, după cum se ştie, de către doi zei olimpieni: Febus-Apolo şi Poseidon, după poruncile lui Zeus. Şi, tot cum hotărâse Zeus, aceste ziduri nu puteau să fie date la pământ decât de cei care aveau în stăpânirea lor oraşul, adică numai de troieni. Şi cum să-i faci chiar pe troieni să-şi sfarme propriile ziduri?

Toți s-au gândit; dar numai unul a dat ideea cea mai bună. Acesta a fost tot Ulise.

CALUL DE LEMN

Aheilor, le-a spus Ulise, să meşterim un cal de lemn... Calul să fie-atât de mare, încât în pântecu-i să intre cincizeci de-oşteni bine-narmaţi... Noi să ne facem că plecăm. Troienii or să vâre calul, îndată, în oraşul lor. Şi fiind calul atât de mare, neîncăpând firesc pe porţi, vor sparge zidurile singuri...

Unii au râs, dar Agamemnon şi Menelau, fraţii atrizi, preţuiau sfatul lui Ulise. Au dat poruncă unui meşter[30] să facă-un cal mare de lemn.

În pîntecul acestui cal s-au vârât cincizeci de oşteni: Neoptolem şi Filoctet şi Menelau, Aias cel tânăr, Ulise şi mulţi alţi eroi.

După aceea, Agamemnon cu grosul oştilor greceşti s-au urcat grabnic pe corăbii şi au vâslit spre largul mării. De fapt, ei s-au făcut că pleacă. Însă şi-au tras corăbiile pe lângă insula Tenedos, pândind de-acolo-nfriguraţi tot ce se petrecea pe coasta unde fusese tabăra.

Troienii au văzut plecarea şi se mirau nespus de mult. Cum? Grecii pleacă? Zei cereşti!... Aşadar s-a sfârşit războiul. Şi, bucuroşi, au alergat pe ţărmul încă ud de sânge, unde luptaseră atât.

Calul de lemn era acolo! Ce-o mai fi asta? Ce-i cu el?

Nu-nţelegeau.

— Să-l azvârlim în apa mării! strigau unii dintre troieni.

— Ba să-l aducem în cetate. Să-l suim pe acropolă, ca semn al biruinţei noastre! răspundeau alţii-nveseliţi.

LAOCOON ÎNŢELEGE ŞIRETLICUL AHEILOR

Să nu faceţi una ca asta! a glăsuit atunci un preot al zeului Febus-Apolo, ce se numea Laocoon. N-aveţi încredere-n ahei! Eu socotesc că-i vicleşug...

Şi a pus mâna pe o lance. A aruncat-o drept în cal. Din cal s-a auzit un zgomot. Zgomot de săbii şi de scuturi.

— Auziţi sunetul de arme! a mai rostit Laocoon.

Însă troienii n-ascultau, pentru că, din Olimp, Atena, prin vrăji, le-ntunecase mintea.

Tocmai atuncea s-a găsit pe ţărmul mării, în desişul de păpuriş, un

oştean grec, pe trup cu urme de frânghii. L-au adus regelui troian.

Oşteanul a-nceput să spună c-aheii au plecat spre casă, sătui de-atâta război; dar, la plecare, Agamemnon a vrut s-aducă zeilor, drept jertfă, un bărbat din oaste, ca să le fie drumul lin. Şi l-au ales tocmai pe el, fiind duşman al lui Ulise. Însă el s-a desprins de ştreanguri şi s-a ascuns în păpuriş, pân-au plecat corăbiile.

— Dar acest cal? Ce e cu calul? a vrut să ştie apoi Priam.

— Calul a fost făcut anume! a dat răspuns şiretul grec. Ştiţi că Ulise a furat paladiul din Troia voastră. Fapta aceasta ruşinoasă a supărat-o pe Atena. Ca să o poată îmblânzi, să nu le facă rău pe mare, precum i-au sfătuit prorocii, au construit calul acesta. Dacă-l veţi duce în oraş, el vă va ocroti de rele...

— Nu e adevărat. Vă minte!... a mai strigat Laocoon.

— Vă jur pe zei că e aşa!... a rostit mincinosul grec, ce purta numele de Sinon.

Aici ar fi să adăugăm că-ntr-adevăr Sinon era oşteanul cel mai de credinţă al regelui de la Itaca. Şi chiar Ulise îl lăsase pe coasta asta din Troada, să-i amăgească pe troieni, căci era tare bun de gură.

— Nu-l credeţi! a mai glăsuit Laocoon cu voce tare. În acest cal ne e pieirea...

Cum a rostit el vorba asta profetică, s-au arătat, pe faţa mării, doi şerpi uriaşi, cu creste roşii. Din ochii lor azvârleau flăcări. Şi şerpii s-au târât pe ţărm, unde Laocoon, bătrânul, şi cu doi fii se pregăteau tocmai s-aducă o jertfă zeului Apolo.

Şerpii fuseseră trimişi de zeul mărilor, Poseidon, la rugăminţile Atenei, duşmana-nverşunată-a Troiei. Iar şerpii s-au încolăcit pe cei doi fii nevinovaţi. Laocoon a vrut să-i scape. S-a repezit şi, disperat, a-nceput el lupta cu monştrii; dar cei doi şerpi, mai groşi ca braţul şi lungi de două ori cât omul, muşcându-l l-au înveninat, apoi i-au sugrumat, pe rând, pe el şi pe cei doi feciori[31].

AHEII IES DIN CALUL DE LEMN

Aşa a fost răpus bătrânul, pentru că îşi iubise Troia şi se luptase pentru ea.

Însă troienii au luat moartea sărmanului Laocoon drept semn că zeii porunceau să vâre calul în oraş. Şi, bucuroşi, cu gălăgie, au început să-şi spargă zidul. Şi-au spart ei zidul ca nebunii. Zidul acela întărit, clădit de doi zei olimpieni, care le apărau oraşul de-aheii cei răzbunători. Căci

altfel calul n-avea loc, pe porți, să intre în cetate.

Planul făcut de preaisteţul rege al insulei Itaca reuşea astfel pe deplin. Ulise biruia din nou.

Troienii, în triumf, au dus calul de lemn pe-acropolă, făcând greşeli după greşeli, şi apoi fericiți cu toții au petrecut până târziu, istovind amfore cu vin, danțând, râzând şi făcând planuri să-nceapă ei acum război cu-aheii cei fugari pe mare.

Şi îmbătați de vin şi planuri, şi obosiți de cânt şi danț, troienii au plecat, la urmă, prin case să se odihnească.

O!... Câte visuri înfloreau în mințile atâtor nobili din preabogatul oraş Troia!... O!... Cum dormeau de mulțumiți!...

Când, s-au zărit flăcări uriaşe. Zgomot de arme a sunat şi gemete înfricoşate, de oameni spintecați de săbii, s-au auzit de peste tot, din casele nezăvorâte.

În toiul nopții, când troienii dormeau atât de fericiți, Ulise şi ceilalți ahei au părăsit calul de lemn şi, furişați pe ulițe, au şi dat foc oraşului.

Şi tot atunci s-a întors flota. Prin zidul spart au năvălit cetele crunte de ahei, în fruntea lor cu Agamemnon.

TROIA ESTE ARSĂ PÂNĂ LA TEMELII

Troiei îi sosise sfârşitul. Troienii-au fost surprinşi prin somn. Bărbați, femei, copii, cu toții au fost trecuți prin foc şi săbii. Pe ulițele pietruite curgea un râu roşu de sânge. Fumul se ridica-n coloane şi ajungea până la cer, în timp ce pe pământ curgea sângele-n valuri înspumate şi vaietele sfâşiau văzduhul pur al zorilor. Căci în palatele lui Priam, la acest ceas, cu o secure, spărsese porțile de-aramă feciorul marelui Ahile: Neoptolem, răzbunătorul. Priam, bătrân, bătrân ca lumea, tot încercase să mai lupte. Însă Neoptolem l-a prins de plete şi l-a îngenuncheat în fața-i şi i-a vârât sabia-n piept. Pe-Astianax, fiul lui Hector, l-au azvârlit, din turn, cu silă, şi i-au sfărâmat capul de pietre. Pe Deifob, acela care luase de soață pe Elena, l-a ucis însuşi Menelau. Ba era gata s-o ucidă şi pe fugara lui soție. Dintre bărbații de la Troia, doar câțiva au scăpat cu viață. Aceştia au fugit în munți. Pe fetele şi pe surorile regelui Priam le-au luat roabe. Şi alte fete mai frumoase au căzut roabe de asemeni. Pe celelalte le-au ucis. Casandra, ce se-ascunsese în marele templu al Atenei, a fost smulsă de păr de Aias şi-mbrățişată fără voie, acolo, în lăcaşul sacru. Aias a dărâmat în templu şi statuia mândrei Atena, de care se prinsese fata. Şi statuia s-a sfărâmat.

În vremea asta, Andromaca, soața lui Hector, era prinsă de crudul fiu al

lui Ahile, Neoptolem, răzbunătorul. Cu toate plânsetele ei, Neoptolem a luat, ca sclavă, pe Andromaca, din palat şi a târât-o la corăbii.

Trei zile şi trei nopți, întruna, aheii au purtat în care multele avuții din Troia, ce le râvniseră atâta: aur, aramă, pietre scumpe, stofe de preț, obiecte rare, statui şi câte şi mai câte. Toate le-au încărcat pe vase, ca să le ducă în Elada.

Şi nouă zile sau mai bine, Troia s-a mistuit mereu. Fumul gros s-a tot ridicat vestind popoarele vecine şi corăbierii de pe mări că Troia... Troia nu mai este. Au nimicit-o aheienii; au jefuit-o-n-întregime; şi-au ars-o până-n temelii.

Numai Hecuba rămăsese, după legende, ca o umbră rătăcitoare prin ruine. Aceea ce fusese soața regelui Priam cel puternic umbla cu părul despletit, cu hainele făcute zdrențe, slabă, uscată şi zbârcită, căutându-şi fiii, fiicele, nurorile şi nepoții. Şi ea, cu mintea rătăcită, urla şi şi-i striga pe nume. Plângea, acoperind cu lacrimi pietrele negre-ale cetății. Şi atât a plâns şi a urlat, încât se zice că Hecuba s-a preschimbat, pe voia Herei, într-o cățea, care s-a stins pe pragul casei, unde ea domnise-odată ca regină...

Note:

1. Troia se ridica pe dealul unde se află astăzi localitatea Hisarlâk, din Turcia. Lucrul acesta a fost susținut în urma cercetărilor arheologice făcute de învățatul german Heinrich Schliemann. În acest fel, s-a arătat că opera atribuită bătrânului aed orb, Homer, are şi o bază istorică, nu numai una legendară. Luând ca temei cântece foarte vechi, despre un război dus de către căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împotriva bogatului oraş Troia, ca şi despre isprăvile unora dintre ei la întoarcerea în patrie, Homer a creat cele două mari poeme epice: „lliada” şi „Odiseea”. Tradiția grecească antică plasa evenimentele povestite de Homer prin anii 1199— 1183 î. e. n. Adevărul este însă că baza istorică a „lliadei” o formează evenimentele legate de năvălirea cetelor aheiene în Troada. Aheii îşi aveau centrul în Argos, la Micena, şi alcătuiseră cultura aşa-numită. „miceniană”. Iar epopeea lui Homer oglindeşte evenimentele reale, petrecute în Asia Mică între secolele XlV-lea şi al XII-lea î. e. n., epoca marilor migrații. Se pare că imensa bogăție a Troiei şi poziția ei geografică, de țară care domina strâmtorile, şi deci negoțul dinspre Marea Neagră şi Marea Egee, a trezit lăcomia şefilor de triburi ahei, strânşi în jurul legendarului rege Agamemnon din Micena. Aceştia, împinşi, la rândul lor, din miazănoapte, de dorieni, au plecat din Elada cu oastea în Asia Mică şi au atacat, au jefuit şi au distrus Troia. Ca să justifice însă acest război crud şi ca să-i dea noblețe, elinii – cu fantezia lor bogată – au născocit legenda despre răpirea Elenei cea frumoasă, răpire făcută la îndemnul unei zeițe olimpiene. Cauza războiului, după legendă, nu mai era deci bogăția mult râvnită a Troiei, nici încercarea de a coloniza şi alte regiuni de pe litoralul Asiei Mici, ci răzbunarea pentru o grea insultă adusă unui rege. Aezii şi mai ales Homer – despre care unii învățați cred că nici n-a existat – om înfrumusețat legenda, amestecând în luptele din fața Troiei pe cei mai mulți dintre olimpieni. Dar chiar aşa, sub haina de legendă, poemele bătrânului Homer au şi valoare documentară deosebită.

Ele ne zugrăvesc cu autenticitate societatea troiană şi cea din Grecia continentală, în timpul când se trecea de la orânduirea gentilică, a păstorilor nomazi, la societatea împărțită pe clase. Iar Friedrich Engels a arătat că „pentru popoarele care se găsesc în stadiul orânduirii gentilice, dobândirea de bogății a şi devenit unul dintre scopurile principale ale vieții; jaful le pare mai uşor şi chiar mai onorabil decât agonisirea prin muncă” *. Iată de ce ne apropiem cu atâta interes de legendele acestea, care au pe lângă o importanță istorică, şi una de documente ale vieții sociale din timpurile acelea depărtate.

2. Povestea spune că Dardan era fiul lui Zeus şi al Electrei – fiica lui Atlas. Omorându-l pe fratele său, Iasio, fusese obligat să fugă din Elada în Asia, întemeind o aşezare şi o dinastie dardaniană. Din neamul lui s-au tras regii troieni. De aceea Troiei i se mai zicea şi Dardania, iar troienilor, dardanieni. Tot el a dat şi numele strâmtorii, fostă Helespont, în Dardanele. În schimb, de la Ilos, fiul lui Tros, acela care se trăgea direct din Dardan, i s-a spus Troiei şi Ilionul. Din această pricină, marea epopee a lui Homer, unde sunt cântați eroii războiului troian, a fost numită „Iliada”. Legenda fusese ticluită de elini în aşa fel, încât să se arate că Dardan, cu urmaşii săi Tros şi Ilos, erau şi ei elini. Deci Troia era o aşezare elină; aheii, debarcând în Asia Mică, soseau pe pământuri eline, nu cotropeau ținuturi străine. Mai târziu, se pare că romanii au modificat legenda potrivit intereselor lor, arătând că Dardan venise nu din Elada, ci din Italia, în Asia Mică. În acest fel, Dardan nu mai era elin. El plecase din Italia şi Enea, strănepotul său, se va întoarce în Italia, după sfârşitul războiului, cu mâna de troieni rămaşi în viață.

3. Statueta aceasta de lemn, reprezentând-o pe zeița Atena cu o lance în mâna dreaptă şi un caier cu lână şi un fus în cea stângă, era, potrivit povestirilor antice, înaltă cam de 1, 50 m. Ea se numea paladiu-fecioara şi era ocrotitoarea oraşului.

4. Alegoria ne arată, cum presupun unii mitologi, că la zidirea cetății Troia s-ar fi folosit, întâia oară, în construcții, mortarul. Până atunci se puneau numai pietrele una peste alta. La Troia, după cât s-ar părea, s-a întrebuințat cimentul, amestecat cu nisip şi apă. Cimentul se usca la soare şi lega pietrele mai bine. De aceea au lucrat Poseidon (zeul care întruchipa apa) şi Apolo (căldura soarelui).

5. Ca să-l pedepsească pe Laomedon pentru lipsa lui de cuvânt, Apolo a trimis ciuma în Troia, iar Poseidon, un monstru. Acesta trebuia s-o primească pe Hesiona, fiica lui Laomedon, ca jertfă. Heracle s-a oferit s-o scape pe Hesiona, ca altădată Perseu pe Andromeda, dacă i-o va da de nevastă. Regele i-a promis-o. Heracle a ucis monstrul. Dar Laomedon nu i-a mai dat-o pe fiica lui de soție. De aceea Heracle, după ce a scăpat din sclavia lui Euristeu, s-a dus cu armele asupra lui Laomedon şi l-a pedepsit.

6. Podarce însemna: pas uşor, pentru că acest fiu al lui Laomedon era un alergător de frunte. Pe urmă i s-a zis Priam, adică răscumpăratul, pentru că fusese eliberat din robie, în schimbul unor daruri de preț.

7. Numele adevărat este Hecabe, dar, fiind prea puțin cunoscut, se foloseşte cel dat de romani, Hecuba.

8. Se crede că fetele au fost în număr de douăsprezece.

---

* Karl Marx şi Fr.Engels : Opere alese în două volume , vol II , ed a II-a , E.S.P.L.A , 1955, pag 339

9. Şi în folclorul românesc se găsesc basme ca "Aflatul", „Făt-Frumos cel găsit pe munte" ş. a., unde pruncii nedoriți sunt aruncați prin păduri sau pe stânci, dar sunt găsiți, salvați şi aduşi din nou în casa părintească.

10. În româneşte. – „învingătorul".

11. Motivul cu vrăjitoarea care strică petrecerea sau nunta, uneori vârând discordia, alteori răpind mireasa sau scufundând palatul, îl găsim iarăşi în basmele şi legendele noastre. (Vezi de pildă basmul „Vălul miresii" din volumul „În țara legendelor").

12. Scena alegerii celei mai frumoase zeițe, dintre Hera, Atena şi Afrodita, a fost pictată pe zeci de vase din vechime. În pictura modernă, pe tema aceasta, a creat o mare operă Rubens. Într-un decor exuberant, Paris îi dă mărul discordiei încântătoarei Afrodita. Artistul a ştiut să pună pe pânză, în culori măiestre, amenințarea sumbră. Pentru că în văzduh pluteşte zeița Eris. Ea are în mâna stângă un şarpe, care închipuie veninul ce otrăveşte inima şi face să se nască ura. În mâna dreaptă ține torța. Torța care aprinde vrajba şi o ațâță tot mai mult. Din clipita aceea Paris – făcând marea greşeală de-a prefera desfătarea, dând la o parte înțelepciunea şi puterea – a şi dezlănțuit urgia. A început ruina Troiei, oraşul înfloritor, unde domnea regele Priam. O pictură asemănătoare, de o mare valoare, pictată de Giorgione, s-a distrus la Dresda, în timpul războiului.

13. Într-un basorelief din secolul al III-lea î. e. n. se vede cum Afrodita, în schimbul mărului de aur, o convinge, ținând-o de umăr pe soția regelui din Sparta, să-şi trădeze căsnicia. Mai la o parte stă Paris. Lângă el este zeul Eros. Zeul îl face mai frumos şi mai atrăgător pe Paris, încât Elena îl îndrăgeşte şi, fără minte, este gata să-şi părăsească soțul, țara, şi să alerge după zvânturatul tânăr din Troia.

14. Pe țărmul apelor ce se află între insula Eubeea şi Grecia continentală.

15. Numele adevărat al lui Ulise este Odiseu. De aceea marea poemă epică a lui Homer, care-i cântă peripețiile, pe drumul întoarcerii acasă, după sfârşitul războiului troian, se cheamă „Odiseea". În literatură însă numele de Odiseu nu este aproape deloc folosit, fiind înlocuit cu cel roman, Ulise.

16. Şi în folclorul altor popoare se găseşte motivul acesta. Astfel, în legenda Nibelungilor, eroul german Sigfrid se scaldă în sângele unui balaur ca să devină invulnerabil. În timpul scăldatului îi cade însă o frunză de tei pe umăr, şi aici va fi locul unde îl va lovi mai târziu duşmanul.

17. Insula Sciros.

18. Atât numărul corăbiilor, cât şi acela al oştenilor au fost mult exagerate.

19. Bătrânul Nestor, înțeleptul, îl sfătuieşte pe Agamemnon să-şi organizeze oastea, spunându-i în felul următor:

„Armia tu întocmeşte-ți acum după neam şi-nrudire,
Neamul pe neam să se-ajute la luptă şi ruda pe rudă. "

Şi zice înțeleptul Nestor astfel pentru că în epoca homerică unitatea socială de bază era ginta paternă, adică grupul de persoane ce avea un strămoş comun în linie directă bărbătească. Mai mare decât ginta era fratria. Iară mai multe fratrii formau tribul. Regele, basileul, avea şi-un sfat al lui sau un consiliu, format, în primul rând, dintre reprezentanții cei mai bogați ai ginților. Iară în timpuri grele, basileul putea să cheme şi adunarea poporului sau a oştirii, să îi aprobe măsurile pe care le lua. De fapt, în adunarea asta, tot nobilimea hotăra. Nu-i rămânea poporului decât să-şi arate, prin strigăte, dezaprobarea sau aprobarea față de-aceste hotărâri.

20. Întâmplarea este povestită de Euripide în tragedia: „Ifigenia în Aulida".

21. Elinii socoteau că nici un lucru de seamă nu se face fără sacrificiu. Cu cât era mai prețioasă jertfa, cu atât succesul era asigurat.

22. Taurida nu este altceva decât Crimeea.

23. „Iliada" nu cuprinde decât sfârşitul războiului troian, după cei nouă ani de asediu.

24. Homer ne cântă în versurile nemuritoare ale „Iliadei" cum Zeus a grăit spre zei:

„... Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme
Şi voi petrece privind. Voi zeii ceilalți după voie
Mergeți la Troia pe câmp unde luptă troienii şi-aheii,
Volnic e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alții.
Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii,
N-ar putea dânşii cu el să se ție pe loc o minută.
Se-nfiorau la vederea viteazului şi înainte,
Darmite acum când el e turbat că-i uciseră soțul;
Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetății".
Asta vorbi Cel-de-sus şi aprinse nestinsă-nfocare.
Zeii îndată pornesc la război împărțindu-se-n două;
Merge la tabăr-aheilor Hera şi Palas-Atena,
Zeul Cutremur Poseidon şi dăruitorul de bunuri
Hermes, isteț ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos
Vine şoldiş după ei şi-şi deapănă slabe picioare.
Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni şi pletosul
Febos-Apolo cu el şi Artemida cu tolba, cu arcul,
Leto şi Xantos în urmă şi galeşa zân-Afrodita.
Până ce zeii stătură departe de tabără, aheii
Nu mai puteau de mândrie, că leul Ahile
Iar se ivi la război dup-aşa îndelungă şedere.
Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav; fiecare
Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme
Străfulgera între-ahei ca urgia bărbaților, Ares.
Dar mai pe urmă când olimpienii iau parte la luptă,
Nalță-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulțimea, şi țipă
Groaznic Atena ba-ncoace la şanț, după zidul ahaic.
Ba pe la țărmul bătut de talazuri dă chiot puternic.
Urlă şi Ares în fața-i asemenea negrului vifor,
Ba pe troieni îmboldind cu țipete de pe cetate,
Ba de pe Dealul Frumos dă fuga spre râul Simois.

Astfel, acuma de-o parte şi alta zoreau fericiții
Zei să se bată; chiar ei înde-ei îşi dau crâncenă harță.
Bubuie straşnic în nouri al lumii şi-al zeilor tată
Sus din Olimp; Poseidon răzguduie jos în adâncuri
Nemărginitul pământ şi munții cu piscuri înalte,
Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,
Vasele-aheilor şi se cutremură-ntreg Ilionul.
Tremură Pluto în iad, al umbrelor Domn, şi de spaimă
Țipă şi sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur
Cu zguduirea-i de sus să crape pământul
Şi pământenii şi zeii să-i vază cu ochii locaşul
Muced şi negru, scârbit şi de zeii: aşa zgomot făcură
Zeii când se încleştară-ntre ei pe câmpie… "

25. Jalea Andromacăi este unul dintre cele mai zguduitoare cântece din marea poemă „Iliada". Ea a inspirat adeseori pe artişti. O tragedie, „Andro-maca", a creat în antichitate Euripide; iar în secolul al XVlI-lea, pe aceeaşi temă şi cu acelaşi titlu, a creat o nouă operă tragică poetul francez Racine. Dealtfel, această operă a stabilit şi reputația poetică a renumitului scriitor francez.

26. Această înduioşătoare întâmplare a fost pictată pe un vas antic de-o frumusețe excepțională, care se găseşte în tezaurul artistic al Ermitajului.

27. Amazoana s-ar tâlcui din limba vechilor greci prin „fără sân", pentru că – aşa cum s-a spus – ele îşi retezau de mici copile unul dintre sâni, ca să le fie mai lesne când trăgeau cu arcul.

28. Muntele acesta ridicat de greci deasupra mormântului lui Ahile, ca şi monumentul de marmură, pe un promontoriu numit Sigeion, aproape de strâmtoarea Helespont, au stat acolo secole întregi, cum spuneau grecii, şi se vedea de la mare depărtare de către toți corăbierii. Asta, însă, până într-o bună zi, când a venit o mare furtună. Valurile au năvălit pe promontoriu şi muntele s-a spulberat, urna a fost luată de valuri. Vn cântec vechi spunea că Tetis urzise dinadins întâmplarea aceasta, ca să poată aduce în apele mării urna fiului ei iubit.

29. Fata care ajunsese soția lui Ahile se chema Deidamia.

30. Artistul care a făcut calul de lemn se numea Epeios.

31. Un grup de marmură vestit, intitulat „Laocoon", sculptat în secolui întâi, înaintea erei noastre, de către sculptorii Agesandru, Polidor şi Atenondor din Rodos, ne înfățişează scena aceasta cu un dramatism fără pereche. Laocoon, bătrânul preot, este în mijloc şi se luptă cu cei doi şerpi mai groşi ca brațul şi lungi de două ori cât omul, care îi strangulează fiii şi îl muşcă chiar pe el de mijloc. Fiii caută la el sprijin; dar lupta este pe sfârşite, oricât se încordează Laocoon. Mai sunt numai puține clipe şi toți trei vor fi ucişi de şerpii zeului Poseidon, trimişi la rugămințile Atenei.

ÎNTOARCEREA AHEILOR ÎN ELADA

Războiul ce durase atâta timp în Troia acum se isprăvise. Troia fusese arsă până la temelii. Însă urmările grozavului măcel abia se începeau...

Aias de la Locrida săvârşise o crimă. Preoteasa Atenei fusese-mbrățişată de Aias, fără voie, în sacrul ei lăcaş. Ba i se sfărâmase şi statuia zeiței pe lespezi, în bucăți. Deci Aias pângărise lăcaşul, preoteasa şi statuia zeiței. După datina veche, Aias urma să fie ucis, pe țărm, cu pietre. Atât doar că eroii nici n-au vrut să audă ca Aias, ce luptase plin de înverşunare, pe coastele Troadei, vreme de zece ani, să fie omorât. Atunci Palas-Atena, care îi ocrotise pe-ahei şi-i ajutase să nimicească Troia, s-a mâniat de moarte. Supărarea aceasta îi va costa pe-ahei mai mult decât războiul în toți cei zece ani.

MENELAU PORNEŞTE SPRE PATRIE, ÎMPREUNĂ CU ELENA

Menelau se-mpăcase cu soaţa lui, Elena, regina ce fugise cu Paris de la Troia. Se zice că bărbatul fusese hotărât să-şi ucidă nevasta, ce-l făcuse de râsul întregii omeniri. Însă mândra Elena, reîntâlnindu-şi soţul, biruitor, la Troia, căzuse în genunchi, în faţa lui, umilă. Pe faţa ei frumoasă, lacrimi curgeau şiroaie şi îşi cerea iertare, cu glas întretăiat de plâns şi de suspine:

— O, rege, fie-ţi milă, nu ucide pe fiica puternicului Zeus şi a reginei Leda... Fapta am săvârşit-o din voia zeilor. M-a-ndemnat Afrodita, şi Eros, fiul ei, m-a săgetat în piept cu-o săgeată muiată în fiere şi venin. Am suferit destul. Mai bine te îndură şi ia-mă iar la Sparta. Îţi voi fi credincioasă. Asta pot să ţi-o jur...

Astfel rostea odrasla lui Zeus şi a Ledei. Iar faţa ei era nespus de-ncântătoare. Deşi trecuse vremea, îşi păstra frăgezimea şi era mai frumoasă decât în tinereţe. Ochii ei cei albaştri îi muiau inima regelui Menelau. Simţea cum se topeşte toată mânia-i cruntă ca primăvara gheaţa, când iese soarele şi-o schimbă în pâraie vesele, zgomotoase, pe văile din munţi. Iubirea renăştea în pieptul regelui. Dragostea izbucnise din nou, năvalnică, pentru soţia lui care îl părăsise.

E drept că prin legende se spune că zeiţa iubirii, Afrodita, văzând-o pe Elena că-i în primejdie, se coborâse iute din înaltul Olimp, cu carul din petale de flori de trandafir, cel tras de porumbiţe, însoţită de Eros, zeul înaripat. Iar Eros, la porunca zeiţei Afrodita, trăsese o săgeată, de astă dată-n pieptul regelui Menelau şi îi reaprinsese dragostea-n vâlvătăi, pentru soţia sa, preafrumoasa Elena.

Şi, cum, necum, bărbatul şi-a zvârlit sabia, pe care-o pregătise ca să-şi ucidă soaţa. A luat-o pe Elena în braţe şi-a dus-o la corăbii. Apoi a dat cu fală semnalul de plecare corăbierilor săi:

— Vântul este prielnic, a grăit Menelau. Ridicaţi pânzele corăbiilor noastre, şi să pornim spre casă. Doar în puţine zile vom vedea iarăşi Sparta şi palatul dorit, din care am plecat acuma zece ani...

Aşa crezuse el că în puţine zile se vor întoarce-n Sparta. Dar nu era aşa... Pentru că, mai întâi, Apolo – ce ţinuse cu Troia în război – a săgetat cârmaciul[1] corăbiei regale, pe lângă capul Sunion. Vroia să-i mai lovească cel puţin înc-o dată şi să-i împiedice pe-aheii ce-i ura s-ajungă în Elada. Menelau şi oştenii i-au ars trupul pe rug şi i-au făcut o slujbă, cum era datina. Apoi, c-un nou cârmaci, au plecat mai departe.

Dar le-a trimis Poseidon o furtună grozavă. Flota s-a risipit. Corăbiile aheie, în cea mai mare parte, s-au sfărâmat de stânci. Regele Menelau şi soaţa lui, Elena, au fost siliţi de Ares să rătăcească, apoi, vreme de şapte ani, prin ţări îndepărtate: Cipru, Fenicia, Libia şi Egipt, şi cu mare greutate au izbutit, la urmă, să-şi mai revadă Sparta.

AHILE, CA SEMIZEU, SE AŞAZĂ ÎN INSULA LEUCE, CĂSĂTORINDU-SE EL CU FRUMOASA ELENA

Legendele mai noi spuneau că, după moarte, Elena a fost luată de Hera din Olimp şi dată de soţie eroului Ahile, ajuns un semizeu. În acest fel zeiţa cu braţele ca neaua răsplătea pe eroul ce biruise Troia.

În timp ce în Troada aheii au ars trupul eroului Ahile, umbra celui răpus a fost luată de Tetis, zeiţa nereidă, care îi era mamă. Şi, cu voia lui Zeus, Ahile s-a schimbat din om în semizeu, ca toţi marii eroi[2].

La rugămintea mamei, Poseidon a-nălţat în Pontul Euxin o insulă frumoasă. Insula a clădit-o Poseidon furtunosul, din mâlul ce-l purtase Istrul în drumul său din Sciţia depărtată până la gura Psilon[3]. Iar acest nou tărâm a fost numit Leuce sau insula cea albă, pentru că-n preajma ei marea se-nvolbura, izbindu-se de stânci şi stropind-o cu spumă, parcă o-ncercuia c-un brâu larg de argint[4].

Aici şi-a aşezat zeiţa nereidă pe fiul ei Ahile, cel mai viteaz erou din războiul troian[5]. Şi-apoi s-a ridicat un templu maiestuos, din marmură ca neaua. Şi pentru că-ndrăgise, în viaţă, pe Elena, cea răpită de Paris – deşi păstrase taina ascunsă-n inimă – Hera i-a dăruit-o de soaţă, după moarte.

A fost o nuntă mare în insula Leuce, la care au venit Poseidon, Amfitrita, nimfele nereide şi geniile toate din Pontul Euxin şi chiar din Meotida[6].

De-atunci, în orice seară, Ahile şi Elena se aşezau la masă. Şi Ahile cânta, lăudându-l pe poetul ce povestise-n versuri greul război troian[7].

„O, faimă şi renume – rostea în vers Ahile – voi care locuiţi pe coastele mănoase ale acestei mări, lira mea azi vă cheamă: slăviţi-mi pe Homer, divinul cântăreţ, gloria oamenilor, gloria suferinţelor îndurate de mine. Căci, datorită lui, eu încă n-am murit. Şi datorită lui, Patrocle mai trăieşte, iar prietenul meu Aias s-aseamănă cu zeii. Şi chiar acei învinşi sunt încă proslăviţi, lăudaţi în cântece şi Troia nu-i uitată”.

Această melodie era fermecătoare, şi, pe mări, corăbierii îşi opreau vasele şi ascultau, cuprinşi de-un simţământ de teamă. Ba unii povesteau

că s-auzeau de-acolo şi zgomote de arme, strigăte de război şi tropote de cai. Şi dacă vreo corabie se afla în furtună şi îşi căuta scăparea în insula Leuce, Ahile s-arăta la pupă-nveşmântat în straie de război şi le-arăta cu mâna încotro să cârmească.

NIMICIREA AMAZOANELOR

În insula Leuce trăiau şi multe păsări: porumbei, pescăruşi şi alte zburătoare[8]. Ele plecau în zori, îşi muiau penele în valurile mării şi se-ntorceau pe țărm. Stropeau cu îngrijire tot templul lui Ahile, măturând lespezile cu aripile lor.

Aicea, în Leuce, corăbierii salvați de Ahile, pe mare, îi făceau multe daruri: aur, argint, obiecte şi stofe prețioase. Atât de multe daruri se aduceau în templu, încât se adunase o mare bogăție. Această bogăție au vrut s-o stăpânească vitezele-amazoane, femeile acelea care luptaseră cu Ahile la Troia, ajutându-l pe Priam.

De-aceea şi-au făcut corăbii măiestrite. S-au urcat pe corăbii, cu caii lor cu tot; şi-au pornit spre Leuce. Însă marele-Ahile, fiind acum semizeu, a săvârşit o vrajă. El a cătat cu ochii-i crunți şi străpungători spre caii ce purtau oastea de amazoane. Sub privirea aceasta, caii s-au scuturat, sforăind ca turbați, trântind pe amazoane cu frunțile-n țărână. Apoi s-au repezit, ca nişte lei flămânzi, muşcându-le de brațe, de pântece, de şolduri, mâncându-le cu totul.

Tot în aceeaşi vreme, s-a iscat o furtună ce-a scufundat în marş corăbiile pe care veniseră-n Leuce vestitele-amazoane.

După osânda asta, semizeul Ahile a chemat apele Pontului Euxin peste insula sa. Apele-au năvălit şi au purificat pământul insulei de sângele vărsat[9]

PEDEPSIREA LUI AIAS DIN LOCRIDA

Toate aceste fapte, povestite-n legende, s-au petrecut târziu, după ce Menelau şi frumoasa Elena – întorşi din rătăciri care-au durat, cum ştiți, vreme de şapte ani – au sosit iar acasă şi-au viețuit, un timp, în palatul din Sparta. Menelau a-nchis ochii, şi soața lui Elena a fost luată de Hera, fără a fi întrebată, şi dată lui Ahile.

Să ne întoarcem însă din nou în fața Troiei, după ce a fost arsă, şi să aflăm ce soartă au mai avut şi ceilalți ahei rămaşi acolo.

După ce Menelau plecase cu Elena şi-o parte din corăbii, pe mare, către Sparta, regele Agamemnon mai zăbovise încă o vreme în Troada. Întârzia acolo, cu gândul s-o-mblânzească pe zeița Atena, ce era supărată fiindcă nu-l pedepsise pe Aias din Locrida, acel ce-i pângărise templul său de la Troia. Şi ca s-o îmbuneze, îi ridica sanctuare şi-i tot aducea jertfe zeiței purtătoare de coif şi de egidă.

— Apleacă-te, zeiță, cu mila ta spre noi şi nu ne oropsi în drumul către casă! se ruga Agamemnon de falnica Atena.

N-avea de unde şti că ea-i şi presărase zeci, sute de primejdii, în drumul către casă.

Terminând deci cu slujba şi jertfele-n Troada, regele Agamemnon a poruncit, de-asemeni, ca şi oştenii lui să se urce-n corăbii şi cu toții să plece spre dorita Micenă. Şi au plecat pe mare. La început n-au fost pericole prea mari. Dar în câteva zile au început furtuni. Furtuni nenumărate, iscate de Poseidon la cererea Atenei. Dar cea mai grea din toate, mai înfricoşătoare, a fost dezlănțuită aproape de Eubeea. Părea că marea fierbe într-un cazan adânc. Cerul se coborâse până deasupra apei, vânăt şi mohorât. Iar vântul împingea corăbiile-aheie spre stâncile din coastă unde, trosnind cumplit, se sfărâmau în țăndări. Astfel au fost pierdute în apele adânci cele mai multe vase, oştenii înecați şi toată avuția ce o purtau cu ei, din cetatea lui Priam, risipită pe fundul clocotitoarei mări. Printre aceste vase, a fost spartă-n bucăți corabia pe care călătorise Aias. Însă eroul nostru nu s-a lăsat târât de valuri, spre adâncuri, ci s-a luptat cu ele, şi cum era voinic, a izbutit s-ajungă pe-o stâncă de la țărm. S-a cățărat pe stâncă, şi, vesel, a cătat cu ochii lucitori spre muntele Olimp şi a strigat din răsputeri:

— Voi, zei, Palas-Atena şi tu, acel ce porți alge în păru-ți ud şi eşti rege pe mări, preacruntule Poseidon, aflați că n-am murit... Cu brațele acestea puternice, -omeneşti am răzbătut prin valuri... ha, ha! şi am scăpat... şi râd acum de voi...

Vă-nchipuiți atunci cum s-a mâniat Atena, văzându-l pe eroul ce-i pângărise templul că mai trăieşte încă. Şi s-a-ncruntat amarnic zeul mării, Poseidon.

— N-ai pierit?... a răcnit din apele marine furtunosul Poseidon. N-ai pierit?... Ai să pieri...

Şi-a lovit cu tridentul acea stâncă înaltă pe care stătea Aias. Stâncă s-a despicat[10]. Se mai vede şi astăzi cum a fost ruptă-n două. Iar partea despicată s-a prăvălit în valuri, târându-l şi pe Aias. Astfel l-au pedepsit Atena şi Poseidon pe-acel ce avusese curajul să-i înfrunte.

ÎNECAREA CORĂBIILOR LA CAPUL CAFAREU

După-ntâmplarea asta, regele Agamemnon a plutit mai departe cu bruma de corăbii ce îi mai rămăsese. Credea că s-au sfârşit necazurile pe mări prin pierderea lui Aias. Numai că în Eubeea domnea pe-atunci Nauplios, tatăl lui Palamede, eroul ce fusese osândit în Troada şi omorât cu pietre. Atena şi zeița cu brațele ca neaua, care-i mânaseră pe-ahei până-n Troada, vruseseră să piară cel care cerea pacea.

Acum, aflând Nauplios că se apropie flota, a vrut la rându-i să plătească regelui Agamemnon moartea fiului său. La capul Cafareu al insulei Eubeea răsar mai peste tot colți mari, rânjiți din ape. Şi, într-o noapte neagră, Nauplios a aprins pe-aceste stânci un foc. Flota tocmai trecea prin apele acelea adânci, clocotitoare. Pornise iar furtuna. Vântul bătea avan şi azvârlea-n corăbii munți negri, grei, de apă. Şi, văzând Agamemnon foc scânteind pe țărm, a crezut că-i un port. S-a-ndreptat într-acolo cu corăbiile sale. Dar dintr-odată – zei! – vasele s-au ciocnit de colții ascuțiți şi, una după alta, corăbiile lui s-au scufundat în mare. Iar vuietul furtunii a stins pe totdeauna gemetele de moarte ce le scoteau oştenii regelui Agamemnon, care se prăvăleau în apele adânci[11].

Când s-a sfârşit furtuna şi s-au ivit iar zorii, nu mai plutea pe mare decât un singur vas. Era vasul regal, care era mai bun ca toate celelalte, însă şi el lovit de stâncile din țărm şi-aproape plin de apă. Cu greu au izbutit de-au plecat mai departe.

Au plutit ei pe mare. Au înfruntat şi alte furtuni şi lupte grele, şi-abia într-un târziu au izbutit s-ajungă acasă, la Micena.

AGAMEMNON ESTE UCIS LA-NTOARCEREA ACASĂ DE SOȚIA NECREDINCIOASĂ

Atâta că în timpul cât lipsise-Agamemnon, soția-i Clitemnestra, sora mândrei Elena, nu i-a fost credincioasă. Mânată de-Afrodita, duşmana grecilor din războiul troian, regina Clitemnestra a îndrăgit pe-un altul, vărul lui Agamemnon, ce se chema Egist.

Dorind să nu-i sosească soțul pe negândite, regina aşezase pe-un munte foarte-nalt o strajă zi şi noapte. Când au distrus aheii bogatul oraş

Troia, focul s-a ridicat în sus până la cer. În Lemnos s-au zărit coloanele de flăcări, care se ridicau din zidurile Troiei. Atunci locuitorii marei insule Lemnos au aprins şi ei focul pe o creastă de munte, dând veste că oraşul lui Priam a căzut. Din Lemnos s-a văzut până departe focul, pe coastele Eladei. Aşa, din munte-n munte, vestea a şi sosit într-o singură zi în oraşul Micena.

E lesne de-nțeles ce-a fost pe Clitemnestra, când a aflat c-aheii au biruit Troia şi se înapoiază soțul său, Agamemnon.

Sub îndemnul zeiței, ea s-a făcut că este nespus de bucuroasă. L-a-mbrățişat cu dor, şi toată numai zâmbet, l-a poftit în palat pe soțu-i Agamemnon.

— Întâi şi-ntâi, stăpâne, i-a glăsuit regina, te rog să faci o baie, şi-astfel să te purifici de sânge şi de colb...

Regele din Micena s-a învoit, fireşte; şi-a dezbrăcat armura; a dat încolo lancea, şi sabia, şi scutul. Ştia că e acasă, şi nu mai sunt primejdii. Trâmbițele sunau. Chimvalele la fel. Şi adunați, curtenii îl aclamau pe rege, fiindcă se întorsese biruitor din Troia.

Egist pândea la uşă cu-o sabie în mână. Regina Clitemnestra îl conducea pe rege într-o sală de baie, largă şi-mpodobită cu sculpturi şi cu aur. Regele a intrat în baie să se scalde. Dar, cum l-a văzut singur, regina Clitemnestra a şi zvârlit asupră-i un văl lung şi țesut din fire foarte tari. Regele Agamemnon s-a încurcat în văl, la fel ca într-o plasă, şi a căzut pe lespezi. Iar soața-i, Clitemnestra, cu sfatul lui Egist, l-a lovit cu securea în frunte de trei ori.

RĂZBUNAREA LUI ORESTE

Îndată după crimă[12], Egist s-a-nveşmântat în hainele regale şi a ieşit în piața oraşului, trufaş, stând lângă Clitemnestra. Mulțimea înfuriată de crima odioasă, care se săvârşise acolo, în palat, a vrut să-l şi înşface pe vicleanul Egist şi să-i scurteze viața. Însă l-a apărat regina Clitemnestra. Ea a strigat că fapta era o răzbunare pe regele-Agamemnon, fiindcă o îndrăgise pe copila lui Priam, urgisita Casandra.

Fata căzuse roabă lui Aias; dar acesta pierise-n apa mării; şi regele-Agamemnon o luase la Micena.

Se spune că poporul, văzând-o pe Casandra, cu chipul luminos şi cu privirea bună, o sfătuia să fugă. Vroia să o ajute.

Dar ea îşi dorea moartea. Fusese înjosită de nemiloşii-ahei. Nu vroia să trăiască o viață de robie. Şi, fără să se teamă, şi-a lepădat mantia, cununa de pe cap şi bățul ei profetic. A intrat în palat cu celelalte roabe aduse de la

Troia. Acolo adăsta securea ucigaşă, aceeaşi ce lovise în frunte pe-Agamemnon.

Îndată după moartea regelui Agamemnon, duşmanul său Egist voise să-i omoare şi unicu-i băiat, ce se numea Oreste.

Însă micul Oreste fusese luat de doică, în acel ceas de spaimă, şi dus în altă țară, pe tărâmul Focidei.

Departe, în Focida, Oreste-a crescut mare, şi nu avea alt gând decât să-i pedepsească pe cei doi ucigaşi, cum cerea datina. În el ardea făclia urii răzbunătoare. Şi, ajungând flăcău, a plecat la Micena, însoțit de un prieten, ce se numea Pilade. S-a-nfățişat acolo drept un sol din Focida şi-a pătruns în palat.

— Eu sunt acel pe care tu ai vrut să-l răpui... i-a glăsuit, cu silă, fiul lui Agamemnon vicleanului Egist. Am venit să-ți plătesc moartea tatălui meu!...

A început o luptă. Însă o luptă scurtă[13]. Oreste era tare şi priceput la arme; şi Egist a căzut – cu toate că regina sărise în ajutorul lui, cu o secure-n mână. De nu era Electra, sora lui Oreste, poate-l şi răpunea. Electra i-a strigat:

— Fugi, frate!... Fugi departe!... Regina te pândeşte şi vrea să te omoare pentru iubitul ei...

Oreste s-a întors spre mama ucigaşă. Plin de durere-n suflet a săgetat-o-n piept.

Oreste, după fapta grozavă săvârşită, a avut de-ndurat chinuri nenumărate. El a fost urmărit de crudele erinii – geniile infernale trimise să-l răpună şi să-l ducă-n Infern, pentru că-şi omorâse pe propria lui mamă. Zeițele erinii l-au urmărit mult timp.

Până-n cele din urmă, se spune că Oreste ar fi fost judecat de zeii olimpieni în oraşul Atena, sus, pe stânca lui Ares[14]. Vreo câțiva olimpieni au hotărât să-l ierte, zicând că fapta lui a fost cu totul dreaptă. Regina Clitemnestra îşi meritase soarta.

Parte dintre erinii şi-au curmat urmărirea. Ele s-au aşezat într-o peşteră largă, chiar sub areopag. S-au numit eumenide şi-au ocrotit oraşul atât de drag Atenei[15].

Însă alte erinii l-au lovit mai departe pe tânărul Oreste. Ca să scape cu viață, a trebuit s-aducă din ținutul Tauridei o statuie-a zeiței caste a vânătoarei. Statuie fermecată. El a plecat alături de prietenu-i Pilade. Dar în templul zeiței slujea, ca preoteasă, fecioara Ifigenia, pe care-odinioară regele Agamemnon vrusese s-o jertfească pe-un altar în Aulida – ca flota aheiană să poată să pornească spre coastele Troadei.

După multe necazuri, Oreste şi Ifigenia s-au cunoscut ca frați. Au plecat împreună spre patria dorită, ducând cu ei chipul de piatră al zeiței.

Ajungând în Micena, Oreste s-a-nscăunat pe tronul părintesc, tronul lui Agamemnon. Prietenul credincios al regelui Oreste, Pilade, s-a-nsurat cu prințesa Electra. Iar Ifigenia s-a făcut preoteasă într-alt templu măreț al

preacastei zeițe[16].

Iată care-a fost soarta celor doi frați atrizi: Menelau şi-Agamemnon care au distrus Troia cu cetele de-ahei. Oastea lor a pierit la-ntoarcerea spre casă, pe mare, sub furtuni, şi toată bogăția jefuită la Troia a fost pierdută-n ape, unde zace şi-acum. Zeii ce-i ațâțau să plece la război i-au asuprit pe urmă. Ba, până şi urmaşii, prietenii, rudele au îndurat la fel. Învinşi şi-nvingători au suferit din plin.

Note:

1. Pe nume Frontis.

2. Oamenii din antichitate au născocit ideea că eroii deveneau în cea mai mare parte semizei, adică tot un fel de zei. Ei îşi închipuiau că eroii – care-i iubeau şi luptaseră în viață pentru pământeni – vor mijloci pe lângă zeii olimpieni, ori de câte ori aceştia ar fi vroit să-i urgisească. Şi în acest fel ar fi putut să scape de multe neajunsuri sau să capete ajutor în împrejurări grele.

3. Psilonul era Sulina de astăzi.

4. Noi îi zicem Leucei: Insula Şerpilor, pentru că ar fi viețuit acolo nişte şerpi mici, negri, neveninoşi.

5. Ahile reprezenta pentru elini vitejia şi curajul desăvârşit în război. Era un fel de erou național. În acelaşi timp, el se bucura şi de protecția anumitor zei: în primul rând a lui Zeus, prin intermediul rugăminților mamei sale Tetis; a Herei, datorită urii ei nemărginite față de troieni; şi a Atenei, ca sprijinitoare a celor mai mari eroi.

6. Marea de Azov.

7. Aşa povesteşte scriitorul Filostrat din secolul întâi al erei noastre, aducând indirect, în acest fel, un omagiu neîntrecutului poet elin, Homer.

8. În felul acesta povesteşte un alt scriitor: Flavius Arrianus, filozof şi istoric

totodată, din cel de-al doilea secol al erei noastre.

9. Filostrat, în „Heroica” sa, pretindea că acest atac al amazoanelor în Insula Şerpilor s-ar fi petrecut în anul 168 al erei noastre. Istorii nu confirmă această luptă şi nici pe amazoane. Totuşi, nu se ştie de n-o fi fost vreodată, cumva, vreun măcel în ostrovul cu şerpi. Poate nişte războinici or fi răpus cu armele vreo ceată de femei, din nu ştim care pricini. Iar grecii, care erau atât de inventivi, or fi vrut să înnobileze acest măcel crud, creând povestea asta. Dacă este aşa sau altfel, noi nu avem de unde să cunoaştem. Nu ştim ce se ascunde sub cântecul străvechi despre Insula Şerpilor, care-şi scaldă şi astăzi coastele în apele înspumate ale Mării Negre.

10. Este vorba de stânca numită Gerestes. Văzând ciudata ei formă, elinii au născocit această interesantă legendă.

11. Motivul acestei legende, al regelui care atrage cu ajutorul focului corăbiile, pe furtună, între stânci, ca să le nimicească, a fost preluat de folclorul multor popoare. Se află şi în basmele noastre.

12. În tragedia sa „Agamemnon”, poetul Eschil ne cântă cumplita întâmplare.

13. Eschil, în tragedia „Heforele”, povesteşte moartea reginei Clitemnestra. Heforele erau nişte femei care-i jeleau pe morți şi făceau libațiuni pe mormintele lor. Titlul a fost dat simbolic de poet. Dealtfel, într-un desen pe-un vas, îl vedem pe Oreste vârându-şi paloşul răzbunător în trupul lui Egist. Regele învins dă strigătul de moarte. Dintr-o altă încăpere, țâşneşte însă Clitemnestra cu o secure-n mână, şi este gata să-l lovească pe feciorul său, pe la spate. Mai încolo, se vede şi Electra, fata lui Agamemnon. Zărind-o Electra pe Clitemnestra, cu securea, îl vesteşte pe Oreste, ca să se poată apăra. Sunt unii învățați care asemuiesc tragedia lui Eschil cu o altă operă, creată de Shakespeare, numită „Hamlet”. La fel, tânărul prinț Hamlet doreşte să răzbune moartea tatălui său, regele țării, ucis prin uneltirea unui unchi criminal, împreună cu mama necredincioasă.

14. Areopagul.

15. Acest lucru se arată în altă tragedie a lui Eschil, „Eumenidele”. Piesele: „Agamemnon”, “Heforele”, şi „Eumenidele” compun laolaltă trilogia „Orestia”, culme a artei lui Eschil.

16. Întâmplările acestea atât de zbuciumate au fost povestite de Euripide în tragedia lui „Ifigenia în Taurida”. Într-un grup statuar din secolul al V-lea înaintea erei noastre ne sunt înfățişați Oreste şi Electra, după ce se întâlnesc în pace la Micena. Electra îşi ține brațul cu dragoste de soră pe umărul voinic al regelui Oreste. Fețele lor exprimă iubirea ce şi-o poartă, caldă şi sinceră.

PĂȚANIILE LUI ULISE

Ahile-a-nsemnat vitejia în marele război troian. Fără de el, poate aheii erau zdrobiți de dârzul Hector. Dar pe Ahile-l adusese în tabăra lui Agamemnon, prin istețimea sa, Ulise. Acest erou întruchipează înțelepciunea, priceperea şi dibăcia. El a adus noi luptători, pe Filoctet, Neoptolem şi alți eroi, în fața Troiei, cu vorba sa meşteşugită. Fără de el, paladiul nu ar fi părăsit oraşul regelui Priam cel bătrân, nici n-ar fi fost meşteşugit calul de lemn. Zidul nebiruit al Troiei, clădit de doi zei olimpieni, ar fi rămas poate întreg.

Ce-i drept, Ulise nu dorise acest război atât de crud. Greu se urnise de acasă. Însă, intrat în bătălie, el a făcut tot ce-a putut, cu mintea lui născocitoare, ca să asigure victoria cetelor regilor ahei.

Atâta că-n timpul cât fusese plecat în crunta bătălie, nu vedea-n visurile lui decât Itaca, patria sa cea mult iubită, în care îşi avea căminul.

N-avea alt gând, altă dorință mai fierbinte, decât să se întoarcă acasă[1], lângă fecioru-i Telemah şi lângă draga-i Penelopa.

Acuma, isprăvindu-se războiul, Ulise şi-a urcat pe cele douăsprezece corăbii ce le-avea, oastea care-i era încredințată. Şi vântul a suflat în pânze, iară vâslaşii-au chiuit. Ziua era plină de soare şi marea lucie, în zări, îi chema ademenitoare şi-şi legăna, în fața lor, valul cu murmure plăcute, aidoma unui cântec drag.

Şi au plutit, au tot plutit, până ce au zărit un țărm locuit de un neam de oameni[2] ce-l ajutaseră pe Priam în marele război troian.

Aici au debarcat cu oastea. I-au nimicit pe toți bărbații. Au luat

întreaga avuție ce se găsea-n oraşul lor, femeile şi fetele. Iar prada, astfel dobândită, au împărțit-o-n mod egal[3].

E drept că pe acest tărâm Ulise a pierdut şi el cam şaptezeci şi doi de oameni.

... Şi iară au pornit pe mare. Au mai plutit o săptămână şi-ncâ cinci zile pe deasupra. Au străbătut printr-o furtună, care i-a rătăcit pe ape, şi au ajuns lângă o coastă, unde sălăşluia poporul ciudat al lotofagilor[4]. Aceştia se hrăneau cu lotus. Cine mânca din floarea asta nu mai avea altă dorință decât să stea, pe veci, acolo, în insula cu lotofagi. Şi trei dintre însoțitorii cutezătorului Ulise, gustând din lotusul cel dulce, n-au vrut să plece mai departe. Însă Ulise se gândea la cei de-acasă, că-i aşteaptă. Fiindcă ei se împotriveau, a dat poruncă celorlalți să-i ia cu sila, să-i aducă sus, pe corăbiile-aheie. Aceştia însă se zbăteau, sub vraja florilor de lotus. Vroiau să se arunce-n apă. Să se întoarcă-n insulă. Atunci Ulise i-a legat de băncile corăbiei cu ştreanguri tari de cânepă.

ÎN PEŞTERA CICLOPULUI POLIFEM

Plutind ei apoi mai departe, au întâlnit o insulă care era plină de capre. De capre negre, sprintene. I-au spus Insula Caprelor[5]. Trecând apoi de insulă, au poposit pe-un țărm, pe care sălăşluiau nişte uriaşi c-un singur ochi, nişte ciclopi, am spune azi[6].

Ulise s-a urcat pe țărm, lăsând corabia pe apă, ferită într-un golfuleț. Doar doisprezece soți mai zdraveni şi curajoşi urmau pe rege în țara asta misterioasă.

Au luat cu ei puțină hrană şi-ntr-un burduf mare de capră un vin roşu, îmbătător, pe care îl primiseră, din Tracia, de la un preot.

Urcându-se pe acea coastă au întâlnit o peşteră. O peşteră înaltă, largă, în care locuia ciclopul cel mai cumplit din tot ținutul. Era ciclopul Polifem, feciorul zeului Poseidon. Şi, pătrunzând în peşteră, călătorii s-au minunat nespus de tot ce ochii le vedeau. Erau acolo îngrămădite coşuri cu brânză, şiştare mari şi alte vase pline cu lapte sau cu zăr. Iară în țarcuri behăiau sute şi mii de iezi sau miei.

Ciclopul nu era acolo. Era cu turmele pe vale.

Dar nu trecu decât puțin şi s-auziră paşii-i groaznici, ce zguduiau pământul tot; şi el pătrunse-n peşteră, mânându-şi turmele cu-o bâtă, făcută dintr-un trunchi uriaş. Închise peştera cu-o stâncă, ce nu ar fi putut s-o tragă nici patruzeci – poate mai bine – de boi.

Aprinde un foc bun şi vrea să-şi pregătească hrana. Dar la lumina focului zăreşte-ndată oaspeții.

— Cine sunteți? răcneşte el. Cum ați pătruns în peşteră?

Şi îşi rotea sub frunte ochiul său arzător şi fioros.

— Suntem ahei. Venim din Troia. Furtunile ne-au rătăcit. Ci tu, fii bun, ne ospețeşte. Ştii foarte bine că-i poruncă de la stăpânul nostru, Zeus, să-i primeşti bine pe drumeți...

Ciclopul a-nceput să râdă. Şi ce râs, zei!... Parcă era nu râs de ființă, ci un clocot, urlet de valuri şi furtuni. Ce râs!... Parcă se dărâma asupra lor cerul întreg şi bubuiau din înălțimi tunete tari, înfricoşate, şi trăsnete parcă-i loveau.

— Ha, ha, ha, ha!... râdea ciclopul. Mă învățați pe mine voi?... Şi să mă tem cumva de Zeus, eu care sunt la fel de tare ca orice zeu?... Ha, ha, ha, ha!...

Fără de alte multe vorbe, i-a înşfăcat pe doi oşteni şi i-a mâncat cât ai clipi. Apoi s-a-ndestulat cu lapte, şi, sătul bine, s-a culcat.

Văzându-l că a adormit şi sforăie-nfricoşător, Ulise s-a gândit să-şi scoată sabia lui cea ascuțită şi să i-o vâre-adânc în piept. Însă şi-a dat isteţul seama că omorându-l e-n zadar.

Erau închişi în peşteră de steiul cel enorm, proptit chiar la intrare de ciclop.

Aşa s-a scurs pe-ncetul noaptea. În zori, ciclopul a mâncat pe alți doi soți ai lui Ulise, şi a plecat cu turmele, punând la uşă din nou stânca.

URIAŞUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROŞIT ÎN FOC

Ulise s-a gândit un timp: ce-i de făcut şi cum să scape din peştera ciclopului? Căutând şi frământându-şi mintea, a zărit într-un colț un trunchi lung de măslin: o altă bâtă, pe care o avea ciclopul, ca să îşi mâne turmele.

L-au luat, l-au ascuțit la vârf şi l-au pus bine la o parte. Iară când s-a lăsat amurgul peste acel ținut de spaimă, aheii au aprins un foc în peştera ciclopului. Tocmai venea şi el din vale. Cum a pătruns în peşteră, a înşfăcat alți doi oşteni şi i-a mâncat numaidecât.

Aheii se uitau pieriți cum le mânca uriaşul soții, scăpați de moarte-n fața Troii. Însă Ulise, fără teamă, s-a repezit, a luat burduful cel plin cu vin roşu şi tare.

Vinul era atât de tare, încât aheii îl sorbeau doar subțiat cu apă rece: trei sferturi apă, un sfert vin. Altfel, doar dintr-o-nghițitură se prăbuşeau beți la pământ.

Acum însă istețul nostru a turnat vinul spumegos într-un vas mare de pământ şi i l-a întins uriaşului:

— Soarbe, să vezi cât e de bun, a glăsuit el spre ciclop. I-o băutură zisă vin...

Ciclopul nu băuse încă sucul de struguri pân-atunci, şi l-a sorbit cu lăcomie.

— Mai dă-mi!... a poruncit voios. Şi spune-mi, măi, şi cum te cheamă?...

Ulise i-a turnat din nou ciclopului în oală vin şi i-a răspuns plin de dulceață:

— Numele meu aheu e „Nimeni”...

— Aha!... a mormăit ciclopul. Nimeni te cheamă?... Bine, bine... Ia mai deşartă-mi puțin vin...

Dar cum l-a sorbit şi pe-acesta, puterea lui l-a doborât, ciclopul s-a lăsat pe-o rână şi-a lunecat pe lespezi, beat, chiar în mijlocul oilor.

Ulise-atunci a făcut semn ostaşilor şi-au înroşit bârna de lemn în flacără. S-au apropiat de Polifem şi ascuțişul trunchiului i l-au vârât adânc în ochi. Ba încă i l-au răsucit. Şi ochiul lui a sfârâit ca fierul de pe nicovală, bătut, încins, vârât în apă.

Uriaşul a-nceput să urle. Şi urletul lui i-a trezit pe toți ciclopii insulei. Ei au venit la peşteră şi i-au strigat în cor de-afară:

— Ce-i Polifem? Ce s-a-ntâmplat şi de ce ne trezeşti din somn?

Iar Polifem, urlând mai tare, le-a dat răspuns:

— Săriți, ciclopilor, şi m-ajutați, că Nimeni mi-a vârât în ochi o țeapă înroşită-n foc şi m-a orbit!

— Ce tot spui?... Nimeni te-a orbit?... Îți bați, pesemne, joc de noi... Dacă nu-i nimeni, ce tot urli?... Haideți, ciclopilor, de-aici... căci Polifem a-nnebunit... [7]

AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ŞI IES DIN PEŞTERĂ

Şi s-au pornit, buluc, ciclopii, spre peşterile-ntunecate unde-şi făcuseră culcuş, nemailuând seamă la feciorul zeului mărilor Poseidon, care urla necontenit şi se izbea de toți pereții peşterii sale, tot căutând pe Nimeni şi pe soții săi.

Însă Ulise şi cu soții săreau prin peşteră mai sprinteni decât căprițele

de munte şi îi scăpau mereu din mâini.

Asta până spre dimineață, când oile s-au grămădit la gura peşterii, să iasă. Atâta numai că Ulise legase câte trei berbeci, bine-n curmeie, laolaltă. Şi pe sub pântecele lor prinsese câte un oştean. Şi el se agățase țeapăn de cel mai mare animal, starostele berbecilor din turmele lui Polifem.

Ciclopul s-aşezase-n uşă, pipăia oile pe spate. Iară aheilor, în piept le bătea tare inima, de bucurie, că uriaşul nu era cât de cât deştept şi nu căta sub pântec turma.

Aşa au izbutit Ulise şi soții lui să ias-afară şi să alerge, cu grăbire, pe vasul care-i aştepta în golfulețul liniştit. Şi, urcați pe corabie, au început să şi vâslească, până ce au ajuns în larg. De-acolo a strigat Ulise:

— Hei, Polifem!... Hei, Polifem, acela care ți-a scos ochiul nu este Nimeni, cum credeai, ci-s eu, Ulise... din Itaca... Hei, Polifem, te-am păcălit!...

O!... Când a auzit ciclopul a înşfăcat o stâncă mare cât un palat... Ce un palat?!... Un munte-ntreg! Şi l-a azvârlit în apa mării, răcnind cu ciudă:

— Vai!... Auzisem prevestirea că tu, Ulise, vei veni. Însă credeam că-i un uriaş, şi nu un vierme cum te-arăți...

— Un vierme, însă înțelept, iar tu, puternic eşti ca zeii, dar eşti netot, o Polifem!... a glăsuit din nou Ulise, în timp ce stânca aruncată de Polifem zguduia vasul.

Şi valurile se săltau şi clocoteau în jurul lor, pentru că Polifem, uriaşul, striga acum pe tatăl său, stăpânul mărilor, Poseidon:

— O!... Tată, tu, răsari din ape şi pedepseşte-l pe Ulise. Nu-l lăsa să se-ntoarc-acasă!... O!... Tată... Tată... pedepseşte-l...

Dar grecii hohoteau pe punte, auzind țipetele lui înverşunate către ape; căci preaistețul din Itaca le da curaj zicând aşa:

— Am învins noi oraşul Troia, căruia soarta îi urzise să fie-n veci nebiruit, căci avea ziduri ridicate de zeii-Apolo şi Poseidon. Şi-am înfruntat pe-olimpienii, care îl sprijineau pe Priam: Apolo, Artemis, şi Leto, şi Afrodita, şi nebunul zeu al războiului, feciorul Herei. Şi nu o să răzbim prin marea ocârmuită de Poseidon? Eu nu mă tem deloc de el, de vreme ce-am înfrânt destinul cetății Troiei. Prindeți în mâinile voinice vâslele tari şi să pornim fără de teamă mai departe...

Şi pornind grecii, fără frică, au ajuns într-o insulă unde domnea, pe voia sa, Eol, regele peste vânturi[8].

ÎN INSULA LUI EOL ŞI ÎN ȚINUTUL LESTRIGONILOR

Aici Ulise i-a grăit cu vorba sa meşteşugită zeului Eol cel măreț şi i s-a plâns că l-au lovit pe-ntinsul mărilor furtuni. Furtuni pe care le-au iscat chiar vânturile ne-ndurate. Ulise i-a vorbit atât de iscusit şi de frumos, încât Eol, ce nu primeşte pe nimeni oaspe-n casa lui, l-a primit bine şi cu cinste. Iar la plecare i-a adus, în semn de mare prețuire, într-un burduf, făcut din piele, legat la gură cu un lanț în întregime de argint, acele vânturi ce umblau, pe-ntinsul mării, deseori.

— Să le păstrezi... Să le dai drumul, numai când ai s-ajungi la țintă, a glăsuit regele Eol.

Nu lăsase în libertate decât pe vântul de apus, Zefirul cel îmbălsămat, ca să-i împingă pânzele corăbiilor către Itaca. Dar zeul Eol l-a rugat un singur lucru pe Ulise: să nu arate nimănui ce se găseşte în burduf, nici măcar celorlalți ahei.

Plutind ei apoi peste mare, însoțitorii lui Ulise au socotit că în burduf se află aur şi argint. Şi pândind toți un timp prielnic, când el, Ulise, dormea dus, au desfăcut din lanț burduful. Iar vânturile au ieşit şi s-a dezlănțuit furtuna. Şi ce furtună!... Niciodată nu mai bătuseră-mpreună atâtea vânturi peste mare. Toate-n acelaşi timp suflau şi zguduiau genunea neagră a apelor până-n adânc.

Sub vijelia cea grozavă, s-a deşteptat însă Ulise, şi fiind navigator destoinic, după destule încercări, au reuşit să poposească la țărmul altei insule.

Însoțitorii lui Ulise, cu unsprezece din corăbii, au şi tras repede la țărm. Numai Ulise a rămas, prevăzător, în largul mării. El s-a urcat sus, pe catarg, să cerceteze insula, cu ochii lui străbătători[9].

Însă pe insula aceasta trăia un neam, zis lestrigonii, uriaşi şi mâncători de oameni.

Şi chiar sub ochii lui Ulise, neputincios stând pe catarg, uriaşii au sărit îndată, au sfărâmat corăbiile, şi pe ahei i-au tras în țeapă. S-au dus acasă şi i-au fript. Şi i-au mâncat numaidecât, puşi în frigare, ca pe miei.

Astfel n-a mai avut Ulise, din flota lui atât de mare, decât doar o corabie. Câți rămăseseră cu el i-au plâns cu lacrimi arzătoare pe cei care pieriseră, mâncați de cruzii lestrigoni. Însă jelindu-i pe cei morți, au înălțat pânzele toate şi au vâslit cu încordare, căci blestemații lestrigoni azvârleau iarăşi după ei cu stânci cât munții, colțuroase, şi erau gata să-i zdrobească şi să-i afunde-n apa mării.

— Vâsliți!... Vâsliți!... striga Ulise. Eu știu că toate-aceste crime sunt uneltite de Poseidon, de zeul ce ne urmărește ca să-l răzbune pe ciclop. Dar nu mă voi lăsa eu pradă atât de lesne lui Poseidon. Mă voi lupta. Voi izbândi și voi ajunge în Itaca. Vâsliți!... Vâsliți!... Nu vă lăsați!...

PE TĂRÂMUL VRĂJITOAREI CIRCE ȘI ÎN INFERN

Și, tot vâslind și rătăcind pe mările fără hotar, Ulise cu oștenii săi, puținii care mai trăiau, au ajuns pe un alt tărâm. Era o insulă Eea[10]. În țara asta locuia o mare vrăjitoare, Circe[11].

Aici, frumoasa vrăjitoare, îndrăgostită de Ulise, n-a vrut să-l lase să mai plece și l-a ținut un an întreg, dându-i ospețe strălucite.

Ba chiar când anul a trecut, la stăruința lui Ulise că vrea să plece către casă, ea i-a răspuns cu viclenie:

— Te las să pleci, dacă-nainte ai să cobori până-n ținutul lui Hades, zeul mohorât, și-ai să-i întrebi pe cei de-acolo dacă e bine să te-ntorci...

La drept vorbind, frumoasa Circe vroia să-l pună pe Ulise să se coboare în Infern; și-acolo ea să uneltească prin Hades și prin Persefona ca umbrele să-l sfătuiască pe regele de la Itaca să nu mai plece din Eea. Și-astfel eroul să-i rămână pe totdeauna ca bărbat[12].

Neavând altfel nici un mijloc să plece din acel tărâm, Ulise i-a făgăduit să se coboare în Infern.

Și tot luptându-se cu soarta, dornic întruna s-o învingă, Ulise a plecat spre țara întunecată a lui Hades.

Acolo, a-ntâlnit în cale pe regele profeților: Tiresias cel preavestit.

Tiresias i-a prevestit câte avea să mai îndure în drumul lui către Itaca și cum se va dezlănțui mai tare ura-nverșunată a lui Poseidon furtunosul. Apoi, i-a mai rostit că soața, mult credincioasa Penelopa, este silită să-și aleagă, în locul lui, un alt bărbat, pentru că toți îl socot mort.

După Tiresias, lui Ulise i s-au mai arătat și alții. Mama lui însăși, Anticleea – care murise între timp – a venit să-l sfătuiască.

S-a-nfățișat și Agamemnon, cel doborât de Clitemnestra atunci când a ajuns acasă.

— Nu te încrede în soție, a spus regele mânios. Să nu pățești ce-am pățit eu, de la iubita-ți Penelopa. Mai bine stai tihnit la Circe!

Heracle, Antiloh, Patrocle, Aias, chiar voinicul Ahile și umbrele altor eroi i-au grăit în același fel:

— Cu toții-am suferit destul. Cel puțin tu să fii ferit de relele care te-

aşteaptă.

Toți i-au vorbit, însă Ulise iubea atâta de fierbinte insula lui sărăcăcioasă, pe soața-i cea mult răbdătoare şi pe fecioru-i, Telemah, încât nu s-a înduplecat.

— Orice mi-ați spune, eu tot plec. Primejdiile nu mă opresc. Eu trebuie să văd Itaca, după aceea pot să mor...

Era atât de avântat, când rostea vorbele acestea, încât şi umbrele acelor mult glorioşi eroi: Heracle, Patrocle, Aias şi Ahile se zice c-au zâmbit atunci, deşi erau în țara morții.

Şi Circe n-a avut ce face. Potrivit înțelegerii, după această încercare a trebuit să se-nvoiască şi să-i dea drumul iar pe mări.

ÎN INSULA OGIGIA, LA CALIPSO

A pornit, deci, din nou Ulise. Sirenele – fecioare-păsări, din insulele Sirenuse[13] – l-au ispitit cu cântece înşelătoare să coboare în țara lor şi să rămână. Ulise-a astupat cu ceară urechile vâslaşilor şi pe el însuşi s-a legat cu frânghii groase de catarg.

Şi mai erau pe-atunci doi monştri, astăzi sunt stânci obişnuite, ce se numeau Scila şi Caribda[14]. Scila i-a luat şase luntraşi, de pe corabie, în cele şase boturi ale sale, ce-aveau, nu două, ci câte trei rânduri de dinți. Caribda a supt apa mării şi-a azvârlit-o iar afară, ca să-i înece pe Ulise şi pe însoțitorii săi. Dar ei, vâslind mai încordați, au scăpat şi de aceşti monştri.

Ajunşi în țara soarelui, o insulă ce-avea trei vârfuri[15], însoțitorii lui Ulise au mâncat boii cei sfințiți ai marelui zeu Helios. Drept răzbunare, Helios nu a mai vrut să dea lumină. Iar Zeus, ca să-l îmblânzească şi să-l întoarcă iar pe cer pe zeul care luminează, a trăsnit vasul lui Ulise. Toți corăbierii au pierit. Numai Ulise, agățat de scândurile sfărâmate, a-nfruntat valurile repezi şi-a ajuns in Ogigia[16], insula nimfei Calipso[17].

Frumos bărbat era Ulise! Nimfa l-a îndrăgit şi ea. L-a primit în palatul său şi i-a făgăduit să-l facă nemuritor pe veşnicie, dacă primea să-i fie soț[18].

Însă Ulise, însetat de a fi iarăşi în Itaca, i-a răspuns nimfei Calipso:

— Eu ştiu că draga mea nevastă Penelopa nu e ca tine de frumoasă, pentru că tu eşti o zeiță fără moarte. Dar eu nu am altă dorință decât s-ajung s-o văd şi să-mi văd țara.

Aşa a glăsuit Ulise, şi totuşi Calipso, neîndurată, l-a ținut şapte ani la ea. Şapte ani l-a ținut acolo, crescându-i dorul şi mărindu-i jalea, încât sărmanul ajunsese să nu-şi dorească altceva decât să vadă țărmurile insulei, şi-apoi să moară.

PLUTA ESTE CUFUNDATĂ DE POSEIDON

Până la urmă, îndrăznețul n-a mai putut să rabde dorul de țara lui, Itaca dragă. Şi-a făurit atunci o plută, din trunchiuri de copaci negeluite, pornind pe mare, către casă.

Nenorocirea lui a fost însă că zeul care-l ura de moarte – pentru vina de-a-l fi orbit pe Polifem, ciclopul – Poseidon, furtunosul, l-a zărit. Tocmai se întorcea de la un ospăț.

— Aha!... Tu vrei să scapi? a rostit zeul.

Şi-a strâns îndată norii şi vânturile cele mai avane şi marea a clătit-o din adâncuri, cu fiorosul lui trident.

Talazurile au urlat spre plută, ca nişte fiare-nverşunate. Au răsturnat-o într-o clipă, şi au sfărâmat-o-n bucățele. Iar pe Ulise l-au vârât la fund.

Dar el nu s-a lăsat zdrobit de soartă, şi, cum era voinic şi zdravăn, s-a luat la luptă şi cu marea. S-a ridicat la suprafață, şi biciuit necontenit, trântit încoace sau încolo, a izbutit totuşi să-şi prindă palmele tari de un buştean.

Astfel s-a războit, trei zile, cu marea cea învolburată, fără să-şi piardă nici o clipă încrederea că va ajunge în insula lui dragă, în Itaca.

Abia atunci a izbutit s-atingă țărmul cel nisipos al unei insule frumoase, numită Scheria[19]. Acolo locuiau feacii, un popor blând.

Şi atingând țărmul acela, Ulise, istovit de luptă, a căzut jos şi-a adormit.

Din fericire pentru el, tocmai veneau la malul mării, să spele rufe, nişte fete. Şi printre ele se găsea încântătoarea Nausicaa, copilă a lui Alcinou, regele-acelei insule.

O!... Ce s-au mai speriat cu toate... Însă Ulise era chipeş.

— Parcă-i un zeu picat din slavă!... a şoptit mândra Nausicaa.

OSPEȚIA LUI ALCINOU

Trezindu-se din somn Ulise, de țipetele fetelor, a şi zărit-o pe copila lui Alcinou cea minunată. A stat un timp şi a privit-o. Ochii lui nu puteau să creadă că văd asemeni frumusețe. Apoi a glăsuit cu duioşie:

— Privesc la tine şi nu ştiu de eşti femeie sau zeiță din Olimp. Semeni cu Artemis încântătoarea. Mă plec-naintea frumuseții tale şi mă cutremur din adânc...

După această cuvântare, Ulise s-a plecat din nou domniței. Iar ea l-a-ndestulat cu hrană, l-a adăpat cu vin de soi, negru, din insula feacilor; şi-a fost călăuzit la rege. Şi regele l-a ospețit cu cinste mare, după datini. A pus la cale jocuri, lupte şi-ntreceri voiniceşti. Unii dintre flăcăi l-au îmbiat şi pe Ulise să lupte în ograda largă, să-şi dovedească-ndemânarea, destoinicia şi puterea. Iar Ulise, ca s-arate că nu se teme de nimic, a prins în brațe-un bolovan de o mărime uimitoare. L-a aruncat numai cu-o mână peste palat şi peste ziduri, până departe, către țărmul în care marea se lovea cu înspumatele ei valuri.

Văzându-l cât e de voinic, nimeni nu a mai cutezat să-l cheme pe Ulise-n luptă. Fecioara, mândra Nausicaa, l-a îndrăgit parcă mai mult. În sine îşi spunea vrăjită:

„De ar vrea zeii să rămână aici, la noi, să-mi fie soț!... “

Regele Alcinou, la rându-i, se bucura să aibă-n țară un astfel de viteaz ca el. Deşi nu-l cunoştea pe nume, înțelegea că-i un oştean, un bărbat vrednic, fără teamă de nimeni şi nimic pe lume.

ULISE ÎŞI POVESTEŞTE RĂTĂCIRILE

Şi tot urmându-se ospățul, s-a auzit un cântec dulce. Cânta bătrânul Demodoc, un aed orb, dar plin de har[20]. El, însoțindu-se cu lira, cânta – ce credeți? – chiar războiul nimicitor, purtat de-ahei contra lui Priam cel bătrân; cânta pe-Ahile şi Ulise şi Menelau şi Agamemnon, pe cei doi Aias, Antiloh şi pe ceilalți viteji de seamă. Şi, auzind acele stihuri prin care-aedul proslăvea pe toți eroii de la Troia, Ulise a simțit că-i vin pe gene lacrimi arzătoare.

— O, Demodoc, a glăsuit regele insulei Itaca, tu poveşteşti mult prea frumos, de parcă ai fi fost acolo, în fața zidurilor Troiei. Poate te-a inspirat Apolo... Dar ştii, bătrâne, să ne cânți povestea calului de lemn, pe care grecii l-au lăsat în fața porților troiene?

— Ştiu, cum de nu, a spus aedul, cătând cu ochii stinşi în acea parte unde şedeau stăpânu-i şi Ulise.

Şi Demodoc a prins să cânte şi-această faptă prea isteață a lui Ulise din Itaca, faptă ce-a dus în acea noapte la pierderea cetății Troia.

Cânta, cânta duios bătrânul şi lira lui suna atât de jalnic! Cânta povestea cum s-aprinsese Troia şi cum arsese-n flăcări luminoase, ce lingeau cerul albăstrui al nopții, încât pe fața lui Ulise lacrimi curgeau din

nou şiroaie. Cânta, cânta şi rătăcirile-i pe mare... Şi dorul s-aprinsese iară viu în pieptul multîncercatului Ulise, pentru soție, pentru casă.

Regele Alcinou, văzând aceasta, a dat poruncă-aedului să tacă, să-şi pună lira la o parte. Şi l-a rugat pe oaspete să-i spună ce nume poartă şi de unde vine. Deşi îi era drag şi ar fi vrut, desigur, să-l aibă ca soț al scumpei lui copile, totuşi el i-a jurat că îl va duce, de va vroi, în orice țară.

Văzând atâta bunătate, Ulise şi-a rostit povestea. A arătat că este din Itaca şi vrea numai s-ajungă-acasă. Apoi a început să spună cum au pornit ei de la Troia, cum s-au luptat cu multe neamuri şi l-au orbit pe Polifem, feciorul zeului Poseidon. Şi cum Poseidon, pentru asta, l-a urmărit plin de mânie, pe mări; prin insule; la Circe; pe la sirenele cu glasuri înşelătoare ce-l chemau; apoi la Scila şi Caribda. Cum a ajuns după aceea la Calipso, scă-pând cu greu din mreaja ei şi, în sfârşit, cum a scăpat de moarte, prins de-un buştean, târât de valuri, zvârlit pe malul feacian.

ÎNTOARCEREA ÎN ITACA

Toți ascultau fără o şoaptă povestea lui. Când a sfârşit, într-un târziu, şi-a plecat fruntea pe o masă. Atuncea Alcinou a spus:

— De vreme ce-ai sosit, Ulise, fii sigur că ai să te-ntorci în insula ta mult dorită. Amarul tău se va sfârşi...

S-a-ndreptat apoi spre curtenii ce se aflau cu el la masă şi le-a cerut s-aducă daruri viteazului de la Itaca. Să i le pună într-un vas, cu pânze şi cu vâsle bune, care să-l poarte pe Ulise către pământul multdorit.

Şi, chiar în ziua următoare, regele insulei Itaca şi-a luat rămas bun de la gazde. Ochii frumoasei Nausicaa – spun unii – că erau mâhniți, scăldați în lacrimi, văzând pe rege că porneşte către Itaca şi soție.

După aceea regele Ulise, suindu-se pe vasul feacian, a dat semnalul de plecare. Vâslaşii s-au plecat pe rame. Unul a dat un chiot, şi-au pornit. Corabia plutea spre zări ca şoimul, căci nu erau în largurile mării vâslaşi mai buni ca ai lui Alcinou. Şi cu iuțeală îl purta cu sine corabia, spre țărmurile insulei Itaca, pe viteazul Ulise, preaisteţul, acel ce pătimise atât de multe, luptându-se-n războiul de la Troia, şi-apoi pe mările învolburate. Dar el în linişte-adormise, purtat de vâsle peste valuri. Uitase-n somnul lui ce suferise şi se visa acum acasă.

Dormind trudit, Ulise n-a simțit când au ajuns în insula Itaca. Vâslaşii l-au dat jos de pe corabie, încet, încet culcându-l lin pe-un aşternut, sub un copac. I-au pus alături lăzile cu darurile feaciene şi au pornit pe calea-ntoarsă.

Din întâmplare, i-a văzut din nou Poseidon. Şi el s-a supărat cumplit că

prada lui, Ulise, îi scăpase. Cu îndârjire-a făcut un semn, cu marele-i trident strălucitor, şi vasul feacian a împietrit. S-a prefăcut pe loc în stâncă sură[21].

PORCARUL EUMEU ÎI DESTĂINUIE LUI ULISE FAPTELE PEȚITORILOR

După un timp s-a deşteptat Ulise. Privea în jur şi nu-i venea să creadă.

— Aici e insula Itaca!... striga el parcă-nnebunit de-atâta fericire ce-o trăia. Şi săruta pământul drag.

Dar fiind totuşi prevăzător, s-a dezbrăcat de hainele frumoase, primite de la Alcinou, şi s-a-mbrăcat în nişte straie de om sărac, de cerşetor.

A ascuns într-o peşteră adâncă lăzile mari, pline de daruri, şi-a pornit prin insulă, s-o cerceteze mai întâi.

Mergând prin insulă, Ulise l-a întâlnit pe un porcar, un om bătrân şi de credință, ce purta numele Eumeu.

Acesta, socotind că-ntr-adevăr Ulise este un cerşetor, l-a omenit cum se cuvine. L-a ospătat, l-a odihnit şi, vorbind ei, dintr-una-ntr-alta, Eumeu i-a povestit durerea preacredincioasei Penelopa.

— Soțul, Ulise, i-a plecat, zicea Eumeu, şi a pierit desigur, undeva, în lupte. În casa lui s-au oploşit mulțime de pețitori neruşinați. Unii sunt chiar din insulă, alții de prin cetăți vecine. Şi fiecare-ar vrea s-o ia pe Penelopa de soție, căci e frumoasă şi e bună. Iară cirezi şi turme are destule. Ea-i tot amână şi-i amână. Spune că-şi va alege soțul când va sfârşi de țesut pânza cu care-şi va învăli fruntea regală-n ziua mult urât-a nunții. Dar tot ce țese-n timpul zilei, destramă iar în timpul nopții... şi îl aşteaptă pe Ulise... şi îl aşteaptă... şi-l jeleşte, vărsând nenumărate lacrimi, frumoasa, dulcea Penelopa. În acest timp neruşinații de pețitori pătrund în casă-i, benchetuiesc, îi sorb tot vinul, mănâncă turmele, fură din avuția lui Ulise şi-i pângăresc întreg palatul... Ea n-a pierdut încă nădejdea ca să-şi revadă iar bărbatul. Nu crede c-a murit. Tot vrea să afle ce s-a mai întâmplat la Troia, când zidurile au fost arse. Cu cine a plecat de-acolo? Poate s-a mai aflat ceva între timp. De-aceea şi-a trimis feciorul, pe nume Telemah, la Sparta şi la bătrânul rege Nestor, să-ntrebe ce se mai aude despre aheii rătăciți. Chiar astăzi trebuie să se-ntoarcă. Însă tâlharii pețitori au pus la cale să-l ucidă fiindcă prea le stătea în cale.

Ulise ascultase totul, şi-n pieptul lui se aprinsese flacăra urii-n vâlvătăi. Ar fi pornit în acea clipă să se răzbune pe tâlhari. Dar el era prevăzător şi

chibzuit în toate cele. Nu se pripise niciodată. Mai puțin se pripea acum...

PLANUL FĂURIT ÎMPREUNĂ CU TELEMAH

Și-a stat Ulise la Eumeu, în ospeție, toată noaptea. Când s-au ivit pe mare zorii, s-a arătat şi Telemah, venind cu o corabie. Ulise i-a ieşit-nainte. L-a cunoscut numaidecât, căci era tocmai cum fusese Ulise-n vremea tinereții.

După puțină cumpănire, Ulise i-a spus cine este. Tată şi fiu s-au strâns în brațe. Şi tatăl n-avea ochi destui să-şi vadă şi să-şi mângâie feciorul. Crescuse mare şi puternic. Îl cerceta la trup, la față, şi tot rostea:

— Mă bucur, Telemah, că eşti voinic. Acum ne pregătim şi de răsplata netrebnicilor pețitori...

Apoi, în taină-au făcut planul. Nu trebuia să afle nimeni că el, Ulise, s-a întors. Şi cel dintâi s-a dus acasă feciorul, Telemah, voios cum nu fusese pân-atuncea sărmanul tânăr niciodată.

În urmă, a sosit Ulise în hainele de cerşetor. Când a intrat la el acasă, inima îi bătea să-i spargă pieptul, nimic alta. Pe poarta asta se pornise cu douăzeci de ani în urmă. Şi iată, dup-atâta vreme, îi era dat s-o vadă iar.

În poarta casei sta un câine, sleit, bătrân, aproape mort. Cum a simțit însă c-atinge, cu paşii, lespedea, Ulise, câinele a ridicat capul, încet, încet, şi l-a privit. În ochii lui plini de credință a licărit o luminiță. A încercat să dea din coadă şi să-şi arate bucuria... Era bătrânul câine Argos, ce îl slujise pe Ulise şi-l aşteptase să-l mai vadă. Acum, privindu-l cu iubire, bătrânul câine a-nchis ochii.

Înverşunat parcă mai rău, Ulise a pătruns în sala unde-i benchetuiau duşmanii. În hainele de cerşetor, s-a prefăcut că-i este foame şi le-a cerut o-mbucătură.

Şi ei, râzând în hohote, i-au dat nişte resturi de carne; dar l-au lovit, şi l-au batjocorit cu vorbe care de care mai urâte.

Aflând regina Penelopa că-n casa ei un biet milog, fiindcă ceruse de mâncare, a fost bătut şi înjosit, s-a mâniat fără măsură. A dat poruncă unei roabe, bătrâna doic-a lui Ulise, să-i pregătească un pat moale drumețului, să s-odihnească. Iar mai-nainte, după datini, să-i spele-ntr-un lighean de-aramă picioarele preaostenite.

Bătrâna doică Euricleea a pregătit patul cel moale; dar vrând să-l spele-n apa caldă pe cerşetor, simte la gleznă-o cicatrice. O cicatrice cunoscută, pe care o avea Ulise de când o fiară îl rănise, odată, la o vânătoare.

I se păruse ei ciudată şi fața cerşetorului.

— Ulise eşti, stăpâne drag!... rosteşte-n şoaptă Euricleea.

Dar el îi pune peste buze palma şi-i face semn să tacă. Îi porunceşte să nu scoată nici un cuvânt, să nu se afle că s-a întors – până ce dânsul nu-şi isprăveşte pedepsirea celor ce-i pângăreau căminul.

ÎNCĂ O NOAPTE

În acest timp venise noaptea. Ulise sta pe lângă vatră şi Penelopa, întristată, cu ochii-n lacrimi, s-apucase să-i povestească drumețului cât suferise de amarnic în aceşti douăzeci de ani.

Dar pețitorii, de-astă dată, puneau la cale să-l ucidă pe Telemah, feciorul ei şi-al lui Ulise, de nu se învoia s-aleagă dintre ei pe viitoru-i soț.

— Mâine va fi această ziuă, spunea mâhnita Penelopa. Am fost silită de ei toți şi mă tem pentru Telemah. Însă şi eu am hotărât că nu e demn să-mi fie soț acela care n-ar putea să-ndoaie arcul lui Ulise. Căci iată, am să pun în luptă securile pe care bietul Ulise le-nşiruia în sală, câte douăsprezece. El, stând departe, arunca săgeata; şi ea trecea prin toate găurile de la securi[22]. Acum la încercarea asta am să-i pun să se întreacă pețitorii... Şi-acela, oh!... acela care va întinde arcul şi va răzbate, cu săgeata, toate securile, va trebui să-mi fie soț. Nu voi avea ce să mai fac...

— Să nu amâni această luptă, Penelopa, o sfătuia drumețul pe regină. Eu ştiu că-ți va sosi bărbatul mai înainte ca pețitorii tăi să-ntindă arcul şi repedea săgeată să străbată prin găurile-acelea din securi...

— Aş vrea să fie astfel, spunea ea, şi lacrimile îi umpleau iar ochii.

În acest chip a mai trecut o noapte. De dimineață, au venit cu falā toți pețitorii la palat. S-au apucat întâi şi-ntâi de-ospăț. Apoi, cu jale, Penelopa a adus arcul lui Ulise. Telemah, care ştia taina, a-nfipt securile la rând, şi pețitorii au luat arcul. L-au luat şi-au încercat să-ndoaie, cât de puțin, struna lui tare. Ce n-au făcut? Cât s-au silit! L-au încălzit la foc, în vatră. I-au uns şi struna cu grăsime. Însă nimic, şi iar nimic. Arcul parcă era de piatră.

PEDEPSIREA PEŢITORILOR

În acest timp orânduise Ulise, prin fiul lui, să se închidă poarta casei. Să nu mai poată fugi nimeni. Şi a grăit spre peţitori:

— Daţi-mi şi mie puţin arcul. Aş vrea să îmi încerc şi eu puterea…

— Tu, cerşetorule, au strigat ei, nu ţi-e destul că te-ndurăm aici? Vrei să te pui cu noi la rând, bărbaţi mai tineri şi mai plini de fală?

Şi erau gata să-l lovească pe Ulise.

A mijlocit însă, cu milă, Penelopa, spunând că nu e drept să se arate atât de aspri cu un oaspe, ce vrea numai să îşi măsoare forţa cu-a tuturor, după dreptate.

Văzând că se apropie ceasul, Telemah a cerut reginei să urce sus, în încăperi. Şi-a poruncit să i se dea arcul cel greu drumeţului, deşi toţi peţitorii strigau tare şi îl ameninţau cu moartea.

Ulise-a luat în mână arcul, l-a încordat şi-a tras în ţintă.. Toţi au rămas înmărmuriţi.

— Vezi, Telemah, a zis atunci Ulise, iată că n-am greşit, nici n-am trudit prea mult cu arcul, deşi sunt mai bătrân. Puterea mi-e încă deplină. Nu e, cum mă defaimă peţitorii. Şi-acum e vremea să gătim ospăţul!…

Astfel rosti Ulise şi făcu semnul de luptă către Telemah. Acesta înşfăcă o sabie şi-o suliţă mai ascuţită şi veni lângă tatăl său.

O!… Ce-a mai fost!… Ulise a sărit pe prag, răsturnând tolba la picioare şi, luând săgeţi de jos, porni să tragă.

Şi cel dintâi şi cel mai rău dintre tâlharii peţitori a căzut mort, cu o săgeată-nfiptă în grumaz.

Cine putea să lupte cu Ulise? Cine putea să-nfrunte pe viteazul care era atât de încercat?

Vuietul greu al bătăliei se auzea până departe. Viclenii peţitori gemeau, fugeau înfricoşaţi pe lături. Privirea regelui Ulise îi străpungea ca un cuţit, şi ar fi dat orice pe lume să poată alerga prin porţi, să nu-l mai vadă pe Ulise, care le răsplătea purtarea.

Până la urmă, într-un ceas sau două, sau, poate, mai puţin, Ulise, ajutat cu sârg de fiul său şi două slugi, ce şi-au recunoscut stăpânul, i-au nimicit pe peţitori.

Slugile au primit poruncă să zvârle leşurile-ncolo. Ulise s-a spălat de sânge şi s-a înfăţişat soţiei:

— Eu sunt Ulise, m-am întors!…

Ei încă nu-i venea să creadă că este el, cel aşteptat atâta timp. Tot se temea că s-ar putea să fie vreo-nşelăciune. Inima îi bătea de teamă. Dar

când Ulise i-a rostit cum îşi făcuse singur patul, la nunta lor, dintr-un măslin, împodobit cu flori de-argint, de aur şi de fildeş alb, regina s-a încredințat. Numai Ulise ştia taina.

Ce bucurie-a fost, nu spun, că-i lesne de închipuit!...

Ulise, cât era de tare, plângea ca un copil, ținând în brațele-i mult încercate pe scumpa, credincioasa lui soție. Iar ea-l ținea de gât cu brațe albe.

Şi mulți, mulți iscusiți poeți au luat atunci lirele-n mâini să cânte isprăvile eroului Ulise. Dar nimeni n-a ştiut cu atâta farmec şi-atâta de zguduitor, ca marele Homer, să cânte-n versuri dorința vechilor elini de-a-nvinge soarta – atunci când era duşmănoasă – de-a birui orice primejdii prin istețime şi curaj.

Note:

1. În celebrul poem epic al lui Homer: „Odiseea”, Ulise glăsuieşte cu înflăcărare despre insula lui, Itaca:

„Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfăţişare
Măreţ, şi unde împrejur sunt multe
Şi-apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same.
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Şi scundă spre apus, iar celelalte
Sunt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă creşte
Feciori voinici. Şi-apoi nimic mai dulce
Ca ţara ei nu pot vedea pe lume”.

2. Este vorba de ciconi, un neam de traci, aflat la poalele muntelui Ismaros, pe ţărmul de miazănoapte al mării Egee, între insulele Tasos şi Samotrace.

3. Astfel de fapte sângeroase dovedesc care era îndeletnicirea de bază a cetelor de ahei, conduşi de regii sau basileii lor, în cea de-a doua jumătate a mileniului al doilea înaintea erei noastre. În acest fel, „Odiseea”, la fel ca şi „Iliada”, zugrăvesc societatea, moravurile de atunci şi, indirect, arată pricinile pentru care – în adevăr – a fost distrusă, jefuită Troia. Ele prevestesc pe viitorii cuceritori, care au năpădit cu sânge, săbii şi jaf peste pământ, şi dintre care este destul să amintim pe tânărul macedonean, fiul lui Filip: Alexandru, şi pe romanul care purta numele de Cezar.

4. Vechii geografi pretindeau că insula lotofagilor era Djerba din Sirta Mică.

5. De aceea se spune că s-ar chema acum insula Capri.

6. Homer le zice „ochi rotunzi”, iar noi îi denumim ciclopi. Ţara ciclopilor ar fi coasta din golful Neapole, coastă care este toată presărată de munţi – ca de nişte uriaşi – având pe creştet câte un ochi rotund şi stins, cratere de vulcani. Însă, în cântecele lor, elinii au transformat, probabil, pe aceşti uriaşi din piatră sură, în nişte fiinţe fabuloase, pe care le-a înfruntat eroul Ulise.

7. În folclorul nostru, poate ca o influenţă a acestei legende, se găsesc poveşti despre Păcală sau alţi eroi populari care pătrund în iad sau la moara dracilor şi orbesc pe unii dintre încornoraţi cu o ţepuşă sau o frigare încinsă în foc. Fiindcă eroul se recomandase mai înainte „Eu singur” sau „Singur eu”, când cel orbit este întrebat de draci cine l-a înţepat cu frigarea, răspunde: „Singur eu”. În felul acesta eroul nostru scapă de pedeapsa dracilor, ca şi Ulise de aceea a ciclopilor.

8. Această insulă cred unii geografi că ar fi Stromboli, cea cu mulţi vulcani.

9. Sunt geografi care socotesc că ar fi vorba de coasta sardă a strâmtorii Bonifacio.

10. Astăzi ar fi Monte-Circeo, în Italia, pe o coastă a Mării Tireniene.

11. Numele ei în româneşte înseamnă: pasăre de pradă. Ea era, în legendă, sora regelui Eete şi fiica lui Helios – zeul soare. Se zicea că la sosirea aheilor în Eea, vrăjitoarea Circe a schimbat pe o mare parte dintre tovarăşii lui Ulise în porci. Dar regele insulei Itaca, prin isteţimea sa, a reuşit să le redea înfăţişarea lor obişnuită, ba chiar să-i facă mai frumoşi şi mai voinici decât fuseseră înainte.

12. Una dintre isprăvile pe care le-au săvârşit aproape toţi eroii a fost pătrunderea în Infern. Ca să facă legenda despre Ulise mai palpitantă, aheii povesteau şi despre el că s-ar fi coborât în negrele ţinuturi ale lui Hades, la fel ca şi Heracle, Tezeu şi Orfeu.

13. În apropiere de Amalfi sunt până astăzi insulele Sirenuse.

14. Insulele poartă aceleaşi nume şi în geografia noastră.

15. Homer numeşte insula: Trinakia – insula tridentului. Mai târziu numele i s-a schimbat, potrivit înfăţişării, în Trinacria – insula cu trei vârfuri. Pare că este de fapt ţinutul Mesinei de astăzi, din marea insulă Sicilia.

16. Ogigia ar fi insula Perejil din zilele noastre, în apropiere de Creta.

17. Calipso era fiica lui Ocean şi a zeiţei Tetis – care era în acelaşi timp şi mama lui Ahile peleianul.

18. Homer ne cântă astfel în „Odiseea”:

Deşi dorit de ţară şi soţie
Oprit era-ntr-o peşteră-adâncată
De zâna cea frumoasă, închinată,
Calipso care-a vrut bărbat să-i fie.

19. Insula Corfu. Pe fundalul unei privelişti din insulă şi-a creat pictorul rus V. H. Serov cunoscutul său tablou „Ulise şi Nausicaa”.

20. Unii mitologi cred că prin aedul bătrân şi orb, Demodoc, Homer s-a reprezentat chiar pe el. Nu ştim sigur dacă este aşa sau nu, dar lucrul pare cu putinţă. Cunoştinţele geografice ale lui Homer despre insula Corfu, ca şi despre celelalte coaste ale mărilor, cântate de el, sunt de-a dreptul uimitoare, chiar dacă sunt învăluite deseori în haina alegoriei şi legendei.

21. Stânca în care legenda spune că s-ar fi prefăcut corabia feaciană, care l-a dus pe Ulise în Itaca, se vede şi astăzi lângă insula Corfu. Dealtfel, şi Corfu are înfăţişare de corabie. De aceea matrozii greci îi spun insulei nu Corfu, ci Karavi. Karavi înseamnă în limba greacă: corabie.

22. Aceasta pare a fi fost una dintre încercările cele mai grele pentru arcaşi, la care nu se încumetau decât trăgătorii cei mai vestiți. Securile aveau în partea lor metalică nişte găuri, pentru a putea fi agățate la cingătoare, când erau folosite ca arme, sau în piroane, în perete. Trăgătorii cei mai iscusiți puneau aceste securi una în fața celeilalte, la distanță de 20-30 cm una de alta şi trăgeau în aşa fel încât săgeata să străbată toate aceste găuri ale securilor dintr-o dată.

AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA

Sfârşind legendele ce-au amintit păţaniile aheilor la-napoierea spre Elada, să-ntoarcem timpul iar în noaptea când flăcările mistuiau marea cetate a lui Priam.

Cerul era roşu şi marea – până departe, către Creta – părea scăldată toată-n sânge.

Unii troieni încă dormeau, visând poate calul de lemn, sau biruinţe în Elada. Şi dintr-o dată se trezeau cu lăncile vârâte-n piept, cu săbiile spintecându-i.

Iar gemetele se-nălţau până-n palatele de aur ale lui Zeus din Olimp, până la Hera şi Atena, îndestulându-le în ura ce o aveau pentru troieni.

În acel ceas s-a arătat, în vis, troianului Enea, umbra lui Hector cel viteaz. Hector ce apărase Troia şi se sfârşise de curând sub crunta lance a lui Ahile.

Eroul s-a înfăţişat, însângerat şi plin de răni.

— O, tu, Enea, glăsuia umbra eroului troian, tu, cel născut de Afrodita[1], mândra zeiţă-a frumuseţii, fugi, te salvează dintre flăcări... Duşmanul este între ziduri. Troia se va surpa acum. Fugi, ia penaţii[2] – zeii care au ocrotit până azi Troia – şi focul sacru al cetăţii, urcă-i într-o corabie. Du-i peste mare, în tărâmul strămoşului nostru Dardan. Acolo tu ridică ziduri, în care să-i adăposteşti. Fă să re-nvie astfel Troia...

Aşa a rostit aspru Hector, şi umbra lui însângerată s-a risipit. Atunci, Enea a şi sărit din aşternut. Dar n-a fugit, nu s-a ascuns. Ci, acest fiu al

Afroditei şi al păstorului Anhise a înşfăcat o sabie şi a ieşit la bătălie, s-a luptat plin de îndrăzneală, făcând prăpăd printre duşmani. Şi, tot luptând, s-a strecurat prin marea de oşteni ahei, până la marele palat unde şedea regele Priam.

Palatul era însă-n flăcări. Din el ieşeau oşteni ahei, cu prada-n brațe: aur, stofe, vase de preț şi arme scumpe. În fruntea lor păşea feciorul vestitului erou, Ahile, cu sabia udă de sânge. Măcelăriseră pe Priam, care-i fusese lui Enea socru şi rege şi stăpân.

— Mişeilor, a spus Enea şi, având sabia în mână, s-a repezit către ahei, şi-ntâi către Neoptolem, feciorul marelui Ahile.

Însă deodată i-a ieşit-nainte însăşi Afrodita.

— Stai, i-a rostit mândră zeița ce-i era mamă lui Enea. Un pas dacă mai faci, te stingi. Tu ai acum o datorie. Fugi şi-l salvează pe Anhise, bătrânul care mi-a fost soț şi ție-ți este tată scump. Du-te cu el şi cu fecioru-ți, micul Ascaniu, spre tărâmul de unde a venit Dardan, cel care-a pus temelii Troiei[3].

Enea n-a mai stat pe gânduri şi s-a zorit să-şi scape tatăl. Mai înainte a intrat în templul Hestiei[4]. A luat de-acolo focul sacru într-o căldare de aramă. A luat de-asemeni şi penații şi s-a grăbit spre casa sa, luptând necontenit cu-aheii.

Acasă-l aşteptau soția – fiica lui Priam cel bătrân, ce purta numele Creusa – feciorul său cel mititel: Ascaniu-Iulus şi bătrânul, care fusese odinioară soțul zeiței Afrodita.

Enea şi-a urcat pe umeri tatăl cel slab şi gârbovit. Feciorul său, micul Ascaniu, s-a agățat de haina lui, arsă de flăcări, găurită de loviturile de lănci. Iară soția l-a urmat, purtând în brațe o lădiță cu câteva lucruri din casă.

Astfel a răzbătut Enea prin vălmăşagul bătăliei şi a ieşit pe o portiță, afară din cetatea Troia, care ardea cu vâlvătăi.

S-a cățărat pe-naltul munte ce se chema, precum ştim, Ida, şi s-a ascuns într-o dumbravă, după o culme-mpădurită.

Aici nu mai putea duşmanul să-i urmărească nicidecum.

PIERDEREA CREUSEI

Ajuns acolo în dumbrava unde erau mai toți troienii, câți se salvaseră cu zile, Enea a văzut cu jale că soața lui s-a rătăcit.

— Unde-i Creusa? striga el. Unde-i Creusa, draga mea? S-a rătăcit între duşmani...

Şi fără să asculte sfatul celor ce se sileau să-l țină, el s-a întors, în

goana mare, pe coastele împădurite. Ba a pătruns şi în oraş. S-a furişat cu-ndemânare printre aheii, ce jefuiau încă oraşul, adunau fete şi copii şi duceau totul la corăbii.

Înfruntând moartea-n orice clipă, Enea a căutat să-şi afle soața şi-n cetele de robi; dar n-a putut s-o mai găsească. Căci ea, pe când părăsea Troia, s-a rătăcit între ahei. A fost surprinsă de-un oştean şi doborâtă cu o lance. Deasupra ei au căzut leşuri. Enea n-o putea zări. Umbra ei doar se ridicase şi rătăcea printre ruine.

Şi printr-o vrajă misterioasă, făcută chiar de Afrodita, umbra Creusei a venit lângă iubitul ei Enea şi i-a rostit cu voce blândă:

— Dragul meu soț!... Nu au vrut zeii să-ți fiu tovarăşă de drum, pe calea spre Hesperia[5], spre țara unde curge Tibrul cu valurile lui domoale. Acolo tu ai să fii rege. Altă soție vei avea. Deci nu mai plânge pe Creusa, ce te-a iubit atât de mult. Fii sănătos. Urmează-ți calea. Ai grijă de feciorul nostru...

Astfel a spus umbra Creusei, vestindu-i soțului, Enea, că trebuie să se îndrepte, cu cetele lui de troieni, undeva către asfințit. Rostind cuvintele acestea, fiica lui Priam a pierit. Enea a strigat-o încă, dorind s-o mai îmbrățişeze pe soața sa mult credincioasă; dar, după cum spune legenda, a strâns în brațe numai fum.

N-a mai avut alta ce face decât să se întoarcă-n munte. Iară pe munte-l aşteptau, cuprinşi de spaimă şi nădejde, bărbați, femei şi chiar copii, care scăpaseră de moarte. Şi ei îl implorau cu toții:

— Du-ne, Enea, unde vrei... Călăuzeşte-ne prin lume şi fă-ne o cetate nouă, în care să renască Troia...

HERA ÎNCEPE SĂ-I LOVEASCĂ IARĂŞI PE TROIENI

La rugămintea lui Anhise, Enea a primit să fie conducătorul cetelor. Au trebuit însă s-aştepte până ce au plecat aheii. Atunci şi-au construit corăbii din trunchiurile de pe Ida. Au făcut douăzeci de vase şi, sub conducerea-nțeleaptă a lui Enea şi Anhise, troienii au pornit pe mare.

Au poposit, în primul rând, în Tracia. Apoi în Delos. Aici Enea s-a plecat în templul zeului Apolo, a făcut jertfele de sânge şi a-ntrebat oracolul: încotro trebuie să pornească?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Voi, ce vă trageți din Dardan, căutați pământu-i de obârşie, în care-

acesta s-a născut. Întoarceți-vă tot acolo. E țara unde vor domni Enea şi urmaşii lui[6].

— Dar unde s-a născut Dardan, în care colț din asfințit? a întrebat din nou Enea.

Însă Apolo n-a răspuns. Şi nici Creusa nu grăise, când s-arătase lui Enea, decât un nume, râul Tibru; dar unde curge acest râu, nu apucase să mai spună.

— Unde o fi Hesperia? Unde-o fi țara lui Dardan? se întrebau acum troienii.

Şi nu găseau nici un răspuns.

Le rămînea numai să caute Hesperia necunoscută şi să îndeplinească voia zeului cel bătrân şi orb, ce purta numele de Fatum[7].

Dar împotriva lor sta Hera. Ea-l urmărea înverşunată pe acest fiu al Afroditei. Căci nu putea să ierte Troia, unde fusese-adânc jignită, unde nechibzuitul Paris dăduse premiul frumuseții, mărul discordiei, de aur, mamei troianului Enea.

Drept răzbunare pentru asta, Hera era tot ne-mblânzită şi după ce căzuse Troia[9].

Pe mări, plutind mereu, Enea întâmpina veşnic furtuni, şi, coborând pe orice țărmuri, Hera-i punea-nainte piedici. Vremea trecea neostenită şi după-atâtea suferințe troienii colindau pe mare şi nu ştiau încotro merg. Dar, cum, necum, plecând din Delos, flota troiană a atins de la o vreme țărmul Cretei.

— Aici ne e poate limanul, țara pe care-a prevestit-o Febus-Apolo, prin oracol, a rostit tatăl lui Enea.

Într-adevăr, insula Creta nu avea rege-n acea vreme. Enea s-ar fi învoit să stea acolo-n insulă, dar într-o noapte – ce să credeți? – penații ce-i avea cu el prind viață şi încep să-i spună:

ZEII PENAȚI ARATĂ DRUMUL SPRE ITALIA

Hesperia, pe care-o cauți – țara străveche şi bogată, din care a purces Dardan – este Italia, Enea...

Îi spun penații, lui Enea, cum arată Italia şi care-i drumul pân-la ea.

Numaidecât bunul Enea îşi părăseşte aşternutul, trezeşte pe toți soții săi, le spune vestea şi în grabă se şi îmbarcă pe corăbii, pornind către Italia.

Şi-ar fi ajuns repede-acolo, de nu-i lovea din nou zeița cu brațe albe din Olimp.

Ea i-a împins către Strofade, două mici insule aflate între Peloponez şi

Zante. Aici se aflau nişte harpii, acele, genii răutăcioase, care aveau trupuri de păsări şi răpeau oamenilor hrana. Şi au luptat cu aceste păsări şi le-au învins până la urmă, prin iscusința lui Enea, şi s-au urcat iar pe corăbii.

Au întâlnit în drum Itaca, insula regelui Ulise. Au poposit, după acea, şi-n insula Leucadia şi, curând, au atins Epirul, unde se afla Andromaca, fosta soție a lui Hector, târâtă jalnic în robie de fiul marelui Ahile: Neoptolem, întors din Troia.

Purtați apoi de vânturi aspre, troienii au trebuit să treacă pe lângă Scila şi Caribda[10].

Scăpând cu greu şi de-aceşti monştri, după atâția ani de trudă, troienii au ajuns prin locuri unde călcase şi Ulise, unde sălăşluiau ciclopii.

Acolo, îngroziți de Etna, muntele care zvârlea flăcări, au stat troienii-o noapte-ntreagă, bine ascunşi într-o dumbravă, privind înmărmuriți vulcanul. În zori, când să pornească iarăşi, li s-a ivit în față-un grec, uitat acolo de Ulise, în goana lui, când părăsise acest țărm neospitalier. I-a rugat în genunchi să-l ierte c-a fost duşmanul lor la Troia şi să-l salveze din tărâmul acesta înfricoşător. Până atunci stătuse, bietul, ascuns, ca fiarele-n păduri.

Tocmai se arăta pe munte şi fiorosul Polifem, sprijinit într-un trunchi de pin, având orbit singuru-i ochi de-mpunsătura arzătoare a îndrăznețului Ulise. De l-ar fi întâlnit pe grec, l-ar fi-nghițit într-o clipită.

Enea s-a înduplecat şi l-a luat pe corabie pe acest soț al lui Ulise, uitat aici de-atâta timp.

MOARTEA BĂTRÂNULUI ANHISE

Părăsind şi acest tărâm, au plutit iarăşi mai departe. Au ocolit Trinacria şi-au lăsat ancora-n alt port, numit Drepan, unde Anhise – zdrobit de-atâta oboseală şi rătăcire peste mări – a închis ochii şi-a murit.

Mult l-a mai plâns bietul Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Îşi amintea de acea noapte, când îl salvase din măcel, purtqndu-l printre-ahei, în cârcă. Acum, după draga-i soție, pierdea la rându-i pe părinte. Nu-i rămânea decât băiatul, care crescuse-n acest timp, de când tot rătăceau pe mare, şi se făcuse-un flăcăiandru isteț şi vesel şi voinic.

După ce şi-au jelit durerea, Enea, fiu-i şi troienii au făcut slujba-nmormântării, demnă de-un soț al Afroditei. L-au ars pe rug, l-au îngropat şi-au pus la cale multe jocuri. Apoi, sfârşindu-se cu toate, încă îndurerați, troienii s-au urcat iarăşi pe corăbii.

Italia era în față. Nu mai aveau decât un pas şi-i atingeau țărmul dorit.

Dar Hera, duşmănoasa Hera, cum i-a zărit că se apropie, chiar de Italia, troienii, a şi zburat către Eol, marele rege peste vânturi.

— Eol, a poruncit regina, neamul duşman, sosit din Troia, este pe Marea Tireniană, s-apropie de Italia. Dă drumul vânturilor tale şi suflă straşnic peste mări; să mi-i dobori pe toți de-a valma; şi-aşa să mi-i îneci în ape…

Eol a ascultat pe soața celui ce stăpânea Olimpul şi poruncea întregii lumi.

A hohotit şi s-a-ndreptat spre adăpostul-nalt de stânci, unde-şi păstra, ascunse bine, cele mai credincioase vânturi. A deschis poarta de aramă şi vânturile au țâşnit în lungi vârtejuri peste mare.

Marea a început să geamă şi valurile au crescut, rostogolindu-se, uriaşe, săpând morminte mari de apă. Zile şi zile a durat furtuna fără de pereche.

Troienii se luptau din greu. Poate de n-ar fi fost Enea, nici unul n-ar mai fi scăpat de furia mare-a apelor…

ZEUS PREZICE STRĂLUCIREA ROMEI

Şi i-a bătut furtuna asta pe bieții călători, sosiți tocmai din Troia depărtată, vreme-ndelungă, cu mânie sporită ne-ncetat de Hera. Credeau că nu vor mai scăpa şi nu vor mai atinge țărmul. Însuşi Enea fericea pe cei căzuți în fața Troiei. Dar când s-a potolit furtuna, au şi zărit ‘naintea lor un țărm întins şi nisipos. Erau pe coasta Africii. Aici a poposit Enea cu numai şapte corăbii. Pe celelalte le pierduse; nu mai ştia de soarta lor.

Câți au ajuns însă acolo, scăpați de groaznica furtună, s-au strâns în brațe fericiți şi-au chiuit pe malul mării.

— O! Zeus, cât este de bine să viețuieşti, când ai simțit că te atinge, înghețată, suflarea morții.

Numai Enea era trist, căci îşi pierduse-atâția oameni. El se urcase pe o stâncă, înaltă, de pe malul mării, doar, doar s-o mai zări ceva.

În acest timp, zeița mamă a lui Enea se dusese la tatăl zeilor, ce-şi are tronul de aur pe Olimp.

— O, tu, care-i conduci pe zei, ca şi pe oameni, deopotrivă, se ruga ea, de ce înduri ca fiul meu şi cu troienii oropsiți să nu-şi găsească, pe pământ, patria care şi-o doresc? Tu mi-ai făgăduit, odată, că din troieni o să se nască neamul puternic de romani. Când o să se-mplinească totul?

Zeus, stăpânul din Olimp, a ascultat plin de răbdare pe dulcea zeiță-a dragostei şi, surâzându-i, i-a atins buzele roşii şi frumoase cu mâna lui

plină de har şi i-a făcut un semn să tacă, să nu suspine în zadar.

— Frumoasa mea, i-a răspuns Zeus. Să nu ai teamă. Fiul tău, vrednicul Enea, va stăpâni Italia. Va-ntemeia oraşe noi, va face legi. Şi-i va urma, la rândul lui, Ascaniu-Iulus[11], feciorul său. Neamul lui Hector va domni trei veacuri în Italia, până în ceasul când fecioara Ilia[12], mândra preoteasă, va fi-ndrăgită de un zeu, zeul războiului, de Ares[13]. Ea îi va naşte lui doi gemeni. Dintre ei, Romulus va fi acel ce-o să zidească Roma, cetatea-n veci nebiruită a zeului războiului. Şi-apoi, frumoasă Afrodita, va veni ceasul când romanii vor răzbuna neamul troian. Micena, Ftia, Argosul, toate cetățile aheie vor fi atunci legate-n lanțuri. Pe lume se va naşte Cezar, spiță troiană, numit Iuliu, de la strălucitorul Iulus – care va-ntemeia imperiul, ce va avea hotar Oceanul şi aştri luminoşi din slavă. El însuşi va deveni zeu. Atunci o să se curme vrajba. Războiul va fi ferecat, în lanțuri grele, sub romana pace augustă, pe pământ[14].

Astfel a spus măreţul Zeus, mângâind-o pe Afrodita, şi-a poruncit zeului Hermes[15] să plece iute-n Africa[16], în ajutorul lui Enea.

ÎN CARTAGINA

Pe-această coastă a Africii se-ntemeiase de curând un regat nou: Cartagina. Regină-aici era Didona, o preafrumoasă feniciană. Didona stăpânise Tirul. Dar fratele ei, Pigmalion, dorind să îi răpească tronul, a pus la cale s-o ucidă.

Temându-se de Pigmalion, Didona-şi luase avuția şi se urcase pe corăbii cu câțiva prieteni credincioşi. Sosiseră în Africa. Şi, sfătuită de-un curtean, Didona-şi cumpărase-acolo pământ pentru-o cetate nouă. Legendele ne povestesc că ea ceruse unui rege din Africa să-i vândă numai atât pământ cât cuprindea pielea întinsă-a unui taur. Dar sfetnicul o învățase să taie pielea-n fâşioare subțiri ca firele de ață. Fâşiile le-a înnodat la capete şi a făcut un curmei lung, cu care ea a-nconjurat o suprafață nespus de largă de pământ.

Pe-acest pământ îşi zidea tocmai un nou oraş mândra regină, când a sosit la țărm Enea, gonit de vajnica furtună.

Enea a aflat acolo pe cei mai mulți dintre troieni. Aproape toate vasele, învârtejite de furtună, fuseseră împinse-aici.

Mai mult s-a minunat Enea, când în Cartagina cea largă a zărit în basoreliefuri şi în picturi şi în statui înfățişate întâmplări din marele război troian. Ochii i s-au umplut de lacrimi, văzând pe Priam şi pe Hector şi pe alți mulți viteji de seamă căzuți sub armele aheie.

Faima eroilor troieni trecuse peste mări şi țări. Aşa încât, aflând Didona

că ei, şi mai ales Enea, ar fi ajuns în țara sa, mai, mai că nu-i venea să creadă.

În mărețele ei palate, Didona a orânduit ospețe mari pentru Enea şi pentru ceilalți călători. Regina sta pe-un pat înalt, făcut din aur. Cincizeci de roabe se grăbeau s-aducă-n coşuri bunătăți, fripturi şi prăjituri, care de care mai gustoase. Iară o sută de bărbați, tot robi şi ei, puneau pe mese amforele pline cu vinuri purpurii. Apoi troienii-au fost poftiți să se aşeze-n jurul mesei, pe lavițe scumpe de lemn, acoperite cu covoare din lână albă împletită cu firişoare de argint. Şi dintr-un colț, cu lira-n brațe, deştepta sunete duioase un cântăreț cu viers divin.

REGINA DIDONA SE ÎNDRĂGOSTEŞTE DE ENEA

În acest timp, privind Didona necontenit pe călătorul sosit din Troia depărtată, şi-a simțit inima cuprinsă de-un simțământ tare ciudat. Şi ar fi vrut ca acea noapte, plină de stele şi parfum, să nu se mai sfârşească-n veci.

— O, tu, Enea, glăsuia dalba regină feniciană, sunt prea mulți ani de când cutreieri pe nesfârşirea mărilor. Nu vrei să povesteşti acuma ce-ai pătimit şi ce mai speri?

Enea i-a răspuns Didonei:

— Tu-mi ceri să povestesc, regino, nenumăratele-ntâmplări pe care le-au trăit troienii, sub biciuirea asprei Hera. Doreşti să-mi reîmprospătez durerile, pe care noi ne străduim să le uităm. Însă dorința ta-i poruncă. Şi iacătă-ți voi povesti cum Agamemnon, cu Ulise şi cu Ahile cel cumplit au nimicit oraşul Troia.

A început atunci Enea să-şi depene, din amintiri, cum a fost arsă de-ahei Troia, cum şi-au făcut apoi corăbii troienii şi-au pornit de-acolo, pe mări, către Hesperia.

A povestit totul Enea, cum vânturile şi răutatea zeiței cea cu brațe albe i-a azvârlit încoa şi-ncolo. Au socotit că vor pieri. Însă vroiau să-ndeplinească poruncile destinului şi să ridice-o nouă Troia, acolo, în Hesperia, de unde le era strămoşul. De-aceea nu s-au lăsat pradă greutăților care-i loveau şi au luptat cu îndrăzneală. Şi vor lupta şi mai târziu.

Didona nu-şi dezlipea ochii de pe chipul feciorului dulcei zeițe Afrodita. Iar dragostea şi-a aprins focul şi-n pieptul dârz al lui Enea.

Ospățul s-a sfârşit în zori. Dar dragostea dintre ei doi, abia-n-cepută-n acea noapte, s-a-nvolburat, neistovită, în zilele care-au urmat.

Enea parcă îşi uitase de soții săi, de datorie, sub mângâierile Didonei.

Nu mai trecea pe la corăbii, nu mai gândea să se pornească din nou către italia. Ci-nveşmântat în haină scumpă, de purpură, argint şi aur, el se trudea să-nalțe ziduri puternice Cartaginei. Numai că din Olimp veghea stăpânul cel cu braț de fulger.

— Cum? Nu se luptă să-mplinească îndatorirea-i de troian? A uitat de Hesperia? Înlănțuit de o femeie, se îngrijeşte să zidească cetăți străine? a strigat.

Şi-a poruncit fiului său Hermes, cel priceput la toate, să zboare în Cartagina şi să-l trezească pe Enea din dragostea ce-l mistuia.

Hermes s-a dus şi l-a mustrat plin de asprime pe Enea, pentru această zăbovire pe țărmurile Cartaginei.

— De te nesocoteşti pe tine, n-ai dreptul să îl uiți pe-Ascaniu, feciorul tău, ce trebuie să stăpânească în țara vechiului Dardan...

Atunci Enea s-a trezit. Şi-a smuls din suflet moliciunea. S-a îndreptat către corăbii, şi-a poruncit troienilor să se gătească iar de drum.

DIDONA ÎŞI STRĂPUNGE INIMA DE MÂHNIRE

Însă Didona a aflat. Cu gemete, înlăcrimată, i-a-mbrățişat picioarele şi, umilită, l-a rugat să nu cumva s-o părăsească, căci îşi va pierde zilele.

— Nu plec de voia mea, Didona, i-a dat răspuns fiul zeiței care împrăştie iubirea. Şi nu am să te uit nicicând; căci tu mi-ai fost nespus de dragă. Însă eu am o datorie față de neamul meu troian şi de feciorul meu, Ascaniu. Nimic nu mă mai poate ține. Tu nu mai plânge în zadar...

Se povesteşte că Didona – văzând corăbiile troiene cum s-au îndepărtat de țărm – a fost prinsă de disperare. A poruncit robilor ei să îi clădească-un rug înalt. Pe rug a aşternut un pat. Ea, îmbrăcată în veşminte de sărbătoare, s-a urcat pe-acest rug. Şi a cerut să se aprindă – cu o făclie – focul, din toate patru părți. Apoi, cu sabia lui Enea, ce rămăsese-n casa ei, Didona s-a străpuns în piept.

Cartagina s-a zguduit aflând că a murit regina. Lumea a început s-alerge pe ulițele pietruite, strigând de groază şi mânie.

Şi chiar Enea, de pe mare, a văzut focul rugului, ce-şi înălța pala spre slavă; dar nu ştia ce poate fi...

NOUA PATRIE A TROIENILOR

Privind încă în depărtare, către Cartagina, Enea a simțit stropi sărați pe buze. Vântul îi biciuia obrajii. Vasul se legăna mai tare. Poseidon[17], ridicat din ape, privea la ei cu ochii tulburi. Unii l-au zărit pe zeu şi au strigat la el cu spaimă:

— Ce pregăteşti, tată Poseidon?

Da-ndată a-nceput năvala de ape reci şi înspumate peste corăbiile troiene şi vuietul s-a întețit. Nu mai vedeau în zări nimica. Doar hăuri negre lângă vase, creste de valuri vinete, nori amenințători deasupra, ploaie şi muget ca de fiare, urlete ce-i înfricoşau, țâşnind mereu din adâncimi. Poseidon îşi vărsa mânia pentru pierirea fenicienei, la rugămințile zeiței cu brațe albe din Olimp. Astfel s-a scurs o zi şi-o noapte în luptă crâncenă cu marea. Şi-abia cu greu au izbândit s-ajungă în Trinacria[18].

Se împlinea un an din vremea când mai fuseseră pe-aici şi avuseseră mâhnirea să îl îngroape pe Anhise, tatăl eroului Enea. Pentru aceasta, după datini, Enea a orânduit, în cinstea bunului Anhise, jocuri, întreceri şi serbări dând premii mari: tauri şi arme, vase de-aramă şi veşminte, biruitorilor în lupte.

În timpul nopții s-a ivit Anhise însuşi, ca o umbră, în visele fiului său, şi i-a rostit poruncitor:

— Feciorule, du-i pe troieni, degrabă, spre Italia. Te vei lupta c-un neam sălbatic, acolo, în ținutul Lațium, şi-i vei învinge negreşit. Mai înainte, vino însă în țara neagră a lui Hades, jos, sub pământ. Mă vei găsi pe mine însumi nu în Tartar, ci în Câmpiile-Elizee. Şi ca s-ajungi până la mine, te va călăuzi sibila, clarvăzătoarea prorocită, care trăieşte lângă Cume…

Umbra părintelui Anhise s-a risipit apoi ca fumul, deşi, prin somn, bunul Enea o mai striga, o mai ruga să-ntârzie încă o clipă şi să-i dea sfaturi înțelepte.

Dar umbra nu s-a mai întors. Enea s-a trezit din somn. A pus doi oameni să adune pe toți troienii cât mai grabnic, pe punțile corăbiilor; şi-au săltat ancorele grele, pornind către Italia.

N-a trecut decât puțin timp şi, ocrotiți de Afrodita, troienii au ajuns la Cume [19]

Ce-au chiuit! Ce-au mai cântat!... Şi ce-au danțat pe coasta mării, văzându-şi noua patrie!

PE CÂMPIILE-ELIZEE

În Cume au căutat troienii lăcaşul sacru-al lui Apolo. Acolo viețuia pe-atunci o prorocită, o sibilă, cu numele de Deifoba.

Ea a făgăduit să-l ducă pe fiul mândrei Afrodita până-n Infern, să-şi vadă tatăl. Dar a cerut să i s-aducă mai înainte o crenguță, ce avea frunzele de aur, dintr-un stejar al zeilor.

N-ar fi găsit această creangă Enea-n veci de veci, prin codri, fiindcă era ascunsă bine într-un desiş de nepătruns. Însă zeița Afrodita a trimis nişte porumbițe albe ca laptele, uşoare, să zboare lin deasupra lui şi să-i călăuzească mersul până-n dumbrava neştiută. Acolo a aflat crenguța, a rupt-o iute; şi-a adus-o sibilei, care-n acest timp îi pregătise din făină, boabe de mac şi stropi de miere, o prăjitură, ca s-o dea câinelui Cerber, în Infern.

Dulceața-l atrăgea pe Cerber. Macul, în schimb, îl adormea.

Pe o cărare misterioasă, prin gura unei peşteri negre, sibila l-a condus pe fiul zeiței dragostei la Hades. Câinele Cerber a mâncat din prăjiturile sibilei, şi, adormind, ei au putut să intre lesne în Infern.

Aici i-a găsit pe eroii ucişi în luptele grozave purtate zece ani la Troia. Erau şi toți vitejii-ahei. A-ntâlnit-o şi pe Didona. Enea i-a cerut iertare c-a părăsit-o din porunca lui Zeus cel ne-nduplecat. Dar ea şi-a-ntors încolo capul, mâhnită, toată-nlăcrimată şi nu a vrut să-i dea iertare.

Pe urmă l-a aflat Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Era-n Câmpiile-Elizee. Iar tatăl său i-a prevestit viitorul, pe urmaşii lui şi gloria cetății Roma[20].

RĂZBOIUL ISCAT DIN PRICINA LAVINIEI

Aflând cele ce-i prevestise părintele său preaiubit, Enea s-a înapoiat, călăuzit tot de sibilă, pe țărmul mării, lângă Cume. Şi-a adunat în pripă oastea şi s-a călătorit spre Lațium, precum îl învățase Anhise.

Stăpân în Lațium era regele cel bătrân Latinus[21]. Latinus se trăgea din spița zeului Cronos[22], doborât, de mult, de mult, de-olimpieni, când au fost biruiți titanii. Acest Latinus mai avea şi o copilă, pe Lavinia. Regele o făgăduise pe fata sa unui războinic stăpânitor peste rutuli, care avea un

oraş mare, numit şi până azi: Ardeea. Războinicul se numea Turnus. Era din neamul lui Danae.

Enea şi cu soții săi, plutind de-a lungul coastelor, au poposit între Ardeea şi Ostia, acolo unde se înălța cetatea regelui Latinus, adică în Laurențium[23]. De-aici pornise altă dată Dardan, strămoşul lui Enea, spre Asia, să-ntemeieze țara Troadei cea bogată. Acuma se-ntorcea urmaşul, după voința zeilor, chiar pe pământul strămoşesc.

Solii troianului Enea, trimişi la regele Latinus, i-au dus în dar sceptrul lui Priam, pocalul lui, haina regească şi alte daruri prețioase, ce le purta cu el Enea, din Troia nimicită-n flăcări. Latinus i-a primit pe soli cu bunătate şi cu cinste. Şi, aflând despre prorociri, s-a învoit să-i dea ca soață eroului sosit din Troia, pe fiica lui, Lavinia.

El s-a-nvoit, însă regina, soața bătrânului Latinus, Amata cea cu păr cărunt, s-a necăjit că-şi calcă vorba față de Turnus şi rutuli.

De-aicea s-a iscat şi sfada. Turnus a început războiul[24]. Şi s-au bătut fără cruțare. Turnus avea şi el aliați, mai mulți vecini. Între aceştia, cei mai de seamă-au fost Mezențiu, regele Cerei, şi Camila, o fată care se lupta neînfricată cu bărbații, gonind pe calul ei ca vântul.

Enea era sprijinit de-un alt rege bătrân, Evandru, fiul lui Hermes cel şiret. Acest Evandru-ntemeiase pe malul stâng al Tibrului, într-o regiune păduroasă, la poalele unei coline – colină zisă Palatinul – cetatea sa Palanțium[25].

Cu ajutorul Afroditei şi al lui Zeus olimpianul, cu toate că-i stătea-mpotrivă, mereu, neîmblânzita Hera, Enea şi-a învins duşmanii. Turnus a fost răpus în luptă. Enea s-a căsătorit cu frumoasa Lavinia; şi-a urmat regelui Latinus, pe tronul său din Lațium.

El a domnit numai trei ani. Şi într-o altă bătălie, pe țărmul fluviului Numiciu, pe când pornise o furtună, înconjurat de fulgere şi trăsnete nimicitoare, Enea a pierit în slăvi.

Rege atunci a fost ales feciorul său Iulus-Ascaniu. Însă în noaptea ce-a urmat, Enea s-a înfățişat fiului său, noului rege, purtând pe el încă armura şi-n mâini o sabie şi-o lance. Şi l-a vestit pe fiul său că Zeus l-a urcat în slăvi, c-a devenit la rându-i zeu.

În amintirea şi spre cinstea acestui zeu strămoş, troienii i-au ridicat şi un sanctuar pe țărmul fluviului Numiciu, unde Enea dispăruse, şi-au hotărât să i se-nchine sub numele de Indigetul.

Iulus, feciorul lui Enea, a părăsit apoi Laurențium şi a clădit un oraş nou, foarte întins, cu ziduri albe, numit de-aceea Alba Longa[26].

ÎNTEMEIEREA ROMEI

Şi anii au trecut pe urmă, treizeci la număr, pân-s-a stins şi Iulus, fiul lui Enea. Iar după Iulus au domnit alţi doisprezece regi mai mici. Şi apoi s-a urcat pe tron, în Alba Longa, Numitor. Pe el însă l-a doborât fratele său, prinţul Amuliu. Şi fiindcă Numitor avea şi o copilă: Ilia, prinţul Amuliu a trimis-o în templul Hestiei, preoteasă. Fiind preoteasă n-avea dreptul să se mărite niciodată şi deci nu putea avea fii. Dar zeul Ares a pândit-o pe Ilia când a venit pe malurile Tibrului şi-a adormit sub un copac. Atunci s-a coborât, ca Zeus, şi-a-mbrăţişat-o pe vestală[27].

Ilia a născut doi fii. Amuliu, unchiul Iliei, a poruncit ca fraţii gemeni să fie aruncaţi în Tibru.

Numai că Zeus tot veghea să se-mplinească hotărârea ce-o prevestise Afroditei. Şi, prin voinţa lui divină, râul s-a revărsat pe ţărm ducând cu el, nevătămaţi, pe cei doi fraţi numiţi de mamă, de Ilia: Remus şi Romulus. Şi valurile i-au lăsat la poalele unui smochin, care crescuse pe colina încântătoare, Palatină.

Din fericire, o lupoaică, găsind copiii, i-a hrănit, după poruncile lui Ares, în marea grotă – Lupercal[28].

Un păstor i-a aflat pe gemeni şi i-a luat în coliba lui. Crescând, ei s-au luptat cu Amuliu. L-au doborât, şi-n locul lui s-a urcat Romulus pe tron. El a pus temelia Romei pe Palatin, în locul unde îi hrănise fiara pe fiii crudului zeu Ares şi ai sărmanei Ilia[29].

Romulus şi-a mutat aici poporul său din Alba Longa.

Din neamul lui şi-al lui Enea s-au tras apoi şi Iuliu Cezar şi fiu-i adoptiv, August, amândoi apoteozaţi şi preschimbaţi în zei romani.

Aceasta e povestea Romei, oraşul închinat lui Ares, zeul războiului cel crunt[30]

Note:

1. Afrodita-Venus, prin Enea, fiul ei, era socotită drept strămoaşa romanilor. Şi, fiindcă zeița se născuse din sângele lui Uranus, care se scursese în apa mării, romanii se socoteau descendenți direcți din cea dintâi dinastie de zei, deci de origine mai bună decât elinii, care se trăgeau, prin Deucalion şi Pira, din Prometeu.

2. Penații sau larii erau zeii particulari ai fiecărei cetăți şi chiar ai fiecărei familii.

3. Faptele săvârşite de supraviețuitorii din Troia au fost cântate de poetul latin Virgiliu, care a trăit şi a creat în aşa-numitul „secol de aur”, în timpul lui August, când pacea fusese statornicită, după nenumăratele războaie crâncene. Atunci şi-a înstrunat Virgiliu lira lui măiastră să cânte, după poruncile Cezarului, triumful poporului roman ajuns pe culmile puterii şi pretinsul lui drept la supremația politică şi economică în Mediterana. Pe baza legendelor romane, în bună parte cu elemente preluate însă de la elini, Virgiliu a creat o mare epopee: „Eneida”, slăvind eroii care au pus temeliile, după legendă, Romei antice. Aceşti eroi îşi transmiteau, în versurile „Eneidei”, mesajul lor către urmaşi de a păstra gloria străbună şi de-a o creşte prin virtuți, cum ar fi mila față de cei în suferință, îndeplinirea datoriei sau dragostea caldă față de popor. În acest fel credea poetul Virgiliu că poporul roman poate contribui din plin la dezvoltarea grandioasă a unei noi civilizații.

4. Hestia-Vesta la romani – zeița ocrotitoare a focului sacru, a căminului.

5. Hesperia înseamnă țara din asfințit, referindu-se de fapt la Italia.

6. Romanii susțineau că Dardan, acela care venise întâiul din Europa în Asia şi pusese bazele Troiei, ar fi fost de origine din Italia, nu din Elada. Astfel justificau faptul că troienii scăpați din măcel s-au stabilit în Lațium şi au întemeiat cetatea Roma.

7. Fatum era zeul destinului la romani. Mai trebuie adăugat că în poema epică a lui Virgiliu: „Eneida”, eroii nu sunt ca aceia ai lui Homer. Deşi sunt puternici, ei nu se străduiesc să înfrunte soarta şi să-i calce voința, atunci când este împotriva lor. Dimpotrivă, vor s-o îndeplinească. Se simte astfel diferența dintre legendele elinilor, în care stăruie în bună măsură spiritul popular, şi această legendă romană, prelucrată de poetul Virgiliu. Acesta, creându-şi epopeea, nu a putut să se sustragă concepției aristocraților. De aceea, în cântecele sale, eroul Enea se supune soartei şi caută să-i îndeplinească hotărârile neclintite, aşa cum îi poruncesc zeii.

8. În povestirea aceasta – deşi are ca temei epopeea romană a lui Virgiliu – folosim tot numirile greceşti ale zeilor. Facem acest lucru pentru a păstra unitatea firească a lucrării şi a face legătura directă între miturile şi legendele eline – homerice – şi cele italice, prin contopirea cărora şi-a realizat dealtfel însuşi Virgiliu grandioasa lui epopee „Eneida”. Suntem îndreptățiți şi mai mult la această păstrare a unității, întrucât epopeea lui Virgiliu se referă la zei, eroi şi acțiuni cunoscute de noi din capitolele anterioare ale „Legendelor Olimpului”.

9. Hera-Junona îl duşmăneşte atât de mult pe Enea, nu numai fiindcă îl însoțise pe Paris la Sparta, când o răpise pe Elena, sau fiindcă era ginerele lui Priam şi luptase cu vitejie împotriva aheilor, alături de Hector, ci în primul rând pentru că salvase câteva cete de troieni şi urmărea să înființeze în Hesperia – Italia – o nouă Troie.

10. Vergiliu ne cântă această întâlnire în „Eneida” [*].

„Scila-i pe dreapta, la stânga Caribda cea neîmpăcată,
Care de trei ori înghite-n adâncul gâtlej al genunii
Valuri ce nu au sfârşit şi de-a rândul din nou către ceruri
Ți le azvârle, lovind şi aştrii cu unda-i în spumă.
Scila în tainică hrubă se-nchide şi capu-şi aruncă
Din ascunziş şi atrage spre stânci plutitoarele vase.
Chip omenesc are dânsa, fecioară cu piept ce încântă
Pân'la mijloc, şi-ncolo-i balenă la trup uriaşă... “

11. Numele fiului lui Enea: Ascaniu sau Iulus, venea de la Ilus – adică cel din Ilion – Troia.

12. Numele preotesei Ilia aminteşte de asemeni Ilionul. Ea se mai numeşte în legendă şi Reea-Silvia.

13. Marte, la romani.

14. Virgiliu, în epopeea lui, ne cântă plin de măreție imaginarul răspuns dat de Zeus-Jupiter zeiței Afrodita-Venus, care-i ocrotea pe călătorii de la Troia. Acest răspuns este celebru. Împărații romani îl invocau adeseori, socotind că el justifica pe deplin pretențiile de stăpânire asupra întregii lumi de atunci şi, mai ales, peste Elada. Moştenitorii lui Enea: Iulii, sau dinastia de Cezari, şi-n primul rând însuşi Octavian-August, pretindeau că soarta şi zeii olimpieni au hotărât ca ei, romanii, urmaşii vechilor troieni, să se răzbune pe ahei, ocupând chiar oraşul vestitului rege Agamemnon, acela care-i condusese pe ahei la Troia, adică splendida Micenă. Să cucerească şi întregul Argos, unde domnise Diomede; Ftia, ținutul păduros, unde văzuse lumina zilei cel mai puternic dintre ahei: Ahile, cel cu braț de fier. Şi, în sfârşit, toate acele locuri, care-i dăduseră pe eroii biruitori la Troia. Prin acest închipuit răspuns, atât de drag inimilor imperiale, dat de Zeus-Jupiter, se hotăra de soartă, deci de puterile supreme, că el, August, care era neam de zei şi viitor zeu, avea dreptul să stăpânească tot pământul. Se ştie doar că Octavian-August ceruse încă din timpul vieții să i se facă un templu şi să fie adorat ca zeu.

15. Numit Mercur de romani.

16. Este vorba de coasta Africii de Nord, cam pe unde este astăzi Tunisia

17. Neptun, la romani.

18. Sicilia.

---

[*] Virgiliu : „Eneida”, în româneşte de D. Murăşanu, E.S.P.L.A., 1950.

19. Pe lângă Neapole de astăzi.

20. Această imaginară povestire era cântată de Virgiliu, probabil după dorința împăratului August. Cu ajutorul acestei aşa-zise prevestiri, Cezar-Octavian August dovedea că e din neamul lui Enea. Prin Enea se înrudea cu Dardan, fiul lui Zeus-Jupiter. După cum, tot prin Enea, se înrudea cu Afrodita şi cu cel dintâi zeu, Uranus. Deci, soarta – Fatum i-a hotărât lui August să întemeieze un imperiu, ale cărui granițe să fie marginile lumii.

„... Ochii îndreaptă-i acuma încoace: priveşte-ți tu neamul
Şi pe ai tăi, pe romani. Este Cezar şi spița întreagă
A lui Iul, ce-o purcede sub larga tărie albastră.
Iată bărbatul, acesta-i ce-auzi că promis ți-i, adesea,
Cezar August mlădiță de zeu; şi dura-va el însuşi
Veacul de aur în Latiu...
... imperiu-i

Dincolo de zodiac, se va-ntinde, afară încolo
De-ale soarelui căi şi pe unde de cer purtătorul
Atlas roteşte cu umăru-i bolta-n podoabă de aştri. “

Enea este numit în versurile lui Virgiliu drept „cel pios”. Căci prin Enea, un luptător neobosit, dar cu respect față de zei, Virgiliu arăta cum doreau împăratul şi aristocrații să fie îndeobşte un supus cetățean roman. Poetul îndeplinea astfel dorințele stăpânului său Cezar-Octavian August, reprezentantul aristocrației, al stăpânilor de sclavi, care voiau să împiedice orice răscoală populară: a sclavilor, a plebeilor sau a țăranilor aflați în depărtatele provincii ale imperiului; de asemenea, a popoarelor ținute în lanțurile Romei. Să fie adică veşnic o „Pax romana” sau „Pax Augusta”, o pace aspră, asupritoare, orânduită de la Roma de împărat şi de aristocrați.

21. De la el a venit numele de latini.

22. Zeul Cronos sau Saturn, fiind doborât de olimpieni, se refugiase în Lațium, după tradițiile romane.

23. Adică cetatea laurilor sau a gloriei.

24. Legendele eline înnobilează războiul Troiei, arătând că el avusese loc, nu din lăcomia regilor ahei şi din dorința lor de a stăpâni oraşul Troia, ci ca o urmare a răpirii frumoasei Elena. Ca să nu rămână mai prejos, legenda romană are un conținut asemănător. În loc de a se povesti că oastea cutezătorului Enea a năpădit cu armele ținutul Lațium, ca să-l ia în stăpânire, se arată că războiul a fost iscat de gelozia lui Turnus.

25. Pe colina Palatină or să se înalțe primele ziduri ale Romei. Roma Quadrată din legendă. Aici se vor clădi cele mai mari şi mai strălucitoare palate ale oraşului.

26. Alba Longa a fost cuprins de Roma.

27. În muzeul din Cracovia se găseşte o splendidă camee antică, înfățişând pe zeul Ares-Marte, când se coboară la preoteasa Ilia, – pe malul râului Tibru, unde neîntinata

vestală doarme – ca să o îmbrățişeze.

28. Pe Palatin se ridicase, dealtfel, şi sanctuarul numit Lupercal, în amintirea acestei întâmplari. Aici, în sanctuarul Lupercal, se celebrau pe vremuri strălucitoarele serbări lupercalii. Scena aceasta a hrănirii celor doi gemeni de către lupoaică era însăşi emblema Romei. Imaginea de bază a fost dată de un bronz turnat în secolul al V-lea înaintea erei noastre. Acestui bronz, care cuprindea numai pe lupoaică, i s-au adăugat mai târziu cei doi gemeni, care sug lacomi laptele hrănitor al mamei adoptive.

29. După cât se pare, legenda are un pic de adevăr. Pe malul stâng al Tibrului, pe colina Palatină, s-au găsit urme omeneşti cam de la începutul celui dintâi mileniu al erei noastre.

30 Legenda aceasta, prin care urmaşii lui August îşi legitimau închipuitul drept de a cotropi orice teritoriu străin, are pentru noi o deosebită însemnătate. Pe temeiul său au pătruns oştile romane, conduse de împăratul Traian, până în ținuturile noastre. Prin ea putem să apropiem „Legendele Olimpului” chiar de hotarele istoriei poporului român.

CUPRINS

EROII

